

Genealogia
P/172

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ—CRONOLOGIE—DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ—GENEALOGIE—INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ—PALEOGRAFIE—SIGILOGRAFIE

PUBLICATĂ PRIN ÎNGRIJIREA

PROF. AURELIAN SACERDOȚEANU
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

VI. 1

BUCUREȘTI 1944

Revista Arhivelor apare în conformitate cu art. 14 din *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925 : „Să se redacteze o revistă oficială a Arhivelor Statului, care va trata toate problemele în legătură cu organizarea și funcționarea acestei instituții și va cuprinde studii și cercetări din domeniul disciplinelor științifice ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice alt material de Arhivă”.

A fost înscrisă în registrul de periodice al Tribunalului Ilfov sub Nr. 471/1938.

Redacția și administrația sunt la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, str. Arhivelor Nr. 4, București, I.

Abonamentul este de 2000 lei pentru două fascicule, care alcătuiesc un volum. Prețul unei fascicule 1200 lei.

Direcțiunea nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

CUPRINSUL

	Pag.
I. Articole	1—98
GEORGE POTRA, <i>Contribuțiuni la istoricul arhivelor românești</i>	1—29
ION C. DOBRESCU, <i>Documente de moșneni (Brădet-Mehedinți)</i>	30—46
GH. UNGUREANU, <i>Documente relative la începutul domniei lui Ioan Sandu Sturza Voevod</i>	47—59
VANGHELE ANTONIU, <i>Reguli vechi pentru organizarea Arhivelor Statului</i>	60—90
ION MĂRCUȘ <i>Câteva observațiuni privitoare la selecționarea arhivelor vechi</i>	91—98
II. Miscellanea	99—142
A. SACERDOTEANU, <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1943, făcută către Consiliul de Perfecționare</i>	99—128
ELENA MUREȘAN-TRITEANU, <i>Un document din Drăgus (Făgăraș)</i>	128—131
OLIVIA PESCARIU, <i>Dispozițiuni din anul 1774 privitoare la perceperea impozitului în Ardeal</i>	131—139
ȘTEFAN BUJOREANU, <i>Șchitul Ghiveasca (Covurlui)</i>	136—136
A. SACERDOTEANU, † <i>Ion Simionescu</i>	139
A. SACERDOTEANU, † <i>Grigore Antiș</i>	139—140
A. SACERDOTEANU, † <i>Anita Belciugăleanu</i>	140—141
A. SACERDOTEANU, † <i>Nicolae Cariojan</i>	141—142
III. Bibliografie	143—144
<i>Dări de seamă</i>	143—144
Al. I. D. Ștefănescu, <i>Scoala verba (A. S.)</i>	143
<i>Anuarul liceului „Gh. Șincai” din București (A. S.)</i>	143—144
IV. Informații	144
1. <i>Cronica arhivelor</i>	144
2. <i>Diverse</i>	144

CONTRIBUȚIUNI LA ISTORICUL ARHIVELOR ROMÂNEȘTI

I. **Considerațiuni generale.** Subiectul acesta este unul din cele mai grele pe care le prezintă istoriografia românească, deoarece materialul informativ pe baza căruia se poate lucra, lipsește aproape cu desăvârșire.

Istoria neamului nostru, care își deschide mai larg fereastra existenței lui abia în timpul ultimelor năvăliri barbare, n'a putut să cunoască, de bună seamă, arhive înainte de această epocă. Dar dacă n'au existat mai înainte, nu putem spune sigur, nici pentru timpurile apropiate aceloră, deoarece situația turbure a primelor înjghețări românești nu dădea răgaz oamenilor a se ocupa cu lucruri, care cereau întâi de toate liniște și siguranță.

La popoarele antichității au existat arhive din cele mai vechi timpuri, de când omul a început să scrie, — să aibă o civilizație pe care s'o lase moștenire urmașilor -- și aceasta s'a întâmplat cu câteva mii de ani înainte de Hristos.

Păstrarea actelor vechi, indiferent pe ce material erau scrise aceste acte, a trecut dela popoarele răsăritene asiatice și dela Egipteni la popoarele din Europa, la Greci și Romani unde cuvântul *ἀρχεῖον* și *archivum* înseamnă o instituțiune specială pentru păstrarea actelor.

Grecii și Romanii au transmis și ei moștenirea arhivelor popoarelor evului mediu din Europa occidentală și Imperiului bizantin. În evul mediu găsim arhive foarte bogate și bine organizate la mănăstirile catolice și la marii suverani care aveau proprietăți imense și sclavi nenumărați de care trebuiau să țină socoteală.

În ceea ce privește mănăstirile ele erau adevărate tezaure de lucruri de preț și tot acolo erau aproape singurii oameni care știau să scrie actele și cronicile timpului. Mănăstirile erau adevărate muzee unde se aflau picturile și sculpturile cele mai renumite, cărțile și documentele cele mai prețioase.

Influența acestor centre de artă și civilizație a pătruns în toate țările catolice, ajungând cu timpul până în vecinătatea și chiar în interiorul țării noastre.

Secolul al XV-lea găsește arhive bogate și bine organizate în Raguza ¹⁾, Polonia ²⁾ și Transilvania și se crede că tocmai în acest timp a pătruns în cancelaria domnească din Moldova influența diplomatică lituano-rusă ³⁾.

Dela cancelariile papale, prin cancelariile statelor vecine, s'au împrumutat, la început, formulele după care se făceau actele, apoi felul de sigilare și împodobire și numai în rândul al treilea, păstrarea lor; — iar aceasta numai din necesitatea cea mare care îi obliga la orice moment să-și dovedească dreptul uzurpat.

Domniile erau de scurtă durată, iar nelegiuirile oamenilor destul de dese, așa că, cei împricinați dacă nu aveau acte la mână ca să-și poată dovedi proprietatea lucrului, sau moșiei respective, nu puteau avea nici un drept, iar câștigul revenea de partea acelor care se jeluiau mai întâi.

Cu timpul cancelariile domnești ale Principatelor românești au suferit influențe polone, ungare și bizantine, acestea din urmă trecute însă prin filiera slavă a Peninsulei Balcanice.

II. Primele depozite arhivistice. — a) *In Transilvania.* Arhive bine organizate ca cele din Polonia, Italia și întreg apusul Europei se găseau în Transilvania în cetățile *Brașov, Sibiu și Bistrița*. În arhivele din Brașov s'au păstrat acte vechi și tot felul de bilețele din epoca lui Mircea-cel-Bătrân, bilețele care pe aceea vreme alcătuiau corespondența timpului. Toate aceste acte, după clasificarea marelui istoric N. Iorga, fac parte din întâia perioadă „*ab antiquis*” și se termină în secolul al XVI-lea.

„Domnii noștri întrețineau, pentru afaceri de hotare și de vamă, o deasă corespondență cu Brașovul. Corespondența aceasta cu o importanță mai mult culturală, se făcea prin bilete scurte, fără formă solemnă, pecete de stat sau măcar dată de an. Erau scurte cereri sau lămuriri așternute pe petece de hârtie, în cerneală neagră sau albastrie întrebuintată atunci în cancelaria voevodală; toate aceste bilete, căci așa trebuiesc numite, erau scrise în slavonește, rămânând ca Brașovenii să și le tălmăcească” ⁴⁾.

1. N. Iorga, *Socotelile Brașovului*, București, 1899, p. I.

2. P. P. Panaitescu, *Isoare slave externe*. (Curs ținut la Universitatea din București), p. 119—120.

3. *Revista Arhivelor*, vol. I. Nr. 1—3, București, 1924—1926, p. III.

4. N. Iorga, *Socotelile Brașovului*, București, 1899, p. 3.

Păstrarea acestor bilete de afaceri a început să se facă, dela Mircea-
cel-Bătrân, încoace, în arhivele din Brașov.

În afară de acele bilețele de corespondență ale domnitorilor și
boierilor români, care se găsesc în arhivele ardeleni, se află, în număr
destul de mare, registre de socoteli ale vămile și clădirilor.

Publicarea lor s'a început în Brașov la 1886, dar până la 1900,
nu apăruseră decât trei volume; — dela această dată încoace, ele au
fost publicate de N. Iorga, în lucrarea amintită.

b) *In Muntenia și Moldova*. Secolul al XIV-lea pentru aceste două
principate e un semn de întrebare, în ceea ce privește arhivele, totuși,
încilin să cred că au existat mici depozite arhivistice pe lângă cancela-
ria domnească, deoarece voievozii noștri au avut legături politice și
comerciale cu vecinii.

Înțelegerile acestea erau întărite prin acte, care, de bună seamă,
erau scrise după formulele ticluite în țară, iar copiile acestor formu-
lare se păstrau în cancelaria domnească ca să se știe textul înțele-
gerii trimise. Alături de acestea se mai păstrau, tot acolo, copiile sau
originalele actelor primite. Dar în afară de actele cu caracter politic
extern, puține la număr, erau celelalte interne, destul de nume-
roase.

Era imposibil ca acei logofeți care scriau documentele să nu fi
avut în fața lor niște copii după care scriau marile hrisoave domnești,
sau chiar acelea de importanță mai mică.

Această ipoteză se întemeiază pe două presupuneri :

a) Formulele slave ale documentelor, uneori destul de lungi, sunt
scrise fără de greșeli : — ceea ce înseamnă că scriitorii documentelor
aveau în față un formular după care se conduceau.

b) Textul documentului este scris cu atenție și fără încurcături,
deoarece, acel care se ia, urmăria în fața lui anumite rânduri compuse
de el sau după „*zisa*” altora.

Ambele presupuneri, de mai sus, duc la concluzia că într'adevăr
așa trebuie să fi fost, fiindcă documentele treceau mai apoi pe la
domnitor pentru a le întări cu pecetea mare sau inelară, iar din secolul
al XVI-lea, încoace și prin iscălitura lui proprie. Deci, fondul și forma
unui document trebuia să fie cât mai îngrijită.

Pentru secolele XIV—XV n'avem mărturii ca să exemplificăm,
ce susținem mai sus, dar normal și absolut necesar, trebuie să fi fost
așa.

Pentru actele slave dela sfârșitul secolului XVI și începutul
celui de al XVII-lea, d-nul Damian Bogdan spune că „*se redacta*

un brouillon românesc care apoi luând formă definitivă se traducea în slavonește"¹⁾.

Pentru actele românești, de mai târziu, găsim această confirmare într'un document dat de Constantin Mihai Racoviță, la 1753, în care se spune : „*Intocmitu-s'au hrisovul acesta de Iane Dâmboviceanu biv vel clucer, iar de scris, s'au scris... de popa Florea dascălul slavonesc dela Școala domnească*"²⁾.

Iată dar, destul de limpede, unul compune textul, iar celălalt scrie documentul. Prin urmare cel dintâi face un model care rămâne de cele mai multe ori în depozit, fiindcă originalul scris se dădea.

Socotesc, deasemenea, că aceste modele de documente trebuiau făcute, în mod special, pentru hrisoavele domnești, unde, la sfârșit, se aranjau în ordinea importanței, deregătorii Statului.

Că aceste modele și copii nu ni s'au păstrat, e altceva, și aproape nici nu se putea, când atâtea nenorociri au trecut peste capul strămoșilor noștri. Frământări îndelungate, prefaceri neconterinite, jafuri și incendii, lipsa de adăposturi puternice și sigure au contribuit la distrugerea prețioaselor mărturii ale acelor timpuri. Nenumărate neajunsuri, de felul acesta, care au dus la nimicirea actelor, sunt pomenite în diferite documente. Astfel, Ștefan cel Mare prin documentul dat la Suceava, în 1480 Aprilie 17, confirmă unui oarecare Mircea câteva sate pe care le stăpânea în puterea unor privilegii pe care moșul său le obținuse dela Alexandru cel Bun și fiii acestuia : Ilie și Ștefan, pe care însă „*le pierduse în vremea năvălirii turcești în țară*"³⁾.

Acest fapt fiind întărit cu mărturia megieșilor lui Mircea, domnul îi confirmă stăpânirile care le-a avut. Mai târziu, în timpul lui Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, — „*Lumea fugea și se ascundea în toate părțile de frica și de urgia invaziei, și-și îngroapa în pământ averea și documentele moșiiilor*"

Intr'un act din 5 Noemvrie 1678, se spune că au venit înaintea domnitorului Antonie Roset un oarecare Ignat cu rudele lui, și mulți martori, ca să arate dreptul de proprietate asupra unei părți de sat, deoarece hrisovul care le consființa acest drept fusese „*îngropat în pământ când s'au rădicat cu oști ungurești și cu oști muntenesți Gheorghie vel logofătul asupra lui Vasilie Voevod, domn țării Moldoviei și*

1. Damian Bogdan, *Patru acte muntene din anii 1593—1630 aflate în Arhiva Fundației Culturale M. Kogălniceanu*. (Arhiva Românească, Tom. III, București, 1939, p. 176).

2. Al. G. Galeșescu, *Eforia spitalelor civile din București*. București, 1899, p. 264.

3. Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, București, 1913, vol. I., p. 238.

izgonit fiind Vasilie Voevod din țara noastră și rămânând în locul lui domn țarei noastre Gheorghe Ștefan logofătul. *Atunce putrezind și prăpăduindu-se acel uric, numai pecetea au rămas și au arătat-o înaintea noastră*"¹⁾. În urma acestui fapt, domnul „văzând marea lor jăluire și atâtea mărturii încredințate” i-a dat și întărit din nou, printr'un hrisov, moșia ce-o avusese.

Se vede dar, și din acest document, nesiguranța oamenilor și imposibilitatea păstrării actelor în vremurile turburi prin care treceau Principatele noastre : Moldova și Muntenia.

În afară însă de cazurile de mai sus sunt numeroase documentele în care se amintește faptul că actele au fost pierdute sau furate. Astfel, în 6 Iulie 1691, câțiva oameni mărturisesc că bătrânei Măilătoaia din Bucium pe când se ducea la Stănești, Gligore Grecul s'a luat după ea și i-a furat un zapis²⁾.

Intr'un document fără dată, dar aproximativ dela sfârșitul secolului XVII sau începutul celui de-al XVIII-lea, Calist arhimandritul de Homor reclamă vornicului Vasile Talpă, că Paraschiva călugărul a furat un zapis³⁾. La 1733, monahul Dosoftei Bârlici⁴⁾ mărturisește că actele moșiilor Broșteni și Bărăgăeni au fost furate de Tătari ; mai târziu numeroase acte au fost pierdute sau distruse pe vremea diferitelor răsmerițe⁵⁾.

III. Ce se făcea cu actele emenate din cancelaria domnească și diferite instituții. „Viața la noi, în trecut, nu avea caracterul de stabilitate care să asigure păstrarea documentelor istorice. Pe lângă acest fapt general era și un fapt de caracter parțial. Domnii se schimbau, începând din secolul XVI, foarte repede. O domnie nu dura mult. Domniile lungi sunt excepțiuni în țările noastre, iar când au căzut sub stăpânirea apăsătoare a Turcilor, domniile erau efemere. Atunci, o domnie dura foarte puțin timp și un domn avea grije când pleca din scaun să ia cu el toate actele de care socotea că are nevoie”⁶⁾.

Astfel, arhivele domnești erau transportate peste tot locul, împreună cu curtea, riscând adesea să se piardă sau să se distrugă. În afară de acestea, dacă ținem seama că dregătorii considerau actele,

1. Alex. Papadopol Calimah, *Despre Gheorghe Ștefan Voevod*, București, 1886, p. 150—151.

2. Acad. Rom. 191—CX.

3. Acad. Rom. 205—CX.

4. Acad. Rom. 5—CXV.

5. Acad. Rom. 129—CXXXII ; 250—CX ; 230—CXXX.

6. Constantin C. Giurescu, *Curs de metodologie istorică*, (1929—1930).

documentele și condicele țării, ca proprietate particulară, având obiceiul să le ia acasă, înțelegem cât material interesant s'a pierdut.

În urma acestor turburătoare evenimente și a faptului că aproape nu ni s'a păstrat nimic din primele documente, d-l profesor Constantin C. Giurescu spune că „*Administrația românească în trecut n'avea arhive. Hârțiile nu se păstrau*”.

Diferite instituții ale Statului nu înregistrau și nici păstrau copii de pe actele ce le dădeau. „Logofeția care elibera actele de proprietate, nu păstra copii de pe ele și nici măcar însemnări de data și persoana căreia i s'a eliberat actul. Hrisovul eră proprietatea celui ce-l primea ; acesta avea grije să-l păstreze. Când documentele se pierd sau sunt distruse, cei interesați vin la domnie cu martori și obțin altele noi” ¹⁾.

Dacă ar fi existat registre în care să se fi trecut duplicătele actelor emise, nu ar mai fi fost nevoie de asemenea probe cu martori. D-l Const. Giurescu socotește de asemenea că logofeția „nu poseda scripte sau condici pentru pricinile judecate”. „Singura dintre administrațiile publice, care se pare că avea registre și păstra copii de pe anumite acte, era visteria, adică instituția corespunzătoare Ministerului de Finanțe, și acolo era explicabil că se păstrau condicele de socoteli pentru că răspunderea era foarte mare” ²⁾.

Visteria avea desigur dosare numeroase cu tot felul de acte în care se specifica numele și impozitul respectiv pe care trebuia să-l plătească satele și orice categorie de locuitori ai țării. Chestiunea aceasta a necesitat, atunci ca și acum, un bogat material de scris care trebuia păstrat, mai întâi, ca să nu se uite dela cine s'a încasat și dela cine nu, și, în al doilea rând, să se poată face verificarea funcționarilor însărcinați cu strângerea dărilor.

Vistiernicii și toți ceilalți funcționari ai acestei instituții erau controlați în serviciile și încasarea dărilor de marele vornic, iar acestă trebuia să dea socoteală înaintea domnului de toate birurile care trebuiau strânse. „Cheltuielile urgente pentru care nu se putea aștepta încasarea birului, vistiernicul le făcea adesea din averea lui ori din împrumuturi contractate pe propria-i răspundere ; pe de altă parte, birurile nu se încasau mai niciodată conform prevederilor : erauscăderi

1. Constantin C. Giurescu, *Organizarea financiară a Țării Românești în epoca lui Mircea cel Bătrân*. (Acad. Rom. Mem. Secț. Ist. Seria III, Tom. VII, mem. 1, București, 1927, p. 2). Conferă I. Bogdan, *l. c.* p. 238 (doc. din 1480 Aprilie 17) și Alex. Papadopol Calimah, *l. c.* p. 150—151 (doc. din 1678 Noemvrie 5).

2. C. C. Giurescu, *o. c.* p. 2 ; Idem, *Curs de metodologie* (1929—1930), p. 208—210.

la fiecare bir și amânări pentru contribuabili care nu plăteau la vreme. Intre averea lui personală și aceea a visteriei era o strânsă legătură, una se sprijinea pe cealaltă. În fiecare moment vistierul avea rămășițe de încasat ori plăți făcute în contul viitoarelor biruri. Condica pe care se îngrija s'o ia la ieșirea-i din slujbă și care începuse de regulă odată cu gestiunea, lui îi servea drept act doveditor. Ce scăpa dela domni luau mai totdeauna visteriei. Dar odată eșite dela visterie și rămase în posesiunea familiilor (de) domni și vistieri, catastifele s'au pierdut. Lucrul e explicabil. Odată cu regularea socotelilor pe care le cuprindeau, ele nu mai prezentau, chiar pentru autorii lor, nici un interes; pentru urmași, erau terfeloage din care nu se înțelegea nimic".

„Visteria avea o serie de scripte, condici și însemnări din care numai o infimă parte au ajuns în mâinile noastre”¹⁾, și această mică parte din timpurile mai noi.

Prima însemnare de acest fel e din 20 Februarie 1591, dela Petru Șchiopul și are următorul titlu: *Catastih de cisle de țirani, dela toate ținuturi și curteani și vătăși și neamiși și popi*²⁾.

IV. Diferite locuri unde se păstrau actele; — înregistrarea și copierea lor. — a) *Cancelaria domnească*. După cele expuse mai sus, vine însă întrebarea, dacă toate aceste instituții ale statului, în afară de visterie, nu păstrau copii de pe acte, — cancelaria propriu zisă a domnitorului, nu păstra nici ea? Părerea mea este că da.

Pricinile mai delicate ale statului erau în grija personală a domnului, care, indiferent de știa sau nu carte, își avea pe lângă el, drept ajutor, un om priceput și de mare încredere.

Chestiunile diplomatice și comerciale între popoare au existat din cele mai vechi timpuri și e știut că și poporul nostru a avut astfel de relații cu țările vecine, — probabil însă, că la început, aceste relații să se fi făcut verbal prin intermediul solilor și numai mai târziu să fi fost scrise, — dar atunci când s'au consfițit în scris e aproape imposibil să nu se fi păstrat, fiindcă le erau necesare și de preț.

Este exclus să nu fi existat arhive domnești în timpul lui Mircea-cel-Bătrân și Alexandru-cel-Bun și luând în considerație *Indicele* dela Zolkiew (a se vedea mai departe), chiar în timpul lui Petru Mușat, fiindcă trimișii lor în Polonia să închee tratate politice și comerciale,

1. Const. C. Giurescu, *Organizarea financiară a Țării Românești*, p. 15, 7.

2. Hurmuzaki, XI, p. 219—222, și N. Iorga, *Documente nouă, în mare parte românești relative la Petru Șchiopul și Michail Vitezul*, Anal. Acad. Rom., tom. XX, p. 435—455.

trebuiau să aducă copii după acele acte, să știe și domnul cum le-au întocmit și să le aibă la nevoie. Iată deci, deductiv, putem spune că trebuie să se fi făcut copii de pe actele importante și să se fi ținut bine cele primite dela vecini. Că nu ni s'au păstrat, după cum am mai spus, e altceva.

O singură copie de act important este aceea pe care a descoperit-o Ioan Bogdan și anume copia privilegiului comercial a lui Dan II din 30 Ianuarie 1431. Originalul este scris pe pergament cu pecete, iar copia este făcută pe hârtie. Se crede că această copie fusese făcută cu scopul ca nu cumva să se depășească avantajile oferite prin acest privilegiu, iar când ar fi fost cazul, copia să servească drept indiciu de verificare.

N. Iorga era de părere că „în trecutul mai îndepărtat, actele ce meritau după ideile înguste ale vremii, să fie păstrate, erau depuse în visteria domnului, — precum s'a făcut și la Turci”¹⁾. Bine înțeles, că pentru vremea de atunci nu avem nicio dovadă, mai târziu însă, în secolul al XIX-lea — „în curtea domnească din Iași, erau într'o odăie în rândul de sus, două dulapuri mari așezate în zid, în care se păstra(u) mai mult de 200 condici vechi și nouă de ale divanului domnesc.

„Aceste condici la 1827 Iulie 19, au ars, dela focul ce s'au aprins dela Ilie Burki Zmău, unde se pregătea vutce și șerbeturi pentru a doua zi, fiind Sf. Ilie. Din acea condicărie s'au scăpat de cătră *emacul* divanului Serghie Călimănescu, numai vro 20 condici ce erau mai nouă”²⁾.

b) *Mitropoliile, mănăstirile, episcopiile și bisericile* erau de asemenea locuri de oarecare siguranță unde se păstrau actele. „Așa Câmpulungeni, cari fuseseră dintru'ntăiu coliniști sași, își aveau hărțile târgului la mănăstirea străveche a catolicilor”³⁾.

Mitropolia Moldovei, după cât ne este cunoscut, a avut și ea în păstrare documente foarte importante pe care mitropolitul Dosoftei, când a trebuit să fugă în Polonia, la 1673, împreună cu Petriceicu Vodă, a dus cu el un întreg depozit arhivistic compus din cărți și manuscrise care le-a folosit mai târziu pentru scrierile sale și în special pentru lucrarea „*Viața și petrecerea sfinților*”⁴⁾.

1. N. Iorga, *Despre adunarea și tipărirea izvoarelor relative la istoria Românilor, în Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1903, p. 29.

2. Teodor Codrescu, *Uricariul*, vol. VI. Iași, 1875, p. 177.

3. N. Iorga, *l. c.*, p. 29.

4. Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, Sibiu, 1930, p. 123.

În afară de cărți și manuscrise el a luat cu sine un număr de câteva sute de documente pe care le-a adăpostit în arhiva principilor Radziwill din Zolkiew. Aceste acte, referitoare la Români, au fost inventariate din ordinul regelui polon, Ioan Sobieski. Inventarul numit și Indicele ¹⁾ dela Zolkiew a fost publicat în secolul trecut de Rykaczewski ²⁾, iar în 1884, și în românește ³⁾.

Dintre actele pomenite în acest indice amintesc trei dela Petru Mușat din 1387—1388, dintre care unul este confirmarea omagiului față de Poloni făcut de solii Domnitorului moldovean, iar altul prin care Petru Mușat face cunoscut că a dat 3000 ruble de argint trimisului regal Warszewski. Urmează : tratatul de alianță din 1389, făcut cu Polonia contra regelui Ungariei ; acela a lui Mircea cel Bătrân prin care promite ajutor Polonilor contra Ungurilor ; tratat de alianță din 1390 ; jurământ de fidelitate regelui Vladislav din partea lui Roman Vodă ; omagiu și jurământ de credință regelui polon din partea lui Ștefan Mușat ⁴⁾.

În general toate actele amintite acolo, destul de numeroase și de vechi, au o importanță extraordinară pentru istoriografia românească, iar în afară de aceasta e un indiciu absolut sigur, că existau începuturi de arhive cu acte primite și copii după cele trimise vecinilor.

Mult mai târziu, în 1832, boerii munteni raportau generalului Kiseleff următoarele : „Știut va fi Excelenței Voastre că arhiva acestui prințipat din vechime au fost la sfânta mitropolie de aici” ⁵⁾.

Iată dar, că, și în Muntenia, actele importante se păstrau „din vechime” la mitropolie, dar această vechime nu era atât de mare ca cea din Moldova, fiindcă mitropolia din București nu exista decât din timpul domniei lui Constantin Basarab Cârnu (1654—1658) și propriu zis, bună de folosit, numai din vremea lui Radu Leon Vodă (1664—1669).

1. Indicele manuscris are următoarea însemnare în nemțește : „Sumariul tuturor documentelor aflate în arhivul principilor Radziwill din Zolkiew, ce privesc mitropolia din Suceava”.

2. Titlul sub care a fost publicat : „*Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litteratum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quocumque in Arhivo Regni in arce Cracoviensi continentur*”. Lutetiae Parisiorum, 1862.

3. Revista *Candela*, foaie bisericească literară. Cernăuți, vol. III (1884) p. 541, 687, 747. Cf. N. Iorga, *Despre adunarea și tipărirea izvoarelor relative la Istoria Românilor*, I. c. p. 13.

4. *Arhiva Istoriă*, Tom. II, p. 50—54.

5. N. Iorga, I. c., p. 29.

Actele vechi care nu prezentau destulă siguranță, asupra diferitelor proprietăți, erau confirmate la fiecare domnie nouă, așa că, prin acest procedeu, numărul actelor creștea mereu. Cu ocazia catagrafiei care s'a făcut în 1739—1740, la mănăstirea Călușul din jud. Romanați se amintește că s'au găsit 61 hrisoave domnești ¹⁾ și diferite acte referitoare la moșiile și bunurile mănăstirii.

În afară însă de actele proprii, mănăstirile păstrau și pe cele particulare, fiindcă erau un loc care prezenta mai multă siguranță. Confirmarea acestui fapt ne-o dă documentul din 24 Ianuarie 1785, prin care șetrăreașă Ilincă Dobrosloveanca înștiințează pe episcopul de Râmnic că-i trimite în păstrare un săculeț cu scrisori și zapise ²⁾.

Un alt exemplu de păstrarea actelor, de către fețele bisericești, destul de vechiu, este acesta pe care ni-l dă documentul din 12 August 1461, prin care anumiți indivizi își susțineau pricina lor, spunând că au document dela Aléxandru cel Bun, însă a fost dat „părintelui nostru lui Ion Munteanu nepot lui Onufreiu și se află la mâna preotului rusesc ce ieste în mahalaua Târgului” ³⁾.

Până în jurul anului 1600, nu se cunosc măsurile pe care le-au luat domitorii celor două principate în ceea ce privește păstrarea actelor. Primul care se pare că a avut un rol în această problemă este Mihai Viteazul. El căpătase, în special după cucerirea Ardealului, o importanță deosebită și era în legături de prietenie și corespondență cu multă lume străină.

Aceasta însemna că trimetea și primea o mulțime de scrisori și acte de tot felul. „A trebuit deci să existe o întreagă, bogată și interesantă arhivă românească asupra puternicului Domn, însă rătăcirile din urmă ale turburatei sale vieți-o împrăștiară” ⁴⁾. Și că într'adevăr a fost o păstrare și o sistematizare a actelor în timpul acestui domn, se vede dintr'un document al anului 1615, prin care Radu Vodă înțărăște unui boier stăpânirea peste un sat, asupra căruia se ridicaseră cu pâră câțiva moșneni. Ca să se vadă de partea cui stă dreptatea, domnul cercetează catastihel mai vechi — „apoi domnia mea au căutat la catastihul lui Mihai Vodă, de satele de cumpărătoare și am aflat domnia mea” ⁵⁾.

1. Al. I. Odobescu, *Antichitățile județului Romanați*, București, 1878, p. 162.

2. Acad. Rom. doc. 276—XCI.

3. Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I. București, 1913, p. 48.

4. N. Iorga, *Petru Șchiopul și Mihai Viteazul*, București, 1898.

5. N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. V, p. 480, doc. Nr. 10.

Mai târziu, Constantin Brâncoveanu orânduiește, după cât se pare, ca de pe toate actele ce se făceau de către administrația țării să se păstreze copii. Manuscrisul numărul 1571 dela Academia Română este o condică de acest fel, din timpul domnitorului amintit mai sus și poartă următorul titlu : „*Anatefter* ¹⁾, care s'au făcut în visterie să se scrie toate dăjdiile și orânduialele câte es în țară, la fieștecare, cum și în ce chip es, și alte obiceiuri, vânzări de vămi și de pârca-lăbii și de dijmărituri și oierituri și de toate dăjdiile și slujbele, precum se fac cărțile domnești a fieșticăriiia slujbă, după a ei obiceiai și rânduială, ca să se poată ști fiecându; care s'au făcut în zilele prea luminatului nostru domn Io Costandin Băsărab Voevod, pă vreme ce au fost Șerban visteriu mare, leat 7203” (1695).

Tot din timpul lui Constantin Brâncoveanu se află „condica de venituri și cheltuieli a visteriei dela leatul 7202—7212” (1694—1704). În această condică ²⁾ se poate vedea starea finanțelor țării din acea epocă, dările către fisc, în bani și în natură, felul monetelor în circulație, diferitele ramuri de resurse financiare și multe obiceiuri și norme ale vremii de atunci.

Mai târziu Constantin Mavrocordat în a doua lui domnie, în 1747, introduce sistemul còpiilor, pentru care fapt cronicarul Ion Neculce îl laudă în felul următor : „Și câte judecăți se făcea, *toate le scria la condice* și boierii cei mari din Iași și ispravnicii de pre la ținuturi”.

„Așijdere alesese vreo cinci șease logofeți de taină, de sta de cetea răvașele și le făcea oamenilor răspunsuri de jalobe ce avea. Și punea logofătul al triile pecetea domnească în răvașe și *le scria toate răvașele la condică*”. — „Ispisoacele de moșii câte mergea u la divan, *toate le scria la condică*” ³⁾.

„Neculce relevă acest fapt de a scrie actele la condică, ca un lucru neobișnuit. El constituia un titlu de glorie, de preamărire, al lui Constantin Mavrocordat” ⁴⁾.

Tot dela acest domnitor ni s'a păstrat o condică din anul 1741, în care se treceau toate actele „ce s'au dat din partea divanului” ⁵⁾.

1. N. Iorga, *Ilid*, p. 337.

2. *R. vis. a Istorică a Arhivelor Române*, București, 1872, p. IV.

3. Ion Neculce, ediție îngrijită de Al. Procopovici, vol. II. Craiova, 1936, p. 482.

4. Constantin C. Giurescu, *Curs de metodologie istorică*, (1929—1930), p. 221.

5. Academia Română, ms. 237. „*Condică de cărți de poruncă și de tot felul de trebuință ce s'au dat din partea divanului, în anul dintâiu a domniei mării sale domnului Constandin Nicolae Voevod; ce s'au început dela Săptemvrie, vlet 7250 (1741) la al trispră-*

Mai târziu, într'un document din 1759, găsim următoarele : „Și nici o carte de danii nu s'au obicinuit a fi numai cu pecete, neiscălită de Domn și neprotocălăite de hatmanii ce-au fost după vremi și în special la Constantin Racoviță”¹⁾.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea se găsesc o mulțime de condici de felul acesta²⁾, iar la începutul celui viitor și mai multe³⁾, — în special la mănăstiri. În afară însă de serviciile publice mai toate mănăstirile și-au făcut condici de documentele ce le aveau în păstrare, ca nu cumva pierzându-se originalele să rămână fără nici o însemnare. Episcopul de Roman și Huși, Melchisedec, un neobosit cercetător al trecutului neamului nostru, a găsit frumoase depozite arhivistice în mănăstirile și reședințele episcopale unde a locuit, pe care le-a întrebuințat, în bună parte, în scrierile sale.

În urma secularizării averilor mănăstirești toate documentele și condicele au fost depuse la Arhivele Statului din București, formând primele depozite arhivistice oficiale, care cu timpul s'au mărit în mod considerabil, în special cu cele ale Mitropoliei din București. N. Iorga spunea însă, că numai o parte din aceste documente au ajuns la Arhivele Statului, celelalte fiind oprite de anumite persoane interesate. „Mănăstirile cele închinat și cele de țară aveau adevărate comori documentare, care pe urmă la secularizare, făcută în împrejurări delicate și poate fără îngrijirea ce ar fi trebuit să se puie, pentru a opri înstrăinările unei averi ce ajunsese acum a Statului, s'au împrăștiat, oprindu-se numai în parte la Arhive”⁴⁾.

zeci ani, a al cincile domnie și la întâiul an a al doile domnie a Moldovii cari să încheie până la sfârșitul lui Dechembrie let (7251 (1742))”.

(Această condică a fost rezumată de N. Iorga în *Studii și Documente*, vol. VI, pag. 209—451).

1. N. Iorga, *Doc. Calimachi* . . . vol. I, p. 427.

2. Acad. Rom. ms. 637 „*Condică de zapise de împăciuirii între casnici și de alte feluri, cărți de despărțire și foi de zestre, leat 1782 până la 1784*”.

3. „*Condica din zilele mării sale preînălțatului nostru domn Ion Constandin Alexandru Ipsilant Voevod în care se trece numai firmanuri împărătești, chrisoave și cărți de asidosii și alte privilegiiuri precum în lăuntru arată*” (Papiu Ilarian, *Tesaur de Monumente Istorice*, București, 1863, Tom. III, p. 305—306. Acad. Rom. ms. 357. „*Condică din zilele mării sale prealuminatului domn Ioan Gheorghe Caragea Voevod, în care se trec numai fermanuri, hrisoave i privelegiiuri și cărți de asidosie i alte porunci deosăbite, cum în lăuntru arădăm*”.) (S'a publicat în parte de Papiu Ilarian în *Tesaur de Mon. Ist.* București, 1863, Tom. II, p. 345.

4. N. Iorga, *Adunarea și tipărirea izvoarelor. Prinso lui D. A. Sturdza*, București, 1903, p. 29.

În secolul al XIX-lea, noua legislație a Principatelor noastre, — *Regulamentul Organic*, — prevedea și obliga ca să se ție arhive de actele care intră și ies din administrațiile respective.

V. Arhivele în epoca modernă. În epoca modernă deosebim trei categorii de arhive : *arhive de stat*, *arhive de instituții* și *arhive particulare*. Bine înțeles că aceste arhive nu aveau organizare specială, ci, împreună cu diferite cărți, formau bunul istoric-literar al acestei instituții sau persoane. Putem contopi deci arhiva cu biblioteca și când spunem una, să înțelegem și pe cealaltă.

Printre cele mai renumite depozite de acest fel amintim : biblioteca lui Constantin Postelnicul și Constantin Stolnicul, apoi bogata bibliotecă a lui Constantin Brâncoveanu, distrusă însă, imediat după moartea lui. O parte din cărțile și manuscrisele acestor depozite se pare că și-au găsit loc în rafturile bibliotecilor lui Nicolae și Constantin Mavrocordat, ce cuprindeau pe lângă cărțile cele mai importante ale timpului și o mulțime de manuscrise și documente române și străine de o mare valoare istorică, iar prin marile lor număr formau un depozit, o întreagă arhivă a domnitorului.

Nicolae Mavrocordat era un mare amator de manuscrise grecești și în această privință făcea concurență chiar regalității franceze dela începutul secolului al XVIII-lea, fiindcă „*plătea mai bine*”.

Diferiți emisari francezi erau însărcinați „să cerceteze catalogul bibliotecii lui, să se intereseze dacă nu sunt dublate (dublete), ce s’ar putea dărui și să ceară măcar voe de a scoate copii de pe scrierile mai interesante și mai rare ; ar putea fi întrebat Vodă dacă nu dorește să se tipărească vreunul din manuscrisele lui Să i se arate ce bine i-ar ședeă dacă ar da ceva din ele Bibliotecii Regale, un depozit mult mai sigur decât biata lui țară amenințată neconținut de cele mai mari primejdii : astfel el, om învățat și zelos bibliofil, și-ar câștiga o veșnică glorie de donator”¹⁾. Pentru acest amator, întreaga Peninsulă Balcanică, și chiar o parte din Asia Mică, au fost cercetate cu atenție pentru a se cumpăra tot ceea ce era interesant pentru bogata lui colecție.

În 1729, abatele Sevin aduce la cunoștință ministerului francez Maurepas „*că e imposibil să se ție concurența cu Domnul muntean, care dispune și de bani și de credit ; tot ce se găsește de vânzare trece la dânsul : Muntele Athos a fost cercetat pentru aceasta de două ori*”.

1. N. Iorga, *Știri nouă despre biblioteca Mavrocordafilor* (Acad. Rom. Mem. Secț. Ist. seria III, Tom. VI mem. 6.) p. 4.

Domnitorul Valahiei ajunsese astfel să posede o colecție foarte importantă și prețioasă, râvnită de mulți, dar imposibil de apropiat, fiindcă acel care o avea nu viza să o vândă cu nici un chip.

Amatorii acestei colecții, printre care se numărau regi și împărați și poate chiar Papa, așteptau sfârșitul Domnitorului socotind că „fiii răposatului Domn n'au poate iubire pentru cărți”, dar s'au înșelat și cu toate promisiunile făcute la 100.000 piaștri, „tânărul fiu și urmașul lui Nicolae nu e dispus să se desfacă de prețioasa colecție”, cu atât mai mult că nu avea nevoie de bani, fiind „prea bogat ca s'o vrea”¹⁾.

Mai târziu însă, la 1758, Domnitorul Constantin Mavrocordat a fost închis la Constantinopol, pentru datorii și astfel „a fost silit, pentru liberarea lui și numirea din nou în Domnie, să înstrăineze biblioteca la care ținea așa de mult”²⁾.

Urmând celor domnești, bibliotecile-arhive cele mai importante erau ale instituțiilor, adică ale mănăstirilor și școlilor.

În bibliotecile mănăstirilor și mitropoliiilor se depuneau numeroase manuscrise, în sute de pagini, ale lucrărilor ce trebuiau tipărite în tipogafia respectivei mitropolii, mănăstiri sau episcopii.

În afară de aceste manuscrise ale textelor care se tipăreau, se mai depozitau în bibliotecile mănăstirilor tot felul de hrisoave și zapise referitoare la vânzările și cumpărățiile pe care le făcea mănăstirea. Acte prin care se arendau bucăți de pământ, acte de danie către mănăstire din partea voievozilor, boerilor și altor persoane.

Mitropolitul Antim Ivireanu, neobositul tipograf, își va lăsa toate cărțile și manuscrisele Mitropoliei din București, iar în 1819, un boer ce cumpărase biblioteca vestitului naturalist și călător Sonnini, va dăruia-o, deasemenea, Mitropoliei, fiindcă el nu prea știa ce să facă cu ea și ce folos ar putea trage el sau alții de pe urma ei. Despre această bibliotecă diplomatul francez F. G. Laurençon³⁾ care a stat 12 ani la București, crede că, după plecarea mitropolitului Ignat care păstorise scaunul arhiepiscopal cu energie și multă pricepere, va ajunge prada viermilor și a șoricilor, deoarece puțini erau aceia care înțelegeau menirea unor astfel de fonduri culturale.

Prin daniile de mai sus și altele care-au urmat mitropolia din București și-a înzestrat biblioteca din ce în ce mai mult, iar cărțile și manuscrisele rare umpleau rafturile goale de până atunci. Mulțimea lor va face mai târziu să se umple și podul mitropoliei, unde, mai

1—3. N. Iorga, *Ibid.*, p. 6, 8, 10.

apoi fabulistul Grigore Alexandrescu își va petrece o parte din copilăria lipsită de dragostea părintească, — între acele hârtoage colbuite și mucegăite.

După cum vedem numărul manuscriselor depuse și păstrate la mitropolie și mănăstiri era foarte mare. Ele vor forma adevăratul depozit al Arhivelor Statului atunci când se va face secularizarea averilor mănăstirești.

În bibliotecile școalelor și în special în a celor grecești se găseau tot felul de manuscrise și cărți rare, datorite de diferiți domni care se interesau de soarta culturală a acelor instituții.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea se găsea la Iași o școală cu bibliotecă care avea și bibliotecar, ales poate dintre profesorii școlii, — bibliotecar mai mult cu numele, fiindcă nu-l îmbulzeau ceterorii.

N. Iorga amintește într'un articol că Gh. Asaki pe când era bibliotecar la Școala domnească fusese învinuit că nu face altceva decât să piardă timpul și „să-și soarbă cafeaua”. Desigur însă că această învinuire nu era întemeiată, fiindcă se cunoaște foarte bine activitatea literară și culturală a lui Gh. Asaki. Că bibliotecarul Gh. Asaki, precum și celălalt din secolul XVIII, nu aveau îmbulzeală de cititori e cât se poate de adevărat, fiindcă pregătirea cât și gustul cititului erau foarte reduse, așa că bibliotecarii erau mai mult liberi decât ocupați, exceptând bine înțeles pe acei care, cercetând cărțile și documentele, dădeau din când în când anumite lucrări la iveală.

Pe acea vreme, după cum ne spune și F. G. Laurençon, majoritatea protipendadei, dela care se aștepta mai mult, era lipsită de ocupații sufletești serioase. „Rar poți găsi o carte în mâinile vreunui boier sau ale unei cucoane. Toate gândurile celui dintâi se îndreaptă către intrigile de guvernământ, către bărbii și slujbe, iar ale celor din urmă către cochetărie și galanterie”¹⁾.

Dar în afară de arhivele-biblioteci oficiale, pomenite mai sus, erau cele particulare, ale boierilor. Unii dintre aceștia, greci sau români, fiind foarte bogați, având moșii întinse în diferite părți ale țării, aveau de bună seamă și foarte numeroase documente de cumpărare și schimb pentru diferite locuri și robi țigani. Unele din aceste documente erau moștenite dela părinți și strămoși și confirmate prin hrisoave mari domnești.

1. F. G. Laurençon, *Nouvelles observations sur la Valachie*.... Paris, 1822.

Prin urmare o familie boierească de felul acesta avea o arhivă a casei cu acte numeroase ce se păstrau cu toată sfințenia, fiindcă reprezentau forme de proprietate a bunurilor pe care le aveau. Amintim dintre ele familiile : Buzești, Barbu Știrbei, Constantin Basarab Brâncoveanu, Cantacuzino, Greceanu, Lahovari, etc., care la începutul secolului nostru au pus la dispoziție o parte din materialul lor documentar spre a fi publicat de N. Iorga în numeroasele volume „*Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*”.

Printre arhivele particulare e cazul să menționăm pe acelea ale negustorilor de odinioară, care, în decursul unei activități îndelungate și interse, au strâns, spre bunul mers al afacerilor lor, arhive comerciale însemnate. Pentru Moldova și Muntenia ele au început să se formeze din prima jumătate a secolului al XIX-lea, și în special după anul 1829, când comerțul românesc a putut căpăta o formă oficială de dezvoltare.

Acestea însă au fost puține, fiindcă întreprinderii lor n'au avut urmași cu aceiași dragoste de negoț care să continue comerțul început ; aceștia, moștenind o situație materială bună, în cazul cel mai fericit se făceau bancheri, iar de cele mai multe ori, prin averile strânse, deveneau rentieri trăind în moliciune și chiar risipă.

Dintre familiile negustorești din Oltenia și Muntenia care au păstrat oarecare arhive comerciale, — și în care se găsesc, de multe ori, documente foarte importante, nu numai pentru firmele lor, dar chiar și pentru toate celelalte sectoare de viață istorică, socială și culturală a timpului, — pomenim următoarele : Solacoglu, Kirilof, Meitani, Tudor Hagi Tudorache, G. Assan, Dimitrie Aman (Craiova), Crăciun Cristea (Râmnicul-Vâlcea), Iovipale, Sava Ioanovici (Craiova), etc., etc.

Nu însă în aceiași situație se găseau arhivele comerciale din Ardeal. Acolo, negustorii trăind într-o atmosferă culturală, — mult mai ridicată și chiar foarte apropiată de aceia a Occidentului, iar în plus, și ceea ce este mai important, bucurându-se de vremuri mai liniștite care le-au dat posibilitatea să progreseze fără teama zilei de mâine, — au putut să strângă și să păstreze arhive care de multe ori erau atât de mari încât ocupau camere întregi. Bine înțeles că, în cadrul studiului de față, nu ne gândim decât la arhivele negustorilor români, fiindcă celelalte ale Sașilor și Ungurilor erau vechi și destul de cunoscute.

Cele mai prețioase arhive de acest fel le găsim la negustorii români din Sibiu și Brașov. Pentru exemplificare, amintesc numai două : una a fraților Orghidan din Brașov și cealaltă a celui mai mare negustor român al secolului XVIII, Hagi Constantin Popp din Sibiu, care, fără

nici o exagerare, putem s'o punem, prin activitatea ei extraordinară și durată de un veac întreg, în fruntea tuturor caselor comerciale de până azi.

Intemeetorul acestei firme a fost Hagi Pătru Luca, în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, care prin muncă și pricepere ajunsese să dea o dezvoltare deosebită firmei sale și să-și facă legături comerciale cu cele mai mari firme din Ardeal și țările vecine. Apogeul acestei firme însă a fost atins pe vremea urmașului și ginerelui său Hagi Constantin Popp, care, el singur, a condus-o timp de aproape 50 de ani, — rămânând să fie continuată apoi, până la o anumită dată, de feciorul său Zamfirache (Zenovie) Popp ajuns în cele din urmă guvernator al Băncii Naționale din Viena capitala imperiului Austro-Ungar.

Firma Hagi Constantin Popp, fiindcă așa se numea chiar 20—30 de ani după moartea acestuia, avea relații uimitoare cu toate casele comerciale din Oltenia, Muntenia și Ardeal și cu cele mai mari din toate țările Europăi, între care înțelegem și pe acelea din Anglia.

Pe lângă centrala din Sibiu această firmă avea sucursale în mai toate orașele Olteniei, — de unde Hagi Constantin Popp era originar și avea proprietăți, — și agenți comerciali în ambele Principate românești, care erau însărcinați cu procurarea diferitelor mărfuri și materii prime.

După arhiva strânsă, și în bună parte păstrată, — în care se găsește o foarte bogată corespondență comercială, circa 200.000 piese numai la Academia Română, câteva mii la Camera de Comerț și Industrie din București și încă aproape o mie la Banca Națională, dela cele mai mici bilețele, facturi, recipise, chitanțe, polițe și scrisori și până la cele mai importante documente și privilegii regale și imperiale, în mai toate limbile, chiar turcă, armeană și ebraică, — activitatea acestei case comerciale este într'adevăr uluitoare.

Mai amintesc că, tot în colecțiile Academiei, la același fond, se mai găsesc câteva sute de registre, dintre care unele destul de voluminoase, în care sunt trecute inventarele și socotelile de contabilitate, precum și copiile răspunsurilor date la corespondența primită.

Din cercetarea personală ce-am făcut-o acestei arhive, reiese că vestita firmă comercială Hagi Constantin Popp avea numeroși contabili și grămăticici care țineau la zi socotelile și corespondența primită în atâtea limbi, dela persoane oficiale, particulare și diverse întreprinderi.

O foarte mică parte din această arhivă, și chiar aceia sporadic și incomplet, a fost publicată de D. Z. Furnică ¹⁾ și N. Iorga ²⁾.

VI. Arhivele în epoca contemporană. 1832—1866. După războiul ruso-turc din 1828—1829, prin tratatul dela Adrianopol, Principatele noastre cad sub protectoratul rusesc care se îngrijește, în primul rând, să ne dea o legiuire după care să ne conducem.

Pentru fiecare Principat se face, separat, câte o legiuire numită Regulament Organic, în care, pentru prima dată, se pune și problema păstrării actelor și înființarea arhivelor.

De istoricul arhivelor, dela Regulamentul Organic încoace, s'a ocupat într'un studiu special eruditul istoric Dimitrie Onciul. El a arătat pe larg cum s'au înființat arhivele de Stat din cele două Principate, care au fost primele depozite documentare și cum a decurs întreaga odisee a localurilor pe unde s'au plimbat prăfuitele și mucegăitele documente care ascundeau în filele lor îngălbenite o parte din trecutul scump, și dureros în același timp, al neamului nostru.

Pentru această epocă, amintesc dela început că mă voi folosi foarte mult, voi face aproape un rezumat al studiului lui Dimitrie Onciul intitulat „*Din istoria arhivelor Statului*” ³⁾, — așa că mai toate citatele din acest capitol sunt luate de acolo.

Așa stând lucrurile, menționez că pentru arhiva din Muntenia, Regulamentul Organic spune următoarele : „Păstrarea Arhivelor Statului fiind un obiect care meritarisește toată luarea aminte a stăpânirii, va fi subț privegherea Ministrului din lăuntru” ⁴⁾.

Aceasta pentru Țara Românească, iar pentru Moldova, prin Regulamentul ei, lucrurile se precizau și mai mult.

Cităm numai două din articolele acestui Regulament și e suficient a ne da seama că începusem a trece la înfăptuiri folositoare, în raport cu spiritul vremii. „Art. 366. Canțelaria Înaltului Divan va fi împărțită în trei mese, supuse privegherii directorului ei. Masa arhivelor unde se vor ține toate acturile publice (precum anaforele, hri-

1. D. Z. Furnică, *Din Istoria comerțului la Români*, București, 1908. Idem, *Documente privitoare la comerțul românesc (1473—1868)*, București, 1931.

2. N. Iorga, *Studii și documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. VIII, București, 1908.

3. *Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea celor șaptezeci de ani*, București, 1903, p. 327—353.

4. *Regulamentul Organic*, ediția din 1832 p. 80, și în *Analele Parlamentare*. I, 1, p. 202. Idem D. Onciul, *Din Istoria arhivelor Statului*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1903, p. 329—330.

soave, hățișerifuri, atingătoare de dreptățile și privilegiile Moldaviei). Arhivarul, în a cărui priveghere se încredințează toate acturile acestea, se va îngriji de a le aduna din orișice parte se vor afla și a le ține în bună păstrare. Tot la această masă vor fi păstrate toate planurile ridicate de comisia hotărîturii și copiile mărturiilor hotarnice date fieștecăruia proprietar, precum se orânduește la secția obșteștii hotărîturi; iar spre sigură păstrare a acestei arhive și îndemânarea aflării acturilor va fi în curtea domnească o înadinsă cuviincioasă zidire întru îngrijitoarea pază a osebitului arhivar al Statului.

Art. 410. În fieștecăre an, la încheierea sesiilor Obșteștii Adunări, originalurile semilor înfățișate, precum și alte documenturi se vor depune în arhiva Statului, a căreia alcătuire și păstrare va fi încredințată cu însușirile cerute pentru asemenea dregătorie arhivistului Statului, ca un depozitar al acturilor publice și dregătorești; va fi numit de către Domnul, din doi candidați propuși de către Obștească Obicinuita Adunare”¹⁾).

Acestea se orânduiseră în luna Aprilie a anului 1831, iar în luna următoare, în Mai, arhiva a și început să funcționeze cu un personal anume prevăzut și ales prin Regulamentul Organic.

Personalul de serviciu al Arhivelor din Țara Românească era alcătuit din următorii: un nacialnic (director), un subt-nacialnic, doi secretari și doi oameni de serviciu. Nacialnicul primea leafă de 1000 lei pe lună, subt-nacialnicul 400 lei, scriitorul 100 lei, iar omul de serviciu 60 lei. În afară de asta se mai dădea 230 lei pentru cheltuelile de birou și întreținerea materialului.

Primul sediu al Arhivelor Țării Românești a fost la Mitropolie, „în câteva camere lângă localul de azi al Adunării Deputaților”, iar cel dintâi conducător (nacialnic) căminarul *Iordache Rasti*, care, prin priceperea lui, a condus destul de bine această instituție până la sfârșitul anului 1837.

În Moldova, serviciul arhivei „a început să funcționeze la 1 Ianuarie 1832, când s’a pus în aplicare și Regulamentul Organic al țării. Conform acestui Regulament, ea era subordonată înaltului Divan, în al cărui buget se prevedea suma necesară întreținerii acestei arhive. Această sumă era de 31.820 lei pe an, deci mai mare decât aceea din Țara Românească care era de 23.400 lei. Prin urmare și funcționarii și oamenii de serviciu erau plătiți mai bine, iar cheltuelile de birou și întreținere erau mai mari.

1. *Anal. Parlamentare*, I, partea 2, p. 209 sq., 218; D. Onciul, *l. c.*, p. 330.

Costache Conachi fiind mare vornic (Ministru de Justiție) al Moldovei în 1831—1833, a contribuit foarte mult la organizarea arhivelor din acest principat. În calitatea avută a trimis tuturor judecătorilor ținutale instrucții interesante relative la arhive și „*nu s'a mulțumit numai cu trimiterea acestor instrucții, ci a urmărit zi cu zi și executarea lor*”. Costache Conachi s'a ocupat și de felul cum trebuie alcătuite dosarele și actele, iar pentru că Regulamentul Organic nu era clar în privința organizării arhivelor, alcătuește anumite instrucțiuni lămuritoare, referitoare la arhivă și arhivist din care extragem următoarele două puncte :

1. „Toate acturile ce sânt hotărâte spre păstrare în Arhiva Statului adică anaforale, hrisoave, hățișerife atingătoare de dreptățile și promisiunile Moldaviei, precum și toate hotărâturile și planurile moșiilor ci au a să face prin deosebite comisii de hotărâtură și alte acturi judecătorești date în arhivă se vor păstra în o singură boltită zidire îngrădită cu gratii de fier, cu obloane de fier și cu ușile de fier și cu paza unui jandarmui, zi și noapte, cu toată privegherea, siguranța și îngrijirea de a nu să primejdui, supt răspunderea arhivistului supt a căruia ascultare vor fi un secretar și doi scriitori.

2. Toate acturile le va primi numai după osăbit adres ce să va trimite către arhivistul, pentru ale căror primire va da adeverință la locul cuvenit”.¹⁾

Primul conducător al arhivei din Moldova a fost aga Gheorghe Asaki, ce a rămas în acest serviciu până la 27 Septembrie 1849. „Cu acest fruntaș al mișcării noastre culturale în frunte, care întrunea și calitățile cerute pentru asemenea serviciu, Arhiva Moldovei ar fi putut să fie îndrumată cum (cât) mai bine, dacă și aci neajunsul localului n'ar fi împiedicat organizarea și dezvoltarea ei”.

Atât arhiva din Țara Românească cât și cea din Moldova au fost așezate în localuri improprii și puțin încăpătoare, iar în afară de acest neajuns au trebuit de foarte multe ori să-și schimbe sediul. Se înțelege dar, că, în asemenea condițiuni, ele nu puteau să se desvolte normal și să se organizeze așa cum ar fi trebuit.

Arhiva Munteniei cât și a Moldovei au fost separate până la 1862, din cauza împrejurărilor politice, dar în acest an, au fost unite sub o Direcțiune Generală a Arhivelor Statului și organizate printr'un Regulament propriu.

1. Gheorghe Ungureanu, *Poetul Costachi Conachi organizator al arhivelor Moldo-venești, 1831—1833*, în *Revista Arhivelor*, III, 2, București, 1939, p. 334—340.

Dar, chiar dela început, încă din primii ani după înființarea arhivelor, s'a văzut că localurile erau neîncăpătoare pentru materialul depus, ce se înmulțea din zi în zi. Și—pentru acest motiv—după judecata conducătorilor de atunci, s'a simțit nevoia de a se face o alegere a materialului depus.

„In acest scop s'au instituit anume comisii pentru ambele arhive, stabilindu-se și normele după care avea să se facă alegerea. Ele au început lucrările lor la 1844, în Țara-Românească, și la 1855, în Moldova. Alegerea făcută de aceste comisii, deosebind dosarele în *trebuincioase* și *netrebuincioase*, a rămas fără nici un rezultat practic. Lucrările înaintând prea încet, ele au fost apoi suspendate, iar actele alese spre a fi desființate prin ardere nu s'au desființat”.

Că nu s'au desființat a fost foarte bine, deoarece după valoarea lor istorică, multe din ele erau mai prețioase decât altele alese spre a fi păstrate. Afară de aceste lucrări, pe lângă primirea succesivă a depunerilor, mersul arhivelor noastre dela înființarea lor până la unirea din 1862, nu prezintă vreo schimbare mai însemnată, decât doar de-sele schimbări ale localului.

În timpul dela înființare și până la 1862, conducătorii Arhivelor din cele două principate au fost oameni de cultură și destul de pricepuți, însă nici unul n'a putut să înfăptuiască lucruri mari din cauza aceleiași probleme care i-a împiedecat pe toți — localul.

Arhiva Țării-Românești a fost condusă de următorii: *Iordache Rasti* din 1831—1837; *Ion Eliade Rădulescu* care a funcționat cu întrerupere din Iulie 1843 până în Iulie 1848; *Grigore Alexandrescu* din Iunie 1849 până în Decembrie 1854 și *Petrache Teulescu*, dela 1859 până la unirea arhivelor în 1862.

În Moldova, primul este *Gheorghe Asaki* care începe în 1832 până la 1849, iar a doua oară din Ianuarie 1857 până în August 1858. Amintesc apoi pe *Vasile Alecsandri*, tatăl poetului, din Septembrie 1849 până în Aprilie 1853; *Gheorghe Sion* din Iulie 1855 până în Aprilie 1856; *Teodor Codrescu* din Aprilie până în Octombrie 1856.

„În anul 1862, în urma unirii definitive a Principatelor, ambele arhive au fost unite sub denumirea de *Arhivele Statului*, cu o Direcție generală în București și o sucursală în Iași, subordonate Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice.

Cu Arhivele Statului s'a unit în 1862 și *Comisia Documentală* dela Mitropolia din București, înființată în 1841 pentru regularea, traducerea și transcrierea în condice a documentelor privitoare la bunurile mănăstirești. Cu aceasta depozitele Arhivelor noastre, care până atunci

se compuneau numai din dosare, condice și sigilii ale autorităților administrative și judecătorești, s'au îmbogățit prin încorporarea marelui tezaur istoric de documente și condice mănăstirești, trecute dela desființata Comisie Documentală la Arhivele Statului. Succesiv s'au adăogat apoi la acestea, după secularizarea bunurilor mănăstirești, documentele și condicele mănăstirilor închinat și ale celor moldovenești". Tot în acest an, 1862, s'a făcut și un Regulament al Arhivelor Statului, care, prin modificările din 1849 și 1872 a dat arhivelor cea dintâi organizare sistematică și temeinică.

„Astfel anul 1862, putem zice, este adăvăratul început al Arhivelor Statului în organizația lor actuală”.

Prin noul regulament Arhivele Statului căpătau organizare minunată, iar prin bugetul de aproape 200.000 lei anual o siguranță pentru viitor că din ce în ce lucrurile vor merge mai bine, iar Arhivele românești vor ajunge o instituție asemănătoare cu cele din Apusul Europei.

Primul Director General a fost numit, la 24 Martie 1862, *Grigore Bengescu* fost ministru al Cultelor sub domnia lui Barbu Știrbey, iar secretar *Grigore N. Manu*. În afară de acești funcționari superiori au mai fost numiți următorii: *Nicolae Filimon* șeful „Despărțirii istorice și bunurilor publice; *Nicolae Rasti* funcționar dela înființarea arhivei, șef al Despărțirii de Stat; *Dimitrie Peșiacov* translator, mutat dela Comisia Documentală unde urmase tatălui său *Gheorghe Peșiacov*.

Conducător al sucursalei din Iași fusese numit *Panaite Malcoci* și acesta ca și *Nicolae Rasti* în Muntenia, funcționar dela întemeierea arhivei. În afară de aceștia au mai fost numiți și alții până la completarea numărului de 20 câți prevedea regulamentul din 1862.

În acelaș timp s'au luat măsuri pentru construirea unui local potrivit al Arhivelor Statului. Încă din 1832 „se făcuse un plan pentru un local propriu al Arhivei Țării Românești. În urma raportului Arhivei către marea Vornicie, din 14 Februarie 1832, prin care se arătau neajunsurile localului dela Mitropolie și se cerea construirea unui local propriu, căpitanul de geniu *Blaramberg*, a fost însărcinat cu alcătuirea planului pentru localul cerut. Acest plan a fost elaborat în acelaș an și se găsește în depozitele Arhivelor, (*Edifice pour la conservation des archives de Valachie, projeté et désigné par Blaramberg, capitain du génie, 1832*). Acest plan însă, ca și altele care vor urma, va rămâne neexecutat.

Mai apoi, din pricina încăperilor mici dela Mitropolie, — „Arhiva Țării - Românești, abia înființată, începu în 1837 un șir de repetate și dese strămutări, provocate parte prin trebuința lor pentru alte scopuri, până când în 1866, ea fu așezată în curtea bisericii Mihai Vodă, unde se găsește și astăzi”.

Din aceste motive, în 1837, o parte din materialul documentar din arhiva dela Mitropolie a fost dus la Mănăstirea Mihai Vodă, iar cealaltă parte și cu depunerile ce se făcuseră până în 1841, la mănăstirea Antim. În timpul dela 1837 până la 1862, acest material arhivistic a fost plimbat neconținut dela o biserică sau mănăstire la alta. Amintesc numai : Mihai Vodă, Antim, Cotroceni, Zlătari, Radu Vodă, Mitropolie, Curtea Administrativă.

Starea proastă a încăperilor dela Antim, Radu Vodă și celelalte sedii unde erau niște arhive provizorii, a obligat Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice „să închirieze pentru arhivă casele lui Ioan Bălăceanu din strada Șerban (mahalaua Sf. Spiridon Nou) pe trei ani, cu 1000 galbeni pe an, unde în 1862 s'a mutat arhiva întreagă. Acesta a fost ultimul local al arhivei din București înainte de instalarea ei la Mihai Vodă în 1866”¹⁾.

Neapărat că în situația aceasta nu putea să se consolideze și organizeze o bună arhivă, iar în ceea ce privește localurile, conducătorii arhivelor au făcut de nenumărate ori rapoarte prin care aduceau la cunoștiință forurilor superioare, că e neapărat nevoie de un local nou, special construit.

În 1850, Grigore Alexandrescu care era arhivar (1849—1854), face un raport către Departamentul din lăuntru în care spunea ; „Măria sa prea înălțatul nostru domn este hotărât a porunci în primăvara aceasta zidirea unei mari încăperi pentru arhivă în curtea Mitropoliei, după planul ce maior Salman este însărcinat a face“. Acest plan însă, ca și celălalt care s'a făcut de arhitectul *Villacrose*, a avut aceeași soartă ca cel din 1832²⁾.

În ceea ce privește localul și Arhiva Moldovei a suferit același neajuns. „Așezată dela început în casele agăi Alecu Balș, ea a fost mutată de acolo în 1834, în casele agăi Costache Ghica, unde erau instalate unele autorități. Dar acele încăperi găsindu-se improprii pentru depozite, neavând siguranța cerută și nefiind nici încăpătoare, arhi-

1. Dos. Arh. Nr. 8/1832. Nr. 14/1862, apud. D. Onciul.

2. V. reproducerea acestor planuri la A. Sacerdoțeanu, *Proiecte pentru palatul Arhivelor Statului*, București 1940.

vistul Asaki, prin raportul său Nr. 145 din Decembrie 1835, către Departamentul Dreptății, ceru să se facă un local propriu pentru arhivă, având siguranța cerută, ca în viitor ea să nu mai sufere strămutări; iar până atunci, el ceru voie să se mute depozitele în două bolte din casele bisericești Sf. Ilie, pe care, după străduințele lui, egumenul le punea la dispoziție gratuit, pentru șase luni. Mutarea cerută s'a făcut în aceeași lună. Dar, localul neconstruindu-se, arhiva a fost mutată, după șase luni în cinci camere ale școlii vasilienice de la Trei Ierarhi; iar în 1840, înmulțindu-se depunerile de acte, i s'a mai pus la dispoziție o sală în Academia Mihăileană.

După restaurarea Curții vechi (palatul administrativ) în urma incendiului din 1827, Sfatul Administrativ, prin încheierea din 22 Octombrie 1843, a dispus ca Arhiva să fie instalată în palatul restaurat, unde ea s'a mutat apoi în 1844.

Dar nici în acest local, cel mai bun din câte i-a fost dat să aibă, ea n'a rămas neturburată. Depunerile înmulțindu-se, și autoritățile instalate în palat fiind strâmtorate, se simți prea curând nevoia de a se căuta alte încăperi pentru Arhivă.

Sfatul Administrativ, prin încheierea din 24 Octombrie 1849, găsi ca cel mai potrivit lucru de a se face un local propriu pentru arhivă, și dădu ordin ca Departamentul lucrărilor publice să chibzuiască cele necesare pentru clădirea lui. În urmă însă, localul proiectat rămânând neconstruit, s'au închiriat cinci bolte în o aripă nou-zidită a spitalului Sf. Spiridon, unde o parte a arhivei s'a mutat în 1853, iar altă parte a rămas în palatul administrativ. Spre a se economisi chiria, s'a făcut în 1858, propunerea de a se muta o parte din arhivă la mănăstirea Neamțului, care a fost admisă și de Sfatul Administrativ; dar opoziția energică a lui Asaki, pe atunci a doua oară arhivist, a împiedecat a se aduce la îndeplinire asemenea măsură nechibzuită.

În anii 1860—1861 toată arhiva s'a mutat apoi în șase bolte dela Natanson și Orenstein. Iar după ce în 1862 ministerele cu arhivele lor s'au strămutat la București, ea a fost readusă în palatul administrativ la începutul anului 1863''.

Arhiva din Iași, conform regulamentului din 1862, a devenit sucursală a Direcțiunii Generale a Arhivele Statului din București.

În 1862, problema construirii unui local propriu și încăpător pentru Arhivele Statului fu din nou pusă în discuție. Arhitectul *Benisch* făcu un plan conform instrucțiunilor pe care i le dădu Grigore Bengescu directorul arhivelor de atunci.

În noul local trebuia să se instaleze și un *Institut de Paleografie* cu scop de a forma personalul pentru serviciul arhivelor și pentru studiul actelor vechi istorice. „Era să fie o școală după modelul celebrei *Ecole de Chartes* din Paris, pusă în serviciul Arhivelor și al studiului istoriei naționale”.

Construcția localului, după noul plan, se ridica la suma de 710.436 lei vechi în afară de banii care ar fi trebuit pentru anumite instalațiuni. Dar, ca în totdeauna, lipsa fondurilor a împiedecat și de data aceasta lucrul cel bun.

În August 1864, noul Director, Cezar Bolliac (1864—1866), face un raport prin care cere ca mănăstirea Mihai Vodă, cu numeroasele ei încăperi, de altfel de curând secularizată, să fie restaurată și adaptată unui local pentru Arhivele Statului. În 1865, se aprobă 200.000 lei în acest scop, dar tot în acest an se întâmplă inundații mari în țară și astfel suma aceasta este destinată ajutorării sinistraților. În urma celor de mai sus transformările mari nu s’au putut face, totuși s’au făcut reparațiile strict necesare localului dela Mihai Vodă, iar în Mai 1866, arhivele s’au instalat aci cu caracter definitiv.

1866—1900. Tot în acest an, Grigore N. Manu care funcționase sub direcția lui Grigore Bengescu (1862—1864) și Cezar Bolliac (1864—1866) este numit director general.

„Cu privire la local, Manu a reluat proiectul din 1864, stăruind pentru executarea lui. El propunea ca lucrarea să fie făcută succesiv, potrivit cu mijloacele budgetare, alocându-se pentru aceasta o sumă de vreo 50.000 lei pe an până la terminarea clădirilor și restaurărilor ce trebuia a se face.

Dar toate stăruințele lui au rămas fără rezultat și la 1871, el s’a retras dela direcțiune, fără să fi putut realiza programul cu care luase conducerea serviciului. „În schimb Gr. Manu a reușit să înființeze pe lângă direcția generală o bibliotecă de specialitate, care a adus multe servicii instituției arhivelor”¹⁾.

Sub directorul următor, Constatin Aricescu (1871—1876), chesțiunea localului a rămas în stare neschimbată. Dar sub direcțiunea lui B. P. Hașdeu (17 Mai 1876—1 Aprilie 1900) s’au luat în fine măsuri pentru construirea unui palat al Arhivelor Statului.

Vechile clădiri dela Mihai Vodă, după reparațiunile insuficiente din 1866, urmând a se dărăpăna din ce în ce tot mai mult, mizeria localului începuse din nou. Iar sucursala din Iași, abia așezată la 1863,

1. Const. Moisil, *Arhivele Statului*, (Rev. *Boabe de Grâu*, I, 1930, Nr. 10), p. 598.

în palatul administrativ, a fost nevoită să continue strămutările de până atunci.

Încăperile palatului fiind necesare pentru celelalte servicii instalate acolo, o parte a depozitelor a fost mutată în 1865, la mănăstirea Frumoasa, altă parte la mănăstirea Cetățuia, iar cancelaria cu o parte din depozite a rămas în palatul administrativ. Apoi, în 1865—1866, toată arhiva s'a mutat în niște case închiriate în Beilic, unde a rămas până la 1871, când a fost așezată iarăși în palatul administrativ. Dar în urma incendiului din 1880, de care a fost încercat palatul, ea a trebuit să se mute din nou, parte la Trei-Ierarhi, parte în niște dependințe ale unei case din apropiere, apoi în niște bolte închiriate în Beilic. În fine, după restaurarea palatului administrativ, arhiva a fost adusă în 1883 iarăși în acest local''.

În 1882 se deschide un credit de 300.000 lei pentru construcția unui local al Arhivelor Statului și se înstituește și o comisie alcătuită din Grigore Bengescu și Grigore Manu foști directori și B.P. Hașdeu directorul de atunci, împreună cu arhitecții Munteanu și Săvulescu ca să fixeze planul clădirilor și proiectele în detaliu.

Comisia era hotărâtă a „rămâne în permanență pentru a controla și a priveghia executarea lucrărilor până la definitivă lor terminare''. Cei indicați mai sus și-au început truda lor imediat, dar făcând niște planuri mărețe, pentru vremea aceea, iar fondurile destinate nefiind suficiente, creditul deschis nu s'a putut întrebuința, așa că, în 1886, el a fost anulat prin legea de credite.

Peste patru ani, în 1890, un nou credit de 400.000 se deschide în același scop și o nouă comisie alcătuită din Gr. N. Manu, B. P. Hașdeu și arhitecții Mincu și Sterian, e „însărcinată să facă propunerile convenite pentru construirea localului; iar arhitectul George Duca a fost însărcinat să studieze unele locale de arhive din străinătate, asupra cărora a și înaintat un raport amănunțit în Martie 1891. În fine, în Noemvrie 1893, arhitectul Magni a fost angajat prin contract să facă planul și devizul pentru un palat al arhivelor Statului.

Un plan superb, care întrecea toate așteptările și toate dorințele de până atunci, fu elaborat. După acest plan, care singur a costat 25.000 lei, palatul Arhivelor Statului reclama suma de 1.200.000 lei, în afară de exproprierile necesare. Dar din creditul deschis pentru acest scop era disponibilă, după cheltuielile făcute până atunci, numai suma de 362.628 lei. Totuși, planul a fost aprobat în Ianuarie 1896, iar în Mai 1897, s'a și făcut licitația pentru o parte de clădire, pentru care se prevedea în deviz suma de 355.000 lei. Licităția însă n'a fost

aprobată, din cauza sumei prea mari ce reclama clădirea întreagă și exproprierile cerute. Astfel și acest ultim plan a rămas neexecutat.

În timpul acesta, dărăpănarea vechilor clădiri înainta într'un mod mai mult decât îngrijorător, așa că în 1893 și 1896 o parte a depozitelor a trebuit să fie mutate în niște case închiriate în apropiere (ale lui Petre Cecropide)".

După cum vedem iarăși un sfert de veac în care nu se poate face nimic serios pentru localul Arhivelor Statului.

Bogdan Petriceicu Hașdeu „a fost prea mare pentru instituția pe care a condus-o" — și pentru acest motiv n'a putut s'o înțeleagă și să-i fie de folos, cu toate că țara, în acea vreme, a fost în deplină liniște și continuu progres.

*

1900—1923. În primăvara anului 1900, B. P. Hașdeu iese la pensie iar în locul lui este numit director al Arhivelor Statului profesorul universitar Dimitrie Onciul. Acesta, dându-și seama imediat că situația localului este dezastruasă se apucă de lucru și face tot felul de rapoarte ca să atragă atenția Ministrului Cultelor, care pe acea vreme era Dr. C. Istrati. Ministerul, cu toate că țara se găsea într'o mare criză financiară, dădu fonduri suficiente pentru renovarea unei aripi a mănăstirii Mihai Vodă, așa că, în toamna anului 1901, localul restaurant a fost inaugurat, iar materialul împrăștiat prin toate părțile, adunat, depozitat și aranjat.

Dela înființarea Arhivelor și până la această dată s'au făcut greșeli mari și de neiertat cu păstrarea materialului arhivistic, deoarece valoarea acestui material a fost și este neprețuită. De data aceasta însă, Arhivele avuseseră norocul să intre sub conducerea unui om care știa să prețuiască și să păstreze actele istorice.

Materialul depozitat la Arhivele Statului, printre care se găseau documente prețioase, a fost păstrat cu toată sfințenia de Dimitrie Onciul care, după întregirea țării, deși bolnav, a avut norocul să îndeplinească două acțiuni mari în interesul Arhivelor Statului;

1. A descentralizat organizația acestei instituții, întemeind arhive sucursale în capitalele teritoriilor românești alipite.

2. A luptat pentru recuperarea arhivelor acestor teritorii, cari conform tratatelor de pace urmau să intre în posesiunea noastră. În special a reușit, printr'o convenție încheiată cu guvernul republicii austriace, să asigure achiziționarea arhivelor Bucovinei aflătoare în Austria".

*

1923—1938. În primăvara anului 1923, Dimitrie Onciul moare și în locul lui urmează, numai pentru câteva luni, profesorul universitar dela Cluj, Alexandru Lapedatu. În urma acestuia, în toamna aceluiași an, la 1 Noemvrie a fost numit Director General al Arhivelor Statului profesorul Constantin Moisil. Acesta a căutat să urmeze întru totul planul de activitate al înaintașului său, iar pe lângă aceasta să așeze instituția alături de celelalte, similare, din străinătate. Din înfăptuirile d-lui Const. Moisil amintesc următoarele: din 1924 a început să publice „*Revista Arhivelor*” care urmărește promovarea tuturor științelor în legătură cu materialul arhivistic: arhivistica, sigilografia, paleografia, diplomatica, heraldica, instituțiile vechi românești. Revista este în același timp și un organ de propagandă pentru cultivarea acestor științe și un periodic, unde funcționarii specialiști ai arhivelor să-și poată publica cercetările lor ¹⁾. În toamna aceluiași an a creat Școala de Arhivistică și Paleografie recunoscută prin lege la 25 Ianuarie 1925, care se mândrește astăzi cu multe serii de absolvenți.

A înființat și organizat *Muzeul Arhivelor* „care prin expoziția de documente, sigilii și stampe contribuie la educarea publicului în sensul de a cunoaște și respecta vechile noastre documente și monumente istorice. În legătură cu aceasta Arhivele Statului au început să publice miniaturile și ornamentele din documentele noastre vechi sub titlul de *Documente de miniaturistică românească*. De asemenea s’au pus bazele unei colecții de mulage sigilografice, care urmărește să cuprindă exemplare caracteristice de sigilii din toate timpurile”. ²⁾.

D-l Constantin Moisil a întrunit în jurul acestei instituții a Arhivelor Statului și comisiile care urmăresc scopuri asemănătoare. „În primul rând *Comisiunea Consultativă Heraldică*, a cărei menire este să reînvie vechile noastre steme și arta noastră heraldică; apoi *Societatea Numismatică Română*, care se ocupă cu vechile noastre monede și sigilii; în sfârșit *Societatea Bucureștii-Vechi*, care urmărește cunoașterea trecutului Capitalei noastre; activitatea tuturor acestor societăți se bazează pe cercetări de documente și monumente istorice” ³⁾.

În afară de faptele amintite mai sus, d-l Constantin Moisil a luptat din răputeri, tot timpul directoratului său, pentru recuperarea arhivelor Ardealului, Banatului și Bucovinei, care ne-au fost acordate prin tratatele de pace, odată cu alipirea acestor provincii la România.

1. Const. Moisil, *l. c.*, p. 599—600.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*.

La Viena se găseau nu numai arhivele Bucovinei, dar și toate arhivele Ardealului și Banatului din timpul când aceste provincii au fost în stăpânirea Austriei. Cu mare greutate diplomații noștri au reușit să încheie o convenție pentru retrocedarea acestor arhive, dar în această convenție au prevăzut numai arhivele Bucovinei, iar ale Ardealului și Banatului au rămas în suspensie și nu s'au putut obține nici până astăzi ¹⁾.

„D-l Constantin Moisil a fost, la Arhivele Statului, un conducător vrednic de marii înaintași pe cari i-a avut. În timpul, relativ scurt, cât a stat în fruntea acestei instituții, d-sa i-a dat o organizare la înălțimea cerințelor științei, a creiat o școală de paleografi, atât de necesară la noi unde mare' parte din scriptele trecutului sunt în atâtea limbi, a dat la lumină o revistă de specialitate, a cărei trebuință se simțea — toate lucruri care așează întocmirea Arhivelor noastre alături de a celor mai bune din Occident'' ²⁾. Cei cincisprezece ani de directorat și activitatea fără întrerupere a d-lui Const. Moisil au însemnat pentru Arhivele Statului un progres uimitor.

După ieșirea la pensie a d-lui Const. Moisil, la 1 Octomvrie 1938, Direcția Generală a Arhivelor Statului a fost încredințată d-lui prof. dr. Aurelian Sacerdoțeanu, care prin vigoarea tinereții, a calităților sale și prin munca neobosită de fiecare zi, în domeniul istoriografiei române și străine, a continuat munca predecesorilor săi, izbutind în scurtă vreme să ridice instituția la un nivel cu adevărat occidental.

Nenumăratele publicații personale precum și celelalte de sub conducerea domniei sale, tipărite în cadrul Arhivelor Statului, dau posibilitatea istoricilor de azi să-și completeze și aprofundeze studiile lor, iar Școala de Arhivistică și Paleografie, care la un moment dat fusese desființată, prin intervențiile ce-a făcut și prețuirea de care s'a bucurat, a fost pusă din nou în funcțiune, cu profesori selecționați și cu un budget mult mai mare decât înainte.

George Potra

1. *Buletinul Muzeului Militar*, Nr. 5—6, p. 165 (din răspunsul d-lui prof. C. Moisil).

2. *Buletinul Muzeului Militar*, Nr. 5—6, p. 160 (din cuvântarea d-lui profesor N. Bănescu).

DOCUMENTE DE MOȘNENI (BRĂDET-MEHEDINȚI)

În dorința de a da la lumină cât mai multe izvoare răzlețite priu casele satelor moșnenești, publicăm aici o grupă de acte vechi ale moșnenilor din satul Brădet, județul Mehedinți. Sunt în total 53 documente cuprinse într'o condică și un dosar. Ele se referă la proprietatea indiviză a moșnenilor din Brădet și s'au trimis spre transcriere la Arhivele Statului. Dintre acestea, 50 documente se află transcrise în condica de documente a moșnenilor și în dosar sunt numai 3, care privesc tot Brădetul. Condica este deteriorată, roasă de vreme și pătată de apa ce a pătruns prin șița afumată până la podina unde se păstra. O parte din legătura de piele dela cotor a mai rămas încă, iar copertele îi lipsesc. După filigrana hârtiei care poartă anul 1838, se vede a fi scrisă curând după acest an. Transcrierea cu caractere cirilice este unitară și caracteristică primei jumătăți a secolului XIX. Copistul, poate din Brădet, era cunoscător al scrierii, era om de meseria aceasta fiindcă în unele locuri, imitând originalele a ornat textul cu litere în chinovar, în special literile maiuscule și data documentelor.

Convinși că documentele se pierd cu vremea și odată cu ele și dreptul de proprietate, moșnenii au hotărât concentrarea lor în condică așa cum se făcea la mănăstiri și prin casele boerești. Condica se încredința, deobicei, celui care avea mai multă proprietate și datorită acestui fapt a ajuns până la noi. Deși documentele interesau pe toate familiile de moșneni din Brădet, cel care a pus, probabil, la cale întocmirea condicii este popa Ion Bălan, cel care stăpânea partea cea mai mare prin cumpărarea dreptului celorlalți codevălmași. Nu credem să fi transcris el condica, căci avea peste 70 ani la vremea aceasta, ci un om angajat înadins care nu-și însemnează însă numele. Transcrierea din condică reprezintă acte cu destulă valoare pentru toți, fiindcă nu se vede a o fi prezentat la vreo autoritate pentru legalizare, cum s'a făcut cu multe condici boerești sau mănăstirești. Popa Ion Bălan a transmis condica fiului său Dumitrașco, care și-a transcris singur actele de proprietate ulterioare în această condică până după

anul 1850¹⁾. El semnează cu numele de Dumitrașco Popa Ion Bălan Brădețeanu.

Primele documente poartă număr de ordine dela 1—43. Ultimele fiind transcrise de Dumitrașcu din timp în timp, în măsura în care se constituiau, nu mai au număr de ordine. Chiar grafia este mai variată la ultimile acte. Noi le publicăm în ordine cronologică numerotându-le astfel, unificându-le cu cele din dosar și dând în transcriere întreagă pe cele vechi și numai în rezumat pe cele din secolul XIX. Neapărat că pentru istoricul acestui sat de moșneni sunt tot atât de importante și unele și altele. Pentru lămurirea legăturilor între neamuri, acum mult mai ramificate, poate că tocmai documentele mai noi să prezinte mai mult interes.

După conținut sunt mai toate zapise și acte întocmite cu ocazia micilor neînțelegeri ivite între moșneni pentru determinarea hotarelor de moșii. Din această cauză par a nu prezenta interes ca informație istorică generală. Lipsa actelor emanate din cancelaria domnească arată că moșnenii au stăpânit neturburat din tată în fiu și din această cauză n'a fost nevoie de întărirea domnească asupra dreptului de proprietate. Aceasta se vede și din caracterul mai mult privat al actelor nefiind nevoie decât, din când în când, să se stabilească dreptul fiecăruia prin alegeri de hotare fără să se facă apel la judecată. Pentru trecutul satului Brădet ele sunt destul de importante. Dacă menționăm numai Ocolnica moșiei Brădet²⁾ făcută în anul 1779 Februarie 4, cu lista tuturor moșnenilor din acea vreme, arătând suprafața de pământ ce aparține fiecăruia, este de ajuns ca să ne dăm seama de cine sunt stâlpii neamurilor din acest sat și de starea lor economică.

Brădetul, sat așezat la poalele dealului Bujorescul, era un sat bine încheșat, cu locuitori strâns legați între ei prin rudenie și cu o stare economică bună.

Proprietatea s'a transmis din tată în fiu în mod pașnic și nu s'a fărâmițat prea mult ca în alte sate de moșneni unde proprietatea moșnenească aproape a dispărut. Așa se explică lipsa actelor de natură juridică din această condică.

Bănuim că se mai găsesc în Brădet și alte acte vechi, unele poate mult mai vechi decât cele de aci. Acestea nefiind adunate ca cele din condică, sunt răzlețite prin lăzile diverșilor urmași de moș-

1. Doc. dela filele 25, 26 ale condicii.

2. Doc. Nr. 9.

neni și sunt sortite pierzării. Cele de care ne ocupăm privesc mai mult familia Bălanilor și pe cele cu care s'au înrudit, spre exemplu : Trotocanii, Purdeștii, Turturoii, Bobeii, etc.

Controlând lista moșnenilor din Ocolnica făcută în anul 1779 despre care am vorbit, cu „Tabelele Statisticești pe anul 1838” aflate la Arhivele Statului din București, constatăm că este desăvârșită potrivire între ele găsind în ambele aceleași neamuri : Bălanii, Turturoii (urmașii lui Radu Turturea pomenit în actul din 1645 Mai 3), Vezuroii, Budeștii, Trotocanii, Purdeștii (urmașii lui Gheorghe Furde, ginerile lui Ion Lăudat Turturea pomenit în actul din anul 1765. Ianuarie 25) ¹⁾ Cuculeștii, Bobeii, Hărcenii, Lupuleștii, etc... De observat că păstrau nu numai numele de familie ci și pe cel de persoană, cu toate că numărul membrilor creștea an după an. Așa „Tabelele Statistice” arată că din 161 de familii câte se aflau în anul 1838 în Brădet, 25 purtau numele de Bălan (urmașii lui Udrea Bălan pomenit în primele acte) ²⁾ iar la 9 dintre ele, capul de familie se numea Ion Bălan. Apoi 12 familii aparțineau neamului Turturea, 16 familii ale neamului Hărceanu, 9 ale neamului Buda (urmașii lui Gavriil Buda) ³⁾, 6 ale neamului Furdea, 6 Trotea, 7 Vezure, etc.

Din documente și din „Tabelele Statistice” rezultă că cmul de vază al Brădetului era la începutul Secolului XIX pcpa Ion Bălan, care la 1838 avea vârsta de 70 ani, având de soție pe Călina și 5 copii (3 fete și 2 băieți, Ion și Dumitrașcu). Popa Ion Bălan răscumpără mereu dela rudele moșneni părți de moșie și încheagă o frumoasă moșie. Și restul moșnenilor aveau situație bună materială fiindcă toți sunt părtași ai moșiei satului, care era foarte variată : lcc de cultură vie, pomet (mai ales pruni), siliște, făneață, pădure, mori, etc. ⁴⁾ În tot satul nu era decât un singur clăcaș, ȣiganul Ion Niculae Ursaru, fierarul satului, restul fiind toți proprietari.

După cum am mai spus, chiar dacă alte acte referitoare la Brădet nu s'ar mai găsi în localitate, cele publicate aci, completate cu informațiile din „Tabelele Statistice” alcătuiesc un izvor însemnat de informație istorică pentru luminarea trecutului unui sat de moșneni cum este Brădetul, care pare a fi dus o viață mai tihnită decât alte sate ale țării.

1. Doc. Nr. 5.

2. Doc. Nr. 2 și 3.

3. Doc. Nr. 4.

4. Statistica din 1838 arată ce poseda fiecare moșnean, moșie, vite, livezi etc.

1.

1645 Mai 3. — *Zapisul lui Duca și Lupu Sturzul, nepoții lui Ion Boeru, prin care vând împreună cu Neaga și cu Anghelina, fetele lui Pascu, partea lor de moșie din Brădet și din Pinoasa lui Pătru, fiul lui Voicu și vărului său Radu Turturea.*

Adecă eu Duca dinpreună cu văru-meu Lupu Sturzul, nepoții lui Ion Boeru din Brădet, scriem zapisul nostru la mâna lui Pătru sin Voicul și la mâna văru-său Radu Turturea cu feciorii lui Mihail, Stănil, Lupu și Lăudat ca să le fie lor de mare trebui[n]ță, fiindcă le-am vândut partea noastră de moșie câtă au fost nevândută de moșul nostru Ion Boerul, în drept bani gata 500 și un bou.

Și am mai vândut eu Neaga și cu Aghelina, fetele lui Pascu partea noastră de moșie din Brădet și din Pinoasa lui Pătru și lui Radu în drept ughi 5 și 2 oi. Și când le-am vândut acest zapis am avut bune mărturii, care își vor pune pecețile ca să se crează.

Luna Mai 3, leat 7153 [1645]

Eu Duca vânzător

Eu Lupu vânzător.

Eu Neaga și Aghelina, vânzătoare.

Eu Drăgotă ot Pinoasa.

Eu Oprea Drăgoși —, Eu Nicola — Eu Iacob ot Mătășari.

Eu Barbul ot Strâmba.

Această copie s'au scos întocmai după cel adevărat din cuvânt în cuvânt.

2.

1702 (7210). — *Zapisul prin care Lațiscu dăruiește lui Bălan un loc de vie în Gruitul cu Malul, compus din 6 răzoare precum și pometul în deal și în vale de vie.*

Adică eu Lațiscu dat-am pământul meu, loc de vie, în Gruitul cu Malul, răzoare de vie 6, cu pomet cu tot, în deal și în vale de vie, de bună voia lui și cu toată inima lui și cu știrea tuturilor megieșilor, întâi fetele dumnealui și feciorii dumnealui anume Pătrul și Ifrim și Preda și Barbu și Dragomir și cu știrea feciorilor Lupul Timișanului anume Pârvul, i sân Neagu Barbul, i brat ego Drăgosla[v] i brat ego frații Crisii s'au împreunat aceia când s'au făcut acest zapis pentru pomana ce au fost nenea Lațiscu și cu tot cinstit casa dumnealui. Și eu răspund Ion sin Dobrița i brat ego Udrește și brat eu Bălan. Aceasta să se știe că i-am dat eu Lațiscu pământ de pomană [mie] lui Bălan să fie pomană necurmat lui și feciorilor lui, nepoților lui și strenepoților lui în veac. Iară cine se va scula din feciorii lui sau din nepoți, piatra să putrezească iar el să nu mai putrezească. Peste cuvântul meu să se știe acest loc de l-am luat eu Bălan pentru pomană, pomană să fie până va fi pământul, iară pentru pomană s'au dat, dat să fie. Iară de s'ar scula să-l vândă Bălan pe bani, el sau feciorii lui, afurisiți să fie ei seminția ce s'ar vedea.

La acest zăpis numărul zilelor lunii întru care s'au scris el nu s'au putut cunoaște, iar leatu lui este acesta 7210. Aceste mai sus scrise cuvinte sunt scrise întocmai după cum să vede din cuvânt în cuvânt.

3.

1757 (7265) Aprilie 17. — *Cartea a patru boeri hotarnici dată lui Udrea Bălan din Brădet cu ocazia hotărnicii moșiei Timișanilor ca să stăpânească în pace cele 6 răzoare de vie dăruite lui de Lațiscu Crăgui în Gruitul cu Malul.*

Dat-am cartea noastră *Udrii Bălan* ot Brădetu pentru că dându-i Lațiscu Crăgui de dănie loc ca să-și facă vie de șase răzoare în Gruitul cu Malul și a și fost făcut vie. Și viind noi aicea la hotărnicia moșii Timișanilor au venit și el cu acest zăpis de dănie de ni l-au arătat și ne-au spus și nepoții lui Lațiscu Crăgui cum că cu adevărat i-au fost dat moșu-său acel loc de vie de dănie și noi am dat cartea noastră lui Udrea Bălan ca să aibă a-și ținea via și pometu ce sunt într'acel loc cu bună pace de către toți moștenii din Timișani și niminea supărare să nu-i facă aceasta.

Le[a]t 7265 [1757] Aprilie 17

- (ss) Radu biv vel pitar
- (ss) Răducanu Moduran
- (ss) Frânzel Cerchez căpitan
- (ss) Costandin Fărcășescu.

4.

1763 Februarie 2. — *Zăpisul prin care Ion fiul lui Barbu Lăudat Turturea vinde lui Ion Bălan 67 stânjeni de moșie în Brădet precum și partea lui din moșia Pinoasa.*

Adecă eu Ion sin Barbul Lăudat Turturea dat-am zăpisul meu la mâna lui Ion Bălan, precum să se știe că i-am vândut partea mea de moșie din Brădet stânjeni 67, adică șazeci și șapte, însă stânjenu câte bani 20, adică două zeci, însă i-am mai vândut și partea din Pinoasa câtă mi se va alege despre verii mei Turturoi, drept nouă zloți, să aibă [a] o stăpâni în rupt cu bună pace despre toți verii mei fiindcă i-am și întrebat fiind și alți oameni buni mărturii, care mai jos se vor iscăli. Și eu pentru credință am iscălit puind și degetul în loc de pecete ca să să crează.

Eu Ion sin Barbul Lăudat am dat acest zăpis și vânzători.

L[ea]t 1763 Februarie 2.

Eu Gheorghe Turturea ot Pinoasa martor.

Eu Nica Turturea ot tam martor

Eu Stoian Timișanu, martor

Eu Ștefan Bălan, martor.

Eu Nicola Turturea, martor

Eu Gavrel Buda, martor

Și am scris eu Stănil Ecobescu ot Mătăsari cu zisa mai susnumitului și sânt și martor.

5.

1765 Ianuarie 25. — *Gheorghe Purde ginerele lui Ion Barbu Turturea răscumpără un zapis dela nepoții lui Barbu Turturea Lăudat anume Costandin și Dumitrașco.*

Sud Mehedinți

Acest zapis s'au răscumpărat de Gheorghe Purde zet Ion sin al lui Barbu Turturea Lăudat și va întorce banii ce cuprinde într'acest zapis Costandin i Dumitrașco nepoții lui Barbu Turturea Lăudat cu soroc de 50 de zile. Iar nefiind bani să fie moșia după cuprinderea zapisului supt stăpânire, fiindcă s'au dat banii prin judecată înaintea noastră încă și dându-i-se banii tot are a stăpâni numitu Gheorghe Purde, fiindcă l-au înfrățit și pă el cu numiții că au răscumpărat moșia.

L[ea]t 1765 Ghenare 25.

Cașilină Sărdar.

6.

1779 Februarie 3. — *Zapisul prin care Dochina, soția lui Ion Lăudat Turturea din Brădet, vinde împreună cu feciorii ei Costandin și Dumitrașcu, a treia parte din moșie, vie, siliște și pomet, lui Gheorghe Purde, ginerele său și soției lui Marina.*

Adică eu Dochina ce am fost soția lui Ion sin Lăudat Turturea din Brădet împreună și cu feciorii mei anume Costandin și Dumitrașco, făcut-am acest al nostru zapis la mâna lui Gheorghe Purde ginere-meu și la mâna fiia-mea Marina precum să se știe că rămâind în multă datorie făcută de soțul meu cu mine și eu neavând cu ce o plăti i-am poftit cu voea mea și cu a feciorilor mei și cu toți moștenii, de a plătit datoria câtă au fost rămasă însă taleri 27, și ginere-meu Gheorghe să stăpânească moșia împreună cu copii mei a treia parte ca să fie 3 frați pe moșie și vie și din siliște și pomet. Și orice se va agonisi să-i fie lui și fiia-mea Marina moșie stătătoare lui și feciorilor lor și nepoții câți Dumnezeu le va dăru. Și ei să aibe a ne cumănda pă mine și soțul meu. Și când s'au făcut acest zapis fost-au mulți oameni împregiureni și moșneni mărturii care se vor și iscăli. Și pentru adevărata credință am întărit cu iscălitura puind și degetul.

Febr. 3 Leat 1779

Eu Dochina soția lui Ion sãn Lăudat
 Eu Dumitrașco sãn Ion
 Eu Radu Drăgoeși martor. Eu Costandin sãn Ion.
 Eu Nica Turturea martor. Eu Danciu Morăga martor.
 Eu Stamatache.
 Eu Ion sãn Gheorghe Turturea martor.
 Eu Văsăle sãn Ion Șchiopel martor.
 Eu Ștefan Bălan [ot tam] martor.

Eu Căr[s]tea Bălan [ot tam] martor.

Eu Gheorghe Robete martor.

Eu Costandin Vezure martor.

(ss) Daia Vezure martor.

(ss) Mihai Trotea martor.

Și am scris eu popa Nicola Tărcău.

7.

1779 Februarie 4. — *Cartea de alegere făcută de Șandru Polcovnicul și Sandul Căpitanul părții de moșie ce aparține lui Ion Giurmește cu cetașii lui în hotarul Brădet; județul Mehedinți.*

Din Prea Cinstită porunca Divanului Craiovei.

Noi doi boeri fiind rânduiți ca să hotărîm moșia Brădetu Sud Mehedinți, deci alegând părțile tuturilor moștenilor de moștenire, de cumpărătoare ales-am și partea lui Ion Giurmește cu toată ceata lor la mijloc stânjini 35, la răsărit stânjini 53, la apus stânjini 18, care parte s'au adevărit a moșului lor Lupul al Crăciunesăi ce să trage din Drăgomir ce i s'au fost dat și la hotărnicia a 4 boeri, osebi de vânzările ce au fost vândut, să aibe a stăpâni și în pădure cât i să va veni, după suma ce scrie mai sus și în pace și nesupărați ce i-am ales cu pietrire din piatra Bădăeștilor în sus până în partea lui Costandin Brancea, pentru că este a lor moșie, bună și dreaptă de moștenire pentru că noi așa am găsit cu cale și cu dreptate, aceasta.

L[ea]t 1779 Februarie 4

(ss) Șandru biv vel polcovnic.

(ss) Sandul Căpitanu.

8.

1779 Februarie 4. — *Cartea de alegere făcută de Șandru polcovnicul și Sandu Căpitanul tuturilor părților de moșie ce stăpâneau Gheorghe Purde în Siliște, în Țarină în Teiul Bădăesc și în pădure în hotarul Brădet despre ceilalți moșteni.*

Din luminată porunca Mării Sale prea înălțatului nostru Domn Ioan Alexandru Ipsilant după jalba ce au dat moștenii din Brădet și eșindu-le răspuns către dumnealui Teodorache biv vel clucer, deci din prea cinstită porunca Divanului fiind noi rânduiți boeri hotarnici am venit la zi și la soroc împreună și cu Nicola portărelu, unde fiind toate părțile protivnice și moștenii față le-am citit tuturilor cărțile de moștenire și zapisele de cumpărătură i foi de zestre ce am văzut la mâinile lor ; ales-am și partea lui Gheorghe Purde la mijloc stânjini 45, la răsărit stânjini 67 și jumătate, la apus stânjini 22 și jumătate în siliște între Lupulești și între Turturoi moșie de zestre dela socru său Ioan sin Barbu Lăudat Turturea după foaia de zestre cu leat 1759, fiindcă și-au răscumpărat-o. I să mai alege lui Gheorghe Purde cu cumnații lui, i Budeștii, i Lupuleștii, i Turturoi în țarină la mijloc stânjini 137 și jumătate, la răsărit stânjini 206, la apus stânjini 69. I se mai alege lui Gheorghe Purde, cu cumnații lui Costandin și Dumitrașco, i

Turturoi și Budești cumpăratură din teiul Bădăesc la mijloc stânjini 57 și jumătate, la răsărit stânjini 86 și jumătate, la apus stânjini 29, să aibe a-i stăpâni Gheorghe Purde din partea cumnaților lui a 3-a parte ce o are de cumpăratură dela ei cu zapis, care zapis s'au văzut cu leat 1779 februarie 3. Deosebit de zestre ci i s'au ales în Săliște numai lui Gheorghe Purde. Deci să aibă a stăpâni această sumă de stânjini ce scrie mai sus cu bună pace și nesupărați de către ceilalți moșteni. Să aibe a ținea și în pădure partea lor după suma stânjinelor ce li s'au dat mai sus pentrucă noi așa am găsit a fi cu cale, aceasta.

Leat 1779, februarie 4.

(ss) Șandru biv polcovnic.

(ss) Sandu Căpitan.

Această copie s'au scos întocmai după cea adevărată din cuvânt în cuvânt.

9.

1779 Februarie 4. — *Ocolnica moșiei Brădet proprietatea moșnenilor, despre moșiile Mătăsari, Runcurelu, Pinoasa, Timișanii etc., împreună cu lista stânjienilor cuveniți fiecărui moșnean după actele ce posedă. Ocolnica și cărțile de alegere, date fiecărui moșnean, s'au făcut de Sandu Căpitanu și Șandru biv vel polcovnic.*

După jalba ce au dat toți moșnenii din Brădet la Prea înălțatul nostru Domn Alexandru Ipsilant Voevod pentru pricina moșii ce au avut între dânșii; deci Măria Sa poruncind cu o luminată poruncă a Mării Sale la Cinstita Căimăcămie a Scaunului Craiovei și Cinstita Căimăcămie orânduindu-ne pe noi ca să mergem să le facem împărțire după cărțile, zapisele ce vor avea de cumpăratură. Deci noi la sorocu ce am pus ne-am adunat la fața locului la numita moșie dinpreună cu Nicola portărelu. Deaceia întâi am făcut cercetare prin oameni bătrâni semnele hotarului care se alătură cu alte hotare și arătându-ne o piatră a 4 boeri în măgură deasupra de lacu Mătinii; văzând și ocolnica a 4 boeri la moștenii din Mătăsari, care s'au osebit Brădetu din Mătăsari. Și din piatra din Măgură drept în vale în gura văii largi unde s'au pus piatra. Deaceia drept peste dosul văii largi în obârșia Hălângii¹⁾ și în viaa lui Nicolae Ecobescu, unde este pusă piatră despre Runcurelu într'un măceș, culmea în sus spre apus pă scursura dealului alătură cu hotaru Runcurelului în poiana Teiului, unde s'au pus piatra despre Bojorăscu, culmea spre amiază noapte în Cioca din obârșii pe culme în jos spre răsărit pă scursura dealului, în poiana cu brazda, unde să hotărăște cu strâmba, tot culmea în jos spre răsărit în obârșia Purcăreței unde să hotărăște cu Pinoasa, culmea în jos spre amiază în Lacu Șarpelui unde să hotărăște cu Timișanii, matca Bohărelului în jos până în dreptu vii lui Stoican Ecobescu, drept iară în piatra din târg. Deaceia am făcut măsurătoare hotarului domnesc pe trei locuri cu stânjinu domnesc după obicei și am găsit mijlocu stânjini : 2367,

1. „Hălângii” în copia din dosar legalizată de Trib. de Comerț din București la 20 Februarie 1839.

răsăritu stânjini 3551, apusu stânjini 1184. Deci dintr'această sumă am dat fieşteacăruia moştean după cărţile de moştenire, zapise de cumpărătoare şi zestre şi dăanii după cum să va arăta mai jos fieşteacăruia pă anume făcându-le şi cărţi de hotărnicie la mână.

Această copie de ocolnică s'au scos întocmai după cea adevărată din cuvânt în cuvânt cu leatu ei : 1779 Fevruarie ¹⁾ 4.

Iscăliţi doi boeri hotarnici : Şandru, biv vel polcovnic şi Sandu Căpitanu.

Mijlocu Stânjini	Jumătăţi	Răsăritu Stânjini	Jumătăţi	Apusu Stânjini	Jumătăţi	
110	—	165	—	55	—	Bălanilor, Trotocanilor, Troteştilor în Silişte.
45	—	67	½	22	½	Budeştii în Sălişte.
45	—	67	½	22	½	Lupuleştii, popa Ilie-cumpărătoare
45	—	67	½	22	½	Lăudat Turturea, Gheorghe Purde zestre.
45	—	67	½	22	½	Turturoii
91	½	138	½	45	½	Vezuroii.
112	½	168	—	56	—	Bălani, Trotocani, Troteşti, în țină.
48	—	72	—	24	—	Tuncii zestre, Dumitraşco Vezure, cumpărători, dăanii.
137	½	206	½	69	—	Budeştii, Lupuleştii, Lăudat Turturea în țină, Turturoi
90	—	135	—	45	—	ipac Vezuroi în țină
300	—	850	—	150	—	Huzuri
120	—	180	—	60	—	Popa Nicolae Tărcău
206	—	309	—	103	—	Purdeştii
140	—	210	—	70	—	Radu i Gruia Drăgoşi
57	½	76	½	29	—	Turturoi, Budeşti Lăudat, cumpărătură din partea Bădăească
90	—	135	—	45	—	Neagoe, Bădăeştii
35	—	53	—	18	—	Ioniţă Giurma...
90	—	135	—	45	—	Costandin Brancea...
152	—	278	—	126	—	Popa Vasile, danie dela Huzuri
60	—	90	—	30	—	Pârnu Bălan cumpărătură dela Nodea.
30	—	45	—	15	—	Mihai Horea
29	—	43	½	14	½	Rovenţa
113	½	176	½	59	—	Deaconu Matei, popa Barbu Brat, cumpărătură dela Dumitraşco Şotea
60	—	90	—	30	—	Achim Nodea Bărnaz
36	—	54	—	18	—	Matei Vorneceştii

mijlocu	răsăritu	apusu
2225 ½	3881 ½	1192 — ²⁾

1. Decembrie, în copia din dosar.

2. În copia din dosar sunt următoarele totaluri : 2367 — 3551 — 1184.

10.

1779 Februarie 4. — *Hotarnicii moșiei Brădet atestază a fi adevărat un zapis de răscumpărare prezentat de Gheorghe Purde.*

Fiind noi orânduți ca să hotărîm moșia hotarului Brădet sud Mehedinți, au venit și Gheorghe Purde cu acest zapis de răscumpărare și cercetând prin o[a]meni bătrâni s'au dovedit adevărat. Și am iscălit și noi.

L[ea]t 1779 Februarie 4.

(ss) Șandru biv vel Po[l]cov[nic].

(ss) Sandul Căpitanu.

11.

1779 Februarie 4. — *Zapisu prin care Staicu Țuncu din Mătă-sari vinde, împreună cu frații lui Costandin și Mihai, partea lui de moșie din Brădet lui Dumitrașcu Vezure din Pinoasa.*

Adecă eu Staicu Țuncu ot Mătă-sari dăîmpreună cu frate-meu Costandin i Mihai dat-am zapisul nostru la mâna lui Dumitrașco Vezure ot Pinoasa precum să se știe că de a noastră bună voe i-am vîndut partea noastră de moșie din hotaru Brădetului cîtă ni să vine, însă să aibe a stăpâni el, nepoții, strănepoți cîți Dumnezeu i va dărui, iîndcă i-am vîndut-o în rupt de a noastră bun[ă] voe în drept tale[re] f¹ 17 1/2, adecă șapte sprezece și giumătate. Și cînd am făcut acest zapis au fost mulți omeni reziași, care mai jos să vor iscăli, și noi pentru adevărată credință am iscălit.

L[ea]t 1779 Feb[r]uarie] 4

Eu Staicu Țuncu, vînzători.

Eu Mihai brat, vînzători.

Eu Gheorghe Țuncu, martor.

Eu Ion Buda, martor.

Eu Costandin Brat, vînzători.

Eu Mihai Lungu, martor.

Eu Ion Bălan, martor

Eu Mihai Trotea, martor.

Acesta s'au făcut înaintea noastră și am scris și am iscălit.

(ss) Șandru biv vel pol[cov]nic].

(ss) Sandul Căpitanul.

12.

1795 Martie 2. — *Cartea hotarnicilor Iordache Fărcășescu și Răducan Izvoranu dată Bălanilor pentru schimbul ce au făcut cu Bărhoții, spre a-și păstra dania celor 6 răzoare de vie din dealul Gruului cu Malul făcută de Lațiscu Crăgui.*

Fiîndcă Lațiscu Cărăgui i-au fost dat Bălanilor ot Brădet danie șase răzoare de vie în dealul Gruului cu Malul și acum la hotărnicia

ce am făcut aceștii moșii au căzut în partea Bărhoților și pentruca să nu strice Crăguii pomana moșului lor s'au învoit cu Bărhoții și le-au dat loc pentru loc în partea lor iar Bălanii au a-și stăpâni acele răzoare înfundate cu pace de către toți moștenii. Și am dat această carte la mâna Bălanilor.

Leat 1795 Martie 2.

iscăliți : Iordachie Fărcășescu și Răducanu Izvoranu.

Această carte s'au găsit la Ioana Văduva soțul lui Ioniță Bălan, feciorul lui Costandin sin Ștefan Bălan, la leat 1845 ghenarie 17 și s'au scos în copie din cuvânt în cuvânt.

13.

1797 Februarie 12. — *Fragmentul cărții de judecată făcută de Iordache, vel logofăt, pentru pricina de judecată dintre Gheorghe Purdea și Gheorghe Bălan, pentru 60 stânjini de moșie din Brădet.*

Împreună cu zapisul scoțând . . . ¹⁾ să văzu cu leat 1781 Martie 22 de ani 15 și zece luni trecute, în care să v[ăd] iscă[liți] Gheorghe Burnaz i Ioan și Vasile Bololoi, i Vintilă și Pătru Oprițești . . . ¹⁾ tori, împreună și alte măturii și scrie că au vândut popii Neculaii și făține-său popii Ionașco (carele mai la urmă au stătut și protopop) șazeci de stj. moșie din Brădet în hotaru dă sus, stânjenu po bani 30, nesiliți fiind de nimeni și peste acest preț le-ar fi mai [dat] numiții preoți taleri patru dela sineși pentru cheltuială ce au fost făcut pă la Cra[iov]a, arată și Gheorghe Purdea că la săvârșirea acestui zapis mergând și un [Dum]itrașco Purdea, frate-său și ca unu ce și el era rudă cu numiții preoți ar fi . . . ¹⁾ taleri patru de s'au împărțășit și el într'acei stânjini 60 precât îl ajungea analogul și l-ar fi numit și pă dânsul în zapis, (însă nu știe bine pă marginea rândurilor s'au pântre rânduri). Iar zapisul să vede că unde numește că l-au dat la măr[. . . ¹⁾] pi Niculi i frăține-său popa Ionașco, pîntre rânduri au mai fost scris încă un nume și acum cu alt condei să vede întinat rămâind numai pă numele preoților, căruia zapis făcându-i cercetare cu amănuntul din întinătura acelu [con]dei dă bănuială judecății că la cumpărătoarea acelor 60 dă stânjini au fost și Pătraș[co] . . . ¹⁾. [P]urdea împărțășit (precum jăluitoariul arată) — și făcând socoteală . . . ¹⁾ analogul banilor ce s'au zis mai sus vine la amândoi preoții stânjini patruzeci și cinci, care dându-se pă'ndouă să fac supt stăpânirea fecioarilor protopopului Ionașco stânjini 22 ½ și subt stăpânirea popii Vasile sin popa Nicola stânjini 22 ½, iar lui Pătrașco Purdea, frate jăluitoariului îi vine stânjini cincisprezece pă care i-au și [stă]pânit până acum în pace.

Deci după cercetarea ce cu a[mă]runtul am făcut și după dreptate găsesc cu cale ca Gheorghe Bălan să-și primească banii de la Gheorghe Purdea pă stânjinii ce i-au cumpărat dela feciorii protopopului și să rămăe supt a lui stăpânire ca unu ce să prota . . . ¹⁾ a-i răscumpara rudă fiind și cum sorocu pravilii nefiind trecut ci dă loc cât au

1. Loc rupt în actul din dosar.

auzit dă vânzare au mers la dânsul să-și primească banii și judecată și mai vârtos că Gheorghe Bălan nu ar¹⁾ putere a stăpâni acei stânjini nefiind vreo rudenie cu vânzătoru. Iar pentru stânjini 2 ½ ai popii Vasile ce i-au fost vândut mai mult piste partea lor, s'au apucat prin judecată Stan sin protopopu de au împlinit banii numitului preot după pcul ce-i vânduse, iar pentru ceialaltii 20 stânjini ce-i mai are popa Vasile, partea sa arătând că este pe temei și nu poate a mai căuta dă¹⁾ folos nu are că încă de când s'au cumpărat de tată-său¹⁾ puțin lucru n'au luat ci tot acest Gheorghe Purdea i-au mâncat acel venit¹⁾ cerut ca să-i vândă la cel ce să găsi cumpărător pă care priimindu-i Gheorghe¹⁾ și numărat toți banii numitului preot stânjinu po taleri unu și jumătate¹⁾ rămâind a-și căuta cu dânsul numai pentru venitul moșii de când îl mănâncă el și atât pe acești 20 stânjini ce i-au cumpărat acum dela popa Vasile cât și pe acei 25 stânjini ce i-au răscumpărat dela pârîtu Gheorghe Gălan (pe care i-au și dat toți banii înaintea judecății) rămâne bun stăpân Gheorghe Purdea căruia i s'au dat la mână și zăpîsul cel vechi, care era la mână popii lui Vasile dă cumpărătoarea acelor 60 de stânjini. Și dă cercetarea ce am făcut am dat această carte de judecata, aceasta.

1797 Februarie 12.

(ss) [Ior]dache vel logofăt.
Trecut în condică.

14.

1800 Iulie 20. — *Zăpîsul prin care Băla, soția lui Dumitrașco Vezure din Pinoasa, vinde partea ei de moșie Vlădoaiiei, vara ei din Brădet.*

Adecă eu Băla soțul lui Dumitrașco Vezure ot Pinoasa precum să se știe că de bună voe am vândut această pârțicică de moșie ce cuprinde în dosul acestui zăpîs în rupt vară-mea Vlădăii ot Brădet să aibă a stăpâni ea, copii, nepoții, strănepoții, neam din neam câți Dumnezeu îi va dărui, fiindcă am vândut-o de a mea bună voe în drept 30, adecă treizeci și două vedre și o polomiță rachiu. Și când am făcut acest zăpîs au fost mulți oameni martori fiind și vânzătorii cei vechi de față și am iscălit.

L[ea]t 1800 Iulie 20.

Eu Băla soțul lui Dumitrașco Vezure, vânzătoare.
Eu Costandin Țuncu ot Mătăsari, martor.
Eu Drăghici Turturea ot Brădet, martor.
Eu Danciu Turturea ot tam, martor.
Eu Ion Dascălu, martor.

Și am scris Eu popa Vintilă cu zisa acestor numiți și sunt și martor.

1. Loc rupt în actul din dosar.

15.

1806. — Noemvrie 9. Actul prin care Pârvul, fiul lui Vintilă Bălan, dăruiește nepotului său, diaconului Ion, un loc de vie în Dealul Batrân ca să-l pemenească.

16.

1806 Noemvrie 9. — Zapisul lui Pârvu, fiul lui Vintilă Bălan, prin care vinde nepotului său, diaconul Ion, fiul lui Dragomir Bălan, partea lui de prilog din Dealul Mic.

17.

1810 Octomvrie 4. — Zapisul lui Nicola, fiul lui Pârvu Bălan, prin care vinde vărului său, diaconul Ion un prilog de vie.

18.

1811 Februarie 10. — Zapisul lui Gheorghe Bălan, fiul lui Ștefan Bălan, prin care dăruiește nepoților lui, popa Ion și Gavrilă partea lui de moșie, via, prunii, pivnița, etc. ca să-l cumânde.

19.

1811 Martie 7. — Porunca dată popii Vintilă, dascălului Ion și pârcălabului Costandin Buda, de a alege o parte de moșie lui Gheorghe Purde, cu cetașii lui, care era încălcată de Ion și Danciu Turturea.

Urmează anaforaua hotarnicilor, care arată că Ion și Danciu Turturea au cutropit 27 stânjeni din moșia lui Gheorghe Purde, din anul 1811 Aprilie 7.

20.

1812 Iulie 15 — Porunca Ocârmuitorului Divanului Craiovei pusă pe o jalbă prin care se cere a se slobozi o moșie ce se stăpânea cu sila.

21

1812 August 15. — Mărturia lui Popa Vintilă, Pătru Turturea și Ion Morâgă prin care arată că verii lor, nepoții lui Lăudat Turturea anume : Costandin, Dumitrașcu și Gheorghe pot stăpâni în pace partea lor de moșie din Brădet și din Pinoasa.

22.

1813 Aprilie 21. — Zapisul prin care Ion Giurma din Strehaia cu fiul și nepoții săi Ion Nicolae Giurma și Gheorghe Costandin Giurma vând popii Ion Bălan, lui Mihai Bălan și Trăilă Turturea 17 ½ stânjeni de moșie din hotarul Brădet, din Culmea Strâmbă până în culmea Runcurelului.

23.

1816 Februarie 2. — Zapisul prin care Gheorghe Purde împreună cu soția lui Marina și cu fii lor Costandin și Șerban dau lui Ion Bălan la trecerea în căsătorie cu fiica lui Călina, zestre: animale, banii preoției și dreptul să stăpânească împreună cu copii lui moșia din Brădet Pinoasa, Corteni, în hotarul Arderi.

24.

1816 Februarie 6. — Zapisul prin care popa Ilie din Pinoasa vinde, împreună cu ginerii și nepoții lui, 11 stânjeni de moșie din hotarul Brădetului, cureaua din Săliște, ui Popa Ion Bălan.

La 5 August 1817 ginerii popii Ilie, Matei Rogojanu și Dumitrache Roșianu recunosc vânzarea făcută prin mențiunea făcută pe zapis.

25.

1817 Mai 28. — Anaforaua hotarnicilor Vasile Strâmbeanu și Costandin Bujoreanu, comis, dată în pricina dintre Gheorghe Purdescu și Barbu Tăloiu din Ciuperceni, pentru 3 cumpărături în Teiul Făureșc.

26.

1817 August 22. — Jalba lui Gheorghe Purde către Spătar ca să aducă în fața judecății pe nepotul său, căpitanul Vasile Strâmbeanu, care-i cutropise un vad de moară în hotarul Strâmba și „părțile de moșie”.

Pe jalbă se află porunca Caimacamului Craiovii dată în această pricină.

27.

1819 Martie 9. — Adeverința lui Preda Trotea, căpitanul, dată popii Ion Bălan, vărul său, prin care arată că au cumpărat tovarășie partea de moșie a verilor lor Trotocani din Brădet și din Runcurel.

28.

1819 Aprilie 25. — Jalba către domn a preoților Ion Bălan, Ion Trotea și alții prin care se plâng contra fraților Tudor și Ion Bălan, că nu-i lasă să stăpânească moșia cumpărată dela Staicu Trotocan.

Urmează porunca domnească trimisă Ispravnicilor județului pentru cercetarea plângerii.

29.

1819 Iunie 19. — Zapisul prin care Dumitru, ginerile lui Gheorghe Bălan, vinde împreună cu fiicele lui și gineri-său Petru Trânteci, partea lor de moșie din Brădet și din Runcurel, popii Ion, fiul lui Dragomir Bălan și lui Gavrilă, Udrea și Tudor Bălan.

30.

1819 Noemvrie 4. — Zapisul prin care popa Ion, fiul popii Radu din Mătăsari, vinde împreună cu frații lui Vasile și Dinu, 10 ½ stânjini de moșie din Brădet lui Ion Bălan.

31.

1819 Noemvrie 16. — Dinu Bălii, fiul lui Gheorghe Purde din Mătăsari, vinde popii Ion din Brădet, 10 stânjini de moșie în Brădet din partea Tunceștilor și a Fometeștilor.

32.

1819 Decemvrie 20. — Diaconul Matei, fratele lui Dinu Bălii, confirmă vânzarea făcută de fratele său în Brădet și adaugă și el la vânzare conacul din Valea Sălcii.

33.

1820 Ianuarie 10. — Adeverința popii Ion Bălan prin care arată că partea de moșie cumpărată de el în Brădet și Runcurel dela văru-său Staicu Trotocan o împarte cu verii lui Gavrilă și Dumitrache.

34.

1820 Noemvrie 26. Cartea lui Staicu Buduhăleanu, postelnic, prin care arată partea de moșie ce s'a ales lui Gheorghe [Purde] și urmașilor lui cu ocazia hotărniciei moșiei Pinoasa de jos, numită Arderea.

35.

1820 Noemvrie 26. — Postelnicul Staicu Buduhăleanu încredințează că la facerea hotărniciei moșii Pinoasa de Jos, numită Arderea, cumnații lui Ion Bălan au recunoscut foaia de zestre făcută de Gheorghe Purde.

36.

1822 Martie 28. — Constantin, fiul lui Ștefan Bălan, vinde lui popa Ion un răzor de vie, de trei rânduri, cu pământul și prilogul corespunzător.

37.

1822 Decemvrie 14. — Încredințarea unor locuitori din Brădet dată lui popa Ion ca dovadă că zapisul cu care a cumpărat moșia dela Nicola, fiul lui Pârveu Bălan, i s'a cerut cu sila înapoi și după înapoierea banilor să-i sloboade moșia.

38.

1823 Februarie 25. — Raportul diaconului Matei Bălescu, Dumitrașcu Hârceanu și Milcu Popescu de cercetarea făcută asupra pricinii ce a avut popa Ion Bălan cu : Udrea Bălan, Gheorghe Bălan și Dumitrașcu Buda, pentru o părticică de moșie cumpărată dela Dinu Bălii și Băla Vezuroaica din Mătăsari.

39.

1823 Martie 9. — Preda Trotea, căpitanul, vinde vărului său, popa Ion Bălan, partea lui de moșie din Brădet cumpărată dela Staicu Trotoan.

40.

1825 Septemvrie 28. — Drăghinca, fica lui Nica Turturea din Pinoasa, vinde lui popa Ion Bălan un părticel de moșie din Brădet în pieptu Higiosii.

41.

1827 Ianuarie 24. — Carte de alegere făcută de postelnicul Staicu Buduhăleanu părților de moșie din Pinoasa de sus ce aparțin : lui Costandin Dumitrașcu, fiul lui popa Ion, lui Șerban, fiul lui Gheorghe Purde și popii Ion Bălan, cumnatul său.

42.

1829 Februarie 20. — Zapisul prin care Ion fiul lui Gheorghe Turturea din Brădet și fratele lui Dinu vând popii Ion Bălan „un părticel de moșie în rupt, în capul dealului în Pieptu Higiosii”.

43.

1829 Februarie 27. — Zapisul lui Șarban Purde și nepotul său Radu, prin care se învoesc cu popa Ion Bălan din Brădet ca să stăpânească el și partea lor de moșie din Brădet și din Pinoasa de Sus, cumpărătura dela Corteni, cârciuma și partea unchiului lor Costandin.

44.

1832 Mai 10. — Adeverința lui Staicu Viașu și fiul său Costandin dată popii Ion Bălan și verilor lui Gavril și Dumitrache pentru primirea a 80 taleri din vânzarea moșiei lor din Brădet și Runcurel.

45

1839 Februarie 24. — Hotărîrea Nr. 14/1839 a Inaltului Divan al Princip. Țării-Românești dată în pricina de judecată dintre Cos-

tandin Bălan, Giurcă Bălan, Barbu Bălan și Ion din Brădet și dintre Dima Vezure, Ion Turturea, Milcu Trotea și popa Ion Bălan, pentru un laz de vie.

46.

1843 August 3. — Hotărîrea Nr. 127/1843 a Judecăt. Județului Mehedinți, dată în pricina de judecată dintre Dumitrașco, fiul lui popa Ion Bălan și Costandin, fiul lui Dumitrache Bobei, pentru stăpânirea a 45 stâneni de moșie din Brădetu de Săliște și alte părți de moșie.

47.

1846 Decemvrie 17. — Hotărîrea Divanului Judecătoresc din Craiova Nr. 152/1846, dată în pricina de judecată dintre Costandin, fiul lui Dumitrașco Bobei și Dumitrașco, fiul lui popa Ion Bălan, pentru 45 stâneni de moșie din Brădet.

48.

1847 Martie 3. — Inscris de învoială între Ion, fiul lui popa Ion Cleciu din Bănovița și Lepădat Cleciu din Tehomiri, pentru venitul moșii și prunilor din Brădet.

49.

1847 Aprilie 20. — Carte de alegere făcută de sărdarul Gheorghe Roșianu părții de moșie ce stăpânea Dumitrașcu, fiul popii Ion Bălan, despre părțile lui Costandin Bobei din Brădet.

50

1849 Octomvrie 5. — Dascălul Ion, fiul popii Ion Turturea din Bănovița, vinde lui Dumitrașco, fiul popii Ion Bălan, un stânen de moșie în Brădet și 175 pruni.

51.

1850 Mai 23. — Foaie de delnițele de moșie ce are Ioniță, fiul popii Ion Bănovițeanu, în cureaua de moșie din Săliște în Brădet.

52.

1851 Septemvrie 30. — Raportul hotarnicului Ion Drulescu către Judecăt. Județului Gorj, asupra alegerii curelii de moșie pentru care Dumitrașcu Bălan a avut judecată cu Costandin Bobei.

53.

1852 Septemvrie 20. — Carte de alegerea făcută de hotarnicul Ion Drulescu părții de moșie numită „la Săliște” proprietatea lui Dumitrașcu, fiul lui popa Ion Bălan, despre Costandin Bobei.

Ion C. Dobrescu

DOCUMENTE RELATIVE LA ÎNCEPUTUL DOMNIEI LUI IOAN SANDU STURZA VOEVOD

Printre documentele donate Arhivelor Statului din Iași, de Paul Gore, se găsește și o condică ¹⁾ în care sunt trecute copiile documentelor căimăcămiei lui Ștefanache Vogoridi și începutul domniei lui Ioan Sandu Sturza Vodă. Documentele, fiind trecute așa cum s'au dat, zi de zi, ne ajută să precizăm datele începutului domniei lui Ioan Sandu Sturza Vodă și mai ales cum a urmat ocârmuirea Moldovii în acel timp.

Sâmbătă 1 Iulie 1822 ²⁾, în timp ce la Constantinopol se desfășura solemnitatea numirii noilor Domni, la Silistra ajunsese porunca ridicării lui Vogoridi din Căimăcămia Moldovii; la 26 Șevel, ciace ar fi 2 Iulie, Mehmet Pașa, „sarascherul Silistrei”, trimite la Iași pe Halil Bei „vechilul Silistariul”, cu poruncă de a-l ridica pe Vogoride.

1. Arhivele Statului Iași, Biblioteca „Istorice”, Nr. 709.

2. *Uricar*, III, 235. Firmanul de numire ca domn al Moldovei pe logofătul Ioan Sandu Sturza din 1237, 24 a lunii Șeval (1822 Iulie 1). Kogălniceanu, *Let.*, III 444; N. Iorga, *Istoria Românilor*, VIII, 294, dă data de 12 Iulie stil nou; boierii duși la Constantinopol au știut încă din 29 Iunie cine au fost numiți domni (*Let.*, III, 444, și Manolache Drăghici, *Istoria Moldovii*, II, 152). Tot în Arhivele Statului Iași se găsește o condică de toți boierii făcuți în timpul domniei lui Ioan Sandu Sturza Vodă („Documente”, Pachetul VIII, 2) cu titlu : „Boeriile ce s'au făcut în vremea Măriei Sale Ioan Sandu Sturza Vodă care s'au rânduit domn la Moldavia la zi întâi Iulie 1822. La 1 Iulie 1822, noul Domn scria nepotului său Petrache Sturza, pe care îl orânduise și caimacam, o lungă scrisoare (Vezi anexa, IV) unde printre altele îi spune : „Astăzi Iulie 1, la cinci ceasuri din zi m'au rânduit Domn, arată preosfințitului Hușiu că după datorie să să facă mulțămirile către înduratul Dumnezeu și rugile ce toți patrioții să le înlănească către milostivire”. (Arhivele Statului Iași „Documente”, Pachet 141, doc. 50). Documentul a fost citat și în Alex. Băleanu, *Acte privitoare la domnia lui Ioan Sandu Sturza Voevod*, în *Rev. Arhivelor*, III, 2, No. 8, p. 207. Documentul e datat greșit din 30 Iulie 1822, pentru că însuși în cuprinsul documentului noul Domn spune : „Astăzi Iulie 1”; De altfel și documentul se găsește în pachetul 141 și nu 140. Documentul este foarte greu de citit și a fost atât de rău păstrat încât nu va mai dura mult; de aceea îl reproduc în întregime în anexe. Este prima scrisoare a Domnului către cei din țară; el iscălește : „Noi Ioan Sturza Voevod, 1822 Iulie 1”.

Cu același trimite și un buiurdium către „veliții boeri și toți ceilalți bceri a Moldovii”, prin care li se face cuncscut „că acel Ștefanachi Vogoride din căimăcămie s’au făcut azlu și s’au scos din slujbă pentru că așa s’au cuvenit”; că nu știa, sau nu a voit să spună înainte de a veni firmanul, Mehmet Pașa poruncește că boierii să preia ocârmuirea Moldovii *până la numirea unui nou caimacam*¹⁾; „buiurdiul” a sosit la Iași în ziua de 8²⁾ Iulie 1822, când de îndată caimacanul Vogoridi a fost scos din slujbă și toți „frunțașii boeri” au luat în mână ocârmuirea Moldovii.

În aceeași zi, 8 Iulie 1822, s’au pornit „cărți” către toate isprăvnicile din Moldova, care anunțau noua ocârmuire până la „rânduirea altui caimacam”³⁾.

„*Ocârmuirea Moldaviei*” cum se intitula noua conducere, care a ținut o singură zi, 8 Iulie 1822, și-a luat rolul în serios, întrucât o vedem îngrijindu-se de „madeoa fânului”, pe lângă modul cum trebuie să se poarte dregătorii „depărtând și scoțând cu totul din mijloc neghinele otrăvitoare a răului interes, ca un lucru cu totul nepotrivit și jignitoriu datoriiilor celor sfinte a unui patrict”.

În ziua de 9 Iulie 1822 sosește la Iași firmanul de numire ca Domn al Moldovii a lui „Ioan Sandul Sturza Voevod”. „*Ocârmuirea Moldaviei*” se dizolvă și predă conducerea caimacamilor numiți de noul Domn până la sosirea lui în țară, adică boierilor *Teodor Balș*, vornicul cu „frumos boi, lung și gras, cu o barbă foarte lungă” cum îl arăta mai înainte caimacamul Vogoride către pașa din Silistra⁴⁾, și *Petrachi Sturza*. Odată cu acești doi boieri caimacami sunt numiți „împreună lucrători” și Episcopii țării și boierii divanului.

Din nou pornesc către dregătorii ținuturilor alte cărți⁵⁾ spre a anunța tuturor „simpatrioților” că „din năstăvirea sfintei Pronii pre puternicul și mult milostivul nostru împărat hărăzind alegere domnilor stăpânitori a țării aceștia din pământeni împreună cu toate pronomiile dintru învechime răvărsate pământului, au însărcinat cu domnia țării și au înălțat în domnescul scaun al Moldovei din boerii pământeni ce să afla la împărăteasca cetate a Țarigradului, pe măriia sa Ioan Sandul Sturza voevod”.

1. Vezi anexa I. Scoaterea din căimăcămie, descrisă pe larg, vezi-o în *Letopiseți*, III, 429.

2. Beldiman în „*Tragodia*”... spune că în ziua de 8 abia pleacă enicerii și abia a doua zi a venit firman de ridicarea „boerului caimacam” (*Let.*, III, p. 429).

3. Vezi anexa II.

4. *Letopiseți*, III, 435.

5. Vezi anexa III.

Vestea numirii noului Domn ajunse și mitropolitului Veniamin în Basarabia, la 12 Iulie acelaș an, când cu multă bucurie făcu următoarea însemnare ¹⁾: „1822 Iulie 12. Astăzi s'a făcut și nouă cunoșcută mila D-zeiască; că după furtuna cea primejditoare de 16 luni mai bine, s'a descoperit însănăduirea și ca un Anghel vestitor de bucurie, au venit și nouă carte din 1 (?) ²⁾ a lunei curgătoare, cu vestirea de rânduirea Domnului Moldovei, pre bine cinstitorul de D-zeu înălțat Ioan Sandul Sturza V. V. dintre boierii patriei ncaștre, înoindu-se și acest pronomion al ei, care mai de două veacuri era pierdut”.

Prima grijă a căimăcămiei a fost „meremetisirea” caselor „ce să gătesc pentru conacul Măriei Sale lui Vodă” care erau stricate. Pentru aceasta ținuturile Vaslui, Botoșani și Hârlău trebuiau să trimită câte 20 teslari și 20 salahori la Iași să înceapă lucrul. Poruncile au fost trimise în ziua de 10 Iulie 1822 ³⁾.

În aceeași zi, 10 Iulie 1822, în urma poruncilor venite dela noul Domn, care se găsea încă la Constantinopol, căimăcămia trimite strașnice porunci ⁴⁾ către ispravnicii ținuturilor de margină „pentru a se întări și a să păzi marginile țării întâi de a nu trece peste hotar, în străine stăpâniri, un fir măcar de zaherele și al doilea pentru străini ce vor năzui a trece din alte stăpâniri aice în Moldova că: numai pentru nepăzirea marginilor am venit toți de obște în prăpăstia răzvrătirii urmată în pământul nostru de către apcstații Greci”. Se rânduesc și anumiți boeri însărcinați cu paza graniți ⁵⁾: La Suceava banul Costache Lipan și paharnicul Todirașcu Vârnav; Neamț:

1. Andrei Vizanti, *Veniamin Costache*, Iași 1881, p. 68.

2. „Cartea” care ducea mitropolitului știrea, pare să fie scrisă de Bucșănescu din 11 Iulie 1822. (Erbiceanu, *Ist. Mitropoliei Moldovii*, p. 240). La 19 Iulie (st. n.) 1822. Tancoigne scria lui Montmorency din București: „Hier 18, deux Tartares, arrivés de Silistrie, ont annoncé la destitution des trois Caimacan, de Bucarest, de Cralova et de Jassy... on ne designe pas encore le nouveau Prince de Moldavie, ni les premiers dignitaires de cette Principauté”. La 23 Iulie (st. n.) acelaș scria: „J'ai appris d'une manière positive, la nomination du Prince de Moldavie. C'est le boyard moldav Ioanitză Stourdza, le plus agé de ceux qui étaient à Constantinople, qui a été élevé à cette dignité (Hurmuzaki, XVI, 1056—57).

3. Cond'ca citată, fila 81; casele „meremetisite” nu erau Curtea domnească, vezi anexa IV.

4. *Ibid.*, fila 82; vezi anexa IV.

5. *Ibid.*, fila 82 verso; iată ce poruncește Vodă din Țarigrad în această chestiune: „Înștiințându-mă idei străine și mișcările a înpregiuratelor megieșii, greci duhurii volintierești să nu cumva să mai treacă hotarul și acei cari ar fi trecut până acum, să urmeze cu toată scumpătatea cercetare să nu cumva să rămâi vre unul necercetat și nesiguripsit” (Vezi anexa IV).

Medelnicerul Dumitrache Feștilă și stolnicul Ioniță Istrate; Bacău: paharnicul Ioan Brăescu și căpitanul Ioan Niculau; Putna: Toma Steian și Ioan feciorul lui Similache; Covurlui: postelnicul Gheorghe Plesnilă și Lupu Pangratie; Fălciu: clucerul Costachi Negură și slugerul Pavel Tulbure; Dorohoi și Herța: sardarul Iordache Rale și sardarul Ioan Chelemen; Iași: banul Iorgu Stavăr.

La 9 Iulie se trimiteau porunci ispravnicilor ca îndată „prin îndins zapcii să să publicarisească în tot cuprinsul ținuturilor ca atât neguțitorii cât și toți de obște lăcuitori ce s'au strămutat din întâmplarea vremilor atât de aice din oraș cât și de prin satele de lângă oraș, ca toți să se întoarcă la urma lor pentru că oștenii preputernicei împărății, enicerii din înalta poruncă s'au ridicat și s'au dus să treacă piste hotarul Dunării”.

La 13 Iulie 1822 căimăcămia trimite porunci ispravnicilor pentru strângerea „dării a neagiungerei” pentru plata cheltuelilor făcute cu oștile și totodată promite locuitorilor că „nădăjduim că cu agiutorul a tot puternicului D-zeu, milostivirile și îndurările pre puternicei împărății și pârinteasca îngrijire a prea înălțatului Stăpân mării sale lui Vodă, vor fi ușurați de acum înainte de sarcina cheltuelilor și a havalcelor oștinești”. La 14 Iulie Căimăcămia are grijă de schela Galaților și hrana ce s'a dat oștenilor dela intrarea lor în țară; la 16 aceiași lună se organizează menzilirile în toate ținuturile; la 20 Iulie se dau cărți pe la ținuturi ca să trimită salahori pentru „meremetisirea caselor de Beilic”; la 20 Iulie se fac statistici de păgubirile și „zăloagele” enicerilor prin satele ținuturilor; în aceiași zi se face catagrafie „de banii ce s'au împlinit pe oci și coturi”; se alcătuește „sama de bani: hacul surugiilor”); tot la 20 Iulie același an, căimăcămia orânduită de Vodă Sturza, după ordinele primite „prin luminata carte a Măriei Sale”, trimite cărți pela toate ținuturile pentru „cercetarea străinilor”. Se alcătuește și un comitet însărcinat cu facerea unei catagrafii pentru străinii „ce se vor afla în cuprinsul țării ori de ce nație, ori de ce briaslă, și stare ar fi cum și supt orice fel de protecție”; comitetul era alcătuit din „prea cinstiții frați” biv vel vornicul *Andronachi Donici*, biv vel vornicul *Drăcachi Roset*, hatmanul *Lăscărachi Sturza*; aceștia formau comitetul din Iași, care trebuiau să întocmească condica¹⁾ catagrafiei după știrile primite de pela fiecare ținut unde de

1. Condica citată, pag. 85.

1. Lucrarea s'a terminat în 1824; condica intitulată: „*Catagrafia sudiților din tot cuprinsul Moldovii*” se găsește în păstrarea Arhivelor Statului Iași (Tr. 166 op. 184 condica 23—1824). Are 583 foi și cuprinde fișele personale pentru 2282 sudiți din tot

asemenea erau rânduiți boeri „ispitiți întru vrednicie, cari cu durere și râvnă de patriotizms să vor sârgui spre cercetarea obștească a tuturor streinilor”. Din condică aflăm și numele acelor boeri „ispitiți întru vrednicie”, însărcinați cu „cercetarea străinilor” pela ținuturi : Suceava : pan. Todirașcu Vârnav și stolnicul Ioniță Romănescu ; Neamț : sârdarul Iordache Stan și sârdarul Șarban ; Bacău : Spătarul Scarlat Crupenschi și stolnicul Dimitrie Săcară ; Roman : Răducanu-Prăjăscu.

La 21 Iulie 1822 se tocnesc „roatele pentru menziluri la drumul Botoșanilor” ; la 25 aceeași lună căimăcămia trimite cărți „pentru rânduiala orzului ce s’au scos din ținuturi” ; la 29 Iulie încă nu se adunase în orașul Iașii acei care erau împrăștiați de frica enicerilor. Căimăcămia trimite poruncă hatmanului Costache Mavrocordat să „înfrăneze tâlharii” pentru că „mahalalele orașului Eșii din nevenirea până acum încă a stăpânilor casălor să găsească pustii ; iubitorii de a face rău găsind prilej, pentru că nici o strajă nu priveghează, dau focuri la cele pustii casă”.

La 30 Iulie căimăcămia cere dela unele ținuturi care aveau rezerve de păpușoi să le trimită la Iași „aflându-se norodul și oșteni în cea mai desăvârșită lipsă din pricina arderei focului”.

La 3 August se făcea „catagrafie a vitelor de Zalhana”, iar la 18, se dau cărți dela căimăcămie la toate ținuturile „pentru urmarea ce are a să păzi pentru tașcherelele capanliilor de Galați de umblă prin țară”.

Între timp noul Domn, Ioan Sandul Sturza Vodă se apropia de țară ; la 25 August se găsea la Silistra de unde scria boerilor moldoveni ¹⁾ : „Boeri patrioți, cugetul Domniei mele împreună cu Dumne-

cuprinsul Moldovii. Exemplificăm cu fișa No. 1 : „Ioan Alecsandru sau Mărgărit : nație : grec ; patrie : Ianina ; vremea venirii : la 1807 dela Brașov ; adevărurile : pașaportul guberniei Transilvaniei din 1807 Dec. 11, No. 193, vadea de un an ; vrăsta : 68 ani la 1824 ; fiziognomia : fața smolită, ochii negri, sprâncene, mustețele cărunte, nasul coroit, statul înalt ; stare : însurat cu Maria fiica protopopului Ioan dela ținutul Sorocii, pământeană ; briașla : neguțitorie cu marfă de Viena ; statornicie : are dughiană de piatră pe podul vechi ; Grec fiind și născut în Ianina, însurat cu pământeană de aici, având și dughiană de veci, petrecând atâta îndelungă vreme aici, numai pentru că în venire sa la Moldova dela Ianina au trecut prin Brașov și apoi au venit la Iași”. Această condică ar trebui publicată în întregime.

1. Arhivele Statului Iași, „Documente”, Pachet 141 Nr. 48. Vezi Alex. Băleanu, *Două proteste ale lui I. S. Sturza v. v.*, în *Rev. Arhivelor*, III, 6—8, p. 165. Această poruncă a fost trimisă cu alte hârtii căimăcamului Petrache Sturza și cu următoarea scrisoare din partea Domnului : „Cinstit credincios boerul Domniei mele dumneata Petrachi Sturza vel visternic, caimacam Moldaviei, sănătate.

voastră din început când mă aflu ca și D-voastră și lucrători împreună la nevoile patriei au fost ca să lucrăm cele spre folosul patriei, și a tuturor simpatrioților; aceasta am cugetat, aceasta am și urmat. Dar fiindcă pre mine Pronia cea Dumnezeiască și îndurarea Prea milostivului nostru împărat m'au deosebit de D-voastră eu însă nu mă osăbesc și tot în buna lucrare ce am cugetat, de vreme ce milostivirea Dumnezeiască ne-au învrednicit a agiunge la opștescul scopos. Văd însă că inimile dumnea-voastră nu s'au curățit, iubire de câstiguri nedrepte n'ați depărtat, pătimirea cea sufletească unul asupra altuia în loc să se șteargă cu totul, vreți a o adăogi, lucru ce nouă nu ne este primit; și vă hotărîm ca toate mărșăviile să le lepădați înbrăcându-vă și în inimă și pre din afară trupul, cu însuș acesta să iubești pre aproapele tău ca însuși pre tine. Iubind nu aveți să căutați osăbite interesuri, nu aveți să zavistuiți unul altuia, nu aveți să vă prigoniiți; pentru că o masă a dragostei avem pusă de Domnul Dumnezeu înaintea noastră cu sărutare nefăjarnică și preputernicul împărat varsă bogatele milostiviri ale sale către toți de opște și deopotrivă fără să facă vre o osăbire, ci numai cele legitimize și scăzute.

Cerând dela fieștecăru cruțare a simpatrioților noștri cu credincioasă slujbe către înaltul devlet. Ce sânt dar prigonirile, zavistiile și ne iubire cu altul, fără numai să vă asămănați Muntenilor, cari pentru a vă arăta dreptți Moldoveni câte sudori de sânge am vărsat, Domnul știe!

Vă hotărâsc că nici cum să nu vă mai rămâie altă ceva în socoteală decât obștesc folos și înbrățisare ce fără viclesug între toți.

În puterea dată, această hotărârăm, aceasta am să urmez, aceasta am s'o și împlinesc".

În ziua de 24 Septemvrie 1822¹⁾ Ioan Snadul Sturza a scsit la Iași intrând pe la Frumcasa²⁾.

Aceste două cărți către dumnelor boerii din Basarabia și către dumnelor boerii dela Cernăuți îndată cu înadins om să se trimată fără cât de puțină întârziere și să mai se trimată răspuns pe dănselle; câștiul moșilor mănăstirești să se ei dela orândatori numai decât dându-să în desfacere datoriilor oștinești.

Să se facă adunare de episcopi și de boeri și să se cetească cartea aceasta a Domniei mele supt Nr. 2 în auzul tuturor". 1822 August 25.

Cartea cu Nr. 2 nu era decât porunca de mai sus adresată boerilor. (Arhivele Statului Iași, „Documente", Pachet 141, Nr. 48 bis).

1. În Ghibănescu, *Boerii călătîniți sub Ioan Sandu Sturza Vodă*, în *Arhiva Genealogică*, 4, 5 și 6, p. 76: „Boeriile ce s'au făcut la anul 1822 Noemvrie 21 după venirea Domnului aice în Iași dela 24 Septemvrie ce au intrat la Frumosa".

2. *Letopiseși*, III, 449: „Miercuri 20 a lunii (Septemvrie) purcegând din Focșani au venit în Tecuci și de acolo în Bârlad, unde iarăși au făcut oturac; din Bârlad

„Au mers după obicei la biserică, unde l-au primit Episcopul de Roman și Episcopul de Huși vechilul părintelui Mitropolit ; din biserică au venit sus, s'au făcut sărutarea mâinei, unde au fost Doamna, beizadelele, toți boierii și cucoanele, zăbovindu-se la masă cu meterhane, muzică și lăutari, până în seară. După aceasta au petrecut pe Vodă cu toți până la Curte și apoi fiesce-cărele pe la casele lor”¹⁾.

Astfel a venit la domnia Moldovii acest bătrân boer pământean, primit de toți cu bucurie după grelele încercări prin care trecuse Moldova²⁾. Cinstit și sărac a venit la domnie, cinstit și sărac a ieșit³⁾; a renunțat până și la drepturile lui din „rusumaturi”, pentru a se putea face față marilor datorii pe care le avea de suportat Moldova din pricina „jalnicelor întâmplări”. Când credea că pusese oarecum ordine în visteria țării, focul năprasnic din 19 Iulie 1827⁴⁾ a pustit Iașul ; Curtea domnească a ars prăpădind Domnul toată averea și ce s'ar mai fi putut scăpa de „pojar”, au furat mahalagii⁵⁾.

în Vaslui și de acolo la Tatomirești și de acolo în Frumoasa, unde au întâmpinat pe Vodă toți boierii câți se aflau în Iași, cum și Doamna”.

Cheltuelile făcute cu Domnul la Țarigrad, cu venirea lui la Iași și cu „călărașii de Țarigrad” sunt arătate în sama dată de Neculai Roznovanu (Arhivele Statului Iași, „Documente”, Pachet 149 doc. 158). În mai multe rânduri i se trimit bani acolo ; 73 lei primește căminarul Costandache „mehmendarul mării sale lui Vodă” ; 1835 lei se cheltuește cu venirea Domnului ; vornicul Andronachi Donici primește 1000 lei în socoteala leii ; 2400 lei costă orzul pentru oști și caii la venirea mării Sale.

1. *Let.* III, p. 449 ; Manolache Drăghici, *op. cit.*

2. *Ibid.*, p. 337 : *Tragodia* sau mai bine a zice jalnica Moldovei întâmplare după revrătirea Grecilor, 1821, de vornicul Alex. Beldiman.

3. Hurmuzachi, X, p. 81.

4. Pentru focul din Iași 19 Iulie 1827 vezi : Manolache Drăghici, *Istoria Moldovii*, p. 170 ; Sever Zotta în „*Arhiva Genealogică*”, 1912, Nr. 12, p. 196 ; Arhivele Statului Iași, Condica K. 343 fila 134 ; *Ibid.*, dos. lit. P. Nr. 109 ; D. Găzdaru, *O relație italiană despre focul din Iași dela 1827*, în *Arhiva*, Iul.-Oct. 1934, 3—4, p. 118 ; *Uricar*, VI, 177 ; Fundația Ferdinand Iași, Documente, Pachet XXII, doc. 146 din 1827 ; N. Iorga, *Inscripții*, II, 188 ; Arhivele Statului Iași Tr. 644 op. 708 dos. 505, p. 174 ; focul din 1827 pentru documentele vechi, mobile, argintării și alte podoabe a fost una dintre cele mai mari nenorociri ; atunci s'au distrus majoritatea documentelor vechi ; pentru urbanistica Iașului însă a fost un bine, pentrucă îndată după aceasta se iau cele mai severe măsuri pentru clădirea caselor arse din materiale neinflamabile. Stuhul de pe case dispare, ulițele se lărgesc, coșurile înlocuiesc vechile ursoaice din pod, ulițele se pavează cu piatră înlocuind pavelele de lemn, se înființează pojarnicii. (Vezi pentru asta Arhiv. Stat. Iaș, Tr. 1352 op. 1535, condica 1270 : „Condica în care se trec țidulele, anaforalele și altele a vremii următoare după întâmplarea arderei focului urmat în Iași la 19 Iulie 1827).

5. Arhivele Statului Iași, Fond Mitropolie, Condica hărtilor pe 1820—1828. No. 1148—1825 August 5 : „Carte de blăstăm pentru răpirile celor din lăuntru Curții

Domnia lui Ioan Sandul Sturza voevod, studiată cu amănunțime și având la bază multe documente din diferite arhive publice și particulare, ar întregi, desigur, cu o pagină luminoasă cronică Moldovii.

A N E X E

I.

Tălmăcirea buiurultiului prea înălțatului Sarascheriu către boeri. Venit la 8 Iulii 1822¹⁾

Dumneavoastră veliți boeri și toți ceilalți boeri a Moldaviei sfârșitul vostru să să închei cu bine. Să face știut pentru Ștefanache ce-au fost Caimăcam acolo în Eși că din Caimăcamie s'au făcut azlu și s'au scos din slujbă pentru că așa s'au convenit și pentru de a-l duce pe dumnealui de acolo aice la Silistra cu al nostru buiurultiu s'au rânduit pe vechilul Silistariul Halil Beiu și s'au trimis mumbașir spre rădicare. Și voi fruntașilor boeri ce ați fost lucrători împreună cu cel azlu Ștefanachi după lipsirea și venirea sa încoace, toate aceli câți ați lucrat împreună să cuvine să lucrați în trebuințele pământului până la rânduirea altui Caimăcam, împreună cu toți dumneavoastră vă veți îngriji întru toate onurile după obiceiul și rânduiala din vechiu ; și de acum înainte tot cu aceiaș rânduială fără a să da cel mai mic cusur, chibzuind și iconomisind celi de trebuință. Și pentru câți va fi trebuință a ne înștiința și pe noi, cu toată îndrăzneala ne veți face cunoscut. Așa dar divanul nostru de aice din partea noastră, au dat buiurultiu acesta ce cu numitul mai sus s'au trimes.

Tu supusul nostru Halil Beiu, pe azlu din căimăcamie, Ștefanachi, îl vei lua și-l vei aduce la Silistra și după puterea și rânduirea buiurultiului acestuia, veți crede și veți urma. Și din potrivă de greșeli să vă păziți și să vă feriți.

Mehmet Pașa.

Șevel 26.

II.

Cărți ce s'au scris pe la toate țănuturile către dregători precum în gios să arată. 1822 Iulie 8²⁾.

OCĂRMUIREA MOLDAVIEI CĂTRĂ CINSTIȚI ISPRAVNICII ȚINUTURILOR

Pre înălțatul Sarascheriu, stăpânul nostru, prin buiurdiul mării sale ci astăzi mi-au sosit, ni face știut și ne poronțește că pe boierul caimacam hatmanul Ștefanachi Vogoridi s'au făcut azlu scoțându-să

gospod la arderea întâmplătoare ca să să poată afla acele lucruri, bani, argintării și scri-sori ce vor fi luat a Mării sale lui Vodă''.

1. Arhivele Statului Iași, Biblioteca No. 709, fila 79 verso ; condică de documente donată de P. Gore în 1921.

2. Arhiv. Stat. Iași, locul citat, fila 80—81.

din slujbă și că pentru săvârșirea poruncilor și trebuințelor pământului să îngrijim noi întru toate a să lucra după rânduiala din vechi, chibzuind și iconomisind cele de trebuință până la rânduirea altui caimacam, ferindu-ne și păzindu-ne și din potrivă din greșale. Cu milostivire slobozindu-ne voe că pentru câți va urma trebuința a face cunoscut Înălțimei sale să luom îndrăzneală a înștiința pe Înălțimea sa. Primind dar noi cu aceia disăvârșit supunere și văzând noi acest vrednic de toată cinstea buiurdii a stăpânului nostru Măriei sale Saraschierului prea înălțatului Vizir Silistra Mehmet Pașa, și înțelegând prea deplin cuprinderea celor poruncite, ne-am îngrijat încât să cuvine luând acum asupra-ne sarcina săvârșirii poruncilor împăiâtești și a trebuințelor pământului și grăbim a vă face știut și dumneavoastră dregătorilor ce vă aflați însărcinați cu slujba dregătoriei la acel ținut și a vă arăta cu aceiași datorie ce înaltă poruncă și adivăratul patriotizmos însărcinează asupra noastră, atârnă și asupra dumneavoastră ca asupra unor patrioți și boeri a pământului ce vă aflați astăzi însărcinați cu slujba dregătoriei. Din care datorie celi mai întâi cari trebui acum să înbrățoșiți cu tot sufletul și puțința ominirei iaste întâi săvârșirea poruncilor ce sânt în lucrare spre îndestulare cu celi trebuincioasă a împărăteștilor oști ce au mai rămas în cuprinsul țării după rânduiriile și povățuirile ce aveți întru toate de mai înainte și pentru care nu veți conțeni și deacum a vă corespundariși cu noi și al doilea nu mai gios de cât cea dintâi ca să vă arătați în faptă de adivărați patrioți cuprinzând cu toată râvna și dorința cumpănirea și chibzuirea săracilor lăcuiitori spre neînsărcinarea și ușurința lor la rânduirea havalelilor ce după trebuință și poronca ce aveți să aflați în lucrare la ținutul acela, depărtând și scoțând cu totul din mijloc neghinele otrăvitoare a răului interes ca un lucru cu totul nepotrivit și negritoriu datoriilor celor sfinte a unui patriot, periorisându-să și samișul și pe oamenii ce-i aveți întrebuințați în slujbi pintre locuitori a nu urma de cătră nimine chipuri de jafuri și apucături și cu plăzmuite cuvinte și dreptăți închipuie de la sine feliuri de însărcinări și greutăți săracilor, hotărându-vă întru îngrijirea datoriilor noastre, că pentru cel mai mic lucru din potrivă aveți a răspunde fără a vă pute îndrepta.

Iar apoi pentru madeoa fânului, ce iaste acum ce mai simțitoare havale, adăogim a vă scrii ca să faceți îndată tuturor satilor după analoghii scăderea ce vi s'au poroncit trimețând îndată această scădere și la zapcii ci-i aveți trimiși împreună cu cosășii pe la alte ținuturi, pentru facerea și cărătura fânului, arătându-le și lămurindu-le anume cât fân ari a face fiește care sat slobozind și din analogon a erbiu din cât ați avut oprită după cea întâi rânduială și oprind numai pentru fânul ce este a să face acum fără a să lucra întrucât de puțin, sau de cătră dumnia-voastră sau de cătră boerul rânduit sau de cătră zapcii, vre un fel de asuprire stăpânurilor și orândatorilor de moșii la analogon a erburilor înbrățoșând facerea și cărătura fânului la locurile rânduite cu toată silința. Și să avem răspuns de primirea cărții.

1822 Iulie 8.

III

CAIMACAMI

1822 Iulie 9.

Pre cuvioşilor arhimandriţi şi egumeni, cucerniciilor voastre protopopi, preuţi şi diaconi tagma bisericească, cinstiţilor boeri simpatrioţi, treptele de toată starea neguţătorilor şi tuturor locuitorilor de obşte pământeni a ţării. Din năstăvirea sfintei Pronii pre puternicul şi mult milostivul nostru împărat hărăzind alegerea domnilor stăpânitorii ţării aceştie din pământeni, împreună cu toate pronomiile dintru învechime răvărsate pământului, au însărcinat cu domnia Ţării şi au înălţat în domnescul scaon a Moldaviei din boeri pământeni ce să află la împărăteasca cetate a Țarigradului, pe Măria Sa Ioan Sandul Sturza Voevod ; sosindu-ne astăzi bunavestire şi cu săltări de bucurie primind Inalt şi vrednic de închinăciune împărătesc firman cătră toţi de obşte de toată starea lăcuiitori a ţării aceştie a Moldaviei, depe care să trimită asemenea copie întocma, spre a înţălege şi a cunoaşte cu toţii de obşte îndurările şi milostivirea împărăteştii sale măriri ci s'au revărsat asupra pământului acestuia, trimiţându-ne împreună şi stăpânul nostru Măria Sa Vodă domneştile cărţi a Înălţimii sale vestitoare pentru vrednicia de bucurie alegire şi însărcinare Înălţimii sale cu domnia Ţării şi împreună cu boeri pomeniţi prin împărătescul firman rânduindu-ne împreună Căimăcami şi pe noi Episcopii Ţării şi boerii Divanului, până la norocita venire şi suire în domnescul Măriei Sale scaun, ne porunceşte că împărtăşind îndată cu ştiinţă pe toată obştea de îndurările şi milostivirea preputernicului nostru împărat, care cu înbelşugare au revărsat cătră pământul acesta, să încredinţăm pe toţi iubiţii simpatrioţii noştri lăcuiitori ai Moldavi, că patrioticescul şi domnescul cuget a înălţimii sale şi sufleteasca voinţă iaste numai şi numai pentru obşteşcul bine şi fericirea Ţării şi pe acest temei să odihnească cu toţii de obşte căutându-şi fieşte care după starea sa de trebuinţele, alişverişul şi cele spre petrecirea sa cu liniştire păzând bunele purtări şi neabătându-să nimine din drumul datoriei sale. Inştiinţându-vă dar, iubiţilor noştri simpatrioţi, de această veselitoare şi vrednică de bucurie obşteii vestire, să înălţăm glasuri de mulţămire cătră atot Țiitorul Dumnezeu rugându-vă ca să lungească viaţa pre puternicului şi pre milostivului nostru împărat supuindu-să supt picioarele împărăteştii sale măriri pe tot vrăşmaşul şi pizmaşul ; cum şi pentru bunăvenirea şi norocită suire în scaun a Preainălţatului şi legiuitului nostru Domn, îndeletnicindu-vă fieşte care cu înfelepte purtări întru alişverişului şi a petrecerii sale nădăjduind fără îndoire liniştire şi fericire pământului acestue.

1822 Iulie 9.

IV

PĂRINTEȘTI ¹⁾

Slavă lui Dumnezeu celui ce cu necuprinsă de minte de om giudecă și rânduește chibzuind cele ca cu înțelepciune să hotărâște miluindu-mă și pe mine cu Domnia Moldovii unde am halé visternic pe nepotul meu Petrache Sturza, carile dar este și mai mult dator decât toți alții a înbrătoșa toate trebile țării și a Domniei cu toată virtutea și iubirea de cinste fiindu-i de laudă, că au privit ochiul cel milostiv asupra evgheniților și asupra Sturzăștilor și dar cei ca, când voi veni, socotelile vistieriei adică izvod de toți banii ci au intrat în mâna caimacamului ori de care made și unde s'au dat atât din rsumaturi, din răsuri din (*indescifrabil*) de tot omul fără bir, de toate celelalte trepte și dela scutelnici, breslași și slugi, cum și din care dată asupra treptelor cât și aceilante stări, cât și banii dela Cananău Iancul depe toată pâinea cu tot cu căimăcamul și să oprească a treia parte supt cuvinte nu temeinice, cari bani să-i faci toți nahtu, având toți a intra în cheltuelile pământești sălind de împlinirea banilor birului fără însă să să facă sălnice chipuri, ce scriindu-să cărțile cătră ispravnici să le dai a înțelege chipurile blândețelor și nevoia în care ne aflăm cu a să disface rădicarea oștilor, cu venirea me acolo, sirguindu-te în toate cu folosul vistieriei, nu însă cu cereri osăbite din partea Domniei; celi pentru oști cei de acolo vor chibzui precum să va puté; în Mitropolie, nu să va pute ca să șed pentru (rupt) esti calabălăcul lui Ștefănachî.

Și dar vei face gătire rânduind pe fiul meu Neculai spre a-mi găti casăle cele ce șădi vlădica de Roman, să vă muta în odăile de gios a Mitropoliei. Vlădica de Roman unde sânt și casăle dumitale aproape cu cari să îplinești trebuința păr ce să vor rădica oștile împărătești când grijindu-se Curtea mă voi muta acolo; să pui numai decât să-mi facă șlicuri de samur pe rânduiala domnească, numai de larg după șlicul vechiu ²⁾, cari șlicu să mi-l trimeți cu Ghiorgghi la Silistra, să pornești pe Neculai fiul meu cu menzălu la Săucești ca să pui și îndată să-mi tocmească careta de drum și să pormiască cu om înadins de ai casei într'a cărui samă să-i de careta ca să o am la Focșani unde să stei la sameșul Neculai Tudori până ci va veni și celălalt calabălăc trimis pentru venirea mea, să să trimată trii cară mocănești pentru venirea me pornindu-le stărostia Putnii dela Putna; fiul meu Gheorgghi ³⁾ ca un logofăt

1. Arhivele Statului Iași, „Documente”, pachet 141 doc. 50.

2. Adăogit fiind vorba de șlicul vechi: „ce, l-am acasă pe mâna copiilor”.

3. Beizade Iorgu dela care va avea multe supărări mai târziu; în 1837, fostul Domn Ioan Sturza, aflând că fiul său beizade Iorgu va fi numit într'un post judecătoresc, se adresează noului Domn Mihai Sturza cu o lungă jalobă în care printre altele spune: „mă găsesc însă dator a vă arăta că eu sânt părintele lui și dacă către mine împlinitor tuturor datoriilor părintești au lucrat și lucrează atâtea vicleșuguri, fiind judecător cine va apăra simpatrioții săi de oricare stare? pentru că fiindu-mi milă mă

al dumatile să și ei trei patru dieci de divan și să vii cu careta și ceielalti calabalăcuri la satu Călărași din țara Muntenescă, unde să ste pără ce voi veni și eu (trei rânduri șterse chiar de scriitorul documentului). Diccii vor sta la Focșani iar Gheorghe va veni la Călărași. Am auzit că chir Andrei Pavlu au luat în banii ci are a lua dela Mihai (rupt) Suțul tacâmul de edecuri tot, căruie îndată să-i scrii de va fi cu ade-vărata că-l are atât tacâmurile de cai cât și alte lucruri cerute domniei ; de iznoavă să-i scrii să-l trimată tot tacâmul și de mulțămită i-oi plăti înștiințându-mă ca cât s'ar pute mai în grabă de este sau ba ; dar îndată cu un lipcan să-mi scrii ca ne fiind acolo să să facă de aice ; neapărat să-mi opintești 200.000 lei la Călărași cu împrumutare cu ori care chip să va puté ; poștile să să ei din purtarea de grijă a lui Pomir pe care să-l apuci, rânduind pe fiul meu Neculai să-i ei sama ; de ugi-retul (?) ci s'au luat pe afară fără știre boerilor poate și a căimăcamului de cei ce eră pe la poște și care s'au mai dat pe urmă din care au și făcut Pomir din posta din Focșani șasă telegari hamuri, alte tacâmuri ali poștii și di s'au luat surugii hacurile și cari ari să mai ei cum și pentru socotiala vânzării moșiilor monastirești să să facă catagrafie precum s'au vândut fiește care moșie și acareturi făcându-să catagrafii și precum s'au împlinit ; de cătră cumpărători de pe la locuitori căte are, căci și oricum asămine bani tot au să să dei în cheltuiala opștii ; lui Moșcu doftorul să nu i să mai dei un ban liafă și tain și casă de cât dacă va vra să fie doftor numai curant iar nu al patriei. Pomir să-l iconomisăști să nu lipsască de acolo. Am pus și pe vornicul Teodor Balș, baș caimăcam dimpreună cu dumneata, ca să nu să facă vorbă și dar cu unire politicească stăi sângur săvârșitor îndemnând pe toți la cele ce trebuința va cere ca dinpreună să să facă toate fără însă să lași de astăzi pe mâine să socotească ; pe cine să rânduim capuchihae aici la Țarigrad ? Chemând pe Bosăicești să le zici de venire la Țarigrad ca să să pui la cale pentru aici casă lor și acareturi și venituri, pentru că știu turcește și au și mai fost la Țarigrad. Înștiințându-mă idei străine și mișcările a înpregiuraților meziesii, greci duhuri volintirești, să nu cumva să mai triacă hotarul și acei cari or fi trecut până acum să să urmeze cu toată scumpătatea cercetare să nu cumva să rămăi vreunul necercetat și nesiguripsit. Pentru trimisul caretii să să facă poroncă isprăvniceii Bacăului să dei slujitori de ai ținutului și cai trebuincioși ca să o ducă la Focșani de unde cu haleturi de a poștilor și cai de postă să vie la Călăraș di la munteni ; trimeti-mi mehmendariu pe nepotul Neculai Costandachi.

Astăzi Iulie 1, la cinci ceasuri din zi m'au rânduit Domn ; arată preosfințitului Husiu ca, după datorie, să să facă mulțămirile cătră înduratul Dumnezeu și rugile ce toți patrioții să le și îplinească cătră milostivirea sa.

găsesc atrimtorit a face arătare înălțimii voastre și-i fac și cerere a nu să rândui pentru dreptățile ce are de vreme ce către mine au arătat vicleșuguri, chipuri înșelătoare, mincinoase și cămătărie ; oare patrioții ce vor suferi dela un așa viclean ?" (Arhivele Statului Iași, Tr. 1756, op. 1995 doi 20, fila 97).

Șlicul de samur să fie, din cel mai bun samur, și bine făcut cu (rupt) plini pe dinăuntru, ca să poată lupta la sudori după căldurile ce sânt.
1822 Iulie r.

Noi Ioan Sturza Voevod.

Să săruți pe nepoata din partea noastră și pe copii; scrie Râșcanului, Marghioliții Jora și Năstăsicăi din (partea) noastră căzutele cercetări și blagoslovenii.

Luând răspuns dela giupânul Andri Pavli că nu are toate tacămurile, adică a cihodar baș, cihodar ili (?) precum (rupt) ciubote galbene barate și sucmanile lor, să pui să să facă de hasa albă, dulămile și cibote și celelalte să să gătiască toate după condică, scriindu-mi adică, că care acolo nu să vor pute faci să să facă aice.

Gh. Ungureanu

REGULI VECHI PENTRU ORGANIZAREA ARHIVELOR STATULUI

Legislația din trecut privitoare la conservarea Arhivelor Statului, destul de redusă, este cunoscută. Sunt însă cu totul necunoscute diferitele încercări de orânduire ale foștilor arhiviști, a căror strădanie a rămas uitată prin dosarele prăfuite ale Arhivelor Statului. Am crezut necesar să dau publicității câteva din regulile întocmite de foștii șefi ai Arhivei Țării Românești, cu experiență și cu multă dragoste în păstrarea prețiosului material ce li se încredințase; de încheierile Sfatului Administrativ, de proiectul de regulament propus de Departamentul dinlăuntru (Ministerul de interne), de regulamentul cerut de Ministerul Instrucțiunii Publice, reguli ce priveau păstrarea arhivei, datoriile și orânduirea eforului Arhivei, clasarea materialului și așezarea lui, datoriile și drepturile personalului, etc., cari toate țineau la bunul mers al Arhivelor.

1.

1831 Iunie 7. — *Jurnalul Sfatului Administrativ pentru regulile ce urmează a să păzi la ținerea Arhivei.*

Copie întocmai după cea adevărată.

Astăzi la 9 ale luni lui Iunie, anul 1831, Sfatul Administrativ chibzuind cu luare aminte regulile ce urmează a să păzi la ținerea Arhivei, s'au încheiat acest jurnal, cu soglăsuirea tuturor mădulărilor, pă temeiurile următoare :

Stolnacialnicii mesilor de la 3 despărțiri a fostului Divan Săvârșitor, la întocmirea Sfatului Administrativ, s'au îndatorat ca, toate delile coprinse în registru fieșcăria mese, să se deosebească în săvârșite și nesăvârșite, și cele dintâi să să dea la Arhivă cu opis, iar pă cele din urmă, câte vor privi la pricini oștenești, să să dea la despărțirea vremelnicească, și câte la pricini pământenești, să să dea la Marca Dvornicie sau la Vistierie, cu opis supt iscălitura stolnacialnicului [rupt].

Spre a să păzi o bună orânduială și a să găsi cu înlesnire orice hârtie va cere trebuința, s'au socotit de cuviință a să urma cele de mai jos însemnate : 1. Pentru oricâte dele s'au dat de fieșcare stolnacialnic la Arhivă, să să facă două opise, în care să să iscălească atât stolnacialnicu ce teslimatisește, cât și arhivarul ce primește, și un opis să rămăe la arhivariu, iar pă cel de al doilea să-l ia stolnacialnicu, urmându-să asemenea și cu delile ce s'au dat ori la despărțirea vremelnicească sau la Marea Dvornicie, sau la Vistierie, și să va iscăli în aceste opise cinovnicu, ce va fi [rupt] pentru primirea arătatelor dele. După aceasta, fieșcare stolnacialnic ai mesilor de la despărțirile Divanului Săvârșitor să trimită, cu raport, la Marea Dvornicie, un reghistru general de toate delile care vor fi intrat la a sa masă dela începutu pomenitului divan până în sfârșit, precum și opisile doveditoare pă la ce locuri s'au depus [rupt] acele dele.

Pentru îndeplinirea aceștii trebuințe și păzirea regulii, trebuință este de a să [rupt] această însărcinare asupra unii mese osebite, la care privește și corespondența cu Arhiva după *Regulament*.

2. Pă vremea viitoare, la sfârșitul fieșcăruia an, fieșcare dregătorie [rupt] să deosebească delile, cele săvârșite din cele nesăvârșite, și cu raport, cu două opise, să trimită pe cele săvârșite la Marea Dvornicie ; din care unul să rămăe la cancelaria Dvornicii, iar cel de al doilea, iscălit de secretaru secsii, să să întoarcă la dregătoria de la care vor fi trimise delile ; și Dvornicia le va trimite la Arhivă, cu opis al său, supt iscălitura ori a dvornicului sau a directorului acelu departament, și arhivariul va iscăli de primirea din josul opisului celui original, care va rămânea la Dvornicie. In urmă, Dvornicia va face o matcă de toate opisile, fieșcare împărțită după dregătoriile la care vor privi, și o va păstra la cancelaria sa.

Arhivariul este dator a pune osebit delile fieșcăruia an, și în părțile după dregătoriile de la care vor fi eșit, și să puie la fieșcare delă, pă lângă numărul ei și numărul Arhivei, care va începe de la nr. 1 până la cel din urmă pentru toate delile ce va primi de la verice despărțire, de la începutu și până la sfârșitul anului [rupt] bună orânduială și reghistru osebit pă fieșcare an pentru delile ce primește ; spre mai multă înlesnire și ca să nă fie silit a prescrie toate opisile delilor ce să vor trimite la sfârșitul anului, să va face cunoscut tuturor dregătoriilor chipul cu care au a alcătui opisile după alăturata formă, întru care să va lăsa o riglă deschisă, spre a să trece numărul reghistrului Arhivei,

Dregătoria cutare**Anul 1830**

Opis de delile săvârșite, care să depun la Arhivă, 6 Fevroarie 1831

Numărul reghistrului arhivei	Numărul delilor	Zioa începeri delilor	Prescurtare de coprinderea delilor	fețe
Această riglă rămâne albă pentru ca să treacă Arhivul, numărul său.	1	6 Fe- vruarie	Pentru întărirea condractului vânilor și ocnelor, pă anul 1830. Marele Vornic din lăuntru Gheorghe Filipescu Vel Vistier, Secrețarul Statului Barbul Știrbei.	17

Arhivele Statului, *Arhiva Cancelariei*, dos. 6/1831, f. 6.**2.****1831 Septemvrie 30. — Proiect de datoriile și orânduirea eforului
Arhivei ¹⁾.**1. Eforul sau arhivariul să să orânduiască de către stăpânire
după glăsuirea *Organicescului Regulament*.

2-lea. Să aibă un ajutor i doi scriitori și un odagiu.

3-lea. Orânduitul lăcaș spre paza delilor să fie sigur pentru orice
împotrivă întâmplare.

4-lea. La ușa celui lăcaș să păzească năpristan un ostaș înarmat.

5-lea. Eforul să împarță această arhivă în trei despărțiri, din
care una să va orândui pentru păstrarea documenturilor și contractu-

1. Trimis vorniciei mari a trebilor din lăuntru, la 13 Septemvrie 1831, de dume-
nealui biv vel căminar Iordache Rasti, arhivarul Prințipatului Țării Românești, „vă-
zându-să și socotindu-să alcătuirea lui cu bună orânduială”, vornicia îl întoarce Arhivei
pentru „întocmai urmare”, la care se adaogă următorul punct :

„Arhivarul este dator a pune osebit delile fieștecăruia an și împărțite după dre-
gătoriile de la care vor fi eșit și să pue la fieștecare delă, pe lângă numărul ei, osebit
număr al Arhivei, care va începe de la numărul unu, până la cel din urmă pentru toate
delile ce va primi de la veri ce despărțire, de la început și până la sfârșitul anului
fiind cu bună orânduială și reghistru osebit pă fieșcare an pentru delile ce primește”.

rilor, alta pentru hârtiile administrației trebilor din lăuntru și ceilantă pentru hârtiile judecătoriilor.

6-lea. Din arătatele mai sus înscrise, să nu primească cel mai mic lucru, eforul, de nu i să va slobozi poruncă de către d-lui marele dvornic trebilor din lăuntru.

7-lea. Originalesle date în păstrarea Arhivii și primirea arhivarului, de la care să va lua adevărîntă arătătoare de pricina acei hârtii, să nu să strămute din locul lor la nici o întâmplare, ci oricând va face trebuință să să dea copie adevărită de arhivar.

8-lea. Eforul să ție trei condici deosebite, șnuruite și pecetluite cu pecetea țării, din care într'o condică să vor trece, după orânduiala numărului, prescurtare din copriinderea documenturilor ce va primi, în cea de al doilea asemenea perilipsis de sfaturile și practicalile administrației din lăuntru și în cea de al treilea asemenea perilipsis de însururile judecătorești.

9-lea. Toate practicalile Sfatului Administrativ, dintr'un an, strânse, să vor depune la Arhivă prin dvornicul celor din lăuntru.

10-lea. Când să va bolnăvi sau va lipsi eforul, ajutorul va îndeplini datoriile eforului.

11-lea. Eforul să va osândi pentru răpunerea cât și pentru cea cu neorânduială catagrafie.

12-lea. Ajutorul și amândoi logofeții să fie supuși eforului, și să nu fie slobozi a da afară cea mai mică hârtie, fără știrea eforului.

Pentru Marele Dvornic din lăuntru,

Filip Lenj

Șeful secșii al 3-lea, Iordache Crețeanul

Arhivele Statului, *Arhiva Cancelariei*, dos. 6/1831, f. 19.

3.

1838 August 30. — *Jurnalul Sfatului Administrativ pentru regulele ce urmează a să păzi la darea delilor și altor hârtii din arhivă.*

Jurnal

Astăzi la 30 zile August, anul 1838, sfatul administrativ extraordinar luând în băgare de seamă propunerea departamentului din lăuntru că între îmbunătățirile ce urmează a să face la Arhivă au chibzuit ca spre mai bună regularisire să să urmeze luarea hârtiilor din arhivă după următorul chip :

1-*iu*. Orice hârtii sau dele să vor cere de la Arhivă să să facă cu adresul departamentului de unde să vor cere, în care să să coprinză și numele amplotiatului care să trimite a primi hârtia.

2-lea. Când va fi trebuința a să lua din Arhivă vreun document sau vreun act public atunci să să dea de știre arhivarului că, luându-l însuși să-l înfățișeze unde va fi cerut și după ce se va îndeplini trebuința să-l ia și să-l întoarcă a-l depune la locul păstrări.

Această chibzuire a departamentului din lăuntru îmbunătățindu-se și Sfatul găsește cu cale să pue în lucrare, păzindu-să întocmai întru toată întinderea ei.

Dumnealui Șeful departamentului din lăuntru va supune acest jurnal la cunoștința înălțimi sale ca fiind primit, să se dea asupra lui luminată întărire.

(Iscăliți). G. Băleanu, M. Ghica, C. Cantacuzino, C. Bălăceanu, A. Ghica.

Intocmai după original,
Serdar Teodoru.

Arhivele Statului, *Arhiva Cancelariei*, dos. 6/1831, f. 29.

4.

1839 Iunie 10. — *Observațiile făcute de Arhivele Statului la proiectul de regulament al Arhivelor, întocmit de Departamentul din lăuntru*¹⁾.

Proiectul ce s'au alcătuit de către cinstitul Departament din lăuntru, pentru regulile Arhivii, și care s'au trimis ei pă lângă porunca din anul 1831 Septemvrie 30, supt Nr. 11-4.

Coprinderea proiectului

Băgare de seamă.

1-iu. Eforul sau Arhivarul să se orânduiească de către stăpânire, după glăsuirea *Organicescului Regulament*.

2-lea. Să aibă un ajutor i doi scriitori și un odagiu.

S'au păzit,

Nefiind de ajuns numai doi scriitori, aflându-se să lucreze multă, s'au mai adăogat alți doi pă lângă aceștia și un dorobanț, pentru trimiterea hârtiilor pe la cancelarii, dar după cum se află Arhiva acum împărțită, nici aceștia nu sânt îndestul.

Este cunoscut în ce stare se află.

3-lea. Orânduital lăcaș spre paza de lele să fie sigur pentru orice împotriva întâmplare.

4-lea. La ușa celui lăcaș să păzească na-
pristan un ostaș armat.

Nu s'au făcut nici o urmăre.

5-lea. Eforul să împărță această Arhivă în trei despărțiri, din care una să se orânduiască pentru păstrarea documenturilor și contracturilor, alta pentru hârtiile administrației trebilor din lăuntru, și ceialaltă pentru hârtiile judecătoriale.

Să urmează întocmai, cu toată bună orânduială și regulă.

1. Acest proiect se afla trimis la Arhivă încă din anul 1831. Cum unele din articole erau călcate și pentru ca Arhiva „să nu rămâne în vre-o răspundere pentru neîngrijire”, se trimite departamentului din lăuntru cu unele „băgări de seamă” pentru încuviințarea lui „căci s'ar cuveni ca să aibă și Arhiva o regulă mai bună”.

6-lea. Din arătatele mai sus înscrisuri să nu primească cel mai mic lucru, eforul, de nu i să va slobozi poruncă de către d-lui Marele Vornic din lăuntru.

7-lea. Originalesle date în păstrarea Arhivei și priimirea arhivarului, de la care să va lua adevăriniță arătătoare de prieina acei hărtii, să nu să strămute din locul lor la nici o întâmplare, ci, oricând va face trebuință, să să dea copie adevărită de arhivar.

8-lea. Eforul să ție trei condiți deosebit, șnuruite și pecetluite cu pecetea țării, din care într'o condică să vor trece, după orânduiala numărului, prescurtare din copriinderea documenturilor ce va priimi, în cea de al doilea asemenea perilipsis de sfaturile și practicalile administrații din lăuntru și în cea de al treilea asemenea perilipsis din înscrisurile judecătorești.

9-lea. Toate practicalile Sfatului Administrativ, dintr'un an, strănse, să vor depune la Arhivă prin Dvornicu celor din lăuntru.

10-lea. Când să va bolnăvi sau va lipsi eforul, ajutorul va îndeplini datoriile eforului.

11-lea. Eforul să va osindi pentru răpunerea, cât și pentru cea cu neorânduială ca-tagrafie.

12-lea. Ajutorul și amândoi logofeții să fie supuși eforului, și să nu fie slobozi a da afară cea mai mică hârtie, fără știrea eforului.

Adăogire la art. 7-lea.

Cerându-să totdeauna cu porunci chear hărtiile originale, să cunoaște o neorânduială la aceasta, căci după ce să iau delele din Arhivă, nu să întorc îndată după săvârșirea trebuinții, ci să lasă uitate și peste multă vreme, când să întorc la Arhivă, unile să aduc cu pecețile stri-

Intocmai să urmează, afară numai de Departamentul Dreptății, căruia i s'au dat drept ca să trimită hărtiile chiar de acolo la Arhivă.

S'au urmat numai la priimirea hărtiilor, dându-să de la Arhivă opis iscălit; iar a nu să strămuta din locul lor, nu s'au păzit, și pentru aceasta să va desluși în urma art. [alb] acestui proiect.

Sânt întocmai trei condiți, în care să trec asemenea prescurtări și să vor da la cinstitul Departament din lăuntru, ca să să șnuruiască și ca să să pecetluiască.

Asemenea hărtii nus'au văzut până acum în Arhivă.

Asemenea să urmează.

Când va lipsi din Arhivă, va fi în răspundere. Iar când să va răpune din cele date afară, atunci să va cere răspunderea de la locul acela unde s'au dat.

Intocmai să păzește.

cate și foi rupte, făcându-să destulă confuzie Arhivii. Și ar fi mai cu cuviință ca să să facă o punere la cale, a nu să mai dea hârtii cu asemenea urmare, ci după chipul de mai jos.

Câți vor avea trebuință a scoate copii după nișcarva hârtii ce le trebuiesc din lucrări administrative și judecătorești, să fie înputernicită Arhiva a le da, supt adevărea ei, fără a să mai depărta vre o delă din locul ei ; și dacă, la întâmplare, vor cere prin vre o dregătorie, pă aceia să-i îndrepteze la Arhivă, ca să i să dea ceruta copie, afară numai de hârtiile diplomatice, după care nu să va da la nimeni copii, fără chear însuși porunca cinstitului Departament din lăuntru. Asemenea și când să vor cere hârtii de la vre-o dregătorie, de va fi cu puțință, să să însemneze pricina hârtii, ca după aceia să să trimită numai o copie, fără a să scoate tot originalul afară din Arhivă ; iar de va cere trebuința de mai multă căutare, atunci să să dea în mâinile orânduitorilor amployați numai acele originale, ce să vor cere de către dregătorii, potrivit cu copriinderea jurnalului ce s'au încheiat de către cinstitul Sfat Administrativ Extraordinar, la 30 Avgust anul 1838 ; care dregătorie să să îndatoreze ca, îndată după săvârșirea trebuinței, să să înapoeze întru toate precum s'au luat. Iar când să va face zăbavă cu întoarcerea, Arhiva, peste o lună după darea originalului, să aibă drept a să corespondarisi cu acele dregătorii, cerându-le neîncetat, ca o ezechutoare, până să vor întoarce, a nu să mai supăra cinstitele departamente cu adese raporturi ale Arhivei, căci să găesc dele date încă din anul 1834 și nici până acum nu s'au întors la Arhivă. Și cu asemenea urmare să va păzi buna orânduială a Arhivei. Iar când după atâtea cereri ce să va face din partea Arhivei, nu să va vedea delele întoarse, atunci să ceară de la cinstitele departamente săvârșirea.

Ipac adăogire după chibzuirea Arhivei.

Fiindcă de mai multe ori să găesc greșeli pă la hârtiile ce să trimit după la dregătorii, săvârșite, spre a să depune în Arhivă, de aceia, dacă să va găsi cu cale, să fie îndatorată Arhiva a să corespondarisi cu acele dregătorii în multe rânduri, până să va face îndreptarea hârtiilor și așezarea lor și cu neîncetata corespondenție a Arhivei, să socotește a să aduce la îndeplinire mai cu grab, fiind aceasta numai treaba Arhivei, fără a sta hârtiile multă vreme în arhivă neregularisite. Iar în cea după urmă, văzând și ea că să mai face întârziere, atunci să dea în cunoștiința cinstitelor departamente, în câte rânduri s'au cerut de la cutare dregătorie și nu s'au văzut urmare.

Iar trimiterea hârtiilor să să urmeze tot prin cinstitele departamente, precum și întoarcerea opiselor regularisite iarăș la cinstitele departamente.

După ce să trimit delele la Arhivă de la dregătorii, ea, urmându-și instrucțiunile, le cercetează, și găsind greșeli, să dă în cunoștiință.

Dar fiindcă nu urmează a le trimite îndată spre îndreptarea acelor greșeli, și să zăbovește multă vreme, când într'aceste urmări să scot din aceste dele, fără a fi regularisite și cu numărul Arhivei pă dănele, și acolo unde merg — fără a mai îngriji că șant trecute în opisele cele

dintăiu —, le mai trec și în alte opise cu alte trimiteri (după cum s'au văzut din cercetări, că s'au întâmplat și că s'au cunoscut) ; dar nu va putea lua seama Arhiva, dacă sânt trecute de două ori sau nu, după mărimea numărului hârtiilor ce să aduc. De aceia, dacă să va găsi cu cale, ca toate dregătoriile să bage de seamă bine și care dele va socoti că nu vor mai fi trebuincioase, așa îndată socotindu-să săvârșite, pă acele trimițându-le, să nu aibă a le cere până nu să vor regularisi și să vor pune pă dănsel numărul Arhivei, întorcându-se opisele la dregătorii adevărite. Iar după darea opiselor regularisite, atunci va putea cere, fără nici o confuzie, și cu aceasta să va pune regulă, că drăgătoria fiind silită dă trebuință și știind că n'au trimis pentru îndreptarea greșelilor, va sili a trimite și să va îndrepta o asemenea neorânduială.

Arhivele Statului, *Arhiva Cancelariei*, dos. C/1831, f. 31.

5.

1840, Decemvrie 4. — *Proiect de regulament pentru Arhivele Statului.*

P r o e c t

La întocmirea *Regulamentului Organic*, ne fiind prevăzută trebuința Arhivei Statului și lucrările ei, nu s'au alcătuit pentru dânsa nici un proiect deslușitor de urmările ce să cuvine ei, dar din cercările cele până acum cu priimirea a multor hârtii și păstrarea lor, s'au dat o dovadă că este un obiect care merităsește toată luarea aminte a stăpânirii și prin urmare să alcătuește acest proiect.

Secsia 1-iu

Pentru orânduirea amploiaților Arhivei și slujbașilor ei.

Art. 1-iu. Să aibă un nacealnic (arhivar), orânduit de Domnu după alegerea ministrului din lăuntru.

Art. 2-lea. Un supt arhivar, care să fie îngrijitor așazării și păstrării hârtiilor, câte să vor priimi la Arhivă.

Art. 3-lea. Un registратор, pentru priimirea adresurilor după la dregătorii, ce să vor trimite la Arhivă, și pentru cele ce vor eși de la Arhivă pă la drăgătorii, fiind jurnaluri curate pentru acestea și alte deosebite condici pentru darea delor.

Art. 4-lea. Șase scriitori, care să să împărțească în lucrări, însă :

a) doi pentru numerația tutulor delor și condicilor ce să aduc în Arhivă, ca să dovedească greșelile lor ;

b) doi pentru regularisirea acestora și pentru ținerea corespondenței, i darea de dele la vremi de trebuință ;

c) doi pentru scrierea condicilor celor mari.

Art. 5-lea. Un odăias, pentru curățitul și paza încăperilor Arhivii.

Art. 6-lea. Doi dorobanți, pentru trimiterea hârtiilor de la Arhivă și alte trebuinți ale ei.

Art. 7-lea. Să să orânduiască un lăcaș pentru așezarea hârtiilor, alcătuit în despărțiri, care să fie sigur despre orice înpotrivă întâmplare.

Art. 8-lea. Când să va clădi din nou Arhivă, să să orânduiască un ostaș înarmat, păzitor la ușa aceluia lăcaș.

Art. 9-lea. Arhivarul să îndatorează a avea priveghere și băgare de seamă asupra tuturilor hârtiilor, a să păstra cu bună orânduială, și asupra urmărilor și lucrărilor amplotiaților săi.

Art. 10-lea. Iar toți amplotiații să fie supuși Arhivarului și supt ascultarea lui, fără cea mai puțină abatere și către aceasta scriitorii să să orânduiască după alegerea arhivarului, ca să fie răspunzător pentru dânșii.

Art. 11-lea. Când la întâmplare de a lipsi arhivarul, ori din vre o boală sau pentru altă trebuință, supt arhivarul să îndeplinească în locul său.

Art. 12-lea. Și nici o dată să nu să depărteze din această slujbă acești amplotiați, fără vreme și fără pricină bine cuvântată, priimind lefurile lor de la Vistierie după alăturatul Ștat.

Secsia 2-lea

Pentru priimirea hârtiilor și regularisirea lor.

Art. 13-lea. Toate hârtiile ce să priimesc în păstrarea Arhivei, să să deosebească în patru despărțiri, însă :

1-iu. Cele diplomaticești, adică documenturi, feluri de sîneturi, acturi ale Statului și toate lucrările Obșteștii Adunări.

2-lea. Toate lucrările administrații, în care să coprind atât drăgătoriile cele mari, cât și cele mici, până la suptocârmuitori.

3-lea. Toate lucrările judecătorești, de la cea mai mare instanție până la cea mai mică.

4-lea. Toate lucrările miliții pămîntenești.

Art. 14-lea. Câte să ating de administrație, să să trimiță la Arhivă prin departamentu din lăuntru, cu porunca sa, iar el le va priimi de la toate drăgătoriile, precum și cele ce vor fi diplomaticești, adică alte acturi ale Statului și lucrările Obșteștii Adunări.

Art. 15-lea. Asemenea și cele judecătorești, să să trimiță prin departamentul dreptății, cu adresul șefului, după ce le va priimi de la toate treptele judecătorești.

Art. 16-lea. Iar ale miliții, ori prin dejurtva oștirilor, sau prin departamentul trebilor din lăuntru.

Art. 17-lea. Oricâte hârtii de la dregătorii, vechi, adică dinaintea *Regulamentului* să vor găsi pâncoace și în colo, cum condici vechi de feluri de pricini și alte acturi, să să strângă și să să trimiță regularisite la Arhiva Statului, ca de acolo, oricine va voi să-și caute vre-o hârtie, să știe la ce loc să le găsească, de unde va avea toată înlesnirea.

Art. 18-lea. Trimiterea hârtiilor vor fi cu dooă opise iscălite de căpetenia drăgătorii, de unde să trimit, și mărturisite și cu iscălitura secretarului sau a grafierului.

Art. 19-lea. Toate condicile și delile să fie foile numeratorisite și la sfârșit adevărite cu iscăliturile șefilor meselor, să să șnuruiască

cu şnur galben şi cu albastru, şi să se pecetluiască cu pecetea drăgătorii, iar într'alt chip să nu se primească.

Art. 20-lea. Câte hârtii vor intra la drăgătorii şi vor rămânea fără nici o lucrare, adică de va da cineva vre o jalbă, sau vre o altă hârtie şi nu să va mai arăta în soroc dă trei luni a cere lucrarea şi săvârşirea ei, să nu se socotească între delile lucrătoare şi săvârşite, ci ca o netrebuincioasă, să nu se trimiţă la Arhivă, şi fiindcă aceasta va fi trecută prin reghistruri, să va însemna acolo că s'au lepădat ca o netrebuincioasă, şi, pentru asemenea întâmplări, arhivarul să aibă băgare de seamă ca de oriunde să vor trimite nişte asemenea hârtii, să le deosibească şi să dea în cunoştinţă respectivilor şefi ai departamenturilor, ca prin porunci să le întoarcă înapoi, de a nu se grămădi în Arhiva Statului şi hârtii netrebnece, după cum s'au urmat până acum; şi, precum să va putea, să se dea instrucţii pã la toate drăgătoriile, ca spre înpuţinarea numărului delilor, să aibă băgare de seamă, când să vor arăta pricini mai multe tot de o fire, să se facă numai o delă, şi de va merge spre înmulţire, să se facă în mai multe părţi.

Art. 21-lea. Orice alte hârtii neregularisite şi neatingându-se de păstrarea lor în arhivă, să nu se mai trimiţă la Arhivă şi nici să se primească acolo.

Art. 22-lea. Arhivarul să fie dator ca îndată ce să va primi adresul cu trimiterea delilor, condicilor şi alte acturi, să orânduiască pã cei doi scriitori a cerca numeraţia foilor, şi găsindu-să întocmai, precum să va arăta la adevirarea lor, apoi ceilalţi doi scriitori să le protocoilească cu opisile, ca de le va găsi şi cu acelea întocmai, adică la an, la lună, la număr şi la foi, apoi îndată să puie şi numărul Arhivei cu cerneală roşie, atât la dele cât şi la opise, şi după aceasta — din două opise ce va primi —, unul să se oprească în Arhivă, iar cel de al doilea, adevirându-să cu iscălitura arhivarului, să-l întoarcă înapoi, a să trimită la drăgătoria de unde s'au primit, ca să-l aibă în păstrare pentru vreme dă trebuinţă, când va cere vreo copie sau delă, să arate la ce număr al arhivii să găseşte şi în care an, şi după aceasta toată lucrarea, să vor îndatora ceilalţi doi scriitori a trece opisile în condicile cele mari, care vor fi date de la departamentul din lăuntru, şnuruite şi pecetluite.

Art. 23-lea. Iar după aceste lucrări, supt-arhivarul să fie dator a ţinea de fieştcare despărţire câte două reghistruri în prescurtare, adecă unul de numărul delilor ce să primesc şi de la ce loc, şi al doilea în ce vreme să depun; cu asemenea orânduială şi osebit câte o tablă, iarăş în prescurtare şi în rigle, pentru mai mulţi ani, ca îndată după regularisirea hârtiilor în Arhivă, să le treacă în acele table, depunerea a câtă va fi, drăgătoria şi numărul opisilor, şi înainte de două rigle pe fieştcare an, câte dele, de la ce număr şi până la care, ca în orice minut să va cere de la vreun loc vreo delă, să se poată găsi cu toată înlesnirea, de să va afla adevărat numărul Arhivei şi anul, după cum le va cere.

Art. 24-lea. Şi apoi, săvârşindu-să toate lucrările regularisirii, supt-arhivarul să le aşeze în pacheturi, cu măsură cât să încapă în lăvişile ce sânt făcute într'adins, şi la fieştcare pachet să lege ţidulă

mare, scrisă cu caligrafie, prin care să se arate, de la care despărțire din cele patru este, din ce an și totdeodată, puindu-se și numărul Arhivei cu cerneală roșie, adică de la care număr și până la care sânt în fieștcare pachet.

Art. 25-lea. Asemenea să se trimită la Arhivă și condicile de ranguri, ca să se păstreze acolo, precum glăsuește proiectul pentru ranguri, și la întâmplare, a să trece numele celor ce au priimit ranguri, sau să va scoate, să meargă însuși arhivarul, sau, în lipsă, supt-aihivarul, cu acele condici la Sfatul Administrativ, ca să treacă toate numele acolo și apoi îndată să le ia, a le depune în păstrare la arhivă.

Art. 26-lea. Iar când, din cercetările ce să vor face de către Arhivă, să vor găsi greșeli la dele, arhivarul să fie dator a arăta departamenturilor — prin care să vor trimite și de acolo să vor porunci drăgățriilor —, ca să trimită amployați înputerniciți a îndrepta acele greșeli, și cât mai fără de zăbavă, ca să nu stea delele fără cuviincioasă regulă multă vreme.

Art. 27-lea. Opisile ce rămân în Arhivă, să se păstreze la dânsa, și să dea instrucții, pă la toate drăgătoriile, ca să le facă tot o formă, spre a le lega, făcându-se ca niște condici.

Art. 28-lea. Să se dea în cunoștiință la toate drăgătoriile, ca să nu facă delele mai mari decât un top de hârtie vânăță numărul 1-1u, că nici să pot potrivi la depunerea lor în lăviți, nici să pot purta cu înlesnire de la un loc la altul; și dacă lucrarea unei madeli va merge înaintată, să se facă în mai multe părți, și totdeodată să aibă băgaie de seamă a nu să mai întâmpla greșeli la întocmirea lor, având totdeauna instrucții pentru aceasta.

Art. 29-lea. Și, la fieștcare sfârșit de an, să se trimită listă în prescurtare la departamentu din lăuntru, pentru câte hârtii au priimit în acel an dela câte patru despărțiri, spre știință.

Art. 30-lea. Cătră aceasta să se mărginească un sorcc de vre-o câțiva ani, ca să se facă o revizie, printr'o comisie într'adins orânduia a cerceta toate hârtiile, și, care să vor găsi netrebuincioase, să se supuie la ardere.

Secsia 3-lea.

Pentru darea hârtilor.

Art. 31-lea. Câți vor avea trebuință a lua copii pentru pricinile administrații, sau judecătorești, să se îndrepteze la Arhivă, și să ceară de la arhivar — prin hârtie, arătând pricina și din ce vreme, carele îndată să fie dator a orândui să se caute și, scoțând ceruta copie, să o protcolească singur, ca să fie întocmai cu originalul, apoi să o adevereze cu iscălitura sa, și să se dea fără dă zăbavă celui ce o va cere, fiind un jurnal pentru aceasta supt îndatorirea reghistratorului.

Art. 32-lea. Din hârtiile diplomaticești să nu fie slobod a da copie la nimeni fără poruncă de la departamentu din lăuntru.

Art. 33-lea. Dar la întâmplare de trebuință a să cere vreo delă de acestea de către Domnu, de către Sfatul Administrativ, de către departamentu din lăuntru, de către control, pentru socoteli vistierii.

cești, să fie dator însuși arhivarul, sau în lipsă supt-arhivarul, a merge cu ceruta delă spre a o înfățișa, stăruind ca după împlinirea trebuinței să o ia înapoi. Asemenea să păzească la Obicinuita Obștească Adunare, în vremea lucrărilor ei, ca la asemenea cerere să înfățișeze cerutele hârtii și să stăruiască a le lua înapoi; iar dacă vreun departament va avea trebuință a să afla în vedere totdeauna din documenturile și acturile Statului, să scoată copii a le avea pentru a ei trebuință, iar originalele să stea totdeauna în păstrare la Arhivă.

Art. 34-lea. Pre cât va fi prin putință, să nu să scoată originalele afară din Arhivă, căci cu zmăcinarea lor, poate să să întâmple vre-o pierdere de vre o hârtie sau stricăciune originalelor.

Art. 35-lea. Iar dacă vre o dregătorie ar avea trebuință a să îndrepta la vre o pricină din delele trecute și va fi numai pentru vre-o hârtie, să ceară copie adevărită de arhivar, ori d'adreeptu de la Arhivă, sau prin departamenturile de care să atinge, dar de va avea trebuință pentru mai multă căutare, atunci să să dea originalul în mâinile unui angloiat, ce într'adins să va orându, ca să-l priimească de la Arhivă cu adres din partea departamentului, în care să va arăta numele angloiatului ce să orânduiește, și acela să iscălească în condica ce într'adins va avea Arhiva pentru aceasta — supt îndatorirea reghistratorului, mărginindu-să un soroc cel mult de trei luni ca să o ție, și apoi să să întoarcă la Arhivă, întocmai precum s'au dat, fără a lipsi ceva dintr'însa, sau a să mai adăoga alte hârtii, după ce odată s'au regularisit, și atunci să să șteargă din condică spre dovadă că s'au întorsu. La aceasta, reghistratoru va avea băgare de seamă a cerceta dela întoarsă, ca de va fi întocmai precum s'au dat, așa să o priimească, iar de va găsi vre o nepotrivire, să facă cunoscut arhivarului.

Art. 36-lea. La întâmplare a nu să întoarce la sorocul cel arătat delele ce să vor da din Arhivă, arhivarul să îndatorează ca să le ceară prin adresurile sale, până să vor întoarce la locul lor.

Art. 37-lea. Când să vor scoate asemenea originale din pacheturi și să vor da, să să puie în loc o țidulă însemnată cu numărul Arhivei și al delii, i luna și zioa în care să dă, ca la depunerea în locul ei și ștergerea din condică, să să rupă și acea țidulă.

Art. 38-lea. După ce odată vor intra delele în Arhivă, socotindu-să ca săvârșite, să nu să mai ceară îndată de la nici o drăgătorie din acele dele, până nu să vor regularisi cu numărul Arhivei. De aceia, drăgătoriile vor avea băgare de seamă la delele săvârșite, ca să fie acelea care nu vor fi îndată trebuincioase a să căuta și, la întâmplare, când li să va arăta că s'au găsit greșeli, să nu zăbovească trimiterea angloiatului spre îndreptarea lor, ca după aceasta să poată cere dela aceia, după care să vor da cu înlesnire și într'acest chip să va păzi bună orânduială.

Art. 39-lea. Nici unul din angloiații Arhivei nu va fi volnic a da vre o hârtie fără știrea arhivarului.

6.

1843, Noemvrie 4. — *Jurnalul Sfatului Administrativ cu privire la măsurile luate pentru înpuținarea numărului hârtiilor și împărțirea dosarelor în trebuincioase și netrebuincioase.*

Jurnal

Spre îndeplinirea despozițiilor coprinse în jurnalul încheiat din partea acestui Sfat la 18 ale luni lui Iulie, anul 1842, luându-să de către dânsul în băgare de seamă astăzi la ale lui anul curgător, 1843, proiectul atingător de măsurile chibzuite de către într'adins întocmita comisie pentru înpuținarea numărului și micșorarea câtățimi delilor de obște, au găsit de cuviință cele următoare :

I-*iu*. Prin poruncile țirculare ce nenumărat să îndreptează după la osebite departamente respective către dregătorile supuse în parte, să obișnuște a să adeoga, la sfârșit, ca de primire și urmăre să întoarcă răspuns, zicere cu totul de prisos.

Căci dacă această adeogire s'ar face pentru asigurarea priimirii porunci ce s'ar îndrepta negreșit, nu poate fi dă trebuință, căci deodată cu înaintarea urmează să să fi priimit iscălitura osebită în condică de la expeditorul Statului, sau de la acela ce va fi priimit hârtia chiar în canțelarie ; iar dacă s'ar propune iarăși că urmează spre încredințare de îndeplinirea însărcinări și îndatoriri ce s'ar pune asupra locului către care să adresează porunca, și aceasta nu se poate socoti decât ca o micșorare oarecare a căderelor ce-i sânt însușite părți aceia de unde s'au slobozit însemnata hârtie. Spre acest sfârșit dar, să să întrebuințeze strașnică stăruire, supt răspunderea și pedeapsa celor ce nu ar urma și nu ar îndeplini datoriile lor cu activitate în sorocul mărginit dă respectivi lor șefi, urmându-să însă trimiterea unor asemenea răspunsuri dă primire numai atunci când pe lângă poruncă să va fi înaintând ori bani, sau cevași osebite documenturi, ce neapărat ar cere o asigurare mai osebită la canțelaria aceia de unde să înaintează, spre a să păstra la dela pricină.

2-*lea*. Obiceiul ce să urmează de obște prin toate canțelariile spre înpuținarea alcătuirii scrisului celui ce ar trebui să coprinză porunca, oțnoșenia sau raportul, ce să adresează, este de a lăsa înțelesul cel mai interesant și mai serios în citirea unor numeroase hârtii, ce alătură pe lângă zisul adres, această urmăre aducând pă de o parte îngroșare la dele, iar pă de alta și cititorului nu puțină neîndemănare asupra lucrări din pricina pomenitilor alăturări. Spre încetarea a aceștii îngreueri pricinuitoare de îndoite înpovărări, de cuviință este a să porunci să lipsească pă viitorime cu totul o asemenea măsură, hotărându-să a să descrie înprejurarea și felul dăzvoltărilor atingătoare de dânsa pă hârtie, oțnoșenia sau chiar raportul ce să va adresa, afară numai când înprejurări de care ar fi vorba vor cere neapărat și alăturarea hârtiilor — spre mai întreagă cunoștiință de amănunturile pricinii ce ar voi să încredințeze cu înaintarea lor locului competent.

3-lea. Una din cele dintâi trebuințe ce ar putea înfrumuseța și îmbunătăți cancelariceștile forme, fiind uniformitatea hârtii pentru care s'ar cuveni să se urmeze scriirile de obște prin cancelarie, iar nepăzirea, unii asemenea reguli, formând astăzi la vedere delile du prin cancelarii rău alcătuite și cu totul neplăcute, de cuviință este să se hotărască a fi o formă de hârtie, care să slujască drept model totdeauna de aceeași mărime, lungime și lărgime, și care mai bine ar fi să se hotărască din felul hârtii cei vinete și de calitatea cea mai bună, precum să urmează în cancelaria cinstitei dejurstfii, și după un asemenea format să fie tăete și hârtiile de oțnoșenie tipărite, precum și de rapoarturile ce să adresează către înalta stăpânire (care aceste amândoa din urmă sexuri trebuie să fie pe hârtie olandă).

Către aceasta delile a căroră împrejurări întinzând mai mult corespondența, nu pot să se săvârșească decât după o îndelungată scrisă răspundere, ce din zi în zi aduce dela întru o stare emportativă pentru a ei îngroșare spre a putea fi mai îndemănatică și mai portărețe, de cuviință ar fi să se hotărască îngroșarea lor până la ce grad să se urce, așa încât hârtiile ce ar mai urma după aceia ca să se puie la felul pricinii unii asemenea dele, să se așeze la un alt trup dă delă, ce s'ar socoti ca o urmare a celii dintâi, închipuindu-să adică delile ale unia și aceiași împrejurări în mai multe părți a cărura deosebire să se urmeze, prin scriere pe d'asupra, în părți, 1-iu, al 2-lea, al 3-lea și cel[elalte].

4-lea. Intre celelalte lucrări ce mai cu seamă să urmează prin cancelarii, fiind una mai însemnată, cercetarea împrejurărilor atingătoare de plângerile și reclamațiile ce să ivesc în feluri de pricini, să obicinuește a să înainta jelibile pe lângă deosebite porunci către dregătorii către care să adresează, și cu aceasta și scrisul să înmulțește și îngroșare să aduce la alcătuirea delilor cu ciornile unor asemenea porunci ce urmează a rămânea în cancelarii, după formele și regulile cunoscute.

Spre înconținerea dar a unii asemenea greotăți, de cuviință este a să hotărâ pe viitorime ca, pentru ori ce jalbă să va priimi, pentru verice pricină, să se dea în dosul ei rezoluția departamentului competent către locul cuvenit, trecându-să coprinderea jelbi, precum și această rezoluție într'un registru și condică deosebită; ce să vor păstra în fiecare secție cu Nr. deosebit din cele ce să va fi urmând de obște în lucrările sale, și cu chipul acesta rezoluția ce să va slobozi în dos, sau să va închipui pe poruncă, când firea pricinii va fi mai delicată, să va trece în prescurtare în condica pomenită. Iar când firea reclamației ar cere înaintarea jelbi către vre un departament respectiv, atunci să va popri ciorne prin dele, neputându-să înainta pe la asemenea locuri jelbi cu rezoluții în dos.

5-lea. Mulțimea delilor ce din zi în zi să adaogă la Arhivă ajungând într'o cătățime foarte însemnătoare, precum este cunoscut și precum însuși orânduți spre acest sfârșit comisari s'au încredințat, după dăslușirile ce au luat din dele[le] corespondenții cu Arhiva ce să păstrează în cancelaria departamentului din lăuntru; iar după alt

chip nemaiputând fi nici Arhiva încăpătoare de alte dele, nici stăpânirea în stare ca totdeauna să se îndeletnicească în zidiri de încăperi spre asemenea întrebuințare, de cuviință este a să face urmarea de mai jos :

Fiindcă în cancelariile tuturor departamenturilor și dregătoriilor de obște se află multe dele, care s'ar socoti după un curs de o sumă de ani netrebuincioase, precum spre pildă să poate vedea în alăturatele table cu litera A, B, C, D, E. De scrierea făcută pentru dezvoltarea felului unor asemenea dele ale departamenturilor în parte, dă trebuință neapărată este să se facă punerea la cale, ca la sfârșitul fieștcăruia an, d-nii șefi ai departamenturilor în parte, să alcătuiască câte două opise arătătoare de numărul delilor celor dă trebuință, precum și dă delile din categoria celor netrebuincioase, atât din a sa cancelarie cât și a dregătoriilor supuse cârmuirii sale, pe care supt ale d-lor iscălituri în parte să le înfățișeze Sfatului, spre a să hotărî depunerea celor întâi la Arhiva Statului, iar celor de al doilea — ca niște mai netrebuincioase — supt pecetie la vre o mănăstire ce s'ar găsi de cuviință, pă curs de ani 30, socotit din epoha în care să va fi formăluit dela. Înainte și după împlinirea acestui termen, guvernul va îngriji ca cu mijloacele ce va chibzui, să lămurească atunci cu deamănuntul felul și numărul delilor ce ar trebui cu hotărîre să se desființeze prin arderea lor, și care iarăși dintr'însele să mai rămâie.

6-lea. Cercetarea din lucrări precum și vederea chiar a cancelariilor după afară dând oareșcare înțelegere de neîntregimea orânduelilor ce ar trebui să se păzească potrivit foimelor cunoscute, să se ia îngrijire de către fiecare șef de departament, a revizui treptelnicește pă fieștcare an, prin amployați (stolnacialnici) din cancelaria sa, toate lucrurile cancelariești supuse administrații sale, spre a să păzi într'însele deapurarea regulile ce ar cere cuviința spre îndeplinirea cursului lucrărilor asemănat bunelor orândueli privitoare la a lor întocmire.

7-lea. Depunerea delilor în Arhiva Statului să se urmeze și pă viitorime tot după chipul de astăzi, iar celor netrebuincioase la mănăstirea ce să va chibzui, iarăși cu opis după orânduială ca și acelea, având un număr deosebit al Arhivi cu cerneală albastră (spre a să osebi felul numerații puse la cele aflate în Arhiva Statului) și regularisindu-să, iarăși prin îngrijirea și stăruirea cancelarii Arhivi, să poată da înlesnire la găsirea vreunii dele ce din întâmplare ar fi dă trebuință după vreme, păstrând cu asemenea reguli treptelnicește și numărul delilor ce să vor fi aflând acolo așezate, până la sorocirea anilor ce s'au zis mai sus, când atunci să va putea face cu dănsese urmarea ce s'ar găsi cu cale spre desființare.

8. Fiindcă numărul ce sumează delile aflate în Arhiva Statului și anume :

331 dele diplomaticești,

22.788 dele administrative,

69.535 dele judecătorești,

7.772 priimate de la Divanul Săvârșitor, fostul Isprăvnicat dă străini

Craiovi, Comitetul molevmi și altele.

100.326 peste tot (bez delile părți ostăsești ale cinstului secretariat

care, de la întocmirea *Regulamentului* până acum, nici decum nu s'au priimit în păstrarea Arhivii, sunt alcătuite de asemenea dele ce s'au așezat acolo după vremi, fără de a să prevedea nici exepția ce cerearea viitorimi au descoperit a fi de folos și de neapărată trebuință să să urmeze, nici numeroasa cățăime ce va ajunge a să depune acolo în așa scurtă vreme, adică de la leat 1831 numai până la sfârșitul anului 1839, bez delele ce au rămas prin cancelarii netrimise la Arhivă din chiar însemnatele leaturi, pentru cuvântul nesăvârșirii, sau a întrebuițării lor până atunci și bez cele [ce] urmează să să [fi] mai adeogătat prin lucrare de la arătatul epoh până acum, prin cancelariile tuturor arătatelor departamenturi și osebite drăgătorii);

Spre acest sfârșit, Sfatul este de părere că de la fiecare departament în parte să să orânduiască câte un șef de secție împreună cu Arhivariu, și la întâmplare de a întâmpina vreo nedomi[ri]re, prin înțelegere și cu respectivi lor șefi, să osibească atât delile dă trebuință spre a rămânea depuse înlăuntru în Arhivă, precum și cele netrebuincioase, spre a să trimită și acelea tot la mănăstirea prezisă, ca cu chipul acesta, puindu-să la un loc osebit cele netrebuincioase, să rămâie în Arhiva Statului numai cele delicate și care ar trebui neapărat să fie păstrate pentru totdeauna.

9-lea. Delile ce să vor depune la mănăstire să vor așeza acolo vremelnicește cu chipul descoperit mai sus, fără a să știrbi numerația Arhivi cea de astăzi, puindu-li-să, adică, pe lângă numerația obicinuită a cancelarii de unde s'au priimit dela, precum și pă lângă al Arhivi, încă un alt al 3-lea număr, cu cerneală albastră, pă niște asemenea dele, supt titlu de netrebuincioase, a căruia închipuire să va urma treptat de la unu înainte (precum s'au făcut vorbire la art. al 7-lea).

Aceste chibzuiri ale Sfatului, conglăsuite la cea mai mare parte a lucrurilor săvârșite de către într'adins întocmita comisie, să vor supune la cunoștința Măriei Sale Prea Înălțatului Nostriu Domn, ca după luminata întărire ce să va da, să să aducă la îndeplinire.

(Iscăliți): G. Filipescu, Barbu Știrbei, C. Ghica, A. Vilara, I. Câmpineanu, Ioan Filipescu.

Pentru copie întocmai
Sărdar I. Mehtupciu

Arhivele Statului, *Arhiva cancelariei*, dos. 6, 1831, f. 48.

7.

1862 Septemvrie 27. — *Regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului*¹⁾.

1. In urma însărcinării pusă de Ministerul Instrucțiunii Publice, prin adr. Nr. 7340 din 6 Iunie 1862, *Serviciul arhivelor trimite acest Regulament pentru organizarea arhivelor Statului*, în care sunt fixate atribuțiunile tuturor funcționarilor „căutând a întruni și coprinde însărcinările și lucrările Comis. Documentale și a ambelor arhive după cum am crezut mai nimerit și mai înlesnitor —”, rugând Ministerul a-i da „sanc-

R E G U L A M E N T

pentru organizarea Arhivelor Statului

Titlu I.

Organisarea serviciului

Art. 1. In Arhivele Statului se depun toate actele de interes public, a căror conservare se va socoti de folos și care nu mai sunt trebuincioase serviciului ministerelor sau dregătoriilor centrale și generale, dependente de acestea.

Art. 2. Serviciul Arhivelor Statului se împarte în :

1. Despărțirea Secretariatului ;
2. Despărțirea Istorică și a Bunurilor Publice ;
3. Despărțirea de Stat.

Art. 3. Personalul Direcțiunii generale al Arhivelor este astfel compus :

Directorul general.

Despărțirea Secretariatului.

Secretarul general ;

Un adjunct conservator și comptabil ;

Un translator slavon.

Despărțirea Istorică și a Bunurilor Publice.

Un cap ;

Un adjunct de clasa I ;

Doi adjuncți de clasa II.

Despărțirea de stat.

Un cap ;

Un adjunct de clasa I ;

Doi adjuncți de clasa II.

Copiști și candidați în număr proporționat cu trebuințele serviciului.

Titlu II.

Atribuțiuni

§ I. *Directorul general*

Art. 4. Directorului este încredințată administrațiunea Arhivelor în genere și asupra-i este toată responsabilitatea serviciului.

El dirije și hotărăște toate lucrările, ia parte activă la dănselle și mai cu seamă la lucrarea lămuririi și transcrierii actelor proprietăților publice.

țiunea necesară", pentru a putea întocmi *Regulamentul general de serviciu* pentru a împlini definitivă organizare a Arhivei Statului.

Supus aprobării Ministerului Instrucțiunii Publice, *Regulamentul de față* suferă unele modificări și sub forma lui definitivă este întărit de Domnitor cu Decretul Nr. 949 din 31 Octomvrie 1862 și publicat în Mon. Oficial Nr. 245 din 5 Noemvrie 1862, p. 1017.

Face toate cercetările cuviincioase, atât în întru Arhivelor, cât și în afară, în interesul serviciului lor și întru îndeplinirea însărcinărilor ce le sunt impuse.

Subscrie toate expedițiunile și legalizează subscrierile serviciului.

Toate comunicările autorităților, precum și toate cererile particulare, sunt adresate de-a-dreptul către dânsul.

Este însărcinat cu personalul și materialul, propune Ministerului toate înaintările după recomandarea secretarului și orice cheltuială pentru serviciu.

Numeste de-a-dreptul copişti și candidați, precum și oamenii de serviciu.

Dispune, sub a sa răspundere, de toate cheltuelile pentru materialul serviciului, în marginile sumelor alocate.

Dirige și vizează toate publicările arhivelor.

§ 2. *Despărțirea Secretariatului.*

Art. 5. Atribuțiunile despărțirii Secretariatului sunt :

Concentrarea și direcțiunea tuturor lucrărilor ;

Corespondența generală, comunicațiuni, expedițiuni, legalizări

Personal : nominațiuni, demisiuni, revocațiuni, congedii, petițiuni, etc.

Material și fonduri.

Publicațiunile Arhivelor.

Și ori ce alt s'ar ivi, care nu intră în atribuțiunile celorlalte despărțiri.

Art. 6. Secretarul general, ca capul cancelariei Arhivelor, este însărcinat, sub ordinile directorului, cu administrațiunea serviciului în genere și direcțiunea imediată a lucrărilor a tuturor despărțirilor..

În lipsa directorului, el îi ține locul întru toate atribuțiunile și drepturile sale, cu aceeaș răspundere.

Este capul direct al despărțirii secretariatului, îndeplinește toate lucrările acestei despărțiri și contrasemnează expedițiunile respective.

Îndeplinește, împreună cu directorii și capii despărțirilor, lucrările relative la lămurirea, clasificarea și transcrierea titlurilor proprietăților publice, subscie copiile în condicile formate.

Are îngrijirea tuturor publicațiunilor Arhivelor.

Art. 7. Adjunctul conservator și comptabil.

Ca adjunct al secretariatului, ajută secretarul întru însărcinările lui ; primește, înregistrează și împarte la despărțirile respective toate hârtiile adresate Arhivelor ; înregistrează și expediază toată corespondența la eșire.

Ține registrele și corespondența secretariatului ; conservă în bună ordine Arhivele serviciului și prepară din ele notițele trebuincioase. Are în păstrare depozitele secretariatului ; redige și ține inventariile lor și face cercetările cuvenite pentru comunicațiunile sau expedițiunile relative.

Ca contabil, primește, sub a sa răspundere, toate fondurile alocate Arhivelor, împarte apunamentele ; lichidează toate cheltuielile serviciului după hotărârea directorului.

Ca conservator, are îngrijirea pentru siguranța localului și a depozitelor cuprinse ; asemenea are în păstrare tot mobilierul și materialul serviciului, precum și cheltuielile cancelariei.

Are sub ordinele sale oamenii de serviciu.

Este însărcinat cu ținerea și conservarea bibliotecii Arhivei.

Primește vizitele publicului pentru cererile de cercetări.

Despărțirea Istorică și a Bunurilor Publice.

Art. 9. Atribuțiunile despărțirii Istorică și a Bunurilor Publice sunt :

Primirea, conservarea și clasarea depozitelor actelor istorice și titlurilor proprietăților publice. Redacțiunea inventariului lor general.

Cercetările pentru comunicațiuni și expedițiuni relative la acele depozite.

Lucrările istorice.

Lămurirea, clasificarea și transcrierea titlurilor proprietăților publice.

/ Corespondența relativă la primirea depozitelor și la transcrierea actelor cerute de dregătorii.

Art. 10. Capul despărțirii Istorică și a Bunurilor Publice îndeplinește toate lucrările ce sunt în atribuțiunile despărțirii.

Primește depozitele, dirige clasificarea și redacțiunea inventariilor.

Toate cercetările necesare pentru comunicațiunile și expedițiunile respective.

Este însărcinat cu lucrările istorice.

Îndeplinește, împreună cu directorul, secretarul și capul despărțirii de stat, lucrările pentru lămurirea, clasificarea și transcrierea titlurilor proprietăților publice și subscie copiile în condițiile formate.

Subscie expedițiunile și contrasemnează corespondența despărțirii.

Art. 11. Primul adjunct lucrează împreună cu capul despărțirii, sub ordinele lui, și-l ajută întru toate însărcinările.

Este special însărcinat cu conservarea depozitelor despărțirii.

Ține registrele și corespondența despărțirii.

Priveghează lucrarea funcționarilor inferiori și menține buna ordine și disciplină.

Art. 12. Ceilalți adjuncți iau parte la toate lucrările despărțirii și sunt mai cu seamă însărcinați cu lucrarea clasificării depozitelor și aceea a cercetărilor și a expedițiunilor.

§ 4. *Despărțirea de Stat.*

Art. 13. Atribuțiunile Despărțirii de Stat sunt :

Primirea, conservarea și clasificarea depozitelor administrative, legislative și judecătorești și redacțiunea inventariilor lor generale.

Cercetările pentru comunicațiuni și expedițiuni relative la acele depozite.

Correspondența pentru primirea depozitelor și trimiterea actelor sau dosarelor cerute de dregătorii.

Art. 14. Capul Despărțirii de Stat are în sarcina sa toate lucrările, cari intră în atribuțiunile despărțirii sale.

Primește depozitele, dirige clasificarea și redacțiunea inventariilor.

Face cercetările necesare pentru comunicațiunile și expedițiunile respective.

Ia parte la lucrările pentru lămurirea, clasificarea și transcrierea titlurilor proprietăților publice și subscie copiile în condicile formate.

Subscie expedițiunile și contrasemnează correspondența despărțirii.

Art. 15. Insărcinările adjuncților acestei despărțiri sunt cu totul aceleași cu ale adjuncților Despărțirii Istorice și a Bunurilor Publice.

Titlu III.

Dispozițiuni generale și transitorii.

Art. 16. Arhiva Statului din Iași rămâne provizoriu sub titlul de Arhivă Sucursală, în acel oraș, cu depozitele administrative și judecătorești. Personalul ei va fi compus de un cap și doi copiiști.

Ea își va urma serviciul după regulile în vigoare, sub administrarea Direcțiunei generale a Arhivelor din București.

Art. 17. Pe lângă Direcțiunea generală a Arhivelor se vor înființa cursuri speciale pentru științele atingătoare de serviciu și lucrările Arhivelor.

Art. 18. Dispozițiuni ulterioare vor hotărî regularea acestor cursuri, spre a se întocmi o Școală de Paleografie, cu scopul de a forma oameni speciali pentru serviciul arhivelor și lucrării ce atârnă de dânsese.

Art. 19. Un Regulament, întărit de Ministerul Cultelor și Instrucțiunei Publice, va preciza regulile pentru îndeplinirea serviciului și a lucrărilor Arhivelor Statului, în toate ramurile.

Capul Arhivelor, Grigore Bengescu II.

1862 Septemvrie 27.

Arhivele Statului, *Arhiva cancelariei*, dos. 1/1862, f. 17.

8.

1863, Februarie 15. — *Proiect de regulament pentru serviciul interior al cancelariei Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului.*

Regulament de Serviciu Interior

al

Cancelariei Direcțiunei Generale a Arhivelor Statului

Art. 1. Orele serviciului în cancelarie sunt ficsate de la 10 dimineața până la 3 1/2 după amiazi.

Art. 2. Toți funcționarii până la secretar sunt obligați a se afla în cancelarie precis la ora fixată și a stăruii cu lucrarea până la acea hotărâtă pentru esire. De va cere însă trebuința, sunt îndatorați, după deciziunea capului cancelariei, a prelungi timpul lucrării peste orele fixate sau a veni în cancelarie, ori când va fi necesitate a-i chema.

Art. 3. Nu este îngăduit nici unui funcționar a lipsi din cancelarie în timpul serviciului, fără permisiunea specială a capului despărțirii, sau concediu formal încuviințat de directorul general.

Art. 4. Cererile de concediu pentru adjuncți și copişti se vor adresa prin copii de despărțiri directorului general, care va hotărî după recomandarea D-lor.

Asemenea se va urma și pentru cererile de concediu ale funcționarilor superiori, cărora directorul general le va da urmarea cuvenită.

Art. 5. Copiștii sunt îndatorați a transcrie orice lucrare caligraficește și curat și mai cu seamă fără greșeli.

Acei ocupați cu descopierea documentelor după originale și cu transcrierea lor în condici sau copii diverse, vor lucra cu coala în timp determinat.

Cantitatea coalelor se va ficsa de capul cancelariei în înțelegere cu capul Despărțirii Istorice și a Bunurilor publice. Coalele transcrise pe curat pentru condici sau alte copii, care vor coprinde greșeli oricât de mici, se vor prefaca de copişti, fără a se ține în seamă în numărul hotărît.

Art. 6. Copiștii sunt în serviciul comun pentru toată cancelaria și lucrează după trebuință, la orice despărțire fără excepțiune.

Art. 7. Adjuncții în general iau partea toate lucrările despărțirii lor și mai cu seamă se ocupă cu clasificarea depozitelor și cercetările pentru comunicațiuni și expedițiuni.

Art. 8. Pe lângă acestea, primii adjuncți ajută Capilor de Despărțire și le țin locul la trebuință ; țin registrele și corespondența despărțirii ; priveghează lucrarea celorlalți adjuncți și a copiştilor și mențin disciplina și buna ordine în despărțirea lor.

Adjuncții de cl. II săvârșesc însuși expedițiunile d'adrechtul după originale ; și țin în lipsă locul primilor adjuncți, după ordinea vechimei lor.

Art. 9. Registratorul și conservatorul, primind corespondența intrată în fiecare zi, o înregistrează pe dată și o împarte la despărțirile respective a doua zi dimineața, când se va prezenta toată directorului general.

Pentru lucrări urgente registratorul le va prezenta însuși fără întârziere. Intre acestea se vor socoti totdeauna lucrările relative la sucursala din Iași.

Art. 10. El îngrijește de siguranța depozitelor, priveghează a se stinge focurile cu desăvârșire, îndată după terminarea serviciului cancelariei și observă buna pază a localului de către garda militară.

Art. 11. D-nii capi de despărțire se ocupă în comun împreună cu secretarul și cu directorul general, de trei ori pe săptămână, cu

lucrările pentru regularea și transcrierea actelor proprietăților publice ; și de trei ori pe săptămână, fiecare în parte, cu însărcinările sale speciale.

Art. 12. Este oprit oricărei persoane streine a se introduce în depozite, fără a fi însoțită de conservator sau de un alt funcționar al Direcțiunii.

Art. 13. Este asemenea oprită intrarea în cancelarie persoanelor fără trebuință.

La cas de trebuință, persoanele private se vor adresa către registrator și conservator.

Art. 14. Este cu severitate interzis oricărui funcționar, fără osebire, de a comunica acte sau copii după acte din depozitele arhivelor ori dintr'acelea ale serviciului fără autorizare specială.

Asemenea abatere va atrage depărtarea din funcțiune, fără prejudiciu pedepselor prescrise de lege.

Art. 15. Pentru absențele funcționarilor dela cancelarie în timpul ficsat prin art. 1 și 2, fără motive valabile, contravențiunile la dispozițiunile acestui Regulament, precum și orice alte abateri se vor observa cu severitate de d-nii primi adjuncți și la caz de a se repeta, D-lor vor raporta capului despărțirii, care va face observările sale funcționarilor abătuți.

La caz de recidivă și în urma muștrării lor, D-ni capi de despărțiri vor raporta formal directorului general. Asemenea cazuri de recidivă vor atrage imediat depărtarea din funcțiune.

Art. 16. Se va ține un registru, unde toți funcționarii, până la secretar, vor subscrie pe fiecare zi ora venirii și eșirii lor din cancelarie și unde se va însemna lucrarea săvârșită de fiecare.

Acest registru va sta deschis în permanență la Registratură și se va supune de capul cancelariei directorului general, spre revedere, la fiecare cincisprezece zile.

Art. 17. D-nul cap al cancelariei, în general, și D-nii capi de despărțire, în parte, vor priveghia la riguroasa observare a dispozițiunilor Regulamentului de față.

Capul cancelariei și secretar, Gr. N. Manu.

Arhivele Statului, *Arhiva cancelariei*, dos. 1/1862, f. 34.

1864, Sept. 30. — *Proiect de regulament de serviciu interior al Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului.*

Regulament de serviciu interior

al

Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului

§ 1. Serviciul cancelariei

Art. 1. Orele de serviciu în cancelarie sunt ficsate de la 10 dimineața până la trei și jumătate după amiază.

Art. 2. Toți funcționarii până la secretar, sunt obligați a se afla în cancelarie exact, la ora fixată, și a stărua cu lucrarea până la aceea hotărâtă pentru esire.

De va cere însă trebuința, sunt îndatorați, după ordinele superiorilor respectivi, a prelungi timpul lucrării peste orele fixate, sau a veni în cancelarie, oricând va fi necesitate a-i chema.

Art. 3. Nu este îngăduit nici unui funcționar a lipsi din cancelarie în timpul serviciului, fără permisiunea specială a capului secțiunii, pentru ziua de absență sau concediu formal încuviințat de directorul general, pentru timp mai îndelungat.

Art. 4. Cererile de concediu se vor prezenta directorului general cu recomandățiunea în scris a capului secțiunii respective prin capul cancelariei. Directorul general hotărăște însuși asupra concediilor cerute pentru interioarele țării, iară acele pentru streinătate, le acordă cu aprobarea Onor. Minister.

Art. 5. Pentru constatarea prezenței și absenței fiecăruia, se va ține un registru de prezență, după modelul anexat, unde toți funcționarii până la capul cancelariei, vor subscrie pe fiecare zi ora venirii și eșirii lor.

Acest registru va sta în permanență deschis la secretariat, și la fiecare întâi și șeseșprezece ale lunii, se va supune de capul cancelariei directorului general, cu un resumat de absențele fiecăruia.

§ 2. *Indatoriri și atribuțiuni.*

Art. 6. Toți impiegații serviciului își îndeplinesc îndatoririle lor generale sau speciale sub preveghierea ierarhiei întocmite a serviciului și în riguroasa conformitate cu dispozițiunile legiurilor sau regulamentelor în vigoare, pentru a căroră ecsactă îndeplinire sunt răspunzători în cercul acțiunii lor.

Săvârșirea lucrărilor spre aceasta este regulată pentru fiecare, după cum mai jos urmează :

Art. 7. Orice impieगत, fără excepțiune, participă la lucrările și însărcinările generale ale serviciului, și anume :

la inventarierea actelor, conservarea lor, comunicațiunile și copiile, lucrările istorice și publicațiuni, îndeplinind pe lângă acestea pe acelea speciale secțiunii unde se află, după cum le sunt atribuite fiecăruia în parte.

Art. 8. Domnii capi de secțiune dirig, îngrijesc și priveghează grabnica și regulata îndeplinire a tuturor acestor lucrări sau însărcinări, după cum sunt repărțite asupra secțiunii d-lor respective.

Pe lângă acestea d-lor se ocupă în comun, împreună cu directorul general, de trei ori pe săptămână, cu lucrările pentru regularea și transcrierea titlelor și actelor așezămintelor și bunurilor publice.

Art. 9. Secretarul cap al cancelariei asigură, prin o neconțință priveghere, execuțiunea ordinilor directorului general și exacta îndeplinire a serviciului în toate amănuntele sale, dirige lucrările secțiunii sale și cercetează pe ale celorlalte secțiuni, fiind socoteală de progresul

acestora, spre a servi apoi la rapoartele generale asupra serviciului ce se adresează Onor. Minister.

Art. 10. Traducătorul săvârşeşte orice traducţiuni necesare serviciului din limbele slave şi ţine registru de acestea, după modelul anexat.

Art. 11. Sub-capii ajută capilor de secţiune în toate lucrările lor, îi suplinesc la trebuinţă şi sunt special însărcinaţi cu conservarea depozitelor şi cu menţinerea bunei ordine în cancelarie şi în lucrări.

Sub-capul secretariatului, având asupra-i comptabilitatea, păstrează sub a sa răspundere toate fondurile ce primeşte, îngrijeşte de adunarea actelor justificative şi liberează asupra-le sumele cuvenite, înscriind într'un registru anume toate primirile şi cheltuelile.

El păstrează asemenea şi priveghează registrul de prezenţă.

Art. 12. Ajutorii concură, în secţiunea respectivă, la toate lucrările generale, indicate în art. 7, precum şi la celelalte lucrări speciale acei secţiuni, după cum capul secţiunii le împarte asupra fiecăruia' anume.

Unul dintre ajutori sau sub-capul ţine la fiecare secţiune jurnalul şi arhiva ei lucrătorie.

Cel mai vechiu dintre ajutorii secţiunii îndeplineşte la trebuinţă locul sub-capului.

Art. 13. Registratorul având în seamă registrele de intrare, de eşire, de expediţiuni şi orice alte registre generale va fi trebuinţă a se înfiinţa, primeşte toate hârtiile intrate pe fiecare zi, le înregistrează şi le împarte la secţiunile respective a doua zi dimineaţa, când se vor prezenta apoi toate, cu lămuririle necesare, directorului general.

Pentru lucrări urgente, registratorul le va preda pe dată, spre a se rezolva fără întârziere.

Intre acestea se vor socoti totdeauna acele relative la sucursala din Iaşi.

El are în dispoziţiune-i pe servitori şi-i priveghează în serviciul lor, mijlocind la trebuinţă înlocuirea lor.

El ţine material de cancelarie şi îndestulează trebuinţele acesteia, presintând cuvenitele acte justificative sub-capului. De asemenea păstrează mobilierul şi tot materialul serviciului, ţiind inventar în regulă.

Primeşte pe străinii ce se înfăţişează cu trebuinţe la direcţiune şi priveghează pe acei ce lucrează în Arhive.

Pe lângă acestea el are, ca ajutor în secţiune, aceleaşi îndatoriri ca toţi ceilalţi ajutori.

Art. 14. Copiştiile transcriu orice lucrare li se dă caligraficeşte, curat şi, mai cu seamă, fără greşală.

Acei ocupaţi cu decopiarea documentelor după originale, cu transcrierea lor în condici sau copii diverse, vor lucra cu coala în timp determinat.

Cantitatea coalelor se va ficsa în urmă, la fiecare lucrare în parte. Coalele transcrise pe curat pentru condici sau altele asemeni, cari vor coprinde greşeli, oricât de mici, se vor prefaca de acelaş copist, fără a se ţine în seamă în numărul hotărît.

Copiștii se întrebuințează în orice alte lucrări ale serviciului și, mai cu seamă, în acelea care le pot da cunoștințele necesare, spre a se înainta ca ajutori.

Atât copiștii cât și ajutorii se pot permuta de la o secțiune la alta, după trebuințele serviciului.

§ 3. *Măsuri de siguranță.*

Art. 15. Unul din funcționarii direcțiunii, după hotărîrea directorului, șeade în localul Arhivelor. El își împarte cu registratorul grija siguranței localului și sunt fiecare răspunzători pentru ceea ce îi privește.

Art. 16. Registratorul își exersă îngrijirea sa în timpul serviciului cancelariei, veghează asupra focurilor din cancelarie și a stingerii lor cu desăvârșire, după terminarea serviciului.

Art. 17. Impiegatul ce își va avea locuința în localul Arhivelor, priveghează la siguranța din afară a localului, observă buna pază a gărzii militare și previne pe directorul general de orice împrejurare.

Art. 18. Servitorii sunt obligați a șede așemene în localul Arhivelor, cu toții sau câte unul, după cum trebuința va fi.

Art. 19. Fiecare cap de secțiune îngrijește în parte ca depozitele secțiunii sale, să se aerească la timp și reportă pe dată orice neîndeplinire în privința conservării depozitelor.

Art. 20. Intrarea în depozite este oprită oricărui, fără excepțiune, de nu va fi însoțit de impiegatul respectiv al direcțiunii.

§ 4. *Dispozițiuni generale.*

Art. 21. Nu este îngăduit persoanelor străine șederea în cancelarie fără trebuință.

La caz de afaceri, se adresează oricine la registratură sau la capul de secțiune respectiv.

Art. 22. Este cu severitate interzis oricărui funcționar, fără osebire, de a comunica acte sau copii după actele din depozite, ori după acelea ale serviciului, fără autorizare specială.

Asemenea abatere atrage depărtarea din funcțiune, fără prejudiciu pedepselor prescrise de lege.

Art. 23. Absențele din cancelarie în timpul ficsat prin art 1 și 2, contravențiuni la dispozițiunile acestui Regulament, sau orice alte abateri se observă și se reprimă de d-nii sub-capi respectivi, care le referă la trebuință capului secțiunii. Acesta ia măsurile convenite și, la caz de a se repeta, le raportă, când va socoti de cuviință, capului cancelariei sau formal directorului general.

Asemeni raporturi formale atrag suspendarea și depărtarea din funcțiune.

Art. 24. Secretarul cap al cancelariei este însărcinat cu prevegherea în genere la riguroasa observare a dispozițiunilor coprinse în

Regulamentul de față, precum și d-nii capi de secțiune în secțiunea d-lor respectivă.

Director general, ss. Boliac

București, 864 Octombre 1/13.

Secretar cap al cancelariei, ss. Gr. N. Manu.

10.

1867 Februarie 4. — *Directorul general al Arhivelor Statului, Gr. N. Manu, arată modificările ce trebuie aduse regulamentului Arhivelor Statului, la votarea bugetului.*

București, anul 1867, luna Febr. 4/16

Direcțiunea Generală

a

Arhivelor Statului

României

Nr. 84

Domnule Ministru,

Deși bugetul Serviciului Arhivelor Statului pe corentul an este a se hotărî cât de curând de către Adunarea Deputaților, cu ocaziunea discuțiunii bugetului general al Cultelor și Instrucțiunii Publice, cu toate acestea subsemnatul cred de datorie a supune la chibzuirea Domniei-Voastre oarecare însemnări în privința modificărilor, ce socot de neapărată trebuință a se face la actualul nostru buget, care s'au menținut întocmai în proiectul prezentat de Domnia-Voastră Adunării. Dacă cererile ce iau libertatea a Vă adresa întru aceasta nu vi le-am expus mai dinainte, fiindcă pentru anul acesta nu ni s'a făcut onoarea de a fi întrebați la formarea bugetului, sper însă, Domnule Ministru, că ele pot fi prezentate încă la timp, de veți bine voi a le da sprijinul Domniei-Voastre la discuțiunea generală în Adunare.

Fără a intra în dezvoltări prea amănunte spre susținerea acestor cereri, cari vă sunt mai toate pe larg cunoscute din raporturile mele anterioare, mă mărginesc numai a le indica aci, începând prin cele mai urgente :

I. Sucursala din Iași.

Starea deplorabilă în care se află sucursala este mai cu deosebire pe larg cunoscută de Onor. Minister ; măsurile spre îndreptarea ei se pot rezuma astfel :

a) Strămutarea și așezarea sucursalei într'un local statornic și sigur al Statului ;

b) Adăogirea de personal, permanent sau provizoriu, spre a îndrepta dezordinea, în care se află astăzi depozitele sale, care se urcă la 300.000 de acte.

c) Repararea mobilierului și complectarea lui, precum și alte cheltueli de material, în același scop.

N'aș putea preciza însă deocamdată, fără o cercetare de amănunt la fața locului, mijloacele spre îndeplinirea acestor măsuri, de aceea cred că ar trebui cerut, pur și simplu, un credit de cincisprezece mii lei, cu facultate pentru Ministru, de a-l întrebuința sau în adăogire de personal, sau în cheltueli de material; cu modul acesta, reglându-se depozitele sucursalei și strămutându-se într'un local al statului s'ar economisi pe de altă parte chiria de 6400 lei, ce se plătește astăzi.

II. Direcțiunea Generală din București

1° Material

a) *Localul*. Prin adresa Nr. 12.395 din 26 Noembrie anul trecut, ați amănat restaurarea localului nostru pentru primăvară; în proiectul de buget, însă, nu văz prevăzut nici un paragraf pentru această trebuință, afară de nu se va imputa asupra serviciului extraordinar. Insemnez dar că după devizele alcătuite de arhitectul Onor. Minister, suma necesară la aceste lucrări este evaluată la 36.000 lei.

b) *Publicațiuni, bibliotecă și cheltueli de material*. La acest paragraf, cu suma ce este înscrisă în proiectul de buget ar trebui să renunțăm cu desăvârșire la una din îndatoririle cele mai prețioase și cele mai în adevăr folositoare ale arhivei, la publicațiuni.

Prin adresa sub Nr. 647 din 12/24 Noembrie am expus deja această chestiune și acum în urma dispozițiunei luate de Onor Minister de Interne de a se aproviziona fiecare Minister în parte cu hârtie este imposibil, o repet, a întreprinde orice publicațiune, fără un fond convenabil pentru hârtie și cărți speciale.

Fondul acesta dar, ca să putem face ceva modest însă serios, nu se poate fixa mai jos decât la 20.000 lei, cari, împreună cu cheltuelile obicinuite pentru material, ar urca paragraful în chestiune la 25.000 lei.

c) *Lemne de foc*. Alocațiunea aceasta a fost până la 1866 înscrisă într'un singur § de 3200 lei; în 1866, prin o greșită chibzuire, s'au despărțit în două, socotindu-se 2200 lei pentru Arhivele din București și 1000 pentru sucursala din Iași, de unde rezultă că pentru București se ivește un deficit, iar la sucursală rămâne un prisos; n'am făcut dar decât a modifica repartițiunea sumei înscrise într'un mod corespunzător cu adevărata trebuință.

2° Personal.

În această privință n'am să cer nici o adăogire de persoane, sânt nevoit însă a atinge o chestiune cu totul delicată, adică a propune o adăogire de apunamente.

Adăogirile acestea se raportă la leafa servitorilor, a secretarului și a directorului general.

Pentru servitori este o chestiune de dreptate, căci pe când la toate autoritățile sunt plătiți cu 150 și 200 lei, la arhive, unde serviciul este mult mai greu și unde ei nu sunt ușieri, primesc numai 100 lei. Insist dar, că este o chestiune de dreptate de a li se spori și apun-tamentele lor, cel puțin la 150 lei, de nu la toți, dar negreșit la doi dintr'înși.

Pentru directorul general și pentru secretar sper, Domnule Mi-nistru, că n'am trebuință a vă spune că aci nu este câtuși de puțin vorba de persoanele ce ocupă aceste funcțiuni.

Motivele ce m'au îndemnat a face astă cerere sunt mult mai serioase. Este mai întâi o chestiune deja hotărâtă de Cameră, care, prin-tr'un amendament votat cu ocaziunea discutării bugetului Ministe-rului de război, a fixat în general lefile directorilor la 2000 lei pelună și ale capilor de diviziuni la 1250. Principiul acesta s'a și aplicat la Minis-terul Finanțelor, unde s'au votat tuturor directorilor de servicii apun-tamentele de 2000 lei ; prin urmare cred că, dacă acestora, cari dirig servi-ciuri încorporate în administrațiunea centrală a Finanțelor și lucrează sub ochii și subscrierea Ministrului lor, s'au crezut de cuviință a li se acorda asemenea apun-tamente, urmează neapărat și cu atât mai mult cuvânt, să se acorde această distincțiune și directorului general al Arhivelor Statului, care are atribuțiuni mult mai largi și căruia îi este dată o inițiativă mai independentă și prin urmare, o răspundere mai mare.

Precum vedeți, Domnule Ministru, aceasta este o chestiune de demnitate pentru postul important ce ați binevoit a-mi încredința ; am crezut dar de datorie a susține onoarea acestui post, și acesta este singurul motiv, care m'a împins de a reclama la echitatea Domniei-Voastre spre a nu lăsa a se pune în ierarhia administrativă, funcțiunile ce depind de domnia voastră, pe o linie mai joasă decât funcțiunile, fie chiar analoage, ale celorlalte administrațiuni.

Aceleași considerațiuni militează și în favoarea postului de secre-tar, care, mai mult decât capii de diviziune, are, pe lângă secțiunea ce dirige însuși, privegherea întregii cancelarii.

Acestea sunt, Domnule Ministru, modificațiunile ce cred de trebuință a se face la bugetul Arhivelor, după cum, spre înlesnire, am rezumat în alăturatul tabel. E de prisos, socotesc, a mai expune dom-niei-voastre desvoltări mai întinse spre susținerea lor ; am adâncă convicțiune că dreapta domniei-voastre apreciațiune va recunoaște oportunitatea și utilitatea lor și ne va face a le dobândi în interesul general.

Binevoiți vă rog, Domnule Ministru, a primi încredințata prea osebitei mele considerațiuni.

Director general, Gr. N. Manu

Domnului Ministru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunei Publice.

Arhivele Statului, *Archiva cancelariei*, dos. 1/1862, f. 188.

11.

1868 Noembrie 18/30. — *Modificările aduse regulamentelor și dispozițiilor anterioare.*

Direcțiunea Generală

1868 Noembrie 18/30.

a

Arhivelor Statului

No. 903

La culte

Domnule Ministru,

De la înființarea Direcțiunei Generale a Arhivelor Statului până acum, organizarea serviciului a fost supusă la diverse modificări, în virtutea a mai multor dispozițiuni succesive, cari în unele părți nu mai concordă în destul între dănsule, și cari astfel au neapărată nevoie de a fi unificate și bine precizate, spre mersul regulat al serviciului.

Trebuința aceasta nu este mai puțin simțită și în ceea ce privește lucrările însăși; progresele, ce din fericire s'au putut face în totalitatea lor, le-au adus astăzi în acea stare de înaintare, unde urmează negreșit să li se dea așezământul lor definitiv, ca să se poată determina cu rigurozitate caracterele fiecărei despărțiri a depozitelor noastre și ca să poată astfel fiecare ajunge cât mai curând la deplina ei dezvoltare și complecta ei constituire potrivit cu natura actelor ce coprinde.

Astfel, una din cele mai prețioase atribuțiuni ale serviciului nostru este adunarea și publicarea de materiale istorice pentru țară; până acum grămădirea în Arhive a titlelor bunurilor secularizate, absorbind sollicitudinea direcțiunei și cea mai mare parte din lucrul funcționarilor prin importanța lămuririi acelor numeroase averi, de cari sunt legate interesele cele mai pozitive ale statului, nu ne-a permis a ne îndeplini cu scumpătate o atât de plăcută îndatorire. Secțiunea Istorică, restrânsă în activitatea ei prin întruparea în acea a secretariatului, a fost silită să se mărginească aproape numai în cercul actelor ce posedăm și să caute cel puțin a face pregătirile trebuitoare pentru publicațiuni mai serioase, cum și pentru cunoștința mai întâi a izvoarelor de unde am putea înavuți modestele noastre tezaure. Despărțind aceste două secțiuni, afrancându-le pe fiecare în atribuțiunile lor, vom putea da o dezvoltare mai întinsă lucrărilor istorice și totdeodată o acțiune mai repede afacerilor de pură administrațiune, care privesc d'adreptul partea secretariatului.

Aplicând acelaș principiu la celelalte secțiuni ale serviciului, adică afrancând pe fiecare în atribuțiunile ei, specializând oarecum ocupațiunile fiecăreia, căderile secretarului de cap al cancelariei, de priveghere a întregului serviciu devin o însărcinare fără utilitate, care se poate împărți cu mai mult succes asupra capilor de secțiune în deosebi, în limitele lucrărilor ce conduce fiecare; secretarul dar ar rămânea ca un simplu cap al secțiunei secretariatului, deopotrivă cu ceilalți și în caz de împiedicare sau de concediu, directorul general ar

delega, după chibzuirea sa, când pe unul când pe altul din capii de secțiune, cum se urmează și astăzi în caz de vacanță a postului de secretar și în lipsa acestuia.

O altă înlesnire încă, reintrând în cadrul aceluiași considerațiuni, ar fi a se simplifica lucrările chiar în întrul secțiunilor, subîmpărțind depozitele între impiegații ei ; cu chipul acesta fiecare arhivar va putea avea o cunoștință mai perfectă a fondurilor ce i-ar fi încredințate și ar dobândi o adevărată specialitate în partea sa.

Intocmind astfel organizarea interioară a serviciului Arhivelor, modificările ce se aduc la reglementele și dispozițiunile anterioare se pot rezuma în modul următor :

1°. Secțiunea istorică se desparte de acea a secretariatului și formează o secțiune deosebită ; prin urmare serviciul Direcțiunei Generale va fi împărțit în patru secțiuni, și anume :

- a) Secțiunea secretariatului ;
- b) Secțiunea istorică ;
- c) Secțiunea de stat ;
- d) Secțiunea așezămintelor și Bunurilor Publice.

2°. Despărțindu-se ambele secțiuni, atribuțiunile lor se împart, cum urmează :

La secțiunea istorică : Conservarea, clasificarea, inventarierea actelor istorice, și comunicațiunile eventuale după dănele ;

Cercetarea și dobândirea de asemenea acte din țară și din streinătate, spre adăogirea fondului existent ;

Lămurirea materialelor adunate, lucrări și publicațiuni istorice ;

Biblioteca specială a serviciului, muzeul de paleografie și de sigilografie.

La secțiunea secretariatului rămân concentrate toate afacerile de administrațiune : corespondență generală a serviciului, personal material, local, mobilier, fonduri și comptabilitate, comunicațiuni cu publicul, etc., conservarea depozitelor extraordinare, precum etaloanele prototipe ale măsurilor și greutăților, tipurile monetelor naționale, actele de natură excepțională, etc. etc.

3°. Secretarul este descărcat de căderile sale de cap al întregii cancelarii, rămânând numai simplu cap al secțiunei secretariatului cu atribuțiunile ordinare ale celorlalți capi de secțiune.

4°. Fiecare cap de secțiune dirige și controlează, sub a sa răspundere, lucrările secțiunei sale, el privilegiază buna și regulata conservare a actelor ce sunt încredințate în păstrarea fiecărui impiegat al secțiunei în parte.

5°. Impiegații ceilalți se împart la secțiuni, după trebuința lucrărilor, de către directorul general, după cum aceasta se urmează și astăzi, de la modificările introduse în personal, prin bugetul din 1866, încoap.

6°. În caz când directorul general ar lipsi sau s'ar afla în concediu, el va delega cu aprobarea ministrului pe unul din capii de secțiune spre a îndeplini funcțiunile sale provizoriu.

Supuind aceste propuneri la apreciațiunea domniei-voastre, am onoare a vă ruga, Domnule Ministru, ca, dacă vor dobândi aprobarea domniei-voastre, să binevoiți a face urmările necesare spre a fi sancționate printr'un decret domnesc, după formele legiuite în materie de regulament de administrațiune publică.

Binevoiți vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea prea osebitei mele considerațiuni.

Director general, Gr. N. Manu.

Arhivele Statului, *Arhiva cancelariei*, dos. 1/1862, f. 229.

Vanghele Antoniu

CÂTEVA OBSERVAȚIUNI PRIVITOARE LA SELECȚIONAREA ARHIVELOR VECHI

Selecționarea arhivelor autorităților și instituțiilor publice prezintă nu numai unele aspecte vrednice de luat în seamă de către arhivistul care urmărește cu atenție asemenea probleme, dar a devenit, de câțiva ani încoace, o problemă îngrijorătoare, atât prin operațiunea de triere însăși, cât, mai ales, pentru materialul documentar care ia, sau ar trebui să ia, drumul Arhivelor Statului. Am crezut că e bine să strângem, să sistematizăm și să folosim datele culese din experiența celor câțiva ani din urmă, când, ca trimis al Arhivelor Statului, am luat parte la lucrări de asemenea natură, și să tragem cuvenitele învățăminte. Gândul nostru este să facem, totodată, și un schimb de păreri, asupra aceleiași chestiuni, cu cele ce s'ar putea ivi din altă parte, asupra aceleiași stări de lucruri.

Problema trierii arhivelor este în strânsă legătură cu buna lor organizare, cu pregătirea personalului și cu respectul pe care acesta îl datorează cuvântului scris, menit a deveni document istoric.

Să încercăm o analiză a acestor factori, în raport cu legile în vigoare și cu experiența de care vorbeam mai sus.

Ne-am ocupa ¹⁾cu altă ocazie ¹⁾de prevederile art. 8 din legea de organizare a Arhivelor Statului, care impunea instituțiilor de stat obligativitatea de a trimite Arhivelor Statului, în cursul lunii Ianuarie, un borderou cu dosarele formate în anul expirat. Rostul dispoziției era ca să faciliteze, în viitor, controlul Arhivelor Statului asupra arhivelor instituțiilor publice. Abstrăgând de interesul ce-l aveau și trebuie să-l aibă întotdeauna Arhivele Statului pentru acte, dispoziția aceasta prezenta o mare importanță pentru administrația înseși: este una dintre măsurile care tindeau, cel puțin pe plan teoretic, la unificarea lucrărilor de birou.

Un prim și foarte serios impediment în aplicarea legii îl forma sistemul foarte variat de a face administrație. Numeroase autorități nu lucrau după sistemul de dosare. Care a fost rezultatul am văzut. Un funcționar administrativ de carieră, caracteriza situația și mecanismul executării lucrărilor de birou, ca „una din cele mai haotice

1. Ion Mărcuș, *Asupra unei probleme de arhivistică: organizarea arhivelor autorităților și instituțiilor publice*, în *Revista Arhivelor* IV, 2 (1941), 384—388.

stări ale administrației locale”¹⁾. Ușor își poate imagina oricine ce devenea materialul documentar aflat în stare haotică, atunci când administrația nu mai avea trebuință de el.

Locul actelor ieșite din uz era știut mai dinainte : podurile clădirilor. De când cu dispozițiunile organelor de apărare pasivă, care cer golirea podurilor, documentele au fost mutate în pivniți. Mai târziu, pivnițele fiind destinate pentru adăposturi, trebuiau scoase și de aici. Și așa, dintr’un loc în altul, schimbându-și întotdeauna aranjamentul inițial, au ajuns, în atâtea cazuri, moimane de hârtie. Autoritatea de unde proveneau ținea să scape de ele cu orice preț, pentru a face loc actelor curente ; autoritățile superioare dispuneau să fie vândute, singure Arhivele Statului se opuneau și încercau să scape dela pieire materialul care, odată nimicit, nu mai putea fi înlocuit. Fără ca să poată reuși peste tot.

Socotim, și nu fără temei, că nu numai în cuprinsul Direcțiunii Arhivelor Statului dela Cluj-Sibiu situația a fost, și continuă să fie încă și azi, cea schițată în linii mari mai sus. Intr’adevăr, conducerea Arhivelor Statului din Chișinău făcea unele propuneri, într’un raport de activitate pe anul 1941²⁾ privitoare la modificarea Legii de organizare a Arhivelor Statului, din care desprindem, pentru chestiunea ce ne interesează :

1. Necesitatea controlului Arhivelor Statului, și a îndrumării, pentru buna conservare a materialului documentar, la toate instituțiile ;
2. Predarea actelor către Arhivele Statului, cu indicarea termenelor de predare ;
3. Se amintește chiar de distrugerea unor arhive.

Astfel de observațiuni trebuiau făcute când starea de lucruri le reclama.

Îată, deci, o situație asemănătoare, dacă nu identică, cu a noastră dela Sibiu.

Legea de organizare a Arhivelor Statului din 1925, cu modificările din 1932, nu are până azi un regulament de aplicare. Dispozițiunile acestei legi nu se ocupă de depunerea actelor la Arhive, decât foarte pe scurt, delimitând termenul de predare, arătând natura pieselor și indicând instituțiile care cad sub prevederile legii. Normele după care se face trierea, personalul care e obligat să o facă, modul de depunere, etc., au fost lăsate pe seama regulamentului, care, după cum am văzut, încă nu a fost întocmit.

Observăm că, în Transilvania, selecționările s’au făcut, înainte de războiu, după ordonanțe date de Ministere, care reglementau, în amănunt, aceste operațiuni. În acest fel, problema se simplifica și nu mai prezenta nicio greutate, fiindcă ordonanțele date de Ministerul de Justiție, de exemplu, se ocupau de toate actele instanțelor judecătorești, cele emise de Ministerul de Interne, de actele autorităților

1. T. Gherman, *Simplificarea și raționalizarea lucrărilor biurocratice. Rezultate și propuneri*, în *Bul. tinul Ministerului Afacerilor Interne*, Nr. 9 1943, p. 1183.

2. *Revista Arhivelor* V, 1 (1942), p. 204.

pendinte de acel Minister, etc. Cu alte cuvinte, punctul de plecare îl forma o situație dată, bine cunoscută. Există un normativ general, care trebuia observat, iar între marginile acestuia, fiecare Minister lua măsuri detaliate, după natura actelor autorităților respective. Procedul acesta era potrivit din mai multe puncte de vedere. Mai întâi, nimeni nu poate cunoaște notarea actelor, în mod amănunțit, dela o instituție oarecare, mai bine decât funcționarii însși ai instituției respective și Ministerul de care depinde instituția. În al doilea rând, funcționarului îi era foarte ușor să trieze arhiva veche, când, în decursul anilor de serviciu, zilnic îi treceau prin mână actele pe care avea să le selecționeze mai târziu. Astfel, actele în sine erau ferite de distrugere. Și acesta era câștigul cel mare. Ceva mai mult, vechile ordonanțe urmăreau maculatura dela plecarea ei din arhiva autorității, până la fabrica unde trebuia preluată și dispuneau chiar să fie supravegheată prelucrarea ei.

În timpul războiului mondial operațiunile de selecționare au fost întrerupte, pentruca, după aceea, să fie reluate, dela caz la caz, după aceleași norme.

Dar războiul a pus noi probleme pentru arhive, mai ales de organizare metodică a lor.

Date fiind schimbările de structură în administrația de stat din Transilvania, impuse cu necesitate de noul regim românesc, vechile dispozițiuni de selecționare nu mai pot acoperi necesitățile de azi. Insuficiența lor s'a dovedit și mai mult din cauza perspectivelor noi deschise arhivelor în general de războiul mondial.

Urmărind principiul unificării, al raționalizării și simplificării autoritățile conducătoare au intervenit în numeroase rânduri în mecanismul administrativ. Dintre intervențiile de acest fel, nu vom lua în discuție decât : „Instrucțiunile pentru raționalizarea și simplificarea lucrărilor de birou”, date de Ministerul Afacerilor Interne, în luna Noiembrie 1942 ¹⁾, care au intrat în vigoare începând cu data de 1 Ianuarie 1943. Ne oprim la ele fiindcă sunt mai recente, au caracter general și, în sfârșit, au un capitol anume despre selecționarea arhivelor. Timp de un an de zile, de când sunt în aplicare, li s'au putut observa și lacunele. De aceea, pe lângă însemnările noastre, vom urmări și alte observații care s'au mai făcut asupra lor, la capitolul care ne interesează pe noi : selecționarea.

Art. 75 din „Instrucțiuni” dispune ca piesele de arhivă să fie predate, după treizeci de ani, Arhivelor Statului, cu proces-verbal în care să se arate felul materialului în ordine cronologică. Nimic despre selecționarea lui. Se impune concluzia că Arhivele Statului vor trebui să primească tot materialul, fără alege, și actele care au o valoare istorică și pe cele care nu au niciuna. Că Arhivele vor trebui să primească actele cu caracter istoric și documentar, de sine înțeles ; dar ce vor face Arhivele cu restul actelor ?

1. Publicate, însoțite de „Lămuriri”, în *Buletinul Min. Af. Interne*, Nr. 9—10, 1942, p. 1533—1571.

De selecționare face amintire art. 76, și anume : de selecționarea actelor mai noi de treizeci de ani. Când o administrație socotește că se poate lipsi de unele acte din arhiva ei, le poate scoate din arhivă pe baza autorizației prealabile a Arhivelor Statului. Delegatul Arhivelor triază materialul, reținând actele de valoare istorică pentru Arhivele Statului, iar pentru rest dând autorizația de distrugere.

Redactarea acestor două articole, care ne interesează în special, este destul de clară. Ciudat nu este decât cuprinsul lor. Într'adevăr, nimeni n'ar putea crede că Arhivele Statului vor fi în stare vreodată să primească, dela autorități, arhivele cu o vechime de treizeci de ani, fără niciun criteriu de alegere decât vechimea lor. Sperăm că nu e nevoie de argumente. Nu putem pleca, în această inadmisibilă eventualitate, dela presupunerea că autoritățile vor fi făcut mai dinainte selecționarea, înainte ca actele să împlinescă treizeci de ani, fiindcă selecționarea înainte de treizeci de ani este facultativă — cel puțin așa dispun „Instrucțiunile” de care ne ocupăm.

În Arhivele Statului din Cluj-Sibiu s'au primit, într'adevăr, unele arhive fără ca să mai fie supuse selecționării. Însă numai arhive vechi, dinainte de 1867. Ne-am legat de această dată, fiindcă dualismul, în istoria Transilvaniei, marchează o epocă istorică. În cazul când arhiva care trebuia primită în depozitele noastre, a fost selecționată sub regimul vechiu, dar nedepusă, la fel, nu a mai fost supusă operațiunii de triere.

Pentru selecționări de arhive am respectat termenul de treizeci de ani. În principiu, fiindcă în realitate am fost constrânși să procedăm și altfel. Iată un exemplu : Divizia 6 Economat C. F. R. din Simeria cere autorizație de vânzare pentru circa 17.000 kg. arhivă veche, depozitată într'o magazie de scânduri, în cuprinsul atelierelor.

Controlând situația la fața locului, constatăm că actele, toate mai noi de treizeci de ani, sunt aruncate unele peste altele, formând mormane de hârtie, în imediata apropiere a unui depozit de carburanțe. În privința cuprinsului, sunt foi de expediție, imprimate neutilizate, mersuri de tren ieșite din uz, o considerabilă cantitate de benzi de telegrafie și altele de aceeași natură. De data aceasta nu ne mai puteam orienta după vechimea celor treizeci de ani, prevăzuți de lege.

Cazurile sunt destul de numeroase când unele categorii de acte pot fi selecționate înainte de treizeci de ani. Devenind fără trebuință pentru însăși administrația de proveniență, iar locul lor fiind cu atât mai puțin la Arhivele Statului, ar putea fi valorificate în comerț. Aceste acte sunt vizate și de art. 76 din „Instrucțiuni”. Numai că alegerea lor nu va putea fi făcută de delegatul Arhivelor Statului, ci de arhivarul autorității respective.

Ajungând aci, o altă latură a problemei se impune atenției noastre : cine face selecționarea, funcționarii autorităților sau cei ai Arhivelor Statului?

Potrivit ordonanțelor vechi maghiare, înainte de războiu selecționarea se făcea de către funcționarii autorităților a căror arhivă trebuia triată. Legea Arhivelor din 1925, cu modificările din 1932,

nu se ocupă de această chestiune. „Instrucțiunile” Ministerului de Interne, pentru simplificarea lucrărilor de birou, de care ne ocupăm prevăd, la art. 76, al. 2 că . . . „delegatul Arhivelor Statului va face selecționarea la fața locului a materialului ce urmează a fi scos, reținând piesele importante sau de valoare istorică și documentară pentru direcția respectivă a Arhivelor Statului, iar pentru rest dând cuvenita autorizație de scoatere din arhivă pentru distrugere”. Uzul stabilit, la noi în Transilvania, este ca selecționarea să fie făcută de funcționarii autorităților a căror arhivă se triază, după instrucțiunile date de Arhive. Arhivele Statului își rezervă dreptul de control, atât în timpul selecționării, cât și după terminarea lucrărilor. Și, ca să mai amintim o dispoziție, pe cea mai recentă, ne oprim la decizia Ministerului Economiei Naționale din 11 Nov. 1943¹), care, în art. III, spune că delegații Arhivelor Statului vor clasa arhivele autorităților, reținând pentru Arhivele Statului, documentele cu caracter istoric. D-l Joe Gherman, Inspector General administrativ, într'un articol : „Propuneri practice pentru reducerea și simplificarea activității birocratice la sate”²), ocupându-se și de selecționarea arhivelor pare că se oprește la ideea selecționării lor de către funcționarii administrației respective, la termene mai mici chiar de treizeci de ani, după importanța actelor. Nu intră în prea multe amănunte, dar arată drumul cel bun.

Se știe că selecționarea unei arhive necesită un timp îndelungat. Arhivele Statului, cu numărul lor mic de funcționari, niciodată nu vor putea selecționa materialul din arhivele autorităților publice, atât de numeroase și variate în cuprinsul unei Direcțiuni. De aceea trebuie să se statornicească, odată pentru totdeauna, că trierea arhivei intră în obligațiunile autorității respective, care trebuie să o execute prin funcționarii ei, și pe propria lor răspundere. Arhivele Statului vor da instrucțiunile necesare, privitoare la reținerea materialului cu caracter documentar, își vor păstra dreptul de control în timpul, precum și la sfârșitul operațiunilor. Controlul făcut la sfârșitul lucrărilor va avea caracter obligatoriu.

Bine ar fi ca, atunci când diferite Ministere iau hotărâri care privesc arhivele, să consulte în prealabil Arhivele Statului, pentru ca toate hotărârile ce se vor lua să fie puse de acord cu Legea de organizare a Arhivelor Statului.

Pentruca să nu ne îndepărtăm de „Instrucțiunile” de care vorbim, reproducem în întregime al. 2, al art. 75 din ele, care spune că : „Se exceptează dela obligațiunea predării [către Arhivele Statului], stabilită prin aliniatul precedent, instituțiunile și autoritățile care au colecțiuni păstrate în ordine și în localuri corespunzătoare și cu personal special”.

Iată o situație care ar trebui să ne umple de bucurie. Ne gândim însă, cu adâncă amărăciune, că Arhivele Statului din Cluj, în peste douăzeci de ani de funcționare, au luptat cu o sumedenie de greutăți,

1. *Mon. Oficial*, Nr. 2689 din 17 Nov. 1943.

2. *Buletinul Min. Af. Interne*, No. 9—10, 1942 p. 1576—1593.

pentru a-și asigura „colecțiuni păstrate în ordine”, „local corespunzător”, „personal special”, fără ca să reușească peste tot, așa cum ar fi dorit. Și iată că, ceea ce nu s'a putut îndeplini la Arhivele Statului, se găsește îndeplinit la diferite instituții și autorități, unde arhiva nici nu intră în preocupările de pe planul întâi. În „Instrucțiuni” se prevede un regim aparte pentru asemenea colecțiuni, deci ele trebuie să existe undeva. Intrucât ne privește, mărturisim că nu avem cunoștință de ele.

O colecție de documente păstrate în ordine, presupune existența unui local potrivit și a personalului de specialitate. În ultimii ani, cu ocazia controlului selecționării, făcut pe la diferite autorități, ca delegat al Arhivelor Statului, am aflat arhivele, de regulă, în pivniți. Locul lor, după a noastră modestă părere, nu este acolo. Când o instituție oarecare a fost nevoită să arunce arhiva în pivniță, înseamnă că nu a avut pentru ea un loc corespunzător. În privința „personalului special” de care e vorba în aliniatul amintit, nu știm dacă acesta ar vrea să numească pe arhivarii autorităților, în seama cărora se află îngrijirea arhivei, sau personalul cu pregătire specială, adică „personalul de specialitate”. În cazul întâi, nu vedem pentru care motive colecțiile trebuie păstrate de autorități, iar în cazul din urmă — și probabil că acesta din urmă este sensul adevărat —, personalul de specialitate, ca și localul corespunzător, există doar pe plan teoretic.

Acest aliniat al art. 75, socotim că trebuie modificat în sensul că singure Arhivele Statului să fie în măsură a hotări în care cazuri unele instituții își pot păstra colecțiile de documente. În privința localului, dar mai ales a personalului de specialitate, numai Arhivele Statului să decidă prin pregătirea de specialitate înțelegându-se, în afară de studiile care dau dreptul arhivarului la ocuparea funcțiunii, fie lucrări în acest domeniu, fie absolvirea unei școli de specialitate, sau măcar oarecare practică arhivistică, făcută într'o Arhivă de stat.

Găsim fericită încercarea Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului de a face să fie numiți, în proporție de $\frac{1}{2}$, în posturile vacante de arhivari, bibliotecari și custozii de muzee, diplomații Școalei de Arhivistică¹⁾. Poate că s'ar putea găsi o soluție prin care să se facă cu puțință actualilor arhivari să-și însușească unele cunoștințe absolut trebuincioase. Ne gândim la unele cursuri, inițiate de Arhivele Statului, în înțelegere cu Ministerul Culturii Naționale, care s'ar putea ține pe lângă fiecare Direcțiune Regională, urmând să fie predate de către funcționarii Arhivelor Statului, pentru funcționarii instituțiilor și autorităților publice.

Aliniatul amintit din art. 76 al „Instrucțiunilor” socotim că trebuie schimbat și pentru motivul că lasă autorităților latitudinea de a preda sau nu Arhivelor Statului materialul documentar de care dispun. Într'adevăr, la cererea Arhivelor Statului, fiecare șef de autoritate, care ține cât de cât la prestigiul cultural al autorității ce conduce va putea răspunde, că are „colecțiuni păstrate în ordine”, „local corespunzător” și „personal special”.

1. *Hrisovul* II (1942), p. 288.

Poate că n'am insista atâta asupra acestui amănunt, dacă n'ar fi atât de prezentă în conștiința noastră o întâmplare de acum vreo zece ani.

Fiind informați că la Primăria comunei Ocna Sibiului se află o foarte importantă arhivă veche, începând cu documente din secolul al XIV-lea, am intervenit pentru depunerea ei la Arhivele Statului conform legii. Toate cererile noastre, între care unele foarte energice, s'au izbit de refuzul categoric al Primăriei, care invoca chiar prevederile Legii de organizare a Arhivelor Statului, apărute de curând, dar Legea dispunea că vor fi păstrate la autoritățile de proveniență acele acte care sunt în strânsă legătură cu localitatea respectivă. Nu am putut afla nicio punte de înțelegere între noi, Primăria comunei Ocna-Sibiului punându-se la adăpostul Legii Arhivelor, eronat interpretate. Și, până la urmă, n'am putut achiziționa această arhivă. Căci, ceea ce era împotriva tuturor așteptărilor, am fost informați, de către Primărie de sigur, că la Ocna Sibiului există local potrivit (Arhivele Statului nu aveau unul la acea dată, 1933), ba au și personal de specialitate.

Ar trebui înlăturată orice posibilitate de a se repeta asemenea cazuri.

Din cauza ignorării menirii Arhivelor Statului și a unei condamnable lipse de înțelegere pentru documentele vechi, sau, în caz contrar, din cauza unui presupus, dar nu totdeauna îndeajuns de lămurit, culturalism local, au mai rămas și acum prețioase arhive la Târgu-Mureș, Sighet, Dej, etc.

Art. 77 din „Instrucțiuni” prevede că : „Nu se vor scoate sau preda Direcțiunii Regionale a Arhivelor Statului piesele de bibliotecă, actele sau contractele din care izvorăsc drepturi reale sau personale, încadrări ale personalului, care prezintă interes chiar dacă vechimea lor este mai mare de treizeci de ani. Regulamentele, instrucțiunile, Monitoarele 'Oficiale sau alte foi oficiale cu caracter administrativ se vor păstra într'un exemplar în biblioteca administrațiunii”. Prin Legea de organizare a Arhivelor Statului, art. 3, al. 2, se lasă acestei instituții posibilitatea de a achiziționa, prin cumpărare sau donație, și publicații cu caracter istoric-documentar, nu numai documente propriu zise, deci și piese de bibliotecă. Publicațiile se pot achiziționa și dela autoritățile administrative, când acestea nu mai au trebuință de ele, iar Arhivele — prin bibliotecile lor — le-ar reda circulației. În arhivele vechi transilvane, mai ales în cele județene și orășenești, alături de acte, sunt și o mulțime de publicații de foarte mare însemnătate pentru o bibliotecă istorică, cum este biblioteca Arhivelor. Ar fi păcat ca aceste cărți să se prăpădească. Aproape toate sunt scrise în limbile maghiară și germană și se referă, în mare măsură, la trecutul Transilvaniei. Prin achiziționarea lor pe seama Arhivelor, s'ar completa un important capitol al bibliotecii.

Cu ocazia unui control întâmplător, făcut la arhiva veche a Prefecturii județului Sibiu, am putut afla, și achiziționa pentru Arhivele Statului din Sibiu, circa 90 de asemenea opere, unele în mai multe volume.

Chiar dacă nu toate se referă la Transilvania, totuși, prin caracterul lor istoric documentar, sunt de cea mai mare utilitate.

Unele, cu mutatul dintr'un loc în altul, s'au rupt în jumătate sau în mai multe părți.

Părerea noastră este că aceste cărți ar trebui strânse, deodată cu documentele, și redat bibliotecilor. Intrucât sunt cărți de istorie sau publicații cu caracter documentar, locul lor este în biblioteca Arhivelor.

Aceleași „Instrucțiuni”, în art. 80, prevăd că până la 31 Decembrie 1943, comunele trebuie să-și revizuiască arhivele, predând Arhivelor Statului actele mai vechi de treizeci de ani și selecționând pe cele mai noi.

Înainte de a expira termenul prevăzut în „Instrucțiuni” pentru selecționare și predare, unele organe administrative de control și conducere au observat imposibilitatea executării acestor lucrări la timp și au propus amânarea lor, preconizând organizarea selecționării pe întreg cuprinsul țării¹⁾.

În urma discuției sumare de până aci, socotim îndreptățite următoarele concluzii:

1. Măsurile luate de autorități, privitoare la arhive, vor trebui puse de acord, întotdeauna, cu Legea Arhivelor și cu Regulamentul ei. În Regulament, a cărui întocmire n'ar trebui să mai întârzie prea mult, trebuie înlăturată, dela început, ideia ca selecționarea să fie făcută de funcționarii Arhivelor, ci doar controlată de ei. Într'un „Regulament de îndeplinire a atribuțiunilor”, care ar trebui întocmit, fără întârziere, pe seama autorităților administrative, să se statornicească, până în cele mai mici amănunte, la capitolul destinat arhivei, modalitatea selecționării. Acest capitol al Regulamentului ar fi bine să fie întocmit în colaborare cu Arhivele Statului.

2. Termenul de treizeci de ani poate fi socotit ca limită maximă până când autoritățile vor păstra actele în arhivele lor. Pentru descongestionarea arhivelor să se admită și selecționarea după zecă și douăzeci de ani, potrivit cu natura și importanța actelor.

3. Ținerea cursurilor, pe termen limitat, cu arhivarii autorităților, pe lângă Direcțiunile Regionale.

4. Controlul efectiv al arhivelor autorităților administrative. Acesta ar putea fi făcut în cuprinsul fiecărei Direcțiuni, de către unul din funcționarii Regionalei respective, făcându-i-se cu putință, în acest scop, transportul dintr'un loc în altul. Pentru ca cheltuielile legate de aceste drumuri să nu fie prea mari, poate că se va găsi omul de înțelegere, care să acorde Arhivelor Statului câte un bilet de liberă circulație pe C. F. R., pentru fiecare Direcțiune. Cel puțin până când se vor perinda două-trei serii de arhivari pe la cursurile de la Direcțiunile Regionale.

Ion Măreș

M I S C E L L A N E A

DARE DE SEAMĂ DESPRE ARHIVELE STATULUI PE 1943

FĂCUTĂ CĂTRE CONSILIUL DE PERFECTIONARE

Mărturisim dela început că și în anul acesta instituția noastră a făcut un pas înainte, atât în ceea ce privește personalul cât și cheltuielile materiale. Avem nădejdea că într'un viitor apropiat vom fi în măsură să stăm la egalitate cu institutele culturale similare din străinătate și în ceea ce privește activitatea științifică.

I. **Lucrări de arhivă.** Din rapoartele primite lucrările administrative curente se prezintă astfel :

Nr	Arhivele din :	Intrare	Esire	Certifi- cate	Coșii legalizate	Mențiuni st. civilă
1	București	2.153	2.503	174	1.927	865
2	Iași	1.341	533	50	273	—
3	Cluj-Sibiu	270	248	3	—	—
4	Chișinău.	1.791	1.149	372	153	—
5	Cernăuți.	730	482	—	36	—
6	Craiova	3.334	728	—	2.338	1.200
7	Brașov	115	—	—	—	901
8	Timișoara	—	—	—	—	—
9	Năsăud	—	—	—	—	—

Persistând motivele arătate anterior, nu avem date de niciun fel dela Timișoara și Năsăud.

Cu toate greutățile întâmpinate în serviciu, prin mobilizări și concentrări, cercetările științifice au putut totuși continua în ritmul acesta :

Nr.	Arhivele din :	Nr cerce- tătorilor	A u t o l o s i t				
			Docum.	Condicii	Dosare	Planuri	Volum
1	București						
	a) <i>Bunuri Publice</i>	136	2.021	175	9	5	
	b) <i>Administrative</i>	167			1.177		
	c) <i>Judecătorești</i>	1.927					
	d) <i>Biblioteca</i>	344					812
2	Iași						
3	Cluj-Sibiu						
4	Chișinău						
5	Cernăuți						
6	Craiova						
7	Brașov	46	224	232		6	394
8	Timișoara						
9	Năsăud						

II. **Cresterea colecțiilor.** Nefiind posibile lucrările de selecționare n'am putut mări fondurile noastre decât cu prea puține lucruri noi. Importantă este însă primirea arhivei Ministerului Instrucțiunii Publice între 1901—1910. Deasemenea am mai adăugat câteva acte originale și copii și 963 volume la bibliotecă. Foarte puține au fost achiziționate prin cumpărare (238 vol.). Din rapoarte rezultă amănuntele.

III. **Publicații.** Am continuat seriile începute. *Revista Arhivelor* (V, 2), pe 1943, număr închinat memoriei lui C. D. Aricescu, fost director general al Arhivelor Statului, este la broșat ; cele 500 exemplare ale ediției costă în tipografie 349.647 lei. În seria *Culegeri de facsimile* am putut scoate prima fasciculă din *seria slavă* (275.676 lei) și *seria turcă* (249.366 lei).

Hrisovul, vol. III (1943), este în curs de paginare și sperăm ca să fie gata în scurtă vreme. Celelalte lucrări proiectate n'au putut vedea lumina tiparului.

IV. **Personal și salarizare.** Prin crearea de posturi noi am izbutit să facem încă un pas spre normalizare, căci pe data de 1 Oct. 1943, am mai obținut următoarele posturi noi :

La Direcțiunea generală din București.

1. Arhivar registrator șef	A. 39, tip 23 cu lei	17.600
1. „ principal !	A. 36, tip 24 „ „	16.000
1. „ ajutor	A. 36, tip 29 „ „	10.200
3. Paleografi	A. 36, tip 32 „ „	7.800
1. Dactilograf	A. 40, tip 35 „ „	6.000
1. Ușier cl. II	D. 1, tip 5 „ „	4.800
1. Cusător de dosare cl. II	D. 1, tip 5 „ „	4.800

La Direcțiunea regională din Iași.

2. Oameni de serviciu cl. IV . . D. 1, tip 7 cu lei 3.700

La Direcțiunea regională din Craiova.

1. Om de serviciu cl. VI D. 1, tip 9 cu lei 3.050

La Direcțiunea regională din Chișinău

1. Arhivar ajutor A. 36, tip 29 cu lei 9.400

La Direcțiunea regională din Brașov.

1. Arhivar principal A. 36, tip 24 cu lei 16.000

1. „ ajutor A. 36, tip 29 „ „ 10.200

1 Paleograf A. 36, tip 32 „ „ 7.800

1 Om de serviciu cl. II D. 1, tip 5 „ „ 4.800

La Direcțiunea generală un post de registrator ajutor (A. 39, tip 32 cu lei 7.800) a fost transformat în paleograf (A. 36, tip 32, cu lei 7.800).

Recapitulând avem pe atribuții :

Director general	1
Subdirector	1
Arhiviști-directori regionali	4
Arhiviști	32
Paleografi	23
Bibliotecari	3
Registratori	7
Dactilografi	2
Laboranți	1
Intendent	1
Paznici	2
Portar	1
Curier	1
Ușier	1
Cusător de dosare	1
Oameni de serviciu	20

Total . . . 102

Pentru acest personal s'au prevăzut în buget, art. 62, statele Nr. 371-377, următoarele sume :

București	buget. lei	4.801.200	scumpete	1.396.560 lei
Iași	„ „	1.387.800	„	438.096 „
Cluj-Sibiu	„ „	1.651.200	„	515.520 „
Craiova	„ „	1.336.500	„	424.584 „
Cernăuți	„ „	1.036.800	„	338.064 „
Chișinău	„ „	1.410.600	„	464.160 „
Brașov	„ „	232.800	„	80.640 „
Sighet-Maramureș, indemniz. lei .		10.200		—
București inventar doc. grec. . .		22.050		—
„ „ „ turcești .		22.000		—

11.911.150

3.657.624 lei

Total general : 15.568.774 lei.

Sinoptic situația întregului personal este următoarea :

Nr. funcț.	Denumirea funcției	Nr. grad.	Grupa	Tip	Salariul		Nr. posturilor la :							
					Cat. I	Cat. II	București Cat. I	Sibiu Cat. I	Iași Cat. II	Chișinău Cat. II	Cernăuți Cat. II	Craiova Cat. II	Brașov Cat. I	
1	Director	2	A. 9	10	33.300	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Subdirector . . .	3	A. 9	18	27.700	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Arhivar șef . . .	3	A. 36	18	27.700	—	—	1	—	—	—	—	—	—
3	„	2	A. 36	10	25.600	23.550	1	—	1	—	—	—	1	—
4	„	1	A. 36	20	23.200	21.350	2	—	—	1	1	—	—	—
1	Arhivar principal	2	A. 36	22	19.400	—	1	—	—	—	—	—	—	—
2	„	1	A. 36	23	—	16.200	—	—	1	1	—	—	—	—
5	„	—	A. 36	24	16.000	14.700	1	1	—	—	—	1	1	1
2	Arhivar	2	A. 36	25	14.700	12.350	1	—	1	—	—	—	—	—
3	„	1	A. 36	20	13.400	11.150	1	2	—	—	—	—	—	—
2	„	—	A. 36	27	—	11.150	—	—	—	1	—	—	1	—
2	Arhivar ajutor . .	2	A. 36	27	12.100	11.150	—	1	—	—	—	—	1	—
4	„	1	A. 36	28	11.100	10.200	—	—	1	—	—	—	—	—
8	„	—	A. 36	29	10.200	9.100	1	1	—	3	2	—	—	1
5	Paleograf	3	A. 36	29	10.200	9.400	2	1	—	1	1	—	—	—
2	„	1	A. 36	31	—	7.900	—	—	2	—	—	—	—	—
16	„	—	A. 36	32	7.800	7.200	5	2	2	2	1	—	—	1
1	Bibliotecar șef . .	2	A. 8	25	20.600	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Bibliotecar . . .	1	A. 9	28	—	10.200	—	—	—	—	—	—	1	—
1	Bibliotecar ajutor	1	A. 9	31	8.600	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Arhivar-regist.-șef	1	A. 39	24	17.600	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Registrator . . .	1	A. 39	24	—	10.200	—	—	1	—	—	—	—	—
3	Registrator . . .	—	A. 39	29	10.200	9.400	—	1	—	1	—	—	1	—
1	Registrator ajutor	2	A. 39	30	9.300	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	„	—	A. 39	32	7.200	—	—	—	—	—	1	—	—	—
2	Dactilograf . . .	—	A. 40	35	6.000	—	2	—	—	—	—	—	—	—
1	Laborant	cl. I	C. 15	7	7.200	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Intendent șef . .	cl. II	D. 1	3	6.000	—	1	—	—	—	—	—	—	—
2	Paznic	cl. I	D. 1	4	5.400	—	2	—	—	—	—	—	—	—
1	Curier	cl. II	D. 1	5	4.800	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Portar	cl. II	D. 1	5	4.800	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Ușier	cl. II	D. 1	5	4.800	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Cusător de dosare	cl. II	D. 1	5	4.800	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1	Om de serviciu . .	cl. II	D. 1	5	4.800	—	—	—	—	—	—	—	—	1
15	„	cl. III	D. 1	6	4.400	4.050	5	2	2	3	1	2	—	—
3	„	cl. IV	D. 1	7	—	3.700	—	—	2	—	1	—	—	—
1	„	cl. VI	D. 1	9	—	3.050	—	—	—	—	—	—	1	—
Total . . .							36	1	12	12	6	12	4	

Este adevărat însă că și anul acesta multe posturi n'au putut fi ocupate, sau au fost ocupate târziu, spre a se face cât mai multe economii. Din cauza aceasta mișcarea personalului a fost redusă.

V. Material și întreținere Pe data de 1 Aprilie 1943, sunt prevăzute următoarele fonduri pentru cheltuielile materiale la art 104 :

București	2.600.000 lei
Iași	260.000 „
Cluj-Sibiu	130.000 „
Chișinău	260.000 „
Cernăuți	260.000 „
Craiova	130.000 „
Total	3.640.000 lei

Din aceste sume scăzând reținerile obișnuite de 10%, s'au plătit toate cheltuielile instituției, Ministerul nemai plătind ca în trecut sumele necesare pentru lumină, salubritate și transportul și tăiatul lemnelor. Tot de aici s'au plătit și tipărițiile noastre. În plus am mai obținut pentru reparațiile localului și mobilierului, ca urmare a deteriorărilor provocate de cutremurul din 1940, încă 2.000.000 lei, din care 105.276 lei au fost întrebuințați la localul arhivelor din Cernăuți.

În afară de aceste sume s'au mai obținut, pentru repararea localului la Cernăuți 1.382.505 lei, pentru mobilier la Craiova 300.000 lei și mobilier, reparații și tipăriții la Iași 535.000 lei. Deci în total 2.217.505

VI. Muzeul Arhivelor. Motivele repetate în mod regulat persistând, rămâne închis și mai departe.

VII. Școala de Arhivistică. Activitatea Școlii a continuat în mod normal, însă numai cu anul I și II. Corpul profesoral s'a adăugat prin concurs cu încă un profesor, d-ra Maria Dumitrescu, la catedra de *Bibliologie, bibliografie și biblioteconomie*. În postul de bibliotecar a fost transferată dela Arhive d-na Claudia Mihăilescu.

Biblioteca școlii a crescut cu 459 numere de inventar, cea mai mare parte cumpărate. Deasemeni s'a adăus un bun material didactic latin, grec, cirilic, în original și copii, care așteaptă să fie studiat și inventariat de profesorii de specialitate. Pentru cursul de numismatică am primit o excelentă colecție de 100 monete, donația cunoscutului numismat d. V. Canarache. D. prof. Condurachi și-a luat sarcina să-i alcătuiască inventarul.

Prevederile bugetare pentru anul acesta sunt : personal (art. 61, stat Nr. 360), 4.386.000 lei (din care indemnizație de scumpete 837.000 lei), și cheltuielile materiale (art. 102, stat Nr. 387), 452.000 lei.

În afară de aceste sume am mai obținut un important fond pentru procurarea din Germania a aparatelor necesare laboratorului. Comerțurile fiind în curs de executare nu putem da valoarea lor.

VIII. Venituri și cheltuieli. Veniturile consiliului sunt și acum destul de reduse, cifrându-se la un total de 140.752 lei. În acesta se nu-

măra și 71.000 lei cumpărături de publicații pentru Casa Școalelor și ajutor de tipar, acordate de d. A. Popa, secretarul general al Cultelor. Facultatea de Drept (d. prof. G. Fotino) a mai cumpărat albume de 7000 lei. și d. Nicușor Lazăr din Piatra Neamț, cărți de 3495 lei.

Situația casei este aceasta :

I. Venituri :

Disponibil din anul trecut	36.158 lei
Ajutor de tipar dela Culte	40.000 „
Casa Școalelor, pentru reviste	31.000 „
34 vol. <i>Album paleografic</i>	10.800 „
Vânzări de alte publicații	12.362 „
Venituri diverse	<u>10.432 „</u>
Total	140.752 lei

II. Cheltuieli.

Cumpărări de cărți	34.310 lei
O colecție de hărți	17.000 „
Ajutoare oamenilor de serviciu	13.670 „
Drept de autor d. prof. Cartoian	10.000 „
Desenul a 4 peceti	10.000 „
Legat cărți	9.000 „
Întreținere, transporturi, diverse.	<u>43.032 „</u>
Total	137.012 lei

Deci : Incasări	140.752 lei
Cheltuieli	<u>137.012 „</u>

Rest 3.470 lei în depozit

Recapitulând toate veniturile și toate cheltuielile făcute, după prevederile bugetare și ale consiliului, avem următoarea situație generală :

Salarii și indemnizații la Arhive.	15.568.774 lei
Material și întreținere	3.640.000 „
Alocație pentru reparații	2.000.000 „
Idem la regionale.	2.217.505 „
Chiria localului la Sibiu	250.000 „
Consiliul de perfecționare	<u>140.752 „</u>
Total	23.817.031 lei

La acestea se mai adaugă costul lemnului de încălzit, date de minister, a căror valoare nu o cunoaștem.

Acestea sunt toate cheltuielile făcute de instituția noastră în întreaga țară.

IX. **Desiderate.** Cel puțin în parte ar trebui să repetăm ceea ce am spus în fiecare an. Dar „nu sunt vremile sub cărma omului” și pentru anul care vine nădăjduim că putem presupune măcar un puținel bine.

Director general, **A. Sacerdoțeanu**

A N E X E

I

RAPOARTELE SECȚIILOR DIN DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI DIN BUCUREȘTI

1. *Raport asupra situației Secției Administrative în anul 1943.*

Nr. 336 din 26 Ian. 1944

În conformitate cu ordinul de serviciu No. 33/944, am onoarea a vă înfățișa activitatea Secției Administrative pe anul 1943.

Cresterea fondurilor. În cursul acestui an s'au primit următoarele fonduri : a) Camera de Industrie și Comerț din București, cu adr. 2607/943 a depus arhiva pe anii 1908—1912, compusă din 197 dosare, b) Poliția orașului Giurgiu, cu adr. Nr. 18650 943 a depus arhiva sa compusă din 111 dosare și c) Direcția Generală C.F.R.—Direcția Podurilor, cu adr. Nr. 243717 R. A./943 a depus 299 (planuri și dosare).

Seleționări de arhive. Pentru decongestionarea arhivelor dela autorități s'au triat parte din arhivele lor, clasându-se ca maculatură materialul fără valoare iar restul rămânând, deocamdată, în păstrarea autorităților respective. Astfel de seleționări s'au făcut la a) Direcția Generală a Pescăriilor Statului, b) Ministerul de Finanțe,—direcția bugetului și a contabilității generale a Statului, c) Direcția Poliției Judiciare București, d) Direcția generală a C. F. R., e) Pretura plășii Ștefănești-Muşcel, f) Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, g) Prefectura Poliției Capitalei, h) Comisariatele de Poliție din Capitală și i) Vama Brăila.

O parte din arhive fiind în întregime formate din material important, au fost lăsate intacte, rugând autoritatea respectivă să le păstreze până vom avea posibilitatea să le primim în depozitele instituției noastre deocamdată nedispunând de spațiu.

Între aceste arhive sunt : aceea a Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale (arhivă foarte importantă, dar în mare desordine și masată într'un subsol al Spitalului Central de boli nervoase), a Primăriei Municipiului Constanța, a Primăriei Orașului Giurgiu, a Primăriei orașului Tulcea și a Primăriei orașului R.-Sărat.

Lucrări de arhivă. În acest an au fost clasate, formate în pachete, etichetate și aranjate în rafturi 5094 dosare din fondul Ministerului Instrucțiunii, pe anii 1901—1906 ; s'a transcris inventarul ultimei depu-

neri a Ministerului Instrucțiunii conținând un număr de 7831 dosare, dintre anii 1901—1910; s'au verificat, numerotat, legat în pachete și pus în raft, dosarele Președenției Consiliului de Miniștri, pe anii 1859—1907, însumând un număr de 1315 dosare; s'au verificat, numerotat, format în pachete și pus în raft dosarele Teatrului Național pe anii 1861—1899, însumând numărul de 1236 bucăți.

Prin transformarea rafturilor în trei camere s'a putut obține un plus de spațiu, în care s'a putut aranja din nou fondul vechi al Ministerului Instrucțiunii, rămânând loc și pentru partea nouă care urmează a se transporta în acelaș depozit.

Lucrări oficiale. În această secție s'au lucrat 174 certificate de timp servit la stat, de echivalare, genealogice și de salariu.

Cercetători. În vederea studiilor cu caracter științific, au fost consultate 1177 piese din această secție de către 167 cercetători.

Program pentru viitor. Se va continua aranjarea și inventarierea fondurilor noi. Se vor verifica fondurile vechi, dintre care unele având o aranjare defectuoasă vor trebui clasate și inventariate din nou.

Desiderate. Lipsa de spațiu nu ne permite să mai primim depuneri noi. Până la împlinirea acestei lipse, autoritățile care au arhive de depus și cărora li s'a comunicat să păstreze arhiva până vom găsi mijloace de depozitare, să fie făcute răspunzătoare de distrugerea materialului ce-l au în păstrare. Mi-am făcut convingerea că la unele instituții fondurile vechi de arhivă sunt socotite ca gunoi și tratate ca atare. N'ar trebui lăsate aceste acte de valoare la dispoziția intendenților de instituții care le masează în magazine sau în camere insalubre unde sunt condamnate la distrugere. S'ar impune o mai multă răspundere în legătură cu acest material din care se toarce firul istoriei.

M. G. Regleanu, arhivar șef.

2. Raport asupra activității Secției Bunurilor Publice în anul 1943.

1. În această secție, în cursul anului 1943, s'a continuat cu inventarierea documentelor mănăstirești și a manuscriselor cărora li s'a creat o partidă separată. S'au studiat și inventariat 1450 documente și 530 manuscrise.

Deasemenea s'au studiat și inventariat 760 dosare provenite dela ministerul Domeniilor, privind proprietățile Statului. S'au inventariat și repartizat la partidele respective 135 documente provenite din cumpărături și donații, 86 clișee zincografice, 4 copii fotografice, 3 manuscrise și un clișeu pe sticlă.

2. Primiri de material a) documente : 4 bucăți depuse de d-l Director cu referatul Nr. 21/943; 53 bucăți donate de Pr. Gh. Alexeănu cu referatul Nr. 373/943; un document cu pecete depus de d-l Director cu referatul 2395/943; 3 documente cumpărate dela anticari, depuse cu referatele 2513 și 2515/943 și 74 documente achiziționate tot dela anticari și depuse cu referatul Nr. 2846/943.

b) Manuscrise : 2 manuscrise cumpărate dela anticari și depuse cu referatele Nr. 920 și 1402/943 iar unul provenit dela Ministerul Afacerilor Străine, conform referatului Nr. 1412/1943.

c) Copii fotografice : 2 bucăți, donație cu referatul Nr. 1715/1943 și 2 bucăți deasemenea donație cu referatul Nr. 366/943 ;

d) Clișee zincografice : 86 bucăți provenite dela „Culegeri de facsimile”, seriile latină, greacă, slavă și turcă depuse cu referatele 405 și 2793/1943. ;

e) Clișeu pe sticlă : un clișeu provenit din donație cu referatul 2366/943.

3. Cercetări : In cursul acestui an au frecventat sala de lectură un număr de 136 cititori și au consultat 2021 documente, 175 manuscrise 9 dosare și 5 planuri din colecțiile acestei secții.

4. Selecționări de arhive. In cursul acestui an nu s'au făcut selecționari de arhive în afara instituției.

1. Programul de lucru pentru anul 1944.

Se va continua cu inventarierea documentelor provenite din creșteri, se vor revizui registrele materialului documentar și se vor pune coperte la documentele ce nu au.

I. C. Dobrescu, subdirector.

3. Raport asupra situației Secției Judecătorești în anul 1943.

Ca urmare a ordinului de serviciu Nr. 33/943, am onoarea a vă înfățișa, mai jos, activitatea Secției Judecătorești de la 1 Ianuarie 1943—31 Decembrie 1944, după cum urmează :

A. Depuneri legale.

a) Ministerul de justiție a depus, cu adresele Nr. 41375, reg. 777/943 ; 59.464/943, reg. la Nr. 1101/943 ; 63079/943, reg. la Nr. 1166/943 63081/94, reg. la nr. 1167/943 ; 63082/943, reg. la nr. 1168/943 ; 63075/943, reg. la Nr. 1169 ; 63083/943, reg. la Nr. 1170 ; 63084/943, reg. la Nr. 1171 ; 66214/943, reg. la Nr. 1202 ; 66207/943, reg. la Nr. 1203 ; 66211/943, reg. la Nr. 1204/943 ; 75706/943, reg. la Nr. 1367 ; 75204/943, reg. la Nr. 1368/943 ; 77084/943, reg. la Nr. 1377/943 ; 77072/943, reg. la Nr. 1378/943 ; 80853/943, reg. la Nr. 1449/943 ; 82992/943, reg. la Nr. 1462/943 ; 82870/943, reg. la Nr. 1463/943 ; 85617/943, reg. la Nr. 1493 ; 85206/943, reg. la Nr. 1494/943 ; 85200/943, reg. la Nr. 1495/943 ; 85609/943, reg. la Nr. 1469/943 ; 92194/943, reg. la Nr. 1594 ; 144540/943, reg. la Nr. 2421/943 ; 162562/943, reg. la Nr. 2669/943, un număr de 320 acte.

Toate aceste acte au fost repartizate și înregistrate la partida actelor „Istorice Noi”, din Secția Bunuri Publice.

b) Ministerul de Justiție a depus, cu adresa Nr. 23399/943, reg. la Nr. 1640/943, un număr de 58 monede de aramă și 69 monede de argint, diferite ridicate de la Casa de Depuneri ;

c) Ministerul afacerilor streine a depus, cu adresa Nr. 16020/943, reg. la Nr. 580/943, 5 dosare de acte autentificate de Legațiunea Română din Lisabona ; idem, cu adresa Nr. 81477/943, reg. la Nr. 2328/943, 9 acte autentificate de Consulatul Român din Varna.

B) Cereri pentru selecționări de arhive.

Au cerut selecționarea arhivelor :

1. Curtea de Apel, București, cu adresele : 871/943, reg. la Nr. 5032/943, registrată la Nr. 1175/943 ; 5514/943, reg. la Nr. 1270/943 ;

Pentru selecționarea aceleiași arhive a intervenit și Ministerul Justiției cu adresele Nr. 92811/943, reg. la Nr. 1614/943, și Nr. 96887/943, reg. la Nr. 1633/943.

2. Camera de acuzare de pe lângă Curtea de apel, București, cu adresa Nr. 5855/943, reg. la Nr. 1366/943.

3. Parchetul general cu adresa Nr. 15030/943, reg. la Nr. 1911/943.

4. Parchetul Trib. Ilfov cu adresa Nr. 113848/943 reg. la Nr.

5. Tribunalul Brăila cu adresa Nr. 114008/943, reg. la Nr. 1930/943.

6. Tribunalul Argeș cu adresa Nr. 65699/944, reg. la Nr. 2737/943.

7. Tribunalul Prahova cu adresa Nr. 158239/943, reg. la Nr. 2608/43.

8. Judecătoria III Urbană, București, cu adresa Nr. 11252/943, reg. la Nr. 417/943 ; idem, 54154943, reg. la Nr. 2142/943 ; idem, 25158/943 reg. la Nr. 521/943 ; idem, 131708/943, reg. la Nr. 2229/943.

9. Judecătoria V Urbană, București, cu adresa Nr. 12654/943, reg. la Nr. 1745/943.

10. Judecătoria de muncă, București, cu adresa Nr. 13391/943, reg. la Nr. 1830/943.

11. Judecătoria Vidra-Vlașca, cu adresa Nr. 11364/943, reg. la Nr. 1685/943 și Nr. 15144/943, reg. la Nr. 18985/943.

12. Judecătoria Mixtă, Mangalia, cu adresa Nr. 102039/943, reg. la Nr. 1762/943.

13. Judecătoria Filipeștii de Târg, jud. Pragova, cu adresa Nr. 29180/943, reg. la Nr. 1512 și adresa Nr. 44776/943, reg. la Nr. 2043/943.

14. Judecătoria Mixtă, Pucioasa, jud. Dâmbovița, cu adresa Nr. 174289/943, reg. la Nr. 1802/943.

Arhive selecționate.

S'au selecționat următoarele arhive și s'a autorizat vânzarea maculaturii :

1. Curtea de acuzare de pe lângă Curtea de Apel, Buc. cu adresa Arhivelor Statului, Nr. 662/943.

2. Curtea de Apel, Buc. cu adresa Nr. 1081/943.

3. Tribunalul Brăila, cu adresa Nr. 2075/943.

4. Tribunalul Prahova, cu adresa Nr. 2318/943.

Lucrări de birou.

S'au liberat 1927 copii legalizate după actele aflate în depozitul Arhivelor Statului.

S'au înscris în registrele de Stare civilă 865 mențiuni de căsătorie, divorț și deces.

S'au liberat 38 certificate de nedesfacere de căsătorii și sarcini imobiliare.

S'a înscris în registrele de mutații ale Trib. Ilfov, radierea ipotecei cerută de Trib. Ilfov cu adresa Nr. 18127/943, reg. la 2405/943.

Lucrări de depozit.

1. Au fost regrupate actele autentice ale Trib. Ilfov din anii 1886—1912.

2. S'au regrupat și aranjat registrele de transcripțiuni ale Trib. Ilfov, de la anii 1897—1912.

3. S'au aranjat registrele de transcripțiuni ale Trib. Brăila.

4. S'au regrupat și catalogat registrele Trib. Ilfov, secțiile : I—IV de la anul 1832—1905.

5. S'au aranjat și catalogat registrele Inaltei Curți de Casație și Justiție.

6. S'au aranjat dosarele de naturalizări depuse de Ministerul Justiției și Președenția Consiliului Miniștrilor.

7. S'au aranjat dosarele depuse de Curtea de Apel, secția II.

8. S'au aranjat Registrele Curții de Apel secția I, II, III, Buc. Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea distinsei mele stime.

Ion Vărtosu, arhivar șef.

4. Raport asupra situației Bibliotecii în anul 1943.

Am onoarea a vă înainta raportul anual asupra situației bibliotecii la sfârșitul anului 1943.

În cursul anului 1943 biblioteca Arhivelor Statului a avut 284 de cetitori, care au consultat 647 de volume și broșuri (dintre care 439 de periodice). Deasemenea, 60 de cetitori au împrumutat 165 de volume (25 fiind periodice) ; în total, deci, 344 de cetitori au cercetat 812 volume.

Colecțiile bibliotecii au crescut, în acest timp, cu 963 de numere : 379 de numere au intrat la fondul *Volume și broșuri*, iar 584 la fondul *Periodice*. Pentru celelalte fonduri ale bibliotecii, *Foi volante*, *Stampe* și *Hărți* nu s'a înregistrat în cursul acestui an nici o creștere.

În ce privește originea, publicațiile erau, ca și în alți ani, dăruite, cumpărate, primite în schimbul publicațiilor noastre, depuse pe temeiul legii depozitului legal, sau publicate chiar de Arhivele Statului. Din acest punct de vedere situația fiecărui fond în parte este următoarea :

I.

Fond : *Volume și broșuri*.

Creștere : 372 de exemplare, și 7 dublete. Total, 379.

Origine : *Dăruite* : 160 de exemplare și 5 dublete. Total, 165.

Cumpărate : 170 de exemplare.

Schimb : 13 exemplare.

Depozit legal : 2 exemplare.

Publicații proprii : 27 de exemplare și 2 dublete. Total, 29.

II.

Fond : *Periodice.*

Creștere : 528 de exemplare și 56 de dublete. Total, 584.

Origine : *Dăruite* : 367 de exemplare și 54 de dublete. Total, 421.

Cumpărate : 68 de exemplare.

Schimb : 82 de exemplare și un dublet.

Depozit legal : 7 exemplare.

Publicații proprii : 4 exemplare și un dublet.

Pe lângă lucrările curente ale bibliotecii, începând dela 1 Iunie, când s'a putut lucra neîntrerupt în depozit, și până la sfârșitul lunii Octombrie, s'a făcut revizuirea fondului vechi (așezat în dulapuri închise), pe baza catalogului topografic. Nu a fost doar o revizuire superficială (controlul cotelor pe loc, ci cărțile au fost scoase din rafturi și curățate de praf. În total s'au revizuit 13 dulapuri din 27, urmând ca restul să fie controlat în vara următoare. Cu acest prilej s'au constatat o serie de lipsuri în colecții, cu atât mai regretabile cu cât unele din volumele dispărute sunt destul de rare.

În ce privește personalul bibliotecii, am fost ajutată anul acesta de d-l Radu Greceanu, care a lucrat la înregistrarea unora din publicațiile primite, dar mai ales la catalogarea cărților înregistrate anul trecut de suplinitoarea mea și rămase fără fișe. Din nenorocire d-l Greceanu a fost mobilizat la sfârșitul verii, încât din nou personalul bibliotecii s'a rezumat la bibliotecarul șef.

Dintre desideratele exprimate de mine în raportul precedent, au fost satisfăcute în cursul anului 1943 următoarele : S'au predat bibliotecii 50 de cutii de carton, pentru așezarea broșurilor (dar numai pentru formatul III). La sfârșitul toamnei s'au instalat și cele două noi rafturi cerute, unul pentru cărțile de format IV, altul pentru reviste.

Au mai rămas de împlinit, dintre lipsurile mai însemnate, următoarele : un fișier complet, un dulap închis pentru cărțile uzuale trebuitoare la lucrările curente, dispozitive pentru susținut cărțile în rafturile necomplete ; mape, de mai multe formate, pentru hărți, stampe și foi volante.

Problema personalului rămâne încă nerezolvată, căci, până când se va putea realiza în întregime catalogul pe materii — azi abea început — și până când se vor putea înlocui fișele provizorii și necomplete din catalogul alfabetic, nu unul, ci două ajutoare de bibliotecar abea vor fi deajuns.

Maria Dumitrescu, Bibliotecar-șef.

5. Raport asupra situației Registraturii în anul 1943.

Cu privire la activitatea desfășurată de serviciul Registraturii pe intervalul dela 1 Ianuarie—31 Decembrie 1943.

Am onoarea a raporta următoarele :

1. Conform registrelor, la intrare am avut un număr de 2953 hârtii, iar la eșire un număr de 2503 lucrări, corespondența purtată cu autoritățile de Stat, Regionalele noastre, particulari, etc.

2. In registrul de intrare pt. Starea civilă s'au primit și înregistrat 865 mențiuni de căsătorie, desfaceri de căsătorie, schimbări și rectificări de nume, de religie adopțiuni, decese.

Georgeta Lunțaru, *Arhivar registrator șef.*

II.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN IAȘI PE 1943.

Nr. 408 din 26 Ian. 1944.

Ca urmare la ordinul Domniei Voastre cu nr. 1 din 1944, avem onoare a vă face cunoscut următoarele asupra activității acestei Direcțiuni în anul 1943.

I. **Situația personalului.** a) *Avansări.* Nu a fost niciuna.

b) *Numiri.* In cele două posturi vacante de paleograf — unul prin neprezentarea la post a d-lui Al. Gonțea și unul prin demisia d-nei Yvonne Popovici-Urizeanu, pe data de 1 Februarie 1943 — au fost numite d-rele Gheorghiade Elena și Mihăilă Elena, pe data de 1 Martie 1943.

In cele două posturi nou înființate — de oameni de serviciu — au fost numiți Alexandru și Melania Tcaciuc ; Alexandru Tcaciuc nu s'a prezentat la post, neprimindu-i-se demisia de către Primăria Iași, unde era curier. In locul său a fost recomandată pentru numire Aglaia Rosmeteniuc.

c) *Detasări.* D-na Georgeta Fiñescu — arhivară, a fost menținută detașată la Direcția Generală a Arhivelor Statului în tot timpul anului 1943.

d) *Salarizare.*

1. Gh. Ungureanu — arhivar șef cu o gradație ; salar 21.350 ; spor 4.600 lei până la 1 Septembrie și 12390 lei dela 1 Septembrie 1943.

2. Constantin Turcu — arhivar principal ; salar 14.700 lei ; spor 4.232 lei până la 1 Septembrie și 9.910 lei dela 1 Septembrie 1943

3. Georgeta Fiñescu — arhivar cu o gradație ; salar 12.300 lei ; spor 4.200 lei până la 1 Septembrie și 8.730 dela 1 Septembrie 1943.

4. Nicolae Șendrea — arhivar ajutor ; salar 9.400 lei ; spor 3.496 lei până la 1 Septembrie și 7.360 lei dela 1 Septembrie 1943.

5. Gheorghe Lăzărescu — registrator ; salar 9.400 lei ; spor 3.496 lei până la 1 Septembrie și 7.360 lei dela 1 Septembrie 1943.

6. Ștefan Bujoreanu — paleograf ; salar 7.200 lei ; spor 2.880 lei până la 1 Septembrie și 5.900 lei dela 1 Septembrie 1943.

7. Elena Piru — paleograf ; salar 7.200 lei ; spor 2.880 lei până la 1 Septembrie și 5.900 lei dela 1 Septembrie 1943.

8. Elena Gheorghiade — paleograf ; salar 7.200 lei ; spor 2.880 lei până la 1 Septembrie și 5.900 lei dela 1 Septembrie 1943.

9. Elena Mihăilă — paleograf ; salar 7.200 lei ; spor 2.880 lei până la 1 Septembrie și 5.900 lei dela 1 Septembrie 1943.

10. Vasile Rosmeteniuc — om de serviciu ; salar 3.700 lei până la 1 Mai și 4.050 lei dela 1 Mai ; spor 1.472 lei până la 1 Mai, lei 1.620 până la 1 Septembrie și 3.320 lei dela 1 Septembrie 1943.

11. Petru Anghel — om de serviciu ; salar 3.700 lei până la 1 Mai, și 4.050 lei dela 1 Mai ; spor la 1.472 lei până la 1 Mai, lei 1.620 până la 1 Septembrie și 3.320 lei dela 1 Septembrie 1943.

12. Melania Tcaciuc — om de serviciu ; salar 3.300 (dela 1 Decembrie) și spor lei 2.920

e) *Demisii*

1. D-na Yvonne Popovici-Urziceanu a demisionat din postul de paleograf, pe data de 1 Februarie 1943.

2. D-l Gh. Lăzărescu, registrator, a demisionat pe data de 1 Noembrie 1943, fiind numit, în urma examenului dat, arhivar principal la Arhivele Statului din Cernăuți.

f) *Concentrări.*

1. D-l N. Șendrea a fost concentrat timp de 24 zile.

2. D-l Șt. Bujoreanu a fost concentrat timp de 197 zile.

3. Petru Anghel a fost concentrat timp de 45 zile.

II. **Venituri și cheltuieli.** 1. *Cheltuieli materiale.* Dela 1 Ianuarie la 1 Aprilie ni s'a ordonanțat câte 15.000 lei lunar ; iar dela 1 Aprilie câte 19.500 lei lunar. În tot anul s'a primit suma de 220.000 lei. A intrat aici și plata luminii electrice, tăiatul lemnului și curățatul coșurilor și sobelor — cheltuieli care în anii trecuți erau ordonanțate separat.

2. *Reparații la imobil și imobilier.* S'a obținut dela Minister suma de 465.000 lei, cu care am executat următoarele lucrări : amenajarea unui tezaur cu o ușă groasă de fier, rafturi speciale pentru Monitorul Oficial, 170 mape pentru secția „documente”, o mașină de scris, reparații interioare și exterioare la Muzeul Arhivelor (casa în care a locuit Ion Creangă, dată Arhivelor Statului de către Comisia Monumentelor Istorice), reparația canalizării, schimbându-se tuburile vechi care erau stricate, reparația acoperișului și geamurilor, remontarea a două sobe de teracotă în sala de studiu și registratură.

3. *Tipărituri.* Pentru tipărirea unui inventar al materialului aflat în Arhivele Statului, am obținut dela Minister suma de 70.000 lei. În cursul anului 1943 s'au tipărit 6 coli ; sperăm că în cursul acestui an să tipărim și restul de coli.

III. **Lucrări oficiale de birou.** S'au înregistrat 1341 hârtii intrate (ordine dela Ministerul Culturii Naționale, dela Direcția Generală.

a Arhivelor Statului, adrese dela diferite autorități, petiții pentru copii legalizate și menținuni de stare civilă).

S'au lucrat 856 hârtii (rapoarte către Minister și Direcția Generală, certificate — 50, copii legalizate — 273).

IV. Lucrări speciale de arhivă. În primul rând s'au continuat lucrările de așezare a arhivei adusă din evacuare și în special identificarea dosarelor cu coperti rupte la evacuare, pentru a putea fi puse la fondul respectiv. Fiind o lucrare destul de grea și care trebuia executată numai de funcționarii ce cunoșteau bine fondurile, au mai rămas încă multe de aranjat.

În afară de aceste lucrări, la care au luat parte toți funcționarii, s'a început inventarierea documentelor și aranjarea cu opise noi a noilor depuneri.

1. S'au inventariat 2449 documente care au fost așezate în 53 pachete.

2. S'au inventariat, făcându-se opise noi, 1678 dosare de căsătorii din orașul Iași, dintre anii 1909—1911, depuse în 1943.

3. S'au inventariat, făcându-se opise noi, 1100 dosare dela Tribunalul Iași, secția III, din anii 1909—1910, depuse în 1943.

4. S'au verificat, numerotat și aranjat 2233 dosare ale Facultății de Drept Iași, pe anii 1864—1915.

5. S'au inventariat, făcându-se opise noi, 617 dosare ale Comitetului Central de Inspecție Școlară — depuse spre păstrare de către Universitatea din Iași.

6. S'au inventariat, făcându-se opise noi, 862 dosare ale Seminarului Veniamin Iași, pe anii 1809—1900.

7. S'au inventariat, făcându-se opise noi, 997 dosare din arhiva Tribunalului Covurlui, — continuând lucrarea începută anul trecut.

În afară de aceste inventarii din nou, s'a verificat și fondul Secretariatului de Stat, menționându-se lipsurile, punându-se etichete și sfoară nouă la pachete; asemenea lucrare s'a făcut și la fondul Revisoratul școlar Iași, 1869—1901, precum și Tribunalul Baia.

S'au pregătit pentru inventariere — adică s'au așezat pe ani, județ, moșii, mănăstiri, orașe, 1600 documente care au fost așezate în mape și vor fi inventariate în anul 1944.

S'au executat 986 fișe genealogice din condicile de calitate, boierii, spițe, mărturii și 920 fișe de testamente și foi de zestre.

V. Creșterea colecțiilor. 1. În anul 1943 s'au făcut următoarele depuneri oficiale :

a) Flotila I Aviație a depus arhiva și s'a așezat la Tr. 1874, Op. 2642.

c) Cercul de Recrutare Tecuci a depus arhiva și s'a așezat la Tr. 1875, Op. 2643.

e) Parchetul General Iași a depus arhiva și s'a așezat la Tr. 1876, Op. 2644.

d) Tribunalul Iași secția III a depus dosarele de procese pe anii 1909—1914; starea civilă a orașului Iași (registre) 1909—1914; starea civilă a județului Iași (1909—1914); dosare de căsătorie din orașul Iași

(1908—1919); acte de notariat (condici 1832—1870); acte autentice (1871—1909).

2. *Depuneri particulare*. D-1 maior C. Cozma, din Iași, a donat acestei Direcțiuni 73 documente dintre anii 1598—1925 (pachet 233), pentru moșiile Roșcani și Găureani din Iași.

3. *Biblioteca*. S'a îmbogățit cu 654 lucrări, din care parte au fost trimise oficial, parte donate sau cumpărate. Pentru toate s'au făcut fișe.

VI. **Selecționări de arhive depuse și nedepuse**. În arhivele depuse nu s'a făcut nicio selecționare.

La diferite instituții din Moldova, care au cerut selecționări, dacă se găsea o arhivă mai importantă se trimitea delegat pentru selecționare; dacă importanța arhivei era de o mai mică valoare, se cerea instituției respective un inventar de materialul arhivistice aflat în depozitul ei, pentru a se face selecționarea după el.

Din rapoartele delegaților noștri cât și din cercetarea pe care personal am făcut-o unor arhive importante, s'a constatat aceeași dezordine și nepăsare pentru arhivele noastre. Rar instituție care să aibă o cameră bună pentru păstratul arhivei; în majoritatea cazurilor, podul, subsolurile și chiar pivnițele sunt locurile destinate acestor sărmene hârtoage — unde stau în uitare ani de zile, până ce zelul vre-unui funcționar le găsește bune pentru hârtie maculatură, luând drumul fabricilor de hârtie, sau a magazinelor cu scrumbii.

La Bârlad, arhiva veche a primăriei, cu acte începând din 1817, (Eforia Târgului) sta aruncată în podul vechii clădiri; peste dosare se depozitase ceapă, cartofi și altele, iar respectivii funcționari ai primăriei, nu mai știau de existența ei.

La Prefectura Bârlad se vânduse toată arhiva care scăpase dela inundație — întrucât ca și cea dela tribunal fusese într'un subsol.

La Vaslui, arhiva prefecturii stătea aruncată într'o șură. — palatul prefecturii fiind în reparație — de unde lucrătorii s'au îndestulat tot timpul anului cu hârtie, șura fiind deschisă.

La tribunalul Vaslui s'a găsit arhiva tribunalului cu dosare din 1832 și alte documente mai vechi, prezentate la diferite procese.

La Folticeni sta gata de vânzare, arhiva fiind depozitată afară într'o șură. În mormanul de hârtii aruncate unele peste altele s'au găsit dosare scrise cu literă chirilică — unele din 1832, pachete cu Albina Românească și alte tipărituri.

Dacă Arhivele Statului ar dispune de fonduri pentru a transporta acest material, multe arhive ar putea fi salvate — pentru că în starea în care se găsesc astăzi, merg sigur spre distrugere, fie de foc, umezeală, șoareci și insecte, fie prin vinderea lor de către funcționari neprețuitori ai acestor documente.

În orice selecționare făcută, materialul arhivistice găsit important, trebuie ridicat de îndată și adus la Arhivele Statului, pentru că s'a constatat că arhive găsite importante, câțiva ani în urmă și date spre păstrare instituției respective „până ce Arhivele Statului vor avea fonduri să le ridice” — și cum aceste fonduri nu le avem nici până azi — de atunci și până azi s'a risipit și acel material.

VII. **Situația localului.** În urma unor reparații făcute în 1942 și 1943 s'a ameliorat starea deplorabilă în care se găsea localul Arhivelor Statului după cutremurul din Noemvrie 1940. În cadrul noilor reparații și amenajări, pe care le face Comisia Monumentelor Istorice, sperăm să facem și pentru localul Arhivelor și amenajări de depozite și locuințe pentru servitori — după planurile aprobate de către D-1 președinte Alex. Lapedatu, care a binevoit a aproba ca acest local să fie trecut în planul general de restaurare a Goliei.

VIII. **Deziderate și orice alte informații privind aceste arhive.** Dacă în raportul nostru pe anul trecut puteam afirma că tezaurul arhivistic al Moldovei, evacuat în 2269 lăzi, după atâtea peripeții — care puteau să ducă la distrugerea lui și din alte motive decât acelea pentru care fusese evacuat — și-a regăsit liniștea și buna păstrare în vechea cetate a Goliei, astăzi, când scriem această dare de seamă, aceleași lăzi se împachetează din nou... Munca noastră din anul trecut — despachetatul, aranjatul la loc a dosarelor, strădania de a vindeca rănilile făcute de bejanie, atâtor piese scumpe — pare să fi fost zadarnică.

Depart de a ne descuraja însă; ci socotim că este încă o încercare a soartei pentru greșelile noastre... Gândul nostru stăruie în convingerea neștrămutată a dreptății supreme, care nu poate lăsa un neam — ce n'a vrut nici când cuiva răul și a hălăduit în pace pe bogata glie strămoșească, necăjit și asuprit uneori de alte popoare doritoare de ce nu este al lor — să fie târît în întunec.

Cu această credință fermă în Dumnezeu și în steaua noastră ocrotitoare vom trece și peste acest ceas greu, pentru a putea — purificați de aceste grele încercări — să primim liniștea și dreptatea care ni se cuvine.

Director regional, **Gh. Ungureanu**

Arhivar principal, *Constantin Turcu*

III.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CLUJ-SIBIU pe 1943.

Nr. 218 din 17 Ian. 1944.

La adresa D-voastre Nr. 5 din 3 Ianuarie 1944, avem onoarea a Vă înainta raportul de activitate pe anul 1943.

I. *Personal.* În bugetul Ministerului au fost trecute 12 posturi, dintre care 10 posturi de arhiviști și 2 de oameni de serviciu. Dintre posturile de funcționari au fost vacante, tot anul, 2 posturi de paleografi, iar dela 1 Martie 1943 și un post de arhivar ajutor, prin transferarea d-lui Aurel Mafteiu în postul de secretar ajutor la decanatul Facul-

tății de drept. Tot pe data de 1 Martie 1943, a mai devenit vacant un al treilea post de paleograf, prin transferarea disciplinară, la Arhivele Statului din Chișinău, a d-rei Astra Macaveu. Gradații au obținut : d-l director Ștefan Meteș, a treia, la postul de arhivar-șef pe care îl deține, precum și d-na Eudochia Buta, a doua, la postul de arhivar-ajutor. În amândouă cazurile gradațiile au fost acordate pe data de 1 Aprilie 1943.

Posturile aflate vacante nu au putut fi completate din cauza lipsei candidaților, deși s'a publicat concurs pentru ocuparea lor, care urma să se țină în ziua de 27 Septembrie 1943.

D-l Ion Nicoară, om de serviciu, a fost avansat, pe data de 1 Iunie, dela cl. IV la cl. III, iar în postul al doilea de om de serviciu, aflat vacant, a fost numit d-l Alexandru Baldi, pe data de 1 Aprilie, în gradul de om de serviciu cl. IV.

Absențe mai îndelungate de la serviciu nu a avut decât d-l I. Mărcuș. Și anume : un concediu medical dela 1 Februarie—14 Martie 1943, aprobat de Min. Cult. Naț. cu adresa Nr. 19276, pe care ne-ați comunicat-o cu adresa Dvs. Nr. 154 din 10 Febr. 1943, și o permisie tot pentru motive de boală, dela 17—21 August 1943. Aceste două absențe au fost motivate cu adresa D-voastre Nr. 1008 din 2 Septembrie 1943.

Mobilizat pe front a fost d-l Ion Mărcuș, până la data de 18 Ianuarie, în continuare din anul 1942, iar concentrați d-l Bujor Surdu dela 11 Octombrie până la 31 Dec. 1943, iar d-l I. Mărcuș, 12 zile.

Funcționarii au avut concedii de odihnă, de câte 20 de zile, prin rotație, în lunile Iulie și August.

II. *Venituri și cheltuieli.* Instituția noastră nu are alte venituri în afară de suma de Lei 130.000 anual, înscrisă în Bugetul Ministerului pentru spese materiale. Pe ultimul trimestru al anului bugetar 1942/43. (1 Ian.—31 Martie 1943), am avut următoarele cheltuieli de întreținere ::

Taxe comunale (apă, gunoi, canal)	3412 Lei
Luminat	4526 „
Costul gazului metan	942 „
Total	17361 Lei

În anul bugetar 1943/44, începând cu data de 1 Aprilie 1943, aceste cheltuieli se ridică la sumele următoare :

Taxe comunale (apă, gunoi, canal)	11.036 lei (până la 31.XII.943).
Luminat	7.649 „ (până la 30.IX.943).
Costul gazului metan	18.342 „ (până la 31.XII.943).
Total	37.027 lei.

Observăm, că suma de 17.361 lei, cheltuită dela 1 Ian.—31 Martie 1943, trebuie raportată la cei 100.000 lei, prevăzuți pentru cheltuielile materiale în bugetul anului financiar 1942/43, rămânând cheltuiți din bugetul anului financiar curent 37.027 lei.

Nu știm la ce sumă se vor ridica cheltuielile de întreținere din lunile următoare, deoarece până la data când întocmim raportul nu am primit facturile. La capitolele *luminat și încălzit* va fi de bună seamă o simțitoare majorare date fiind lunile de iarnă, când și curentul electric și gazul metan se consumă mai mult.

Unele cheltuieli, cum sunt : costul apei, al luminei electrice, gazul metan, etc. erau plătite, înainte de anul bugetar 1943/44, de către Ministerul Culturii Naționale, din alt fond decât cel prevăzut pentru spese materiale. Incepând cu anul acesta, Ministerul ordonanțează toate sumele destinate cheltuielilor de întreținere, din suma alocată în buget pentru spesele materiale ale instituției. Dată fiind această situație nouă care ni s'a creiat, precum și faptul că costul tuturor materialelor se urcă în mod vertiginos dela o zi la alta, însemnează să pentru cheltuielile materiale nu ne rămâne decât o sumă atât de mică, din cei 130.000 lei, încât nu putem satisface nici cele mai elementare trebuințe ale biroului.

Actele justificative pentru sumele cheltuite se înaintează, ca întotdeauna direct Ministerului.

Tot la acest capitol al cheltuielilor menționăm că Ministerul mai plătește pentru localul Arhivelor o chirie anuală de lei 250.000, la care se adaugă majorările legale.

III. În privința lucrărilor oficiale de birou, au fost înregistrate un număr de 270 acte intrate și 248 ieșite, au fost eliberate 3 certificate și au fost formate pentru lucrările de mobilizare și apărare pasivă 3 dosare. Pentru actele intrate referitoare la mobilizare, care au caracter secret, a fost înființat un registru special, conform dispozițiilor primite în acest sens. Tot asemenea, a mai fost întocmit un registru de prezență la serviciu a personalului mobilizat pentru lucru, pe anul 1943/44.

IV. *Lucrări speciale de arhivă.* Așa după cum V'am raportat și altădată, localul Arhivelor Statului din Sibiu este cu totul neîncăpător pentru materialul documentar pe care îl avem. Capacitatea redusă a localului are dăunătoare repercusiuni asupra activității instituției. Cea mai mare parte a documentelor le mai păstrăm încă în lăzile în care au fost aduse dela Cluj, fără ca, din lipsă de spațiu, să le putem studia și aranja, după toate regulile arhivistice. Dacă, în general lucrări de proporții mai vaste n'am putut întreprinde, ne-am străduit totuși ca, între marginile puținței, să continuăm, într'un ritm viu, activitatea începută la stabilirea noastră la Sibiu.

S'au copiat și tradus : urbarii din jud. Sălaj (sec. XVIII), diplome transilvane din prima jumătate a secolului al XVII-lea, diplome făgărășene (sec. XVII).

Au fost făcute regeste de pe documentele jud. Făgăraș (1778), apoi traduceri și transcrieri a diferitelor documente ungurești și germane.

S'au copiat : Conscriptia locuilor defrișate din posesiunea Feketefalu (Ocolis) (21 Dec. 1772) ; Conscriptia posesiunii urbariale Särköz (10 Mai 1772) ; „Domestica conscriptio Sedis Haromszek, Csik, Gyergyö et Kaszon de anno 1721”.

S'au aranjat și s'a făcut un nou control al documentelor din arhiva orașului Cluj (sec. XIII—XVI), stabilindu-se care dintre ele nu sunt publicate.

Indicele cronologic al documentelor până la 1500, la care s'a lucrat în 1940 și 1941, nu a putut fi completat pentru toate fondurile, pentru motivul că, așa după cum am amintit mai sus, cea mai mare parte a materialului nostru se află încă în lăzi, pe care nu le putem deschide, fiindcă nu avem unde așeza documentele în altă parte.

S'a așezat în legături-dosare arhiva jud. Satu-mare, ce se risipise în urma transportului dela Cluj.

V. *Creșterea colecțiilor*. Dela Prefectura județului Sibiu am ridicat o neînsemnată rămășiță din vechea arhivă a Scaunului Nocrului, cu documente din secolul al XVIII-lea. Restul arhivei vechi, o mare cantitate, a fost vândută, fără știrea noastră, din ordinul autorităților superioare, după propria mărturisire a unora dintre funcționarii Prefecturii. Din cauza localului neîncăpător alte fonduri nu au mai putut fi primite.

Biblioteca a crescut cu următoarele opere, primite cu titlul de donație :

Dela	Dir. Gen. a Arhivelor Statului	12 opere (și periodice)	în 22 v.
„	Ministerul Propagandei Naționale	55 opere	55 „
„	Biblioteca Univ. din Cluj-Sibiu	.23 „	23 „
„	Instit. de Istorie Națională Sibiu.	2 „	2 „
„	Prefectura jud. Sibiu	.93 „	.92 „
Total 189 opere (și periodice 293 v.			

Dela Primăria comunei Florești, jud. Târnava-Mare, s'au primit 11 volume legate, cuprinzând Buletine Oficiale ale guvernului transilvan pe anii 1850—55. Text în l. maghiară, germană și română.

VI. *Seleționari de arhive*. În cursul anului au fost selecționate și lucrările controlate dela arhiva județului Arad și arhiva Diviziei 6. Economat C.F.R. Simeria. La Prefectura din Arad, găsindu-se selecționarea necompletă, nu s'a încuviințat vânzarea maculaturei. S'au mai trimis instrucțiuni pentru selecționare la : Primăria orașului Alba-Iulia, Primăria orașului Deva, Prefectura județului Sibiu, Prefectura jud. Severin, judecătoria Baia de Criș, Vama Timișoara, Vama Curtici, Vama Reșița. Autorizații de vânzarea maculaturei s'a dat la „Viscosa Română” Lupeni.

VII. *Deziderate*. Localul închiriat de Ministerul Culturii Naționale pentru Arhivele Statului din Sibiu este cu totul neîncăpător pentru materialul de care dispunem. Deși suntem în aceeași stare de provizorat ca și la stabilirea noastră la Sibiu, ne dăm seama că, datorită grelelor împrejurări prin care trece țara întreagă, un local mai bun este greu de achiziționat. De aceea suntem nevoiți ca să rămânem în această situație, în nădejdea că vom putea să ne mutăm, în curând, în vechiul nostru local din Cluj.

Suma prevăzută în buget pentru spese materiale pe seama instituției noastre — Lei 130,000,— este prea neînsemnată pentru trebuințele noastre. Mai ales că, începând cu anul 1943, Ministerul plătește din acest fond și cheltuielile de întreținere cum sunt: costul gazului metan, al curentului electric, etc. Vă rugăm să binevoiți a interveni ca această sumă să fie majorată la cel puțin 300.000, iar cheltuielile de întreținere să fie suportate de Minister, ca și înainte de anul 1943.

Vă raportăm că o mulțime de arhive, dela diferite autorități, se prăpădesc sub ochii noștri, fără ca să putem interveni peste tot pentru curmarea răului. Faptul se datorește nu atât lipsei de local, cât mai ales diferitelor deciziuni și ordine superioare care dispun ca arhivele vechi să fie vândute. Funcționari ca să trimitem peste tot pentru selecționări noi nu avem. De aceea propunem ca să se intervină la toate Ministerele în sensul ca oridecâteori se ia vreo hotărâre care privește arhiva să fie consultate și Arhivele Statului, căci în ultimul timp s'a abătut o adevărată năvală asupra arhivelor vechi, pe care noi foarte cu greu o mai putem stăvili.

Director regional, **Meteș**

IV.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CHIȘINĂU PE 1943.

Nr. 490 din 31 Ian. 1944.

La ordinul Dvs, Nr. 2/944, avem onoarea a vă raporta următoarele, cu privire la activitatea și situația acestei Direcțiuni Regionale a Arhivelor Statului, pe anul expirat 1943.

S'au identificat și verificat fondurile arhivelor: Senatorială, Inaltului Sfat, Deplin Imputernicitului și Comitetului Provizoriu, fiind orânduite în depozitele unde se aflau până la anul 1940.

Datorită faptului că aceste Arhive și-au completat în întregime personalul, s'a putut lucra cu mai mult spor, în depozitele Arhivelor punându-se orânduială, aproape în toate fondurile vechi, iar din cele noi la secția școlară, rezervându-se un depozit special pentru această secție.

În cursul lunilor de vară s'a putut face selecționarea și debarasarea depozitelor de materialul impropriu deținerii în Arhive, încât s'a putut face loc pentru depuneri noi. Printre depunerile noi însemnăm pe acele dela Școala Normală de Conducătoare care a depus arhiva școlii Normale de fete „Florica Niță” pe anii 1919—1938: a liceului „Alecă Rusu” care a depus arhiva fostului liceu real din Chișinău pe anii 1873—1918 și Direcțiunei Regionale Silvice care a depus Arhiva Ocolului Silvic Talmaz pe anii 1918—1929.

În afara Arhivelor s'au făcut selecționări de arhive prin delegații noștri.

Cu selecționarea arhivei Tribunalului Ismail a fost delegat d-l Damaschin A. arhivar ajutor ; a Tribunalului Soroca d-l Șahlevici Vlad arhivar ; a Liceului „Alecă Rusu” d-l Floru B. registrator ; a Camerei de Comerț din localitate d-l Damaschin A., și, selecționarea cărților din depozitul Curții Marțiale a C 3 T. d-l Gonciară C. arhivar ajutor.

În acest an Arhivele au fost solicitate pentru a organiza o expoziție în cadrul Expoziției școlare regionale, expunându-se cu acest prilej cele mai vechi manuale apărute în limba românească sub ocupația rusă țaristă, ilustrând astfel evoluția cărții românești în Basarabia.

Tot cu acest prilej s'au expus acte privitoare la începuturile școlii românești în anii 1917—1918 în provincia dintre Prut și Nistru și activitatea Comisiunii școlare moldovenești din 1918 în vederea pregătirii cadrelor pedagogice băștinașe.

II. Lucrări de birou.

a) S'au format pentru anul expirat următoarele dosare :

Dosar I	referitor la	personal
Dos. II	„	„ local și întreținere
Dos. III	„	„ cereri și certificate eliberate.
Dos. IV	„	„ corespondența cu instituțiile Statului.
Dos. V	„	„ arhivă și bibliotecă.
Dos. VI	„	„ borderouri de dosarele formate către instituțiile din Basarabia.
Dos. VII	,	„ M. O. N. T. și A. P.

b) La intrare :

1. Ordine și adrese dela diverse instituțiuni . . .	1.131
2. Diverse cereri	663
Total . . .	1.794.

c) La eșire :

1. Certificate de serviciu și traduceri din limbă rusă.	352
2. Certificate și copii după acte școlare	120
3. Extrase din Monitorul Oficial	35
4. Extrase după acte de stare civilă și recensământ. .	118
5. Lucrări și rapoarte	189
6. Răspunsuri la adrese și cereri	960
Total . . .	1.774

III. Personalul. Numiri.

În urma examenului pentru ocuparea posturilor vacante dela aceste Arhive, au fost numiți :

D-l Dăscălescu Gheorghe în postul de paleograf fără gradații prin Decizia Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor Nr. 178.952 din 8 Septembrie 1943, până la această dată funcționând provizoriu cu începere dela 10 Martie 1943.

D-l Măleş-Arhire Gheorghe în postul de paleograf, fără gradație prin Decizia Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor Nr. 260.596.943 pe ziua de 28 Noemvrie.

Omul de serviciu Bucșan Calistrat a fost numit pe ziua de 1 Aprilie 1943, prin Decizia Directoratului Culturii Naționale din Basarabia Nr. 26.365/943.

D-l Șahlevici Vlad a fost înaintat dela gradul de arhivar ajutor la gradul de arhivar fără gradație și d-l Petreanu Ștefan la gradul de arhivar ajutor fără gradație ; ambii pe data de 1 Noemvrie 1943.

In cursul anului au fost concentrați :

1. D-l Damaschin Andrei dela 1 Ianuarie 1943 până la 1 Mai 1943.
2. D-l Goncariu C. dela 23 Noemvrie 1942 până la 1 Februar. 1943.
3. D-l Floru B. dela 28 Mai 1943 până la 1 August 1943.
4. D-l Petreanu Ștefan dela 11 Ianuarie 1943 până la 12 Martie 1943. și dela 21 Septemvrie 1943 la 5 Noemvrie și dela 11 Ianuarie 1944 se află concentrat.
5. D-l Gane Emil dela 7 Septemvrie 1943 până la 19 Noemvrie 1943.

Față de aglomerarea lucrărilor cât și succedările de concentrare a funcționarilor, în cursul anului expirat, cât și la data încheerii acestei dări de seamă, personalul Arhivelor lucrează atât în orele de dimineață cât și după amiază, depunând multă stăruință pentru a face față împrejurărilor vremurilor de războiu și mai cu seamă dată fiind situația actuală excepțională a Basarabiei, la lucrările de arhivă, se adaugă și acele de măsuri preventive pentru o eventuală evacuare, selecționându-se materialul arhivistice cel mai important.

În clipele de încheiere a acestei dări de seamă, nădejdea noastră în Bunul Dumnezeu, ne întărește profunda noastră dorință și credință, că anul ce-l începem deși s'a arătat atât de vitreg pentru o cumpănită și normală activitate științifică, se va încheia prin a ne da puțința să realizăm fapte care vor constitui o bogată dare de seamă de sfârșit de an.

Să ne ajute Dumnezeu.

Director regional, **L. T. Boga.**

Arhivar principal, *Em. Em. Gane*

V.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CERNĂUȚI PE 1943.

Nr. 314 din 21 Ian. 1944.

Condițiunile de lucru în anul 1943 au fost mult mai bune decât în anul precedent, deoarece spre sfârșitul anului, am avut numărul complet de funcționari. Acum s'a putut păși și la organizarea sistematică a fondurilor a căror triere a fost sfârșită. În felul acesta au fost puse la punct următoarele fonduri :

1. Landes Präsidium ; 2. Gubernial Akten ; 3. Actele examenului de capacitate a profesorilor secundari ; 4. Actele moșiilor și satelor boerești ; 5. Actele notariale ; 6. Actele persoanelor.

La toate aceste fonduri mai rămâne să se facă opise, eventual fișe, pentru a se ușura munca cercetătorilor. La fondul actelor notariale opisele sunt aproape gata.

Parțial au fost triate și legate în pachete, următoarele fonduri :

1. Kreisamt ; 2) Landes Regierung ; 3) Landesschulrat ; 4) Landesausschuss.

În cursul anului am preluat arhivele dela următoarele instituții : Judecătoria Mixtă Herța ; Judecătoria Mixtă Cernăuți ; Tribunalul Cernăuți ; Serviciul de Măsuri și Greutăți Cernăuți ; Serviciul de Poduri și Șosele Dorohoi ; Prefectura Dorohoi ; Tribunalul Dorohoi (parțial) ; Judecătoria Mixtă Dorohoi.

S'au triat următoarele arhive provinciale : Primăria Dorohoi ; Prefectura Hotin ; Judecătoria Mixtă Dorohoi ; Judecătoria Mixtă Vășcăuți ; Judecătoria Mixtă Vatra-Dornei ; Judecătoria Mixtă Câmpulung-Moldovenesc.

La secretariat au intrat 730 hârtii și au eșit 482. Total 1212 hârtii.

S'au eliberat 36 de copii legalizate, după diferite acte din arhiva notarială.

Curățirea localului a continuat și anul acesta. Cu suma de 105.276 lei pusă la dispoziție de Dvs., am zugrăvit și vărut două coridoare și toate camerele din depozite.

Nevoile noastre au fost înțelese și de Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor care ne-a dat mijloacele ca să reparăm ușile și ferestrele stricate ale clădirii și să le vopsim. Apoi ne-a pus la dispoziție și banii pentru construirea de rafturi noi. Ambele lucrări au costat 1.382.505 lei.

Dacă Direcțiunea are în prezent mobilier pentru depozite, n'are, în schimb, mobilier de birou. Se lucrează la birouri improvizate care nu prea cadrează cu cerințele unei instituții de cultură.

Funcționarii au venit regulat la serviciu și și-au făcut pe deplin datoria.

Director regional, **Gh. Duzinchevici**

VI.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CRAIOVA PE 1943.

Nr. 355 din 24 Ian. 1944

La ordinul Domniei Voastre Nr. 4/1944, avem onoarea a vă raporta că în cursul anului 1943, această Direcțiune a avut următoarea activitate :

I. **Lucrări de birou.** a) Intrări : 3334.

b) Ieșiri : 728 rapoarte și adrese ; 2.338 copii și certificate.

c) Mențiuni pe actele stării civile : cca. 1.200.

II. **Lucrări de arhivă.** a) *Fonduri arhivistice depuse în cursul anului, care au fost triate și inventariate de noi.*

1. Arhivele primăriilor din plasa Plenița-Dolj, inventariindu-se până acum 2.247 registre și dosare ;

2. Registrele de stare civilă ale comunelor din jud. Dolj pe anii 1910—1912 (depunerea Trib. Dolj, S. I-a), inventariindu-se 1.953 v.

3. Registrele de stare civilă ale comunelor din jud. Mehedinți pe anii 1905—1910 (depunerea Trib. Mehedinți S. I-a), inventariindu-se 3.752 volume.

4. Registrele de stare civilă ale comunelor din jud. Olt pe anii 1846—1911 (depunerea Trib. Olt), inventariindu-se 9.894 volume.

5. Dosarele, sentințele civile și opisele alfabetice ale Trib. Mehedinți pe anii 1860—1916, inventariindu-se cca. 15.000 dosare și 129 registre de sentințe și opise.

6. Dosarele de acte autentice și registrele de transcripțiuni, inscripțiuni, etc. ale Trib. Olt, pe anii 1875—1911, inventariindu-se în total 382 volume.

7. Dosarele civile ale Trib. Olt pe anii 1859—1911, inventariindu-se cca. 10.000 dosare.

8. Actele aflate în conservarea Grefei Trib. Dolj, S. III-a pe anii 1906—1913.

9. Dosarele civile ale Trib. Dolj S. III-a pe anii 1906—1912, triate și aranjate pe ani și numere fără a fi inventariate, cca. 30.000.

10. Dosarele de acte autentice și registrele de transcripțiuni, etc. ale Trib. Dolj, S. III-a pe anii 1902—1912, inventariindu-se 270 volume.

11. Dosarele și registrele Ocolului Silvic Hurez-Vâlcea, pe anii 1891—1912, inventariindu-se 212 dosare și registre.

12. Condicele de botezați, cununați și morți ale dif. comune din județele Dolj, Mehedinți și Romanați, între anii 1832—1865 (depunerea Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului), neinventariate încă.

b) *Fonduri arhivistice depuse mai înainte și inventariate în cursul acestui an.*

1. Dosarele civile ale Trib. Dolj, S. III-a pe anii 1895—1904, inventariindu-se cca. 12.000 dosare.

2. Dosarele civile ale Trib. Mehedinți pe anii 1831—1859, inventariindu-se cca. 5.000 dosare.

În afară de acestea s'au descurcat definitiv depozitele deranjate de cutremurul din anul 1940, realegându-se materialul pe fonduri.

Tot în cursul acestui an s'au triat, și din lipsă de spațiu s'a lăsat în seama Instituțiilor respective materialul clasat ca bun, arhivele: Vămilor Calafat și Corabia, primăriei Corabia și Dir. Ec. C.F.R. din stațiile Cârcea și Turnu-Roșu. Pentru hârtia maculatură s'au dat cuvenitele autorizații de vânzare.

III. Biblioteca. a) *Donații* : 242 volume cărți și 185 reviste.

b) *Cumpărate* : 157 volume cărți, 48 reviste și 2 albume.

S'au inventariat 600 volume, întocmindu-se fișe pentru 700 volume și s'au triat din materialul donat cca. 1.200 volume. În cursul anului s'au legat 64 volume cărți și 22 volume Monitoare Oficiale.

IV. Venituri și cheltueli. a) Tăiatul lemnului : primit 13.850 lei, cheltuit 13.850 lei ;

b) Transport arhivă : primit lei 100.000, chelt. lei 81.804, rămas sold. 18.196 lei

c) Taxe imprimare : lei 19.502.

d) Taxe urgență : lei 26.750,

e) Cota 10% asupra actelor 18.235

f) Fond materiale : lei 81.000 (fără Octom., Noemvrie și Dec.),

g) Sold din 1942 : lei 10.306.

S'au încasat în total pentru cheltueli materiale lei 155.793 și s'au cheltuit până acum 148.872 lei, rămânând un sold de lei 6.921.

h) Subvenții (sold din 1942) lei 2968.

i) Fond mobilier : 300.000 lei, pentru care s'a ținut licitație publică, trimițându-se întreg dosarul cu rezultatul licitației Ministerului Educației Naționale spre aprobare.

V. Personal. În cursul anului 1943 a mai fost numit un funcționar, făcându-se rapoarte pentru a se mai numi încă un funcționar și un om de serviciu în posturile vacante. Deasemenea s'au făcut înaintări în posturile de Arhivar principal și Arhivar.

VI. Concluzii. În general, în cursul anului trecut, Direcțiunea noastră având mai tot timpul prezenți atât funcționarii cât și oamenii de serviciu, a putut lucra în mod intens, ridicând, triind și inventariind foarte mult material arhivistice. Deasemenea, grație mijloacelor materiale acordate de Onor. Ministerul Ed. Naționale, sperăm ca în cursul acestui an să facem rafturile necesare conservării în bune condițiuni a întregului material arhivistic depus până acum.

Director, **Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor**

Arhivar principal, *D. Mândroceanu*

VII.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A
ARHIVELOR STATULUI DIN BRAȘOV PE 1943.*Nr. 195 din 15 Ian. 1944.*

În anul 1943, activitatea acestei Direcțiuni Regionale s'a resimțit, ca și în anii trecuți, de lipsa unui număr suficient de funcționari calificați, personalul rămânând redus la extrem, adică la 2 funcționari de specialitate, inclusiv directorul, și un registrator-dactilograf. Deoarece în cursul acestui an nu s'au putut obține, nici măcar pentru un timp limitat, un număr de elevi sau alte persoane, care să presteze la această arhivă munca obligatorie, menținerea instituției în stare normală de funcționare s'a putut face numai printr'un efort neobișnuit al propriului său personal. Ținând seamă de numărul său disproporționat de redus, mulțumită bunăvoinței și stăruinței D-lui Director General al Arhivelor Statului, Ministerul Culturii Naționale a prevăzut în bugetul său patru posturi, și anume : 1 arhivar principal, un arhivar ajutor, un paleograf și un om de serviciu, a căror ocupare urma să se facă la 1 Octombrie 1943. Însă, deoarece la concursul publicat și fixat pentru data de 7 Septembrie 1943, nu s'a prezentat nici un candidat, posturile au rămas tot neocupate. Ulterior, acest inconvenient a fost remediat numai în redusă măsură, prin transferarea, pe data de 1 Decembrie 1943 și la cerere, a D-nei Aurora Danielescu, licențiată în drept, șef de birou la Municipiul Cernăuți, în postul echivalent de arhivar ajutor fără gradații, vacant la Direcțiunea noastră regională. Postul și l-a luat în primire pe data de 15 Decembrie 1943, obținând un concediu de 15 zile pentru strămutare, aprobat cu adresa Nr. 268.046/943 a Ministerului Culturii Naționale, Direcțiunea Învățământului Superior.

Direcțiunea noastră regională fiind întreținută din bugetul Municipiului Brașov, ea nu dispune decât de venituri proprii extrem de reduse, rezultate din taxe modeste pentru cercetări. Totalul lor, în anul expirat, s'a cifrat la lei 400, la care se adaugă suma de lei 3.825, raportată din exercițiul precedent. Din această sumă de lei 4.225, s'au cheltuit lei 1.548, și anume, lei 1.348 pentru cumpărare de cărți, iar restul de lei 200 pentru rechizite de birou.

Ca lucrări oficiale de birou, în afară de chestiunile primite prin registratura Municipiului și lucrute pentru Municipiu, în număr de 247, s'au înregistrat și rezolvat prin registratura proprie a acestei Direcțiuni regionale, 82 acte diverse și 33 ale Direcțiunei M.O.N.T. provenite dela Ministerul Culturii Naționale și dela Subzona A. P. Brașov, în total deci 115 piese, intrate și iese.

Lucrarea începută pentru întocmirea indicelui cronologic al documentelor aflătoare în arhivele din țară a trebuit, din cauza personalului redus, să fie întreruptă și în cursul acestui an.

Fondurile arhivei au fost consultate de 46 cercetători cărora li s'a pus la dispoziție materialul de studiu necesar, întocmindu-se evidențele corespunzătoare și dându-li-se și referințele. S'au dat spre consultare, în acest scop, 388 cărți (volume) și 353 piese arhivistice și anume :

<i>documente și acte vechi :</i>	146
<i>registre (condici) :</i>	201
<i>planuri :</i>	6

S'au dat informațiile cerute la 16 persoane asupra unor probleme limitate, în baza materialului aflător în arhivă, punându-li-se la dispoziție 205 piese arhivistice, adică :

<i>acte vechi</i>	78
<i>registre (condici) :</i>	31
<i>albume :</i>	5
<i>publicațiuni oficiale</i>	90
<i>cărți (volume)</i>	1

În total deci au fost folosite :

<i>documente și acte vechi :</i>	224
<i>registre (condici)</i>	232
<i>planuri :</i>	6
<i>publicațiuni oficiale :</i>	90.

Total general : 552 piese de arhivă și 394 volume din bibliotecă.

Pentru serviciile Primăriei s'a căutat și pus la dispoziție materialul cerut în 4 cazuri.

S'au revizuit, punându-se în cutii și prevăzându-se cu cota corespunzătoare a arhivei un număr de 2.626 acte din anii 1772—1774.

În cursul anului s'a preluat materialul selecționat din arhiva Prefecturii Județului Brașov pentru anii 1901—1912, care a și fost aranjat în depozitele arhivei.

Deasemenea s'a preluat și aranjat în depozite, arhiva veche a contenciosului Municipiului Brașov compusă din 1873 dosare.

S'a selecționat hârtia maculatură a biroului de control a Ministerului de Finanțe de pe lângă Fabrica Czell și Fii, S. A. R. din Dârste-Brașov, reținându-se 5 registre pentru arhivă.

S'au făcut 901 mențiuni de căsătorii, divorțuri și schimbări de confesiune în registrele de stare civilă, iar în conformitate cu ordinul Subzonei A. P. Brașov Nr. 1.593 din 14 August 1943, s'a procedat la revizuirea tuturor fondurilor arhivistice și a întregului inventar al arhivei, pentru a se stabili și marca prin etichete, ordinea de urgență în caz de evacuare.

Pentru Biroul M.O.N.T. al Municipiului s'au lucrat instrucțiunile necesare cu privire la evacuarea, împrăștierea și adăpostirea bibliotecilor, arhivelor, pinacotecilor, muzeelor din regiune, în caz de nevoie.

S'au aranjat expoziții documentare pentru 20 de vizite ale unor personalități de seamă din țară și străinătate.

Biblioteca de specialitate a crescut cu 612 volume cărți și reviste, din care 384 au fost primite ca donație. S'au inventariat 829 cărți și numere de revistă, întocmindu-se 1.552 fișe de bibliotecă. S'a făcut verificarea fișierului bibliografic și al registrului inventar, cu privire la 2.700 poziții.

În sfârșit, s'au mai preluat 1.672 de cărți, reviste și publicațiuni din biblioteca Prefecturii Județului Brașov, conținând legiuri vechi transilvane și alte tipărituri de interes documentar, ce urmează a mai fi inventariate.

Ca încheiere, pe temeiul celor expuse și a constatărilor impuse de experiență, ne permitem să facem următoarele propuneri :

Ar fi de dorit să se creeze o situație mai bună funcționarilor dela Arhivele Statului, căci, după cum au arătat concursurile fixate la diferite direcțiuni regionale, posturile vacante nu s'au putut complecta din cauza lipsei de candidați. Ținând seamă atât de cunoștințele de specialitate care li se cer, cât și de calitatea muncii științifice depuse, ar fi oportun, în interesul instituției, și deci chiar al națiunii, — căci o conștiință națională vie și puternică nu este de conceput fără cunoașterea nemijlocită și aprofundată a trecutului, — ca acestor funcționari să li se acorde în ierarhia de stat locul pe care-l merită prin misiunea ce o îndeplinesc. Este natural ca în condițiile actuale, când cel mai înalt grad ce se poate obține la direcțiile regionale nu poate fi decât acela de arhivar șef, echivalent, ca salarizare, cu cel de subdirector, ca o asemenea carieră să nu constituie un punct de atracție. Cu atât mai puțin, cu cât și dezinteresul nefiresc manifestat de majoritatea organelor de stat față de această ramură de activitate, ce se traduce în localuri improprii, mobilier, instalații, posibilități materiale insuficiente de lucru și un personal extrem de redus, neapreciat în nici un fel pentru munca sa ingrată, nu poate constitui un imbold pentru alegerea carierei de arhivar, în aceeași măsură de importantă, în care ea nu împlinește nevoi materiale imediate. În această ordine de idei, ne permitem să amintim ca termen de comparație faptul că, una din primele măsuri ale statului german, după încorporarea teritoriului sudet, a fost declararea și transformarea arhivei orașului Eger în arhivă de stat, dotată cu cele necesare, din toate punctele de vedere, ca să poată conserva și valorifica în cele mai bune condițiuni, materialul documentar referitor la trecutul acestor regiuni. Căci în timpurile de astăzi, când lupta de afirmare între diferitele popoare a dobândit un caracter totalitar, apărarea cu succes a intereselor naționale depinde, în mare măsură, și de o documentare istorică corespunzătoare, arhivele constituind astfel un instrument național de luptă de prim ordin. În țara noastră, crearea posibilităților de rodnică acțiune și deplin randament și în această direcție, prin dotarea arhivelor cu cele necesare, clădiri, mijloace de lucru, personal îndestulător și bine retribuit, n'ar impune statului sarcini prea grele, deoarece numărul arhivelor ca și al corpului său funcționează nu este prea mare. Cu puțină bunăvoință și o înțelegere mai corespunzătoare a marilor probleme naționale și de stat, nu numai a celor de moment, s'ar putea găsi și la noi o soluție mulțumitoare, ale cărei efecte

surprinzătoare de favorabile n'ar întârzia să se arate în cele mai variate și mai nebănuite compartimente ale vieții publice. În orice caz, ar fi de dorit ca să se dea cât mai curând posibil o extensiune mai mare școlii arhivistice, pentru a produce numărul suficient de funcționari calificați, ținându-se seamă, printr'o eventuală bifurcare sau trifurcare a programului de studii, de condițiile specifice ale fiecărei provincii, arhivele din Transilvania având nevoie, în primul rând, de oameni cu temeinice cunoștințe de limbă și paleografie germană și maghiară.

Brașov, în 12 Ianuarie 1944.

Director regional, **C. Sassu**

Arhivar. *M. Runceanu*

UN DOCUMENT DIN DRĂGUȘ (FĂGĂRAȘ)

Pentru istoria noastră săracă în documente scrise, pentru anumite epoci, toponimia (știința numelor) este de-o importanță covârșitoare, pentru dovedirea priorității și continuității elementului românesc în Transilvania.

De cele mai multe ori orașele și chiar satele unde au reușit să se infiltreze elementele străine, au fost răsbotezate de cuceritori, dar pământul pe care-l lucrau țăranii și-a păstrat în gura acestora numele vechi, pe care noii veniți l-au împrumutat și scris în documente. Populația care păstrează numele topice (câmp, deal, izvor, ogor), care s'au format prin limba vorbită a regiunii în epoca creațiunii, este fără îndoială cea mai veche, păstrătoarea prin graiu viu a istoriei sale.

Dau mai jos traducerea în întregime a unui document din 1761 din satul Drăguș jud. Făgăraș, în care toate numele, atât de locuri cât și de persoane, sunt românești deși documentul este scris în ungurește.

Urmașele răposatului Man Stanislav boer din Drăguș, anume Stanca, Marinca, Flora și Maria, s'au prezentat în ziua de 23 Iunie 1761 la căpitanul Boer Antal, rugându-l să aducă la îndeplinire dispozițiunile testamentare din 9 Martie 1761, dând ceea ce se cuvine fiecăreia. Astfel la 24 Iunie 1761 am mers la Drăguș la casa tatălui lor și acolo citind testamentul, am dat fiecărei fete în parte, conform dorinței tatălui lor, în deplină stăpânire, după cum urmează :

Partea Floarei soția lui Ivan Lațcu Boer din Drăguș zis Fogarași.
Partea soției din intravilanele boerești din sat.

1. Este în sat un intravilan boeresc în „*ulița Lațcului*”, învecinat spre miazăzi sau munte, cu Oprea Ravului, iobag din Beclean, în spre miazănoapte ajunge la intravilanul lui Oprea Lațcu Boer ; acest loc s'a împărțit în 3 părți, a treia parte din spre nord este a Floarei.

2. Tot în sat dela „*Grădina Stejarului*” este un alt intravilan, învecinându-se spre munte cu Iosa Lațcu, în jos cu arătorul boerului Ioan

Oancea : acesta s'a împărțit în 4, între cele 4 fiice, așa că nu de-a-lungul ci în lat să-l rupă în 4 părți, iar sfertul din spre miazăzi este al Stancăi, sfertul dinspre margine al Floarei.

Specificarea pământurilor din hotarul de jos al Drăgușului.

1. „*La Șipotu Stroii de către (kette) Luncă*”, învecinat spre apus cu Coman Vichentie, spre răsărit cu Ivan Lațcu, mărimea de 7 ferdele ; din acest pământ sfertul din spre răsărit este al Stancăi, cel de lângă el al Marincăi, lângă acesta un sfert este al Floarei.

2. „*Pe lângă părau Miri*” (Pe linge perreu Miri), se întinde un pământ spre miazăzi, mărimea de 1 câblă și 1 ferdelă, învecinat spre răsărit cu Radul Ivan Lațcu, din acesta jumătatea din spre apus este al Floarei

3. *Peste părau Miri pe Aput* un pământ de 1 câblă și 2 ferdele, învecinat spre răsărit cu Ivan Lațcu ; la apus cu Matei Lațcu ; din acest pământ, sfertul din partea de sus este al Floarei

4. „*La Stoguri din calea în jos*”, un pământ de 2 câble și 1 ferdelă, învecinat spre răsărit cu Ioan Lațcu, spre apus cu Nicolae Lațcu ; din acest pământ sfertul din partea de sus este al Stancăi, urmează al Marincăi, alături al Floarei

5. „*Din calea Stogului de jos pe răsărit*” („din calya Sztogului de sosz pe reszerit”), este 1 pământ de 1 câblă ; din acest pământ jumătatea din spre răsărit este a Floarei

6. „*La tufele lui Brutiș*” este un pământ de 3 ferdele, se învecinează spre apus cu Comșa Bruș ; din acesta jumătatea din capăt este a Floarei

7. „*Pe calea Sasului pe obracia lui Stan*” este un pământ de 3 ferdele, se învecinează în partea de sus cu Nicolae Rogoza, în cea de jos cu Man Ilusa ; este numai al Floarei

8. „*In Dumbravă din sus de Dumbravă*” este un pământ de 3 ferdele, se învecinează în partea de sus cu Matei Lațcu în partea de jos cu Ivan Oancea și acesta este numai al Floarei

9. „*La tufele Putinețului*” este un pământ de 3 ferdele, învecinat în partea de sus cu Iosa Lațcu, în partea de jos cu tufele Putinețului și acesta este numai al Floarei

Urmează pământurile arătore de toamnă din hotarul de jos al Drăgușului :

1. „*Din calea Sovatului în sus*” un pământ de 3 ferdele, învecinat în partea de sus cu Iosa Lațcu, la apus cu Comșa Drates ; din acesta jumătatea din spre apus este al Floarei

2. „*La valea Bodului merge la răsărit*” un pământ de 1 câblă, învecinat în partea de sus cu Simion Lațcu, în partea de jos cu Oprea Ilusa ; din acesta jumătatea din spre Brates este a Floarei

3. „*La calea Lisi*”, un pământ de 1 câblă, învecinat în partea de sus cu drumul, în partea de jos cu Radu Vasile ; din acesta jumătatea din spre răsărit este a Floarei

câble
ferdele

1,12

2 1/2

1 1/2

2,4

2

1 1/2

3

3

3

1 1/2

2

2

Pământ arător de primăvară în hotarul de sus.

1. „*In mijlocu hotarului*”, un pământ de 3 câble, învecinat la răsărit cu Oprea Ilusa, la apus cu Matei Lațcu; din acesta jumătatea din partea de jos, este al Floarei I 2

2. „*In margini de către Sâmbăta de sus care din spre răsărit hotărește cu hotaru Sâmbetii*”, 1 pământ de 3 câble învecinat spre apus cu Ioan Lațcu, este al Floarei; când va fi răscumpărat suma să se împartă frățește între cele 4 fete. I 2

Arătoare zălogite în hotarul de sus.

1. „*De-asupra arinilor merge către răsărit*” un pământ zălogit dela iobagul Ioan Serbete, de două câble și 2 ferdele pentru 4 flor. 24 denari. Acest pământ să-l împartă cele 4 fete egal, precum le va place, iar dacă-l vând banii să-i împartă frățește. 2 1/2

2. La locul numit *la Roghină* este un pământ zălogit dela Ivan și Radu Hanes, pentru 13 flor., mărimea de 1 câblă, învecinat cu Radu Fărcaș Socaciu și cu pământurile lui Mihail Haneș; acest pământ este numai al Floarei și când va fi răscumpărat, suma să se împartă frățește între cele 4 fete.

„Arătoare în hotarul de jos din sus de *Dumbravă*”

1. *Din sus de calea Sașilor* este un pământ arător zălogit dela Aldea Andrei pentru 30 flor. ung., mărimea de 3 câble, învecinat în partea de sus cu Man Andrei, în partea de jos cu Aldea Roșchi; pe acesta să-l împartă fetele în 4 părți, sfertul din spre miazăzi este al Stancăi, partea de jos din spre margine este al Floarei, dacă-l răscumpără banii să-i împartă în 4 părți egale 3

Cositoare apartinătoare hotarului de sus. care de fân

1. *La pădure la Coșuri* este un șes de 4 care, învecinat în partea de sus cu Șerban Socaciu, în partea de jos cu Oprea Lațcu; din acest șes, sfertul de sus este al Floarei I

2. *In Buter de către Drăgușel* este un șes de 1 car, învecinat în partea de sus cu Ivan Lațcu, în cea de jos cu Coman Vichentie; din acest șes sfertul din partea de sus este al Floarei I

Cositoare în hotarul de jos

1. *In tufele Putineli* este un cositor de 3 care, învecinat în partea de sus cu Ivan Filip, în cea de jos cu Ioan Lațcu; acest șes s'a împărțit în 3, între Stanca, Maria și Floarea, din care a treia parte din mijloc este a Floarei I

Partea Floarei din vite și alte bunuri: floreni, denari

1. O iapă bătrână cu mânz	20
2. O țeavă de pușcă	I
3. Două glugi („Csuklya”)	48
4. Două sfredele mai mici	27
5. O șea fără preț cu scăriță de fier	36
6. O secure mai mică	30
7. Un clește.	18

8. O pereche de darace.	15
9. Căldarea mai bună	2 6
10. Maria să întoarcă Floarei	1 58

Zestrea Floarei

Floarea soția lui Ioan Lațcu [rupt] a primit înainte ca zestre 10 florini ung., care se completează cu următoarele : căldarea mare de fiert bere și berăria și alte unelte în valoare de 32 flor. ung., o vacă albă prețuită la 6 flor. ung. 48

N. B. Dacă ceilalți 3 doresc să aibă parte la căldarea de fiert bere și berărie să plătească fiecare în parte 8 flor. ung. pentru căldare, berărie și venit, putând astfel să participe fiecare.

Mai sus numitele și notatele aparținătoare și tot felul de alte bunuri cari revin Floarei soția lui Ioan Lațcu Boer din Drăguș, le-am dat și le-am scris ca mărturie pentru viitor, garantând cu credința noastră numitei Floare și soțului ei, cu iscălitura noastră și întărită cu obișnuita pecete.

Dat în Drăguș, 24 Iunie 1761.

Enyedi Gergelly
asesor legal din scaunul
nobililor

Fogarasi Gabor Gabor
asesor legal din scaunul
nobililor

Documentul este original, de 4 pagini, ultima fiind puțin deteriorată ; în dreptul fiecărei iscălituri se află pecetea, din ceară roșie. Documentul se află în posesiunea arhivei Cluj-Sibiu.

Intr'un scurt registru din 1780, tot din Drăguș, unde sunt înșirate arătoarele și fânațele satului, găsim ca o completare la numele toponimice din documentul de mai sus, următoarele : La Stupină (Sztupina) ; In Bunget (Bundset) ; La Stoguri (Sztogur) ; La Dumbravă (Dombrave) ; In Margini (Mardsin) ; Din jos de pomi (din sos de pomyi) ; Peste calca Semnelor (peste Calea Szemnilor).

Elena Mureșan-Triteanu

DISPOZIȚIUNI DIN ANUL 1774 PRIVITOARE LA PERCEPEREA IMPOZITULUI ÎN ARDEAL

Documentul pe care-l prezentăm mai jos, emis de Guvernul din Transilvania în Octomvrie 1774, este o modificare a dispozițiilor de încasare a impozitului date în Iunie 1773. Această modificare, venind după experiența de mai bine de un an a felului cum se executau măsurile date și mai ales a posibilităților de executare, are în vedere situația economică reală dela sfârșitul veacului al XVIII-lea din Transilvania, într'o perioadă premrgătoare revoluției lui Horia.

Încă din 1744 un nobil ungar Ștefan Daniel înainta un memoriu dietei din Sibiu în care atrăgea atenția asupra situației precare a lo-

cuitoarelor, situație pe care el o atribuia administrației defectuoase. Pe lângă faptul că poporul era prea încărcat de impozite, atât de încărcat încât era nevoit să-și vândă vitele — afirmă Ștefan Daniel — funcționarii administrativi nu erau conștiincioși, ei căutau doar să-și satisfacă propriile lor interese¹⁾.

Credem că această situație e confirmată, în mod indirect, de documentul de mai jos. Prin el se ordonă ca: perceptorii să încaseze impozitul atunci când contribuabilii se pot lipsi cu mai multă ușurință de vite și de produse fabricate (contribuentes producta sua, pecora vel fabricata potissimum distrahunt) și la nevoie chiar în mai multe rate. Aceasta nu numai pentru impozitul în curs ci și pentru restante (punctul 1); să denunțe locurile nedeclareate încă în cărțile de impozit (punctul 3); să designeze imediat locurile iobagilor nestatornici (*vagi*), pentru a putea fi impuși, dar numai după trecerea unui an (punctul 5). Se observă deci o preocupare accentuată și în același timp abil mascată a Curții din Viena de a nu lăsa să-i scape nici momentul potrivit încasării și nici posibilitatea de a impune cât mai multe dări.

Totuși pentru a încuraja fertilizarea locurilor defrișate menține scutirea de impozit, adăugând chiar mai multe avantagii celor care își vor lua sarcina de a cultiva aceste pământuri (punctul 4).

Contribuabilii, pe lângă faptul că erau greu apăsați de impozite, mai aveau de suferit deci și abuzurile nemiloase ale funcționarilor²⁾. Se ordonă acum încetarea acestor abuzuri. Se precizează diurna alimentară a perceptoarelor regali și se prevede ca hrana lor să fie dată fie în mod individual și alternativ de către săteni, fie în mod colectiv (punctul 2). Incasatorii militari însă, cari, ne spune documentul, trebuiau să încaseze neforțat impozitele înainte cu 3 zile de cei regali, nu beneficiau de diurna alimentară (punctul 7).

Pe lângă aceste dispozițiuni privitoare la perceperea impozitului, documentul mai prevede și alegerea și constituirea judecătoarelor în comitatele săsești (punctul 6).

Sibiu, 4 Octomvrie 1744.

Guvernul ardelean către orașul Cluj.

Se comunică dispozițiuni privitoare la încasarea impozitelor, diurna încasatoarelor, cercetarea locurilor nedeclareate în cărțile de impozit, impunerea locurilor defrișate și a locuitoarelor nestatornici, alegerea judecătoarelor în comitatele săsești și dispozițiuni privitoare la încetarea abuzurilor perceptoarelor militari și regali.

1. Al. Dobosi, *Cum descrie stările politice și economice din Transilvania un nobil ungur la 1744*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, vol. VII (1936—1938) p. 674—675.

2. V. pentru ținutul Făgăraș, Ștefan Meș, *Situația economică a Românilor din Țara Făgărașului*, vol. I, Cluj, 1935, p. LVII.

Sacrae Cae[sare]o-Regiae et Apostolicae Ma[iesta]tis, Archiducis Austriae, Magnae Principis Tran[silva]niae, et Siculorum Comitum, Dominae D[omi]nae nostrae Clementissimae Nomine!

Prudentes ac Circumspecti Nobis Benevoli! Salutem et Gratiae Cae[sare]o-Regiae Incrementum! Relationibus illis quae in effectum benignissimae ordinationis Regiae, quoad cor[r]igendos, qui annis superioribus in rem tributariam irrepserant naevos de d[a]to 12-ma Iuny 1733, emanatae a Continuis Tabulis et Magistratibus successive collectae fuerunt, in Sacrum Altefatae Suae Ma[iesta]tis conspectum a Regio Gubernio promotis, ac per S[erenis]simam Maiestatem mature clementerque ruminatis ac perpensis, quoad puncta in iisdem contenta virtute clementissimi sui rescripti ad Regium hocce Gubernium die 31-ma proxime elapsi mensis Augusti exarati in sequentibus benignam suam resolutionem edere, eamque publicandam ordinare dignata est.

1-mo. Quoad modalitatem collectionis tributi: juxta ductum Instructionis a. 1770 pro regiis perceptoribus adornatae¹⁾ aliarumq[ue] subsequarum ordinationum ad media, quibus singuli pagi paratam pecuniam acquirere possunt, praecipua convertatur attentio, et pro ratione horum mediorum exactio contributionis tempore oportuno eo modo instituat per regios perceptoris, et stationales commissarios, ut tum ad restantiae, tum pro subsequis mensibus competentis ratae collectionem, his temporibus quivis praecipue acquisitio facilius contribuentes praepimis adstringantur, Judicesq[ue] pagenses eo invientur, ut tempore quo contribuentes producta sua, pecora vel fabricata potissimum distrahunt, plures etiam ratas impositiones simul colligere studeant, per supremos vero officiales Tabulas Continuas et Magistratus illis hunc in finem omnis assistentia praebeatur.

2-do. Ratione diurni loco gratuitae intertentionis antehac applicati: benigne resolvit S[erenis]sima Ma[iesta]tas, ut stationalibus comisariis imposterum loco diurnorum gratuita intertentio, per pagos, ad quos in rebus officii excurrunt, subministretur, ea tamen lege ut 1-mo per Tabulas Continuas et Magistratus in singulis pagis publicetur, quod commisario titulo gratuitae intertentionis tantum una libra carnis bubulae, vitulinae vel porcinae, una portio panis, legumina item et ligna pro praeparandis praemissis victualibus necessaria, nec non pabulum regulamento militari determinatum pro uno equo competat, 2-do praecautiones circa extradandas a percipientibus quietantias et reddendas a iudicibus rationes medio ordinationis de d[a]to, 21-ma Octobris a. 1769 praescriptae accurate observentur, 3-tio ut haec intertentio, aequae ac hospitium, vel alternative, et serietim per singulos pagorum incolas subministretur, vel saltem necessaria victualia per comunitatem in concreto suppeditetur, atq[ue] ingenere sollicite praevertatur, ne eatenus unum individuum prae alio majus sentiat onus. Cum autem S[erenis]sima Maiestas benigno suo die 13 Augusti a. c. exarato, et 30-ma ejusdem circulariter publicato rescripto individuus praesentis rectificationis operi insudantibus diurnum clementissime

1. Șters și scris cu altă cerneală, de altă mână.

applacidaverit, praesumendumq[ue] sit, eosdem in dicto opere jam etiam desudasse, hinc pro subversante rectificationis opere iisdem diurnum benigne applacidatum pendendum erit.

3-tio. Quoad exquisitionem fundorum celatorum: cum disquisitionem celationum in omnibus circulis serio adurgere S[erenis]sima Ma[iesta]tas praecipiat, revocatur D. Vestris in memoriam ordinatio Gubernialis, in conformitate alterius benigni decreti die 6-ta superior[i] Augusti emanati prima subsequentis Septembris sub Nro 7104 ad D. Vestras exarata, virtute cuius iunctum fuerat, ut regii perceptores celationes fundorum libellis tributariis hactenus non illatorum indilate investigent, et detectarum specificationes intra tres menses a die receptae eo tum ordinationis computandos, eo certius submittant, quod secus, si termino hocce evoluta per denunciationes vel instigationes ab aliis individuis suscipiendas, alicubi ad huc celationes detegerentur, perceptor qui investigationem neglexisse comperietur, poenas qui investigationem neglexisse comperietur, poenas contra celantes statutas luiturus sit, in cuius conformitate hac etiam vice serio D. Vestris praecipitur, ut demandatam celatorum fundorum investigationem intra praescriptum terminum absolvere, adornandamq[ue] de iis specificationem Regio Gubernio pariter exhibere non intermittat.

4-to. Quoad fundos extirpatitos: exemptioni per triennium hactenus consuetae, porro quoq[ue] inhaereri quidem jubet Sua Ma[iesta]s S[erenis]sima, Regio tamen Gubernio: quod D. Vestris quocque pro necessaria notitia, et in emergentibus casibus directione contribuentiumq[ue] invitatione notum redditur clementer una indulset, ut in casibus extraordinariis, dum nempe cultura ejusmodi fundorum majores expensas requireret, vel contribuens secundo vel tertio anno nullos, aut exiguos saltem fructus perciperet, de prolongando praemisso termino opinionem Suam S[erenis]sima Maiestati substernere possit. Tabula Continua autem et Magistratus invigilent, ut D[omi]ni Terrestres fundos incultos, vel minus fertiles in quantum absq[ue] detrimento sylvarum, et imminutione pascuorum fieri potest, contribuentibus qui illos extirpare intenderint, non denegent, nec non formulas contractus cum illis ineant, in quibus usus fructus extirpatitorum ad dies vitae extirpantis, et liberis etiam masculini sexus, vel falsam ad 10 annos concedendos, simulque obligatio in legibus fundata, nimirum tempore etiam revindicationis erogationes in extirpationem factas refundendi, per expressum adjiciendo erit.

5-to. Quoad restringendum vagorum numerum, clementer jubet S[erenis]sima Ma[iesta]s, ut iisdem vagis indilate loca pro figendis domiciliis adsignentur, primo tamen post illocationem anno tantum taxa capitis, quam hactenus in 1 floreno praestiterunt desumatur, hoc vero elapso ad instar reliquorum inquilinorum censeantur, iisdem apertinentiis et beneficiis in quantum circumstantiae communitatum D[omi]nor[um] Terrestrium admiserint, de cetero ¹⁾ providendi, quibus ceteri

eiusdem¹⁾ loci, in quo vagi habitationem suam fixerint, et conditionis inquilini passim provisi habentur.

6-to. Quoad eligendos et constituendos iudices in comitatibus, et sedibus Saxonicalibus : usum qui hactenus circa horum electionem et constitutionem viguit, S[erenis]sima Ma[ies]tas benigne suo loco reliquit, ea tamen lege, ut Tabulis Continuis et Magistratibus integrum sit magis idoneos, et accuratos iudices etiam per plures annos a serviitiis dominalibus advocaretur a statuendo juxta seriem et numerum sessionum iudice pro rata temporis dispensandus erit, ita ut ad reliquos compossessores, quorum subditi per unum precise annum in iudicatu retenti fuissent, series a proportionem saepius pertingat, praestationes vero annuas in laboribus manuariis, vel aere parato per nonnullos circulos pro aliqua supportati per iudices oneris consolatione projectatas nullo sub respectu S[erenis]sima Ma[ies]tas admittendas esse censuit, verum exemptionem qua hactenus iudices solummodo intuitu taxa capitis gavisi sunt, ad alia quoq[ue] contributionis objecta, item ad servitia dominalia, et quaevis onera extraordinaria pagis in concreto vel singulis individuis incumbentia clementer extendere dignata est, ita ut iudices pagorum ab omnibus sub quocunq[ue] titulo praestationibus liberi, explendis officii partibus incumbant, contributionem vero hac ratione decedentem, reliqui incolae pagorum secundum aquam repartitionem supportent. Penes cujus benignae resolutionis publicationem simul id etiam Continuis Tabulis et Magistratibus committi, praecepit S[erenis]sima Sua Ma[ies]tas, ut si alios remunerationes absque contribuentium aggravio invenire possent, desuper Regium Gubernium ulterius informet, imo de tempore in tempus iudices qui circa collectionem vel alia objecta majoris momenti praecipuam navassent operam, pariter Regio Gubernio indigent, ut illos pro remuneratione in aere parato e Cassa Provinciali, vel alia quavis a reliquis distinctione Suae Maiestati S[erenis]sima humillime com[m]endare possit.

7-mo. Quoad exequutionem pro colligenda contributione exmittendam juxta morem hactenus receptum, resolvit S[erenis]sima Maiestas, ut necessitas exmittendorum militarium exequutorum porro quoq[ue] per regios perceptores supremo cossariatu prov[incia]li remonstrentur. Tabula vero Cont[ina] et Magistratus locorum, super excessibus, aut interessentiae iudiciis, quae in perceptoribus detegerent, indilate referant. Illocatio autem exequutorum ad domos iudicum, vel alimentatio eorum expensis communibus serio interdicitur, e contra autem benigne²⁾ a S[erenis]sima Ma[iestate] jubetur, ut perceptores triduo, priusquam exequutores a supremo cossariatu jam applacitati ad pagos exmittantur, contribuentes ad depurandas ratas iterato admoneant, nullo autem secuto effectum eosdem immediate ad domos restantiorum dirigant.

1. Corectată cu altă cernăală, de altă mână.

2. Șters și scris cu altă cernăală, de altă mână.

Praemissa itaque Altissima resolutionis et ordinationis puncta eo cum mandato D. Vestris etiam communicatur, ut haec tam Sua ex parte strictissime observare, quam per alios quoque quorum interest exacte observari facere nullatenus intermitant. Sic factur[um]. Altefata Sua Ma[ies]tas S[erenis]sima benigne propensa manet. E Regio M. Principatus Tran[silva]niae Gubernio. Cibiny die 4-ta Octobr[is]. Anno 1774.

[Adresa :] Prudentibus item ac Circumspectis Primario Regioque Judicibus, Senatoribus ac Notario Lib[erae] Re[g]i[ae]que Civitatis Claudiopolo[itanae] nobis B[enevo]lis.

Mih. Bethlen

M, de Sonnenberg

Obs. : orig. (36 × 22) ; scris pe hârtie în 4 file, în stare bună ; pecete aplicată cu ceară roșie.

Arh. Stat. Cluj-Sibiu. Arhiva Clujului, 1777. II.Nr. 142.

Olivia Pescariu

SCHITUL GHIREASCA (COVURLUI)

În nordul județului Covurlui se întinde frumoasa și bogata vale a Horincii, nume luat dela pârâul care curge prin mijlocul ei și care-și are obârșia lângă satul Ghireasca. Pârâul și valea sunt deseori pomenite în documentele vechi, când sub forma păstrată și azi, Horincea, când Hurancea, când sub forma rară, Hurmuz.

Valea Horincii a fost populată din cele mai vechi timpuri. Lanțul neîntrerupt de sate care se întinde deoparte și de alta a văii, sunt în majoritate sate vechi răzăsești a căror origine se urcă — la unele — cu mult înainte de epoca lui Ștefan cel Mare ¹⁾.

Unul din aceste sate vechi este Ghireasca. Așezat la extremitatea nordică a județului Covurlui — la obârșia văii Horincea — înconjurat de dealuri acoperite cu păduri de nepătruns, păstrate în parte până azi, cu poeni transformate în ogoare fertile, cu izvoare bogate în apă, acest loc a avut de timpuriu stăpânitori statornici.

Primul stăpânitor al moșiei și satului Ghireasca, cunoscut, până acum, a fost Mihul Medelnicerul, un boer din epoca lui Ștefan cel Mare, om foarte bogat, posesor al multor sate și moșii care se întindeau pe văile cele mai fertile ale Moldovei de jos. Astfel după o copie de pe ispisocul domnului Ștefăniță Vodă din 25 Iunie 1519, ²⁾ Mihul a stăpânit satele : Gălăseștii pe Crasna, Ghereștii (Ghireasca) la obârșia Horincii, Blăgeștii, Sârbii (Igeștii) și Hrăneștii pe Lișcov, Rădenii, cumpărat

1. M. Costăchescu, *Doc. moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, p. 489, pomeneste de satele Galăci și CavaCinești în 1436.

2. C. Andreescu și C. Soide, *Documente și Regeste*, vol. I, p. 6.

dela nepoții Crețului dela Ialan, în anul 1497,¹⁾ satul Vadul-Crâstei (Vădeni), dăruit mănăstirii Dobrovățului în 1515,²⁾ apoi jumătate din gârla și ezerul Catiușei și ezerul Bogatului. La moartea lui toată această avere rămâne copiilor săi, trei băieți și trei fete: Ioan, Giurge, Necoară, Anghelina Mărica și Stana, despre care foarte rar mai pomenesc documentele. Astfel în 1583, un Condrea Bucioc, cumpără satul Catiușa depe Bârlad dela Matei și surorile Irina și Mărina, nepoții Stanii, strănepoții Mihului Medelnicerul³⁾.

Intr'un alt document din 1594 se pomeneste de Magdalena fata lui Ionașcu nepoata Mariei, fata lui Mihul Medelnicerul⁴⁾. In veacul al XVII-lea pierdem urma scoboritorilor din Mihu. Pomenirea numelui Medelnicerului Mihū apare tocmai în 1816 în pomelnicul Schitului Ghireasca.

In a doua jumătate a secolului al XVII-lea, apare ca stăpânitor al satului și moșiei Ghireasca, Stolnicul Solomon Farcaș. Cum a ajuns proprietarul acestor locuri nu putem ști. Poate prin cumpărare sau mai degrabă prin căsătoria cu o descendentă din familia Medelnicerului. Ori cum ar fi, Farcaș, atras de frumusețea și liniștea locului, a zidit aici un schit, în partea cea mai pitorească a Horincii, pe care, după ce-l înzestră cu toate cele necesare, îl închină Sfintei Mitropolii a Sucevii, făcându-l metoh, în anul 1680⁵⁾. Schitul a fost apoi locuit de călugări. Cu vremea, pe lângă averea lăsată de ctitorul său, schitul și-a mărit patrimoniul prin darurile unor credincioși. In 1739, Mitropolia Moldovii prin Mitropolitul Antonie, primește ca danie moșia Bucșanii pe Horincea, dela Mihalache, feciorul lui Panaite părcălab de Vaslui, care este folosită de schitul Ghireasca pentru nevoile sale⁶⁾. Alți donatori și făcători de bine ai schitului sunt boerii Costăchești (Lățăscu), Ilie Costache și fiul său spătarul Mihalache Costache. După un act din 1797 dat de spătarul Mihalache Costache⁷⁾ se vede întinderea moșiei schitului, care cu vremea va ajunge, din cauza nacialnicilor schitului, în litigiu cu satele vecine și mai ales cu Măluștenii.

Schitul lui Solomon Farcaș azi dărămat, cu hramul Sf. Marelui Mucenic Gheorghe se înălța pe dreapta Horincii cam la 100 m. de actuala biserică. În preajma bisericiuței se găseau chiliile călugărilor și un heleșteu din care astăzi nu a mai rămas decât locul.

Biserica actuală, este zidită în anul 1808 și amintește prin înfățișarea ei — turnul în formă de bulb — stilul bisericilor rusești. De altfel tradiția locală pomeneste de un general rus, care ar fi ajutat

1. M. Costăchescu, *Doc. Moldovenești dela Ștefan cel Mare*, p. 223.

2. M. Costăchescu, *Doc. Moldovenești dela Bogdan Voevod*, p. 368.

3. C. Andreescu și C. Stoide, *Documente și Regeste*, vol. I, p. 25.

4. N. Iorga, *Studii și Documente*, VI, p. 12.

5. *Arhivele Statului Iași*. Tr. 1765, op. 2014, dosar 11, f. 2.

6. *Arhivele Statului*, Iași. T. 1765, op. 2014, dosar 11, fila 2.

7. *Arhivele Statului*, Iași. Tr. 1765, op. 2014, dosar 2, fila 29.

mult la ridicarea bisericii. Un mare număr de cărți rusești și mai ales o frumoasă evangheliie rusească cu sfinții Evangheliști în email, pare a întări această tradiție. În biserica nouă au fost aduse icoanele mai de preț și cărțile de cult din biserița lui Solomon Farcaș. Astfel se găsește frumoasa icoană a sfântului Neculai, de jurîmprejur cu scene din viața sa, icoana puțin obișnuită a Sfântului Aristofan cu Domnul Nostru Isus Hristos, în brațe, precum și un mare număr de cărți religioase românești; cea mai veche un Antologhion dela Râmnic din 1705, cele mai multe fiind după anul 1800. În clopotnița nouă se păstrează un clopot, căruia localnicii îi atribue puterea de a opri grîndina și furtunile distrugătoare, turnat în anul 1799 „*pentru hramul sfintei Mănăstiri Ghireasca, al Marelui Mucenic Gheorghe, de către egumenul Chirilă*”. În sfârșit s'a mai găsit, foarte rău păstrat, un pomelnic de lemn, în formă de triptich pe care cu mare greutate s'a putut ceti: *Eromonahul Ghenadie, eromonahul Gherasim, Solomon Farcaș, Hristina Presvitera, Paftnutie eromonah, iar la urmă, Mihul Medelnicerul*.

Acest pomelnic este din 1816. Pomenirea lui Mihiu alături de Solomon Farcaș și de eromonahi, stareți, ctitori și purtători de grijă ai sfântului locaș, ne-ar putea duce la concluzia că Solomon Farcaș și-a clădit schitul său pe locul unui alt schit, făcut poate de Mihiu sau de urmașii săi. Legenda locală îl face pe Mihiu ctitorul unei mănăstiri. În orice caz o contribuție sub o formă oarecare, la zidirea și înzestrarea acestuia din partea urmașilor Medelnicerului, este evidentă.

Podoaba însă a bisericii actuale o constituie, fără îndoială, frumoasa evangheliie în manuscris, din 1754, opera biv-vel-Stolnicului Ilie Costache. Prin arta cu care este scrisă, cu chenarele și inițialele aurite minunat împletite ca și prin măiestria cu care sunt executate chipurile sfinților evangheliști, evangheliia este o capodoperă a miniaturilor secolului al XVIII-lea. Evangheliia are o predoslovie în care se arată că a fost scrisă de stolnicul Ilie Costache și dăruită bisericii din Ghireasca.

Iată cuvântul - înainte al evangheliei :

„*Această sfântă și dumnezeiască evangheliie am scris-o eu cu mâna mea mult păcătosul robul lui Dumnezeu Ilie Costache biv-vel Stolnic și am dat-o la sfânta biserică unde se chiamă, Ghireasca, la care iaste hramul sfântului Marelui Mucenic Gheorghe și am dat-o ca să fie pentru pomenirea noastră a robilor lui Dumnezeu, Ilie, Aniță și fii lor, Mihailache, Maria. Și s'au scris această sfântă evangheliie când umbla veletul dela zidirea lumii 7262 (1703) în luna Martie 26 (KS) [1754]*”.

La sfârșitul evangheliei autorul adresează câteva cuvinte cetitorilor prin care arată izvoarele urmate în alcătuirea acestei evanghelii, și cere apoi ertare dacă ici și colo a greșit cu ceva.

Iată sfârșitul „*Cu plecăciune mă rog tuturor celor ce vă veți întâmpla a ceti. Orice greșală veți afla îndreptați-o cu duhul blândeților nepunându-mă în ponos. Că precum iaste cu neputință omului a nu*

păcătui întrăceastași clipă și scriitorul a rămânea fără de greșală. Și aceasta iarăși să știți, o iubitorule de Hristos cetitoru, că de veți potrivi această sf. Evanghelie cu niscăi izvoade sau și rumânești tipărite mai de înainte, să știți pe multe locuri nu se va potrivi la cuvinte pentrucă eu am urmat tălmăcirii izvodului părintelui Damaschin Episcopul, dascălul cel Mare, alcătuit după tălcuiala lui Theophilact''.

Ștefan Bujoreanu

† ION SIMIONESCU

Obişnuia să primească de ziua numelui în casa lui spre a-și deslega odată mai mult sacul său cu vorbe sfătuitoare și pline de duh. Anul acesta tot atunci a sosit Domnul să-l primească în casa sa și nimeni nu-i mai poate auzi cuvântul grăit moldoveneste.

Ion Simionescu, geolog la Universitatea din Iași, unde și-a croit merite incontestabile, apoi la București, unde a lucrat cu aceeași râvnă tinerească, a fost un cutreierător de țară. Dar n'a văzut țara, țara lui toată, numai ca să se bucure singur de grădina aceasta sădită de Dumnezeu, ci ca să o arate tuturor, să-i pună pe toți să meargă, să vadă, să înțeleagă. Condeii și microscopul au fost uneltele de care s'a servit uimitor de mult ca să-și ajungă scopul. Și cred că măcar în parte a izbutit să nască interes pentru tot. Flora, fauna, pământul cu munții, apele, câmpiile și bogățiile lui, orașele, satele cu preoții și învățătorii lor, toți și toate au găsit o dreaptă prezentare în scrisul lui. Înfumurații de știință, pe care și el știa să o facă unde trebuie, i-au putut aduce învinuiri. Dar aceștia uită că înainte de adâncire limitată este necesară cunoașterea generală și exactă. Prof. Ion Simionescu a stat pe această bază și n'a greșit.

Cu Ion Simionescu se duce încă unul din puținii creatori de spiritualitate românească.

A. S.

† GRIGORE ANTIPA

S'a stins fulgerător încă unul din învățații noștri, așa de puțin să merite acest titlu. Bine pregătit într-o disciplină aridă, creator de instituții de cercetare, animator la munca științifică, totdeauna preocupat numai de aceasta și străin de tot ce era departe de ea, Grigore Antipa este un caz rar în lumea noastră științifică.

Dunărea și Marea în legătură cu viața poporului nostru, au format elementul de căpetenie al cercetărilor sale de o viață întreagă. *Marea Neagră*, care trebuia să fie opera sa de temelie, a rămas însă neterminată. A dat și o schiță biologică a istoriei poporului român, care pe

nedrept n'a avut răsunetul cuvenit. A pus și tema organizării muzeelor, rămasă ca îndreptar în publicațiile Academiei Române. În sânul acestei instituții, al cărei membru era, a' adus deasemeni servicii neprețuite ei și neamului românesc, creind instituția socială model Fundația Elias.

Mic la stat, vioiu la gând ca și în mișcare, Antipa nu putea să stea liniștit nici măcar un moment. Avea atâtea de făcut și trebuia să fie pretutindeni, el care suferea de inimă și avea nevoie de odihnă la vârsta sa destul de înaintată. Dar nu munca l-a doborât, ci un accident al soției sale. Crezându-o sfârșită în fața lui, s'a prăbușit.

Dar alături de Grigoriță, și Alina trebuie să-și ia locul. Alina Antipa n'a fost numai o tovarășă de viață ci a vrut să fie și dincolo de ea. Cu o voință de fier l-a și urmat cu dela sine hotărâre. Astfel am petrecut acum pe drumul din urmă pe cei din urmă Philemon și Baucis.

A. S.

† ANITA BELCIUGĂȚEANU

Gazeta ne aduce trista veste că, sub cumplita zodie în care trăim, ne-a părăsit și d-na Anita Belciugățeanu. Pentru mulți e un nume necunoscut. Pentru cei puțini, noi foștii ei elevi, rămâne un nume prețios. Multe amintiri ale celui dintâi an de studenție se împletesc cu figura ei bună, blândă, înțelegătoare, totdeauna gata să dea o informație cu glas domol dar sigur de ceea ce spune, așa cum îi era întreaga făptură.

Venise de curând ca asistentă la catedra de limba italiană a prof. Ramiro Ortiz. I se rezervase cursul „pentru începători”, care umplea toată dimineața de miercurea, dacă nu mă înșel. Eram puțini cei care veneam în sala de sus a localului celui vechiu al Facultății de litere din București, spre a o audia, ca apoi să umplem mica bibliotecă de jos a aceleiași facultăți și să ne informăm asupra literaturii italiene recomandate. Acolo am făcut cunoștință cu Fogazzaro, D'Annunzio, Croce, din cei mai noi, ca și cu Dante, Petrarca, Boccaccio și urmașii lor până la Leopardi și Carducci, din cei care îi precedaseră în literile italiene. Ceea ce ceream ni se dădea de o simpatică domnișoară bibliotecară, tot dela italiană, dar al cărei nume nici până astăzi nu-l cunosc. Cu îndemnurile de sus, cu bunăvoința de jos, într-o vreme de teribile frământări sterile, nu ni-am pierdut timpul zadarnic nicio clipă, căci am putut repede să ținem prezența și în seminariul prof. Ortiz, care interpreta atunci pe Dante.

Nu făceam limba italiană pentru ca însăși. Socoteam însă că-mi este necesară ca instrument de lucru în specialitatea mea, după cum, cu același scop alegeam la cele de engleză, particulare, unde o Engleză bătrână ne explica sunetul lui *th* ca *ssă* „cum face ghișcă”, gâscă cum ziceam noi, de sârbă și bulgară ale Institutului pentru studiul Sud-Estului european, sau altele din Facultate. La niciunul nu sim-

țiam că suntem atât de aproape de profesor ca la italiană și în nicio parte nu eram atât de înțeleși ca aici. Și această apropiere și înțelegere se datora asistentei noastre.

Pe urmă ne-am dus fiecare pe drumurile noastre. Nu știu ce au făcut alții dar eu nu m'am despărțit nici acum de *cursul de istoria literaturii italiene*, de care l-a și tinărit Anita Belciugățeanu. Astăzi, când văd că mai nimenea nu îndrăznește să dea la lumină precis aceea ce este util și toți se aruncă numai la studii care a doua zi sunt depășite sau la generalități sarbede care rămân fără răsunet, îmi dau seama că ea a avut curajul să pună în mâna studenților un astfel de curs. Dar nu l-a pus zadarnic. În el este acumulată nu numai o bogată lectură ci și pecetea unui discernământ sigur, care venea din pregătirea ei solidă.

Mai târziu ne-am reîntâlnit ca profesori la Seminarul pedagogic universitar. Am văzut și aici aceleași calități didactice cum se risipeau din belșug în fața elevilor și a viitorilor dascăli de limba italiană. Era mulțumită că poate fi de folos cu toate că în viața universitară nu avea zile bune. Cu toate împiedicările puse, care mergeau adesea prea departe, a putut totuși să-și cucerească docența și prin ea conferința. Era o mângâiere pentru firea ei aleasă și neplecată. Dar regretabile măsuri excepționale au înlăturat-o cu totul din Facultate.

Astăzi nu mai e cine să poarte pașii timizi și, uneori, uluiți ai tinerilor care pășesc pragul Universității și vor să cunoască minunata taină a *Beatricei*, a *Laurei*, a Romei eterne. Un suflet viu e necesar oricând și Universității.

A. S.

+ NICOLAE CARTOIAN

N'a încetat încă în urechile noastre suncul sinistru al bulgărilor de pământ căzuți pe sicriul modest al profesorului nostru Ioan Andreiescu și azi ne vedem siliți, de mânia soartei, să deschidem un alt mormânt în care să depunem, cu adâncă venerație, neînsuflețitul trup plâpând al aceluia care a fost profesorul Nicolae Cartoian. Suntem îndemnați să credem că Dumnezeu alege să ducă în grădina sa, pe care credința ne face să o credem fericită, frumcasă și dumnezeiască dar pe care vii încă noi nu vom putea-o vedea niciodată, pe cei mai buni, pe cei mai harnici, pe cei mai modești și mai aleși dintre viețuitori. Căci profesorului Cartoian nu i-a lipsit nici una din calitățile care încununează o viață de muncă, nici una din virtuțile care pun modestia între florile sufletești rari între oameni și nici unul din elementele care determină pe omul deplin.

Născut la 5 Dec. 1883 într'un sat vlăscean al unei mari lupte și biruințe naționale, viața i-a fost hărăzită și lui unei neîntrerupte lupte. Căci ce altă luptă și biruință poate să aibă cineva decât a avut el?

Acum patruzeci de ani mai bine un fiu de țăran pleca să lupte cu viața. Și deatunci înainte a luptat și a învins. Și-a creat un domeniu de cercetare în literatura populară pe care o punea în sine, prin copilăria sa și prin lungul sir de strămoși necunoscuți care o putaseră ca și el în toată făptura lor. A izbutit astfel să taie făgașe noi și să îndrepte erezii îndătinate. A înțeles însă că primele noastre manifestări culturale pleacă tot din acest mediu rustic și atunci atenția lui s'a îndreptat deopotrivă și asupra literaturii noastre vechi. Și aici cuvântul și scrisul lui a fost hotărâtor.

Dar biruința aceasta morală nu a fost ușoară. Ani de zile a trudit la catedra sa din învățământul secundar, ați și ni îndelungați în posturi modeste la Universitate și numai târziu și-a luat locul pe care-l merita și aici și la Academie.

În profesorat a creat școală. Nu numai că a determinat elevii să meargă la izvoare dar le-a arătat și ce mare valoare creatoare au ele.

Dar, pe lângă toate acestea profesorul Cartoian se mai caracterizează și printr'o modestie rară și printr'o prietenie tot așa de aleasă. Discipol sau necunoscut, tânăr sau vrâstnic, pentru fiecare el avea o vorbă de îndemn, un sfat, o prețuire.

Cu mulți ani în urmă mi-a fost profesor de paleografie cirilică la Școala de Arhivistică, unde cu părintească înțelegere căuta să ne împărtășească tot sufletul său. Pe urmă i-am fost coleg și cu aceeași inimă aleasă mă îmbrățișa oriunde. În sfârșit, de sfaturile și gândurile sale m'am învrednicit în lucrările comune din sânul Consiliului de perfecționare al Arhivelor Statului din vremea din urmă. În această situație am putut să scot la lumină a treia ediție din abecedarul paleografului român, *Albumul de paleografie chirilică*. Aici am putut introduce mult material nou. Lucrarea, la cererea mea, a fost precedată de o introducere lămuritoare în acest domeniu arid, care este totuși cea mai bună introducere în paleografia română.

Firavul lui trup n'a putut rezista prea mult efortului pe care îl cerea uriașa sa operă. Astăzi el a căzut înfrânt trupește dar opera sa spirituală va dăinui atât cât va dăinui și spiritualitatea românească.

Azi iubite profesor și scump prieten mai vrâstnic, dormi liniștit. Cât vom mai fi noi în viață nu te vom uita dar, în pragul despărțirii, te asigurăm că prin ceea ce ai făcut pentru cultura acestui popor, nici neamul românesc întreg nu te va uita niciodată.

A. S.

BIBLIOGRAFIE

DĂRI DE SEAMĂ

Alexandru I. D. Ștefănescu, *Sola verba. Studii de liturgică, muzică și istorie bise. vicească. Note de critică muzicală (în limbile română și franceză)*. Axion. Publicație postumă-Tiparnița Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1940. XXIII+299 p.

Iubirea și durerea părintească au strâns aici aceea ce a rămas de pe urma copilului extraordinar, care a murit la vârsta de 17 ani și două luni. Când alții sunt la o vârstă care abia de le dă posibilitatea să gândească la împlinirea obligațiilor lor școlarești, Alexandru Ștefănescu cercetează biblioteci, răscolește arhive și așterne pe hârtie impresiile sale pline de înțelepciune. Varietatea și greutatea temelor sunt o dovadă de ce ar fi putut ajunge acest tânăr. Cu emoție cetesc paginile sale și le recomand cu căldură chiar celor mult mai vrâstnici decât el. E singura mare mângâiere pe care o mai au îndurerații părinți de pe urma unicului lor copil.

A. S.

Anuarul liceului „Gh. Șincai” din București pe anii 1892—1942, întocmit sub îngrijirea d-lui Virgiliu P. Arbore, directorul liceului. București, Tipografia „Reinus Cioflec”, 1943. 500 p. (21×15).

Cu prilejul aniversării a cincizeci de ani apare acest întâiu anuar al liceului, de care mă leagă și pe mine patru ani ai vieții de licean. Cu răbdare prietenul Arbore a adunat matricolele elevilor și statele personale ale profesorilor spre a ne da întreaga viață oficială a școlii. Personalul didactic, administrativ și de serviciu (p. 61—122), îmi reamintește și pe bunii mei profesori: Pr. I. Constantinescu-Lucaci, N. R. Colceag, Ionel Brătianu, N. Sp. Bădescu, Const. Țepuș (nu Țepeluș, p. 79), E. Lovinescu, care astăzi nu mai sunt în viață; alături sunt și mulți alții, cărora le sunt coleg în ale dascăliei și mă fericesc că mi-au fost profesori. Tabloul elevilor urmează (p. 139—491) reamintindu-mi colegii de acum aproape un sfert de veac, dintre cari iarăși unii nu mai sunt, ca gimnastul Gheorghiu C. Nicolae, Marin C. Vasile, mort în împrejurările cunoscute ale tragediei noastre vieți, Dobrescu T. Constantin-Alexandru, înalt și uscățiv, biciclist recunoscut, sfârșit ca urmare a sportului său (p. 275, 285—286, 296 și 306), pe lângă cei care trăiesc și ilustrează literile noastre, ca delicatul poet Victor Stoe (pe atunci Constantinescu M. Victor), cu a cărui prietenie m'am simțit atât de bine în marele oraș în care venisem, chirurgul Mihail Ghimpețianu, juristul Ilie Stoeneșcu, mai marele Ovidiu Stănculescu, cercetător al dreptului nostru din veacul trecut, mai tânărul filosof de cultură clasică Ștefan Teodorescu și geograful Gh. I. Tănoveanu. De bună seamă că lista elevilor de acest fel se poate mări.

Volumul se deschide cu *Ceva despre anuarele școlare*, de prof. Ion Mașala (p. 5—10), cu observații prea pesimiste asupra felului cum se alcătuiesc anuarele dar și cu sugestii proprii, pe care le subscriem numai în parte. Anuarele trebuie să fie în rândul întâiu icoana vieții oficiale a școlii, bună sau rea, și numai în rândul al doilea și a activității creatoare a personalului ei. Dacă această viață oficială este slabă, va forma totuși un material istoric: atât au putut oamenii! De ce le-am cere mai mult? *Gânduri de început de an școlar* de V. P. Arbore (p. 11—17), situează concepția directorului de școală; sunt bune și le dorim săvârșite. De același, frumoase cuvinte despre regretatul N. R. Colceag (p. 19—25). O comemorare a lui Gh. Șincai de B. Slușanschi (p. 31—42) și duioase amintiri din trecutul liceului, de Ecaterina Stroescu, venerabilul profesor din cel dintâiu an de activitate (p. 43—57), completează volumul. O lacrimă și pentru profesorii liceului Matei T. Negoită și N. N. Orghidan (p. 58) morți pe front.

A. S.

INFORMAȚII

1. Cronica Arhivelor.

Nădăjduim ca în numărul viitor al revistei să publicăm anuarul întregului personal existent la Arhivele Statului. Deaceia suspendăm pentru moment publicarea mișcării personalului.

2. Diverse.

— La 23 August 1944. M. S. Regele Mihai I a luat personal conducerea țării și a făcut armistițiu cu puterile aliate. Armistițiul a fost semnat la 12 Sept. 1944.

— Din cauza bombardamentelor aeriene și a zonelor de războiu toate serviciile arhivelor au fost răspândite. Nu suntem încă în măsură să știm pagubele pricinuite prin aceste operațiuni.

PUBLICAȚIILE ARHIVELOR STATULUI

Arhiva Română. Docum. n. e istorice publicate de P. Teulescu. Seria întâia. 1860. 236 p. (21,5 × 14,5.).

Revista Istorică a Arhivelor României. Sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. (Publicată de C. D. Aricescu). (15 × 20,5):

— *Condica de venituri și cheltueli a vistieriei. Dela leatul 7202—7212 (1694—1704).* 1873. VII+750 p.

— *Indice de documente aflate în Arhiva Statului și nepublicate încă:* Broșura I. 1874.

— *Indice de documente aflate în Arhiva Statului și nepublicate încă:* Broșura I. 1874. VII+116+XIV p.

— *Idem.* Broșura II. 1876. II+120+11 p.

Revista Arhivelor Statului Român: Seria I. *Dela fondarea Statului Român până la Nicolae Mavrocordat.* 24 p. (31,5 × 24).

Publicațiuni istorico-filologice:

B. Petriceicu-Hasdeu: *Texturi și glose române între 1550—1600: Cuvenite den bătrâni: I. Limba română vorbită între 1550—1600. II. Cărțile poporane ale Românilor în secolul XVI. III. Istoria limbii române. Suplement la Tomul I.* 1878—1881. [Zilot Românul]. *Ultima cronică română din epoca Fanarioților*, de B. P. Hasdeu, 1884. XXV+118 p. (29 × 20).

Monumente pentru istoria Terei Fagarasiului, de Nic. Densusianu 1885. 2 f.+154 p. (28,5 × 19,5).

Todeu Logofătul, [Condica de documente], 160 p. (24 × 16). (Neterminată și nepusă în comerț).

Documente de miniaturistică românească. Publicate prin îngrijirea D-ului Constantin Moisil: 1. *Inițiale, litere ornate și înflorituri din documente muntene și moldovene din veacul XVII-lea și XVIII-lea*, de Magdalena N. Iorga, Craiova, 1928/1929. 5 f.+VI pl. (34 × 25,5).

Album de paleografie românească (scrierea chirilică) de I. Bănu-N. Cartoian. 1926. 2 f.+XXXII pl. (34,5 × 27).

— *Idem.* Ediția a doua. 1929. 2 f.+XXXV pl. (35 × 25).

PUBLICAȚII ÎN DEPOZIT

Regulamentul Organic, București 1932, 4 f.+197 p. (în anexă: *Regulamentul osâdzesc pentru Milizia pământească a Prințatului Valahiei*, 56 p.).

Ale obicinutei Obștești Adunări Lucrările din anul 1832. 1832. 150 p.

Lucrările Obștești Adunări din 1833. 1833. 32 p.

B. P. Hasdeu, *Arhiva istorică a României*. II. 1865. 176 p.

— *Idem.* tom. IV. (*Materialuri pentru istoria coloniilor române în Galifiia*), 1867. 120 p.

— *Din istoria limbei române*, 1883. 96 p.

— *Columna lui Traian.* Anul VII. Noua serie, tom. I (1876). XI+583 p.

— *Idem.* Anul VIII. Noua serie, tom. II (1877). VII+676 p.

— *Idem.* Anul III (1882). 640 p.

— *Idem.* Anul IV (1883). 464 p.

Bucureștii vechi. Buletinul Societății istorico-archeologice „Bucureștii Vechi”. Anii I—V (1930—1934). 180 p.

Marta Andronescu, *Repertoriul documentelor Țării Românești publicate până azi*. I. 1290—1508. 1937. 234 p.

PUBLICAȚIILE ARHIVELOR STATULUI

1. Revista Arhivelor, București (25×17,5) :

- Vol. I. Nr. 1—3 (1924—1926), 2 f.+433 p. cu o fig. și VIII planșe.
 Vol. II. Nr. 4—5 (1927—1929), 2 f.+IV+456 p. cu 32 fig.
 Vol. III. Nr. 5—8 (1936—1939), 2 f.+462 p. cu 8 fig. și III planșe.
 Vol. IV. (1940—1941), VIII+490 p. cu 22 fig. și IX planșe.
 Vol. V (1942—1943), VIII+520 p. cu 4 fig. și XI planșe.

2. *Inventarul Arhivelor Statului, București-Cernăuți-Chișinău-Cluj-Craiova-Iași-Nășdud-Timișoara-Brașov*, București 1939, 420 p. (25×17,3).

3. *Album de paleografie românească (scrierea chirilică)*, de I. Bianu și N. Cartoian, ed. III, București 1940. 12 p.+XLIV planșe (35×25).

4. *Proiecte pentru palatul Arhivelor Statului. Contribuție la istoria arhitecturii noastre în sec. XIX*, de Aurelian Sacerdoțeanu, București, 1940. 32 p.+III planșe (cu 21 fig. în text). (31,5×23,5).

5. *Catalogul documentelor Țării Românești, 1369 — 1600, Secția Istorică*, de Ion-Radu Mîrcea (sub tipar).

6. *Inventarul documentelor turcești dela Arhivele Statului din-București*, de H. Dj. Siruni (sub tipar).

7. Hrisovul, Buletinul Școalei de Arhivistică, București (24×16,5) :

- I (1941), 560 p. cu 13 fig. și V planșe.
 II (1942), 306 p. cu 9 fig. și 11 planșe.
 III. (1943), (sub tipar).
 IV (1944), (sub tipar).

8. Școala de Arhivistică. *Carnetul studentului*. București 1939. 24 p. (17×10,5).

9. COLECȚIILE ARHIVELOR STATULUI. ediții îngrijite de Prof. Aurelian Sacerdoțeanu :

Culegere de faesimile pentru Școala de Arhivistică, (albume, 35×25) :

Seria română :

Fasc. I (Nr. 1—18), de A. Sacerdoțeanu, București 1942. 7 p.+XVI pl.

Seria latină :

Fasc. I (Nr. 1—25), de Maria Holban și Virginia Sacerdoțeanu, București 1942. 8 p.+XX pl.

Seria greacă :

Fasc. I (Nr. 1—25), de A. Sacerdoțeanu și M. G. Regleanu, București 1942. 8 p.+XX pl.

Seria slavă :

Fasc. I (Nr. 1—20), de A. Sacerdoțeanu și D. P. Bogdan, București 1943, 8 p.+XX pl.

Seria turcă :

Fasc. I (Nr. 1—28), de H. Dj. Siruni, București 1943, 8 p.+XX pl.

10. *Lucrările Școalei de Arhivistică* (24×16,5) :

1. Alexandru Iordan, *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia*, București 1942, 63 p.

2. *Lecții de deschidere. Inaugurarea cursurilor și catalogul expoziției*, Noiembrie 1942, București 1943. 160 p. 6 fig. și II planșe.